ספר

ירים משה

בו ענינים נוראים ונפלאים מאד דרושים עמוקים ברזי עולם
ומאמרים יקרים מאת הגאון המופלא איש אלקים קדוש
ונורא כשרפים ואופנים ראש החכמים ועטרת המקובלים
רבינו **משה חיים לוצאטו** זצ"ל

ובו שלשה ספרים נפתחים

חלק ראשון: תולדות רבינו בפרטית מיום לידתו עד יום
פטירתו כל מה שעבר עליו כל ימי חייו מסודר באופן
נאה ונפלא מאד ● חלק שני: אגרות קדש קרוב
למאה מכתבים מרבינו ומשאר רבני דורו ויש
בהם מרבינו הרבה דרושים נשגבים בענינים
עמוקים בחכמת האמת כאשר יראה כל
הקורא בו ● חלק שלישי: הרבה
תפילות ושירים בצחות לשונו
הקדוש של רבינו והוא נפלא
מאד ויתענג כל
הקורא בו.

עיין בהקדמת הספר

● ●
●

פעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשכ"ב לפ"ק

כל הזכויות שמורות

הכתבת להמוציא לאור
פנחס דוד וועבערמאן
ירושלם בתי אונגארין 81

נדפס בא"י עיה"ק ירושלם תובב"א
בדפוס התחיה בע"מ

ה ק ד מ ה

א"ה הסיבה שהביאנו לסדר זה הספר היות כי נודע גודל הענין לספר בשבחן של צדיקים עד שאמרו חז"ל במדרש (תנחומא פ' פנחס) שהקב"ה מתעסק בשבחן של צדיקים לפרסמן בעולם ובדורות האחרונים הרבה מאד עסקו בזה ונתחברו בזה הענין הרבה ספרים עד שכמעט מכל צדיק וגדול מפורסם יש ממנו ספר מתולדות שלו כמפורסם זה הענין אבל בעוה"ר אין לך דבר טוב שלא יתקנא בו הבע"ד ויעשה בו הרס וחרבן בזה שהוא נעשה שותף בו שהוא מעמיד אנשיו שיעשו ג"כ ככה ובמילא מתבלבל כל הענין וד"ל וכה ראיתי בענין זה כי בזמן האחרון עסקו בזה אינשי דלא מעלי שחברו ספרים מתולדותיהם של גדולי ישראל ומכניסים בדבריהם ארס של כפירה ומינות ואפיקורסות ר"ל וזה גרם לחרבן גדול כנודע ויוצא מן הכלל ראיתי ענין כזה אצל איש האלקים קדוש ונורא וראש החכמים רבינו משה חיים לוצאטו זצ"ל זי"ע שחוץ ממה שהי' גדול מאד בתורה בנגלה ובנסתר והגיע למדרגות גדולות ונוראות מאד כנודע הי' ג"כ חכם גדול שאין כמוהו בכל מיני חכמות שיש בעולם והי' בעל לשון צח מאד ממדרגה ראשונה כנראה זאת מספריו הרבים הנמצאים בעולם ונמצא ג"כ ממנו הרבה שירים ותפילות שחיבר בצחות לשונו הזהב ויש הרבה ללמוד מספריו בכל ענינים ע"כ אחר פטירתו הגם כי ספריו הקדושים והנפלאים נדפסו ע"י השתדלות גדולי ישראל מכל החוגים כמובא לקמן אבל לצערינו הגדול הבע"ד עשה כאן ג"כ בלבול גדול שהעמיד אנשיו סופרים קלים ורקים רשעים גמורים מתחילה המשכילים השונים למיניהם אשר הצד השוה שבהם שדרכם לילך ולהזיק וכן אחר זה עד דורינו זה השפל שקמו אנשים שפילים ונבזים אנשי ערב רב אשר מבזים בתכלית

הבזיון כל הקדוש לעמינו ולוחמים ממש בכל כחם נגד תורתינו הק׳ וחוטאים ומחטיאים ביד רמה בעזות פנים ומצח שלא הי׳ עוד כמוהו.

ואלו אנשים השפלים נעשו פתאום סופרים לכתוב תולדות גדולי ישראל בכלל ובפרט תולדותיו של איש האלקים רבינו משה חיים לוצאטו זי״ע ואיך לא יבושו אלו השפילים להתעסק בענין שלא שייך להם ונעשה קצת חשבון בענין זה הלא רבינו הנ״ל מתחיל בפרק ראשון מספר מסילת ישרים שחובת אדם בעולמו לידע כי לא נברא בעולם אלא להתענג על השם והאמצעים לזה הם רק המצות ומעשים טובים אשר ציוונו עליהם השי״ת בתוה״ק ומבאר שם עוד כי שם השי״ת את האדם במקום שרבים בו המרחיקים אותו ממנו יתברך והם התאוות החומריות אשר אם נמשך אחריהם הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי ובסוף הפרק מבאר עוד כי ראוי לאדם שתהיה כל פנייתו רק לבורא יתברך ושלא יהי׳ לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתברך ולשבור כל המחיצות המפסיקות בינו לבין קונו. ומה לי להאריך בזה הלא כל ספריו של רבינו הם הדרכה האיך לקרב עצמו להשי״ת ולהתרחק מן החטא ח״ו ועתה איך לא יבושו אלו הרשעים השפילים והנבזים אשר מתנהגים להפוך מזה ומתרחקים עצמם מהשי״ת והם שקועים ראשם ורובם רק בתאות החומריות אוכלי נבילות וטריפות ומחללים שבת בפרהסיה אשר על פי מעשיהם יצאו מן כלל ישראל וכל דבריהם הם מינות ואפיקורסות אשר כבר נאמר עליהם במשנת כל ישראל כי אין להם חלק לעוה״ב והם בלי בושה כותבים ספרים ומאמרים מאיש קדוש ונורא כזה.

וחוץ מזה שכל הקדמותיהם ומאמריהם הם מלאים ארס של מינות הם עושים עוד פשוט כפשוטו שחוק ולצון מרבינו הקדוש הזה שעושים אותו לבעל דמיון בענין מדריגת קדשו תיפח רוחם של אלו הרשעים הארורים.

וזה זמן רב שענין הזה כואב לי מאד ונתעורר בי רצון לכתוב תולדות רבינו הקדוש משה חיים לוצאטו זי״ע בדרך אמת ממקורות

ה ק ד מ ה

אמיתיים ונאמנים כדי שיכלו אחינו בני ישראל החרידים לדבר ה' להנות מזה.

וביותר נתעוררתי בזמן האחרון שהגיע לידי ספר אחד אשר בו נמצאים הרבה מכתבים מרבינו ומרבני דורו ורוב המכתבים של רבינו הם מלאים דרושים נשגבים קדושים ונפלאים מאד וממש אור גדול האיר לנגד עיני רק בעוה"ר המו"ל הי' איש חפשי ר"ל ועשה עליו מבוא מלא ארם של כפירה ומינות ר"ל וזה הסיבה שרוב אחינו בני ישראל החרידים אינם יודעים מאלו המכתבים כי כיון שראו שהמו"ל הוא איש חפשי לא רצו ליקח אותו כמובן.

ואני נתעוררתי מאד וממש אש תוקד בקרבי להוציא לאור אלו המכתבים כי ממש אור גדול ונורא יתגלה בעולם מאלו המכתבים ובפרט שראיתי כי חלק גדול מאלו המכתבים כבר נדפסו בספרים שונים רק לא היו מקובצים במקום אחד ובסדר הראוי להם ע"כ נתעוררתי מאד לקבץ כל המכתבים שנמצאים מפוזרים בכל הספרים ולסדר אותם בסדר נכון ולהדפיסן.

וגם נתעוררתי לחבר לזה גם כן חלק שיחי' מסודר בו השירים והתפילות הנמצאים מרבינו הנ"ל ובזה יתגלה ג"כ אור גדול ונפלא מאד כאשר יראה כל הקורא בו.

והנה החלטתי לסדר הספר בע"ה לג' חלקים: חלק ראשון יחי' מסודר בו בע"ה תולדות רבינו הנ"ל בפרטית מיום לידתו עד יום פטירתו ועוד הרבה ענינים מאחר זמן פטירתו ודעות גדולי ישראל עליו ועל ספריו. וחלק שני יחי' מסודר בו כל המכתבים מרבינו וכן הרבה מכתבים משאר גדולי ישראל הנוגע לרבינו רק לא הבאתי רק המכתבים המדברים בשבח רבינו אבל לא המכתבים שנכתבו נגד רבינו בזמן שחי' הרעש עליו כי למה לי להזכיר טעותם של גדולי ישראל שהבע"ד הטעה אותם ובפרט שהענין נוגע לכבודו של רבינו וד"ל וחלק השלישי יחי' מסודר בו בע"ה שירים ותפילות אשר יסודותם בהררי קודש מרבינו ז"ל וכן יחי' עוד בע"ה אזה מאמרים נאים ונפלאים כאשר יראה הקורא.

ואקוה להשי"ת שיהי' בעזרי ואחינו בני ישראל החרידים לדבר ה' יתענגו מאד בע"ה מזה הספר כי יתגלה להם דברם נוראים ונפלאים מרבינו הנ"ל וזה מובן מעצמו כי בכל פעם שאני מזכיר פתם רבינו הכונה על רבינו משה חיים לוצאטו ז"ל זי"ע וזכותו הגדול של איש האלקים קדוש ונורא הזה יגן עלי בכל ענינים כי בטח עשיתי נחת רוח גדול לנשמתו הקדושה והטהורה בזה שסדרתי זה הספר ממנו והן עוד הרבה ענינים שעשיתי לכבודו. ויעזור לי השי"ת שאוכה אני וכל ב"ב לתשובה שלימה ולעשות תמיד נחת רוח להשי"ת ולראות במהרה בנחמות ציון וירושלים אכי"ר.

הנה לא לקחתי על הספר שום הסכמה כי אני מדפים כאן כל הסכמות מגדולי ישראל וצדיקי הדורות על ספרי רבינו ויראה הקורא בו נפלאות ובמילא נכלל גם זה הספר בזה.

ירים משה

תולדות רבינו

בשנת תס"ז בערך נולד הנשר הגדול, אור שהאיר לכל העולם עיר וקדיש משמיא נחת רבינו הגדול רבי משה חיים לוצאטו ז"ל זי"ע בעיר פאדובא שהי' בימים ההם עיר ואם בישראל. שם אביו הי' הרב רבי יעקב חי לוצאטו ז"ל, משפחה מיוחסת בישראל מדורות שלפניו והי' אדם חשוב מאד תלמיד חכם ובעל מעשים טובים ובעל מכנים אורח גדול והי' מפורסם מאד במעשיו הטובים וזכה להוריד נשמה גדולה וקדושה ונוראה נשמת רבינו שהי' מבני עלי' אשר המה מעוטים ונתגדל רבינו בעיר הנ"ל ובזמן ההוא הי' שם רב ומו"צ הגאון הגדול בנגלה ובנסתר מגדולי הדור בזמן ההוא רבי ישעי' באסאן ז"ל בעל המחבר ספר שו"ת לחמי תודה: אמרי יושר כור לזהב ועוד. והגאון הזה הי' מתלמידי הגאון המקובל עיר וקדיש רבי משה זכותא ז"ל בעל המחבר הרבה ספרים ורובם בקבלה והי' מראשי המקובלים בדורו ושמו הקדוש מפורסם מאד בעולם. ורבינו במשך ימי ילדותו למד אצל הגאון רבי ישעי' באסאן ז"ל הנ"ל אבל כשהי' עוד צעיר לימים גבר מאד בחכמה ורבו הנ"ל אהב אותו מאד כי ראה בו נפלאות ומסר לו כל מה שבלבו נגלה ונסתר אבל רבינו גבר כ"כ בחכמה עד כשהי' בן י"ד שנה הוסיף הרבה על ידיעת בית רבו וחוץ ממה שהי' כבר בקי בכל חדרי התורה כל התנ"ך והש"ס, בבלי וירושלמי, הי' שגורים על לשונו הי' ג"כ בקי בכל כתבי האריז"ל בע"פ והי' כ"כ נחבא אל הכלים עד שאפילו רבו ואביו לא ידעו כ"כ מעצם גדולתו וחכמתו ולא גילה להם רק חכמתו בנגלה וכשהי' בן י"ז שנה בערך חיבר ספר נכבד ומוחכם מאד ה"ה ספר לשון למודים על סדר חכמת המליצה לתיקון הלשון וגדולי דורו התפלאו מאד על גודל חכמתו בעוד שהוא עוד כ"כ צעיר

לימים והגאון הגדול בדורו המקובל האלהי רבי דוד פינצו ז"ל אב"ד דק"ק מנטובה נתן עליו הסכמתו ושר עליו שיר נאה.

וכן הרב הג' החכם השלם רבי שמשון מודון ז"ל כתב עליו הסכמה ושיר נאה מאד (לקמן בסדר ההסכמות תמצא לשונם המלא) וזה הספר הקריב למנחה לרבו הנ"ל ושמח מאד עליו וכן הי' רבינו בקי מאד בחכמת השיר וחיבר ג"כ בימי נעורותו קונטרס חנוכת הארון עבור שהי' אז חנוכת ארון הקדוש וחיבר בקונטרס הזה כמה מזמורים נפלאים והם מלאים יראה ואהבה ודביקות להשי"ת הפלא ופלא.

ב והנה עוד בימי אמצע ימי נעוריו של רבינו עזב רבו את עיר פאדובה והלך לעיר ריגיו ושם הי' ג"כ משכן כבודו של חמיו של רבו ה"ה הרב הקדוש המקובל האלהי רבי בנימין כהן ז"ל מגדולי תלמידי רבינו מהר"ם זכותא הנ"ל ז"ל ורבינו ישב אז רוב ימיו מתבודד וקידש עצמו ממש כחד משרפי' מעלה וכבר אז בימי נעוריו כבר הי' מלא ביחודים נוראים וכל רבע שעה הי' מייחד יחוד אחר וכה עלה מעלה אחר מעלה עד שבשנת תפ"ז ר"ח סיון בהיותו יושב מתבודד בחדרו והי' מיחד יחוד אחד נרדם ובהקיצו שמע קול אומר: לגלאה נחיתנא רזין טמירין דמלכא קדישא. ועמד מרעיד ואחר שהתחזק ושמע עוד הקול מדבר אליו ואמר סוד מה שאמר וביום הב' בזה השעה השתדל להיות לבדו בחדרו והי' כיום אתמול ושמע עוד זה הקול וגילה לו סוד אחר. וכן הי' כמה ימים עד שביום אחד גילה לו שהוא מלאך מגיד שלוח מן השמים ומסר לו יחודים פרטים לכוין בכל עת שרוצה שיבא אליו המגיד וכן הי' כי בכל עת שרצה שיבא אליו המגיד הי' מיחד זה היחוד שמסר לו ותיכף בא ולמד עמו כל מה ששאל ממנו. ונמשך זה הסדר שלש חדשים. ואח"כ נתן לו המגיד תיקונים פרטים לעשות בכל יום, כדי שיזכה לגילוי אלי' הנביא ז"ל וכן הי' כי מאז נתגלה אליו אלי' ז"ל בקביעות. ואז אמר לו המגיד שיחבר ספר על קהלת והי' המגיד מפרש סוד של כל הפסוקים וכן אלי' ז"ל גילה לו סודות הרבה וביום אחד אמר לו אלי' ז"ל, כי מעתה יבא אליו גם המלאך מט"ט שרא רבא וכן הי' שבא ולמד ג"כ עמו וכן נתגלו אליו שאר נשמות וראה אותם ממש בצורת אדם.

ג והנה חיבר רבינו ספרים הרבה ושלשה ספרים חיבר מן המגיד לבדו קודם שנתגלה אליו אליהו הנביא ז"ל ואח"ז חיבר על קהלת והי' כאלף דפין וכן ספר התיקונים (הוא ספר התיקונים שזכינו שנדפס כעת בשנת תשי"ח ועוד אדבר מזה בפרטות בע"ה) וכן חיבר ספר נורא מאד על התורה הכל בלשון הזהר והוא זהר תגיינא ועוד הרבה חיבורים הנודעים והרבה מאד שלא נודעו בעולם מפני שנאבדו באופן רע בעוה"ר כמו שאביא לקמן בע"ה וכל אלו הספרים חיבר ע"י המגיד ואלי' ז"ל והשבעה רועים ושאר נשמות קדושות.

ד והנה כבר הזכרתי לעיל שהי' רבינו מאד נחבא אל הכלים ואפילו אחר שזכה לכל אלו המדרגות הנוראות לא ידע שום איש מזה זמן רב רק מכיון שאחר נסיעת רבו מפאדובה חידש הוא שם את הישיבה וכל תלמידי רבו נכנעו לפניו הגם שהיו כולם אנשים גדולים בנגלה ובנסתר, אבל מכיון שידעו קצת מגדולתו באו כולם לחסות בצילו ונעשו כולם תלמידיו ונדבר בע"ה להלן בפרטית מתלמידיו.

והנה כשנתחזק הישיבה שלו עשה סדרים ותקנות גדולות אשר כל הרואה אלו התקנות, יוכל להבין גודל צדקתם וקדושתם של בני הישיבה של רבינו אשר גם אדם פשוט מבין שבסדר הזה הי' שם השראת השכינה בלי ספק וקדושה גדולה ונוראה הי' מרחפת עליהם וזה סדר התקנות של הישיבה.

ה תקנות ראשונות.

אלה דברי הברית החוקים המשפטים והתורות אשר קבלו עליהם החברים הקדושים, אשר באו על החתום, לקיים עליהם לשם יחוד קו"ש כולם — יבכש"ב — כי נעשו כולם להיות כאיש אחד לעבוד את העבודה הזאת עבודת ה' להחשב אחד מהם ככולם לכל העבודה הזאת. וזה אשר קבלו עליהם:

ראשונה לקבוע לימוד תמידי אשר לא יפסיק בבה"ת הקדוש הזה בס' הזוהר הקדוש ללמוד כל איש מהם חלקו זא"ז מאחר תפלת הבוקר ועד עת תפלת מנחת ערב כל הימים תמיד, חוץ משבת, י"ט ופורים,

ט' באב וערב ט' באב ובע"ש ועי"ט מחצות והלאה, לפי התנאים אשר התנו בלימוד הזה לפני ה' : —

א) שלא יהיה הלימוד הזה עליהם נדר, דהיינו שלא יכשלו ח"ו בעוון נדרים, אבל יהיה עליהם בכל תוקף וחומר גדול שיוכל לדבר ולב להרהר.

ב) שלא יפסיק הלימוד כלל אלא בבא אחד למלא מקום חברו, יתחיל הב' הבא טרם יפסיק הראשון למען לא יפסיק הלימוד כלל.

ג) שאם א' מהחברים ילך בדרך רחוקה או קרובה, חבריו הנשארים ישלימו בעדו ויחשב לו כאילו היה גם הוא עמהם.

ד) שלא יהיה הלימוד הזה לא ע"מ לקבל פרס בשום צד ציפוי שכר או לשום צד מחשבה ופניה אחרת חלילה כ"א רק לתיקון השכינה הקדושה ולתיקון כל ישראל עם ה' לעשות נחת רוח ליוצרם ולא יהיה להם שכר מזה כ"א לזכות לעשות עוד תיקונים כאלה וכאלה ליחוד קו"ש ולתיקון כל ישראל.

ה) שאם ח"ו איזה אונס או טעות או שכחה יארע להפסיק הלימוד הזה באיזה צד שיהיה, לא יעשה הפסק זה שום רושם רע לא למעלה ולא למטה כלל ועיקר, ויהיו מעשיהם בלימוד הזה רק לתקן ולא לעוות כלל ועיקר.

ו) שיוכלו לצרף ללימוד הזה הלימוד הכללי של כמוהר"ר משה חיים רבם נר"ו, הלימוד שהוא לומד בישיבה בחצי היום.

ז) שיוכלו כל א' מהחברים לזכות לפעמים גם לאחר אשר לא מכלל החברה הקדושה הוא. שיוכל ללמוד במקומו בשעתו ויחשב כאלו למד א' מן החברים הקדושים עצמם.

ח) קבלו עליהם לחבר ג"כ יום בלילה בלימוד הזה.

ט) שלא יחשב הלימוד הזה לשום א' מהחברים לתיקון פרטי אפילו לכפרת עוונות, רק תהיה בו הכונה שלימה לגמרי לתיקון השכינה הקדושה ולתיקון כל ישראל.

י) שלא יהיה שום זמן קבוע לשום א' מהחברים ללימוד הזה, אלא כל אחד יבוא ככל אות נפשו בזמן שיהיה ביכלתו.

ויהיו החתומים כורתי אמונה על הברית הזה:

כ' ישראל חזקיה בכמ"ר מיכל טריוים, כ' יצחק בכמוהר"ר שבתי מריני, כמהח"ר יקותיאל בכמוהר"ר יהודה ליב מוילנא, כמהח"ר יעקב ישראל בכמהח"ר אברהם חזק, כ' שלמה בכמ"ר אברהם דינה, כ' מיכל בכמ"ר גד טירני, כ' יעקב חיים בכמ"ר אשר קאסטיל פראנקו.

ב נוספות לתקנות ישיבת רבינו מח"ל ז"ל

ואלה זמנים קבועים ללמודים: בחורף, בקיץ, בחצות הלילה, ביום. ומקומות הוקבעו בבה"מ הקדוש הזה:

כמר ישראל לימין רבם — וכמהחרי"ק לשמאל רבם
מוהר"ר יצחק מאריני לימין — כמר יעקב ק"פ לשמאל
כמוהר"ר יעקב יח"ק לימין — כמר מיכאל לשמאל
ר' שלמה כנגד רבם.

ושנים נבררו עם מוהר"ר משה חיים רבם להיות מפקחים ומשתדלים בכל תוקף ועוז להעמיד כל הסדרים האלה על תקונם לכבוד ה' אלקי ישראל ולכבוד שכינתו ולהיות משלימים א' בעד חברו להעמיד דבר על בוריו ושלום על ישראל. וחתמו על הדבר הזה שלשתם לעמוד על משמרתם לעבוד את ה' באמת ובתמים, ואלה שלשתם החתומים:

כמוהר"ר משה חיים בכמ"ר יעקב חי לוצאטו,
כמהחרי"ק בהחסיד מוהר"ר יהודה ליב מוילנא,
כמר משה דוד וואלי בכמ"ר שמואל וואלי.

ג תקנות נוספות.

ואלה אשר נוספו ובאו להסתפח בנחלת ה' מוסיפים על הראשונים לעבוד עבודת ה' באמת ובלבב שלם ,וזה אשר קבלו עליהם:

א) לעבוד עבודתם לפני ה' באמת ובתמים ובאהבה שלימה בלא שום ציפוי שכר לעצמם כלל ועיקר, כ"א לתיקון השכינה הקדושה ולתיקון כל ישראל וכל שכר מצותיהם ומעשיהם הטובים נתנו במתנה לכללות כל ישראל ולגמול חסד עם השכינה הקדושה ולעשות נחת רוה ליוצרם.

ב) עשו את עצמם כולם כאיש אחד להיות עובדים עבודה תמה ונקיה לפני בוראם עד שכל איש מהם אשר יעשה מצוה א' כאילו נעשית מיד כולם תחשב לתיקון השכינה הקדושה, אך לא שום חטא ועון אשר יחטא אחד מהם ח"ו כי זה לא יחשב לחברתם כלל וכלל. רק לתקן תהיה חברתם ולא לעוות כלל ועיקר.

ג) קבלו עליהם לאהוב איש את אחיו ולהתנהג באחוה ולב טוב ולקבל איש תוכחת חבירו באהבה רבה בלא שום כעס וכ"ש שנאה אלא באהבה ובשלום לרצון להם לפני ה'.

ד) קבלו עליהם להיות כל הדברים הנודעים להם מן המדרש הקדוש הזה חוץ מד"ת כלם בתורת סוד חתום, שלא לגלות כלל אלא ברשות כמוהר"ר רבם.

ה) להשתדל כולם לבוא ללימוד הזוהר בכל יום בשעה שיוכלו.

ו) שיהיה חיוב לכלם להמצא חוץ מאונס, בכל יום ש"ק אחר תפלת המנחה בבה"ת הקדוש הזה בשעת הלימוד של כמוהר"ר רבם נ"י.

ז) להתחזק בעבודתם לפני ה' לבלתי לחוש לשום לעג וצחוק שבעולם.

ח) קבלו עליהם, אם יצטרכו החברים הקדושים החתומים ראשונה לעשות איזה דבר סתר בבה"ת אשר לא ניתן לגלות להם, יצאו משם בלא תרעומות כלל.

ט) שכל מי שירצה לבוא להצטרף עמהם אח"כ, יהיה כאחד מהם בכל התנאים אשר נתפרשו עד כה.

י) לשמור פיהם ולשונם מכל דבר רע ולהתנהג בכובד ראש ובמורא גדול מפני השכינה הקדושה בכל דרכיהם ועסקיהם, שלא לזלזל בשום חומרא ומנהג ישראל ח"ו אלא לעשות משמרת למשמרת להיות נקיים לפני ה' אלקי ישראל.

ויהיו החתומים אשר חתמו על כל זאת:

כמהח"ר יקותיאל בן החסיד כמוהר"ר יהודה ליב מוילנא. כמהח"ר ישעיה בכ' יוסף. ישעיה בכ' אברהם. כ' מרדכי בכ' רפאל. כ' שלמה בכ' שמואל. כ' משה בכ' מיכל. כ' אברהם בכ' יעקב. כ' יצחק חיים בכ' יעקב יצחק כ"ץ. כ' שמעון חי בכ' יעקב חי. כ' מרדכי בכ' בן ציון.

וזה משפט הבה"ת הקדוש הזה:

זה המשפט אשר קבלו עליהם שלא לדבר שום דבר שאינו ד"ת על השלחן הקדוש אשר ללימוד כמוהר"ר מ"ח רבם נר"י. ואפילו בכל שאר בה"ת בהגיע זמן הלימוד לא יוכלו להתמהמה בדיבורים, אלא ישבו על השלחן באימה וביראה ברתת ובזיע. וכ' ישראל בכ' מיכל, אחד מן החברים אשר נבחר לכך, יאמר בקול: „תנו כבוד לה' אלקי ישראל" — ומיד יכופו החברים הקדושים את ראשם ולא יוציאו עוד שום מלה מפיהם; ואפילו אם הם באמצע דיבור, יחייבו להפסיק דיבורם ולשתוק באימה רבה. וגם שלא בשעת הלימוד וחוץ מן השלחן, אם ירבו החברים דברים בטלים הרבה, יהיה רשות ביד כמהח"ר יקותיאל לרמוז אל כ' ישראל, ויאמר כ' ישראל: „תנו כבוד לה' אלקי ישראל", ומיד יחויב לשתוק. וכן אם ח"ו דברי מחלוקת היו נמשכים בין החברים אפי' חוץ מבה"ת, יכול הוא להשתיק את חבירו באמור לו: „תן כבוד לה' אלקי ישראל", ויחויב חברו לשתוק. ושאר משפטי השתיקה הלא הם כתובים על ס' הברית אשר חתמו בכתב ידם.

ועוד הוסיפו קדושה על קדושתם שלא ידובר בכל הבה"ת הקדוש הזה שום דבר בטל כלל ועיקר, ושאר המשפטים אשר קבלו עליהם. וזה אשר קבלו עליהם:

בוא כל איש לבה"ת הקדוש הזה, זאת תהיה מלת שלומו אשר יאמר בכפיפת ראשו: "יהי כבוד ה' לעולם" וכו', והיושבים בבה"ת יענוהו: "יהי שם ה' מבורך" וכו'. ובצאת איש מבה"ת ילך לאחריו ויאמר: "ברוך ה' מציון וכו'. ובבוא כמהר"ר משה חיים רבם נר"י יאמר: "יהי ה' אלקינו עמנו" וכו', ואשר בבה"ת ישיבו: "ה' עוז לעמו יתן" וכו'. ובשבת כמוהר"ר מ"ח רבם נר"י על שלחנו יאמר: "רם על כל גוים ה'" וכו', וישיבו החברים: "מי כה' אלקינו" וכו' המשפילי וכו'. אז יאמר כמ' ישראל: "תנו כבוד לה' אלקי ישראל" ומיד יכפו החברים את ראשם וישתיקו עצמם ללימוד באימה וביראה, ברתת ובזיע לפני השכינה הקדושה. אז יאמר כמהר"ר ר"י"ק לכל החברים הקדושים: "שימו לבבכם" וכו'. וכן קבלו עליהם שלא להרים קול בבה"ת הקדוש הזה אפילו במה שמותר לדבר חוץ מפלפול הגמרא. וכן קבלו עליהם שלא לעשות שום דבר בבה"ת הקדוש הזה כ"א ברשות כמוהר"ר מ"ח רבם נר"י.

וזה אשר הוסיפו לקיים על נפשם אחרי כן כל החברים הקדושים הראשונים והשניים:

קיימו וקבלו לישמר מכל דבר שקר הרחק מאד ולהשתדל להיות מוצא שפתם רק אמת לעולם, אשר אם יאמר איש לאחד מהם: "אמור אמת", יהיה עליהם חמור כשבועה היותר חמורה שבעולם.

ועוד קבלו עליהם לומר אחד מן החברים עשרת הדברות ואח"כ תרי"ג מצות בכל יום, ואח"כ "במה יזכה נער" וכו' עד הסוף.

ועוד קבלו עליהם להשלים כל המקרא תנ"ך, ומהם ישלימו כל הש"ס, משנה ג"כ בכל חודש,

ועוד קבלו עליהם לעשר הימים בתענית לפני ה', העשירי יהיה קדש להתענות בו אחד מן החברים ואחריו הב' ואחריו הג' וכן כלם, חזירת תמיד לסיבוב כל הימים.

ועוד קבלו לעשות התרת נזיפה והתרת קללות בכל חדש.

ועוד הוסיפו בלימוד התמידי של הזוהר הקדוש ללמוד כל היום כולו ועוד שש שעות בלילה, חוץ מן הלילות אשר ממוצאי יום כפור עד אחר אסרו חג של סוכות ומשני לילות י"ד וט"ו דאדר שני ומליל בדיקת חמץ, וכל הלילות עד אחר א"ח של חג המצות ומליל ערב חג השבועות ולילי

שבועות וא"ח שלו ומליל אחר תענית י"ז תמוז ומליל קודם התענית וליל אחר התענית דט' באב ומליל י"כ, וחוץ ממה שיצטרך להוראת שעה שזה ישאר ביד כמוהר"ר מ"ח רבם נר"י. וכל אשר קבלו עליהם קבלו ע"מ לתקן ולא לעוות כלל וכלל, כ"א החוטא ישא עונו ושום פגם לא יעשה בקדושה כלל ועיקר. וכן הוסיפו שלא לפסוק מן הלימוד של הזוהר אפילו בזמן הלימוד הכללי של כמוהר"ר מ"ח. עד הנה עזרם ה' אל יעזבם ואל יטשם לעד עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים כדבר שנא' כי אז אהפוך לעמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

ואלה זמני הקבע לתורה ולעבודה אשר הוקבעו במדרש הקדוש הזה:

בכל לילה יפיסו בין החברים ללמוד: ד' מהם ביום ההוא בג' שעות ביום: שעה י"ג ושעה י"ח ושעה כ"ד — רביע שעה לאחד. וזה אשר ילמדו: הא' בשבת — מספר בראשית מה שיוכלו ללמוד בשעה ההיא, ובשאר ימי השבוע יקראו מעשה הקרבנות כולו ואח"כ יחזרו לראשם עד גמר השעה, ובימי טבת הקצרים לא ילמדו אלא שעה י"ח ושעה כ"ד, אך ע"ש לא ילמדו שעה כ"ד לעולם.

ובזמן הלימוד של חצי היום יעמדו ד' הזוכים בפייס על ד' זויות השלחן לומר השירים המוכנים להם לזמן ההוא, וג' אחרים יעמדו אצל הד' האלה המוכנים להם ג"כ כל אחד על מקומו.

בליל ש"ק אחר תפילת ערבית יתקבצו ג"כ ללמוד. ומקומות הוקבעו לכל החברים להיות קובעים מקום לתורתם, איש לא יזוז ממנו.

וכה התנהלה הישיבה בסדרים היפים והנפלאים יותר משני שנים וגם נכנסו בסדר הזה בשנה השלישית אבל בעוה"ר נעשה מה שנעשה כי הבע"ד הרגיש שחברי' קדושה כזאת עם אלו התקנות והנהגות ובפרט אם יש להם רבם איש קדוש ונורא וראש חכמי דורו אשר יש בכחו להרים קרן ישראל ולעוררם בתשובה אשר יוכל לצמוח מזה התעוררות הגאולה ע"כ לא נח ולא שקט הבע"ד עד שבלבל החברי' קדישא הזאת ומעשה שהי' כך הי' כי פעם אחת בשנת תפ"ט נסע רבינו לעיר ריגיו לבקר את רבו ואז הגיע לעיר פאדובה שליח מירושלים הוא הרב החסיד המקובל רבי

רפאל ישראל קמחי ז"ל והתגורר אז בבית מדרשו של רבינו ואחדים מהתלמידים לא נזהרו ברוחם והראו לזה השליח הירושלמי את כתבי רבם והוא נתפעל מאד מזה ונשאר שמה עד שבא רבינו בחזרה והי' שם גם ר"ה ויו"כ וראה שם גדולת ונפלאות וכתב מזה להגאון ר"י באסאן ז"ל בזה"ל: שם בביתו של הרב הקדוש המקובל האלהי נמצאתי ושם הייתי בראש השנה ויהכ"פ וישבתי י"ב יום בביתו וראיתי פלאות איך הוא כותב הכל בלשון הזהר גמור, וראיתי פירושו על קהלת וגם ספר התיקונים וגם הוא מחבר ספר זהר חדש על הפרשיות ועד פרשת ויצא כבר הי' לו ארבע חיבורים ונשתוממתי על המראה ובאמת הוא דבר פלא לא ראיתי כמוה, כ"ד העבד רפאל ישראל קמחי ע"כ וכן גילה נפלאות על רבינו בכל עיר פאדובה ונרעשה העיר מזה כי לא ידעו מזה עד עכשיו וכן נודע זה הענין להרב רבי יקותיאל גורדין ז"ל מעיר ווילנא שהי' שם אז בפאדובה ללמוד שם מלאכת וחכמת הרפואה ומיד בא אל רבינו והתנפל לפניו לקבלו לתלמיד וגם ללמוד עמו חכמת הקבלה ובקשתו נתמלא רק רבינו נתן לו מקודם תיקונים על הרבה ענינים ואח"כ למד עמו ור' יקותיאל זה דבק עצמו מאד ברבינו ונכנס לפני ולפנים בעומק חכמת הקבלה ונעשה אחד מחשובי התלמידים של רבינו ורצה תיכף לעזוב מללמוד מלאכת הרפואה ורק רבינו לא הניחו כי כן אמר עליו המגיד שלא יעזוב מללמוד מלאכת הרפואה.

ז והנה השליח הירושלמי הנ"ל הי' אחר זה בוויניציא והודיע שם ג"כ מזה הענין מהנפלאות שראה אצל רבינו בפאדובה ונעשה מזה רעש שם ובעיקר בין בני ישיבת וויניציא וגם הרב ר' יקותיאל מגודל התפעלות שלו יצא מכילו וכתב שני מכתבים מזה הענין אחד להגאון רבי יהושע העשיל ז"ל אב"ד דק"ק ווילנא שהוא הי' ג"כ מזה העיר והשני להשר והקצין שמו גדול בישראל רבי מרדכי יפה ז"ל מווינא ובאלו המכתבים מספר מהנפלאות שמצא בעיר פאדובה ומתאר באריכות את גדולת רבינו ואת כל מדריגותיו והוא הלך לתומו שרצה לבשר בשורה טובה אבל בעוה"ר מזה נצמח שמעשה שטן הצליה ואלו המכתבים באו ליד הגאון רבי משה חאגיז ז"ל אשר הי' קנאי גדול ורק זמן קצר קודם זה הי' לו מלחמה גדולה נגד נחמי' חיון וחבריו שר"י שאירית כת ש"ץ ימ"ש

והגם שהי' לו להגאון ר' משה חגיז ז"ל מלחמה גדולה ועצומה נגד אלו הרשעים אבל לבסוף יצא הוא וחבריו הגאונים שעמדו לו לעזרה בניצחון גדול כנודע ואחר זה שם אל לבו לעקר ולשרש כל שארית פליטה של אלו הכיתות ודרש וחקר אחר זה ומעשה שטן הצליח שהטיל חשד על גדולי עולם קדושי עליון כמו רבינו הגדול הרבי ר' יהונתן אייבשיץ ז"ל זי"ע שהי' עוד אז בפראג ועבור שהי' מתנהג בקדושה מופלגת ובפרישות יתירה ולמד ג"כ עם תלמידיו חכמת האמת והעמיד הרבה תלמידים גדולים מפורסמים קדושי עליון כידוע והגאון הקנאי ר"מ חגיז חשד אותו ג"כ שיש לו איזה שייכות להכת ש"ץ. והגאון רבינו יהונתן ז"ל עשה תיכף צעד נאה להסיר ממנו חשד הזה ויאסף בעיר פראג כל הרבנים בערב יוכ"פ שנת תפ"ו והחרים ונדה את כל הנוטים אחר כת ש"ץ אמנם הקנאי הגדול ר"מ חגיז לא נתפייס עוד כי קשה מאד הי' לטהר את עצמו מחשד שלו ויצא נגד רבינו יהונתן בחירוף וגידוף בדברים בוטים כמדקרת חרב אבל בהמשך הזמן נשקט כל הענין על רבינו יהונתן ז"ל.

ח ועבר מענין הזה זמן קצר כארבעה שנים ואינה לידו של הגאון ר"מ חגיז עוד מקרה כמוהו דהיינו המכתב של הרב רבי יקותיאל הנ"ל ודן את כל הענין הזה במהירות משפטו כי יש כאן מלחמה חדשה נגד כת חדש והגאון הזה הי' מתגורר אז בעיר אלטונא ע"י האמבורג ושם הי' אז הרב אב"ד הגאון הישיש ר' יחזקאל קאצינעלנבוגין ז"ל בעל כנסת יחזקאל והסית הרב ר"מ חגיז את הגאון הנ"ל שיעזור לו במלחמתו החדשה ושניהם לא היו מכירים את האיש ואת שיחו אשר לוחמים כנגדו רק מפי השערה אשר לא אפשר להיות זאת שיגיע אדם בעוד שהוא צעיר לימים כ"כ למדריגות גדולות כזה ובפרט בחוץ לארץ ע"כ החליטו על בטח שזה אינו מצד הקדושה ח"ו וצריך ללחום נגד זה והרעישו את כל העולם במכתבים עד שסיבבה אש המחלוקה את כל בית ישראל ותאכל את כל נאות יעקב ורבינו כששמע זאת ערך לשני מתנגדיו הלוחמים כנגדו מכתבי כבוד ובו מבאר כי נקי הוא מכל אשר חושדים אותו (כאשר תיראה נוסח המכתבים בח"ש) אבל לא הועיל לו כי הם רצו דוקא כי ימנע עצמו לגמרי מללמוד ולכתוב ספרים על פי קבלה ובפרט על פי מגיד וגילוי נשמות.

ט וחוץ מרעש שעשו שני הרבנים הנ"ל קמו גם חכמי ישיבת ווינציא נגד רבינו והגם כי שמעו עדותו של שליח ירושלמי הנ"ל אשר העיד אשר ראה בעצמו גדולות ונפלאות על רבינו והגם כי מתחילה שקטו בעבור זה אבל אחר שקבלו מכתב מהרב ר"מ חגיז אשר דרש מהם בתקיפות שיערכו גם הם מלחמה נגד רבינו ע"כ נתעורר גם בהם רוח קנאה ולחמו גם הם במלחמה חריפה נגד רבינו ורבו מאד המכתבים בענין זה ורבינו בעצמו כתב לכל המקומות לטהר עצמו מכל מיני חשד וגם רבו הנ"ל הגין עליו בכל כחו וכתב מכתבים באריכות לרבני ווינציא ולשאר הרבנים ובו מבאר באריכות תירוצים מספיקים על קושייתם איך אפשר להיות בזמן הזה מדריגות גדולות כזה כמו לנביא וכן התגלות מגידים ונשמות ובפרט בחוץ לארץ ורבו של רבינו מבאר להם כי כל הענין הזה אינו שייכות דוקא לנביאים ומביא ראי' מדברי הרמב"ן ז"ל בפרשת לך לך שהמשיג לראות מלאך או דיבורו אינינו נביא לה' צבאות ושלא היתה הגר המצרית מכלל הנביאות אע"פ שראתה המלאך ודיבר עמה וכן דניאל אמרו חז"ל במסכת מגילה עליו דאיהו לא נביא אע"פ שמה שראה הוא לא ראו חבריו הנביאים והרי הי' אז בחו"ל בבבל זוטו של עולם וכן מצינו בגמרא בהרבה תנאים ואמוראים שנגלה עליהם אלי' ז"ל ולמד עמהם כמו רב ענן חיבר ע"י אלי' ז"ל ספר תנא דבי אלי' וכן הי' מצוי בישיבת הגאונים וחסידי פרובינצ"א הראב"ד ותלמידיו תורה לקחו מפיהו וציר ה' על אדמת נכר דבר בם ורוח קדשו שם בקרבם וכבר הי' לעולמים מלאכי צבאות מגידים ליחידי סגולה השרידים וכן רבינו הגדול הבית יוסף וש"ע בחו"ל הי' עומד כשנגלה אליו המגיד בעיר ניקופו"ל בהיותו בחבורה יושב ולומד וכן הגאון הרמ"ע מפאנו הי' בחו"ל כשנגלה אליו המגיד וכן הרב בעל מגלה עמוקות בעיר קראקא הי' איתן מושבו כאשר רוח ה' דיבר בו והאריז"ל ממצרים קראו ה' להכניסו לפני ולפנים וכל זה לא הי' חוון נפרץ זולת חלק טוב אשר חלק ה' מחכמתו ליראיו כי קרוב הוא לכל קוראיו ע"כ ואחרי אשר הביא כל אלו הראיות כי אפשר להיות כל אלו המדריגות בחו"ל האריך בשבח תלמידו הוא רבינו איך מילדותו נתגדל אצלו ומספר שבחיו באריכות גדול לרבני ווינציא ומבאר שם כי כל דברי בעלי המחלוקת על רבינו הוא שוא ושקר ובקש מהם לא לעזור עוד במחלוקת אבל לרבני ווינציא רוח קנאה על רבינו

עבר עליהם וגנזו מתחילה האגרת של הגאון ר"י באסאן אבל בכל זאת נודע דברי האגרת הזאת בעיר וגרם שקט על זמן קצר והגדול שבין רבני העיר ההיא הוא הגאון החסיד רבי יעקב אבוהב ז"ל בן הגאון חסידא קדישא רבי שמואל אבוהב ז"ל בעל דבר שמואל קבל לגמרי דברי האגרת הזאת והאמין בגדולתו של רבינו ונעשה מידידיו.

י וכן אנו רואין פלא גדול כי באמצע אש המחלוקה אשר נתפשתה בכל העולם ממש ומאות ואלפים מכתבים שלחו הרבנים הגדולים זה לזה מענין זה בכל זאת גדולי ועמודי עולם קדושי עליון זקני הדור ההוא נכנעו לרבינו והאמינו בו ובאו לחסות בצלו ושאלו ממנו דברים עמוקים בחכמת הקבלה כמו זקן וחסיד הדור ההוא ה"ה הרב הקדוש המקובל הגדול רבי בנימין כהן ז"ל חמיו של רבו של רבינו הגאון רבי ישעי' באסאן ז"ל שהיה זקן גדול ורבינו הי' צעיר לימים בן עשרים בערך אעפ"כ קבל ממש מרת רבינו עליו ושאל ממנו שאלות עמוקות מאד וכן שאל ממנו להגיד לו שרש נשמתו ורבינו השיב לו על הכל וכן על שורש נשמתו השיב בפרטית (כאשר תראה בחלק המכתבים) וכן הגאון הגדול רבי יצחק לאמפורונטי ז"ל בעל המחבר הספרים המפורסמים פחד יצחק הי' מידידיו ואוהביו הכי גדולים ונסע אצלו ללמוד ממנו חכמת הקבלה ורבינו מביא באחד ממכתביו לרבו כי עכשיו אצלו הגאון הנ"ל וישאר אצלו גם על שבת וכן העיד הגאון הזה כי בעיניו ראה את רבינו עומד וכותב הסודות וכהרף עין הי' ממלא דף גדול מה שאין בשר ודם יכול לעשות זאת אם לא בסייעתא דשמיא ודרך נס. וכן הגאון המקובל וחכם הכולל רבי אבי עד שר שלום באזילה ז"ל בעל אמונת חכמים שאל ממנו שאלות עמוקות בעומק החכמה וכן נסע אליו ללמוד ממנו וכן כתב מכתב נאה להרבה רבנים להגין על רבינו נגד מתנגדיו. והגאון הזה הי' מגדולי הדור ההוא מיחידי סגולה עד שרבינו הקדוש בעל אור החיים ז"ל לקח ממנו הסכמה על ספר פרי תאר על יו"ד וכן רבינו החיד"א ז"ל מפליא מאד גדולת הגאון המקובל הזה בספר שם הגדולים. וכן הגאון המקובל האלהי' רבי שלמה אליהו ז"ל בעל ברכת אליהו הרב אב"ד דק"ק אולאניב וקאלטשין בפולין בא במיוחד משם רבינו ללמוד ממנו ח"ה ונעשה כאחד מתלמידיו והוא כתב ג"כ לפולין מגדולת רבינו ואיך

ששקר ענו בו מתנגדיו וע"ז חרה בו אף הגאון ר"מ חגיז והירף וגידף אותו ונתן את שמו לשמצה אבל בכל זאת נשאר שם הגאון הזה לתהלה ולתפארת בכל העולם עד שגם רבינו הגדול הרבי ר' יהונתן אייבישיץ זי"ע כשהי' עליו הרעש בענין הקמיעות מאת מתנגדיו פנה גם להגאון המקובל הזה לעזור לו ולהגין עליו נגד מתנגדיו וכותב עליו תוארים נפלאים כמובא כל זה בספר לוחות העדות.

יא והנה עוד רבים ושלימים מגדולים עמדו לימין רבינו אבל בכל זאת רעש המחלוקת עליו גברה מאד כי הגאון ר' משה חאגיז ורבני וויניציא לא נחו ולא שקטו עד שהרעישו כל העולם והבע"ד הצליח לעוור עיני חכמים להעלות על דעתם כי כאן מדובר מנער אחד שעושה דברים במרמה וכל מה שכתב רבו של רבינו בענין זה להרבה רבנים לא הועיל כלום וכן רבינו בעצמו כתב להרבה מקומות לתרץ כל הקושיות עליו והנה במקומות קרובים כמו באיטאליע היו הרבה שקבלו דברי רבינו כמו רבני ליווארנא אבל הרחוקים שלא הכירו אותו כלל לא האמינו בדבריו וכן אפילו רבו ר"י באסאן אעפ"י שהגין מאד עליו אבל בכל זאת גם לו הי' הרבה ספיקות בענין גדולת ומדריגות הנוראות של רבינו ועברו ביניהם הרבה מכתבים וכל הספיקות ששאל ממנו רבו כולם תירץ ובירר לו רבינו כאשר תראה בח"ש בהמכתבים שהי' ביניהם והנה כה הי' נמשך הענין כי מצד אחד הי' עליו התנגדות נוראה מרוב רבני אשכנז וקצת רבני פולין ומצד אחד עמדו לימינו גדולי עולם קדושי עליון ורבינו בכל מכתביו להרבנים ממתנגדיו בכל פעם בקש מהם שיבואו אליו או ישלחו איזה משלחת של רבנים שיחקרו וידרשו על עניניו ולא ימהרו לשפוט מפי השמועה או השערה אבל לא פעל כלום רק לבסוף החליטו רבני וויניציא מתנגדיו הכי גדולים ששלשה מהם יבואו אליו וכשנודע הדבר לרבו הר"י באסאן הבין שלא טוב ענין הזה כי אלו השונאים אותו כ"כ תכלית ביאתם אליו יהי' רק לבזותו. וכן נודע לו שבדעתם ליקח ממנו ביד חזקה את כל הכתבים שלו ע"כ הקדים הוא בעצמו ובא לפאדובה אל רבינו וסיפר לו מה שעומד מאחוריו כי מתנגדיו רוצים לבא אליו וליקח ממנו בכח את כתביו וגם רוצים להחרימו ח"ו ע"כ בקש ממנו שיקבל דעתו שיפקיד אצלו את כתביו שיעמוד ברשותו וגם

יקבל עליו בכתב שלא יכתוב יותר ספרים על פי קבלה מהמגיד והתגלות נשמות ושלא ידפיס עוד שום ספר רק ברשות רבו ובזה יבטל כחם של מתנגדיו כי כיון שהכתבים יהיו מופקדים ברשות רבו לא יעיזו לבקש ממנו שיתנו בידם כי הוא הי' אז מפורסם מזקני גדולי הדור ההוא וכן על להבא לא יהי' להם טענה כיון שקבל עליו לא לכתוב יותר ובכלל הסביר הר"י באסאן לרבינו כי לא נאה שהוא יעמוד נגד גדולי הדור אפילו הצדק אתו כי זה יורה דרך להמון עם ג"כ לא לקבל הוראות גדולי הדור ורבינו הבין הטיב כל הענין ונתן את הצדק לרבו ע"כ נתן לו זה הכתב בזה"ל:

יען וביען כל איש אשר בשם ישראל יכונה חייב לשמוע אל דברי רוב חכמי ישראל ולא לסור מהוראתם אפילו יאמרו על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל אני הח"מ בבוא אלי לדרוש אל עניני חיבורי מ"ו אלוף נעורי כמוה"ר ישעיהו באסאן נר"ו רב ור"מ דק"ק ריגייו כאשר גמר אומר לעשות בתשובתיו לרבני ווינציאה יע"א קבלתי עצת מוסר תבונתו כאשר מפיו חייתי ואני חי ובנפש חפצה בטלתי דעתי מפני דעתו כאשר מוטל עלי להיות מאסף אלי וגונז כאשר ירצה כ"ת כל חיבורי אשר עשיתי עד היום הזה עפ"י המגיד ונשמות קדושים שלא יצא חוצה אלא על פיו כל ימי חיי שיחי' לאורך ימים אכי"ר בהיות שאין דעת חכמי הדור חפצה שיתפשטו חיבורים חדשים כאלה מחכמת האמת בישראל פן באיזה צד ח"ו יצא מהם חורבה בין המון ישראל לפי חומר ענינם.

וגם מעכשיו אהי' משיב ידי מלכתוב עוד שום חיבור בלשון זהר או באיזה לשון שיהי' בשם מגיד או נשמות קדושים ולמען ידעו חכמי דורינו ה"י כי באמת בחרתי בזה שאין רצוני לגרום ח"ו מחלוקת בין קהל ה' וכל איש ישראל על מקומו יבא בשלום וע"ש שכך הוריני לעשות מ"ו הנ"ל נתתי ביד מ"ו הנ"ל הכתב הזה אשר כל האמור בו קבלתי עלי בנפש חפיצה ובדעת צלולה ומיושבת עלי בלי שום אונס ודוחק הכרח וכפי' כלל ועיקר ובשבועת האלה החמורה ובקשר חרם חמור בביטוי שפתיים ע"ד המקום ב"ה ועד"ר וע"ד מורי הרב הנ"ל נר"ו וכל זה בהיותי בח"ל כל הדברים האלה קבלתי על עצמי בכל תוקף ובביטול כל מודעי ומודעי ממודעי וכו' ולראית האמת חתמתי שמי פה פדובה יום ב' שלשה לחדש מנחם שנת הת"ץ לבריאת העולם והכל

שריר וקים אני משה חיים בלא"א יעקב חי לוצאטו יצ"ו מאשר ומקבל עלי כל הנ"ל.

כאן יש עוד הוספה אישור של עוד שלשה רבנים.

במותיב תלתא כחדא הוינא נחנא בי דינא דחתימי לתתא כד אתא קדמנא כמהח"ר משה חיים בכמ"ר יעקב חי לוצאטו הנ"ל והסכים על כל מה דכתוב ומפורש לעיל בשבועה חמורה ובכח חרם חמור וחתם שמו לראיית האמת ומדאתקיים קדמנא חתימת הח"ר משה חיים הנ"ל אשרנהו וקיימנהו כדחזי והי' זה פה פאדובה יום ב' שלשה לחדש מנחם שנת הת"ץ לבריאת העולם והכל שריר ובריר וקיים.

נחמיה חי בכמה"ר יעקב הכהן ז"ל
יעקב בכמה"ר עמנואל בליליום זלה"ה
משה מנחם בכמ"ר שמחה מרדי זלה"ה

יב והנה מי שיעיין בישוב הדעת בדברי הכתב הזה יראה ברור שזה נעשה רק להשקיט אש המחלוקה ורבינו ברוב חכמתו כתב בו תנאי קצר כי כל זה נאמר רק בהיותו בחוץ לארץ אבל מיד שיבא לא"י בטל כל קבלת הכתב הזה מזה נראה שכבר הי בדעתו בזמן הזה שנת ת"צ ליסע לא"י וכן מגלה דעתו בזה במכתב אחד לרבו שלאחר זה המעשה שדעתו כן ליסע לא"י אבל רצונו הזה נתמלאה רק לאחר י"ג שנה אחר זה בשנת תק"ג כמו שנביא לקמן בע"ה וכן אנו רואין כי כל מעשה רבו שהכריחו על ענין זה הכתב הי רק לפנים כי הוא בעצמו גם לאחר זה המעשה שאל אותו עוד הרבה ענינים עמוקים בח"ה ורבינו השיב לו כאשר תראו בהמכתבים בח"ש וכן סדר הישיבה התנהלה עוד ג"כ הלאה תחת הנהלתו של רבינו כמו שהבאתי לעיל והנה בזה הזמן התחלת שנת תצ"א דיבר רבו הר"י באסאן על לב רבינו שיעשה שידוך ואז הי' רבינו כבן כ"ד שנים ונכנע רבינו גם בענין זה כי מתנגדיו הרעישו גם על זה כי לא מקיים מצוה ראשונה שבתורה ובאמת הם לא הבינו כלל גודל קדושתו ומדרגתו שהי' בענין זה ממש כבן עזאי ובן זומא ע"ה רק עכשיו שרבינו עשה צעד להשקיט המחלוקת ע"כ נכנע גם בזה שיעשה שידך שלא יהי' גם בזה פתחון פה למתנגדיו ורבו של רבינו בעצמו הי' השדכן עם בת הגאון המקובל גדול הדור רבי דוד פינצי ז"ל הרב ממנטובה

ונתרצה רבינו על זה השידך כי גם זה הגאון הי׳ מידידיו שעמדו לצידו בזמן המחלוקת ובכן נתקשר זה השידוך ועל החתונה של רבינו הי׳ כל תלמידי רבינו הישיבה שלו מפאדובה ושמחו מאד ממש עד אין לשער וזמן קצר ישב רבינו במנטובה אצל חמיו ואחר זה חזר עם ב״ב לפאדובה וגם לזמן קצר נולד לרבינו בן נחמד ויותר בנים לא הי׳ לו רק זה הבן היחיד.

יג והנה זמן קצר אחר שחתם רבינו על זה הכתב המובא לעיל ונתפרסם העניין בעולם כי רבינו קבל על עצמו בשבועה ובחרם שלא לכתוב יותר חיבורים על פי המגיד וכדומה נעשה לפי שעה שקט מהרעש שהי׳ בעולם נגד רבינו וגם הגאון ר״מ חגיז ז״ל ושאר מתנגדי רבינו שמחו על זה כאשר רואים בהמכתבים בח״ש ורבינו בכל זאת שמר על סדר לימוד הישיבה שלו רק צמצם עצמו מאד שלא לעשות שום פרסום ע״כ הסתעשע רק עם תלמידיו וכן עם הרבנים הגאונים מאוהבי רבינו מקודם שבאו אצלו או ששאלו ממנו שאלות עמוקות בחכמת האמת השיב להם כהוגן וגם שפע הרחני שבא לרבינו מהמגיד והתגלות נשמות הי׳ לו עכשיו עוד יותר מקודם וכנראה ממכתב רבינו כי רצו מן השמים לנחמו מצרתו. ע״כ גילו לו עוד יותר.

יד והנה בשנת תצ״א בקיץ הי׳ גזירות נוראות מאת האפיפור של אותו הזמן ואחד הגזירות הי׳ לבער ספרי התלמוד של בני ישראל ומובן כי זה הי׳ צרה נוראה מאד וכל גדולי ישראל עסקו בזה האיך לבטל הגזירה והגאון ר״י באסאן רבו של רבינו שאל את רבינו לבאר לו סוד העניין שיהי׳ כח כזה להס״א נגד התורה ורבינו השיב לו בביאור מספיק סוד כל העניין כאשר תראה בח״ש וכן כותב לו רבינו כי הוא ראה זאת מקודם והקדים רפואה למכה ותיקן בהישיבה שלו שילמדו זהר ותיקונים וזהר חדש בלי הפסק מעלות השחר עד צאת הכוכבים והלימוד הי׳ בזה האופן כי כאשר התחיל אחד ללמוד למד בלי הפסק עד זמן קבוע וכאשר הצריך להפסיק הי׳ עומד אצלו מיד החבר השני ותיכף כשהפסיק הראשון התחיל השני תיכף באותו מקום והמשיך הלימוד הלאה וכן הי׳ כל היום עד הלילה וכותב רבינו לרבו כי ברור לו כי זה הוא כח שיבטל הגזירה ומביא דברי הרשב״י ע״ה ע״ז כי כל הזמן שנשמע דברי תורה בלי

הפסק אז אין בכח שום גזירה לבא נגד התורה ומייעץ רבינו לרבו שהוא יעשה ג"כ כן בעירו וכן יראה להשפיע על קהילות אחרות שיעשו כן.

טו והנה כבר כתבתי לעיל כי אחר זה המעשה של חתימת הכתב נעשה שקט מהמחלוקת על רבינו אבל הבע"ד לא נח ולא שקט ומתנגדי רבינו בכלל ובפרט רבני ווינציא חפשו בכל כחם למצא איזה עילה על רבינו והיות כי תיבת הספרים מכתבי יד של רבינו שמסר לרבו הפקיד זאת רבו אצל איש אחד בפאדובה וחתמו זאת באיסור לא לפתוח אותו בשום אופן ע"כ מצאו כאן מקום לעורר שוב רעש כי רבינו אינו שומר שבועתו ופתח את התיבה וכן כותב עוד ספרים שאסר עליו ואיש אחד הודיע זאת להר"י באסאן כי יצא קול בחשד כזה והר"י באסאן השיב לזה תיכף כי ברור אצלו כי זה שקר גמור ורק המתנגדים מוציאים זה הקול שקר כדי שיהי' להם מקום לעורר מחדש המחלוקה רק ליתר שאת שאל זאת מרבינו אם יש ממש בדבר וכן הודיע לו כי הוא כבר הכחיש כל הענין ורבינו השיב לרבו בתשואת חן ותודה שהכחיש את זה וכותב לו בזה"ל אשר השיב לאיש הכותב אליו הנה חכם עדיף מנביא כי שקר וכזב הם דוברים כי יאמרו בפיהם את אשר לא ראו בעיניהם אך אני הנה לבי לא יפול על דבריהם כלל ועיקר כי זה ידעתי אלקים לי ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם וגו' כי אני ת"ל שומר משמרת שבועתי בכל תוקף ואיניני מיקל בספיקא דאורייתא. וממשיך רבינו כי הרבה מן הבית־שמים וחכמים בעיניהם אמאס לשית עקב לסולית צעיר תלמידי אשר זכו ת"ל לאשר לא זכו הם וראשי ראשיהם איש בגבולו יעמוד ושלום על ישראל עכ"ל. עכ"פ אנחנו רואים כי מתנגדי רבינו לא יכלו לישב דשקט ולראות איך רבינו מנהל את ישיבתו ברום המעלה וגדולי ישראל באים לחסות בצילו ולבקר בהיכלו ובפרט עכשיו שהוא כבר נשא אשה בת גדול הדור ופחדו מאד כי יצליח במשך הזמן להשפיע על העולם בתורתו וחכמתו ורוח הקנאה בער בם כאש ע"כ הביטו תמיד אחרי משה וחפשו אחר איזה עלילה למצוא ברבינו להתנפל עליו עוד הפעם.

טז והנה בשנת תצ"ד נתעורר רבינו להדפיס ספר מאמר הויכוח וכנראה שהוא ספר חוקר ומקובל ומטרת הספר היה כי היות בדור שלפני זה הדפיס הרב רבי יהודא אריה די מודינא ז"ל ספר ארי נהם נגד הזהר הקדוש ונגד חכמת הקבלה ובהספר הזה יש זלזולים הרבה על הזהר ועל

הקבלה וגם על הרשב"י ע"ה ועל האריז"ל שפך חמתו כנודע ורבינו היה כחומת ברזל הגנה לחכמת האמת והזהר ע"כ קנא קנאת ה' צבאות וחיבר זה הספר אשר בו הרס ושבר ובטל לגמרי כל טענותיו של ספר ארי נהם והיות שהי' מוכרח לקבל על זה הסכמת רבו הר"י באסאן ע"כ שלח את הספר לרבו ובקשו מאד ליתן לו רשות במוקדם להדפיס זה הספר אבל רבו כמו שהיה רוצה בכל לבבו למלאות רצון רבינו בכל זאת ניסה לעכב אותו מזה כי הבין כי בזה יתן כח למתנגדיו להלהיב עוד המחלוקת עליו אבל רבינו ג"כ ידע מזה רק כיון שהיה כונתו לשמים לא הביט על כל זה ולחץ על רבו שיתן לו רשות על זה עד שרבו מילא בקשתו ונתן לו רשות וכן חותנו הגאון רבי דוד פינצי ז"ל הרב ממנטובה נתן לו ג"כ רשות והסכמה באריכות בשבח המחבר והספר כמו שתראה בח"ש.

י"ז והנה חוץ מענין הדפסת זה הספר בא עוד ענין אחד אשר בו מצאו מתנגדי רבינו ג"כ מקום לחדש המחלוקת עליו כי בשנת תצ"ה כאשר רבינו כבר הי' בדעתו לעזוב את עיר פאדובה ולנסוע לאמסטרדאם כי ראה כי בשום אופן לא יהי' לו מנוחה כאן ממתנגדיו ע"כ קודם נסיעתו היה לו איזה ענין לסדר בעיר ווינציאה ע"כ נסע לשם וכשהיה בעיר הנ"ל נודע מזה לרבני ווינציאה מתנגדיו הכי גדולים של רבינו ושפטו כי בטח בא לשם להדפיס ספריו שאסר עליו ע"כ שלחו מיד שלשה אנשים מבני הישיבה דשם אל רבינו ובאו בטענה כי היתכן שהוא רוצה להדפיס את ספריו ורוצה לעשות דברים נגד הכתב שעשה ורבינו השיב להם שאינו אמת ואין הוא עושה ואין הוא רוצה לעשות שום דבר נגד הכתב אז אמרו הלא אתה לומד עם תלמידך ספריך ואמר רבינו כי אמת הדבר והוא עושה זה בהיתר שכן היה המדובר בבירור בהסכמת רבו ר"י באסאן וכאן בווינציאה הוא הולך לדרכו למה שמצטרך לו ותו לא אך כדי שלא להכחיש האמת אמר להם כי יש לו חיבור אחד הוא ספר הנ"ל שכונתו להדפיס אותו אבל אין זה מטרתו כאן בווינציאה והספר הזה כבר יש עליו רשות מרבו ר"י באסאן כאשר כן התחייב עצמו בכתב שמוכרח ליקח ממנו רשות. והלכו השליחים ומסרו דבריו לבני הישיבה ואז התרגז הרב ר' יצחק פאציפיקו מראשי בני הישיבה וממתנגדי הכי גדולים לרבינו ואמר הרב באסאן אינו כל העולם אנחנו רוצים לראות אנחנו רוצים להסכים ואותו הכתב שעשה הרב באסאן אינו כהוגן ואנחנו

רוצים לעשות כתב אחר כרצונינו ושלחו את השליחים פעם שנית וכשבאו אל רבינו אמרו לו שיש להם כתב חדש בידם שרוצים שהוא יחתום עליו אז אמר רבינו אני איני רוצה אפילו לשמוע שום דבר חדש מה שעשיתי עם מהר"י באסאן עשוי ואותו אקיים ולא רצה רבינו בכלל לקבל השליחות ולא לשמע מה יש בנייר שהביאו וחרה מאד להשליחים ואמרו שהם רוצים להיות השולטים ולא אחרים ושאינם יודעים כלום לא מרב באסאן ולא משום רב בעולם ואמר להם רבינו תדעו שאני איני משועבד לכם כלל אני מפאדובא ולא מוויניציאה מה שעשיתי עם הרב מהר"י באסאן עשיתי לפי שאני תלוי בו וחוץ מזה איני רוצה לחדש שום דבר ע"כ. ובזה נפרד מהם רבינו ונסע לביתו לפאדובה אבל רבינו הבין כי רבני ווינציאה יתחילו עוד הפעם לעשות רעש מזה הענין באופן שיספרו המעשה באופן אחר לגמרי ממה שהיה ע"כ הקדים רבינו וכתב מיד מכתב לרבו הר"י באסאן ובו מספר לו כל המעשה שהיה לו בווינציאה וכתב לו עוד רבינו כי מבין הוא אשר רבני ווינציאה יכתבו לו ג"כ מענין זה ע"כ מקדים הוא לכתוב האמת ע"כ.

יח ובאמת כן הי' כי מיד אחר מכתבו של רבינו לרבו הר"י באסאן קבל ג"כ מכתב מרבני ווינציאה מלא זלזולים ושקרים על רבינו ומספרים עליו מענין ביאתו לווינציאה באופן אחר לגמרי ממה שסיפר רבינו ואין לשער עד כמה הם מזלזלים בו ממש כאחד הריקים ר"ל ועיקר היסוד שלהם כי רוצים לברר דוקא שרבינו עובר על שבועתו וכדומה והגאון ר"י באסאן כשקבל מכתב מרבני ווינציאה חרה לו מאד עליהם כי הבין מדבריהם שרק רוח הקנאה מדבר בם וכל דבריהם הם שקר ע"כ ערך להם מכתב תשובה על דבריהם ובו מבאר להם כי אין ממש בדבריהם ומוכיח אותם מאד ע"ז כאשר תראה בסדר המכתבים בח"ש ומיד אחר זה הודיע הגאון הר"י באסאן לרבינו מהמכתב שקבל מרבני ווינציאה ומה שהשיב להם ורבינו משיב לרבו עוד הפעם ומבאר לו גודל צעד שקר שרצו לעשות עמו רבני ווינציאה כי כשבאו אצלו עם כתב מהם ורצו שישמע מה שכתוב בו אבל רבינו שהבין גודל המרמה שלהם שמיד שיקראו לפניו הכתב הזה והוא ישמע זאת מיד יוכלו שני עדים לחתום שהם התרו בו בבי"ד כי הם היו שלשה רבנים ע"כ דחה אותם לגמרי ולא רצה בשום אופן לשמע מה יש בכתב ואח"כ נודע לרבינו שתמצית

הכתב היה שלא ילמוד בכלל עם תלמידים ושלא ידפיס שום ספר רק בהסכמה שלהם וכן עוד דברים רעים כאלה אבל מאת ה' היתה זאת להפר עצתם כי כיון שרבינו לא רצה לשמוע מהם שום דבר ע"כ לא הי' אפילו שום התראה וממילא בטלה כל עצתם ע"כ חרה להם מאד ועשו מה שעשו ופרסמו על רבינו דברים נוראים שלא הי' ולא נברא.

יט וכן מספר רבינו במכתבו לרבו דבר נורא מאד כי היום ממש קבל מכתב גדול מן שר גוי אחד והוא שופט בוויניציאה וכותב לרבינו בכמה מיני תחנונים שיכתוב לו דעתו בהיות שמחלוקת היה לו לפני שר העיר דשם עם אחד מחכמי הגוים ע"ד הקבלה אשר לנו שהוא קיים היותה חכמה קדושה ומעולה מאד מגלה מצפוני התורה באמת וזה החכם הכחיש זאת ואמר שהוא הבל והביא לסיוע לו דברי הרב ר' יהודא אריא די מודינא בספר ארי נהם שלו שמראה היותה בלא שום יסוד וכלה הבל הבלים. וכותב רבינו לרבו בזה"ל יראה כ"ת עד היכן הגיע פרי המר של זה האיש שאפילו בין הגוים נתפשט ארסו וכן מספר עוד רבינו לרבו מעשה כזה כי כשהיה בוויניציאה שלחה אליו שרית גדולה מגינובא והיא צרפתית ובקשה את רבינו בתחנונים גדולים שיגיד לה האמת אודות חכמת הקבלה אם הוא אמת או לאו וזה השרית היתה חכמה גדולה והיה לה ידיעה גדולה בחכמה ורבינו השיב לה בשבח החכמה כמו שצריך עכ"פ מזה מבאר רבינו לרבו גודל נחיצות להדפיס ספר שלו מאמר הויכוח כדי לרומם גודל מעלתה של ח"ה ובסוף מכתבו כותב רבינו כי יבושו עוד ויחפרו מבקשי רעתו וכן מודיע כי כבר הוא מוכן לנסוע לאמסטרדאם כי רבינו ראה כבר כי אין בכוחו עוד לשבת בארץ איטאליע בין שונאיו ורודפיו בנפש וכן עשה רבינו כי מקודם נסע הוא בעצמו ואשתו ובנו נשארו עוד בפאדובא אצל אבותיו והפרד עצמו רבינו מאבותיו ובני ביתו בנפש מרה מאד כמובן ובפרט תלמידיו הגדולים והקדושים היה קשה להם מאד פרידתם מרבם הקדוש ורבינו חיזק אותם בדברים חמים כי יעמוד תמיד עמם בקשר מכתבים ובקש מאד מהם להמשיך סדר הישיבה שהורגלו כבר עמו גם הלאה וכן נסע רבינו משם בכוונה להגיע לאמסטרדם ובין כך שונאיו של רבינו מרבני ויניציאה לא שקטו והרעישו ממש את כל העולם כי רבינו עובר על שבועתו ונוסע לאמסטרדם להדפיס שם ספריו וכן כתבו לכל המקומות המעשה של ווניציאה הנ"ל כפי נוסחתם והגאון

ר"מ האגיז כשקבל מכתב מרבני ווינציאה נתמלא פעם שנית רוח קנאה יוצא מן הכלל והרעיש את כל העולם ובעיקר הצליח לקחת לידו רבני אשכנז וכולם הרעישו במכתבים זה לזה ורובם כתבו חרמות ושמתות על רבינו ועל ספריו עד שממש כל הגולה היה כמדורת אש בענין זה.

כ וכן חוץ הרעש על רבינו לקחו עצמם רבני ווינציאה ושאר מתנגדי רבינו לערוך מלחמה גם נגד הגאון ר"י באסאן היות שהוא מחזיק עוד בידי תלמידו רבינו והוא החזיר לו כתביו וכן עוד שקרים כזה והגאון ר"י באסאן לא ישב בחיבק ידים וערך מכתב גדול ונאה מאד להגאון ר' ברוך כהנא ראפאפרט ז"ל אב"ד דק"ק פיורדא שהיה אז אחד מגדולי רבני אשכנז המפורסמים ובמכתב הזה יצא כבר מסבלנות שלו אע"פ שהי' הגאון ר"י באסאן מתון מאד ומלא מדות רמות אבל לא הי' יכול לסבול כל השקרים אשר בהם מרעישים את כל העולם על רבינו ועליו וכאן במכתב הזה המטיר ממש בדבריו אש וגפרית על ראש רבני ווינציאה רודפי רבינו ופרט את כולם בשמם דהיינו ר' יעקב בלילייוס ור' יוסף פאציפיקו ור' שלמה זלמן מלבוב ומבאר בדבריו כי כבר קודם לזה הודיע לרבני ווינציאה כי שקר הועד לפניהם על רבינו ואין לו שרש וענין וממשיך עוד כי צלולה היתה החביות עד שבאו הבורות נשברים ועיכרוה במי המרים כי האיש אשר עליו יקראו גבורים (ה"נ רבינו) אחר שהבאתיו במסורת הברית הי' שקט על שימורים ולא שופכו אסורים ואעפ"כ אויב הדפו הוא יעקב בלילייוס שתחילתו הוכיח על סופו שקם עכשיו להיות עד חמס וחם השמש ונמס ומצא כדמותו כצלמו הוא ר"י פאציפיקו מקרי"ן מפרי"ץ כמשל התל ובעל החריץ ולפי' שמפרסמים את החנפים המדברים און בתרפים אודיע טבעו של הבלילייוס דלאו איהו יאה ולאו גולתיה יאה כי אינו אלא הבל נדף אשר זה שלש שנים בעיר ליווארנא אחר השררה רדף ובכח זרוע שר צבא חיל הספרדים רצה ליטול את השם ואח"כ שאל בפה כתב רבנות למעט בגנות זהו הכסיל המוציא דבה: ובא אחר וליב"ה יוצא מהר חרב זרזיר אצל עורב איש נבוב ר' זלמן מלבוב אשר שבועות וחדשים נתתי לו יד ושם בביתי ובחומתי ואכל פיסות גם שנה תמימה שכן בצל דליותי וכו' ועתה חלף ריח ואשם אלו הם שני זנבות האודים, אשר בנו תלמים ומצודים וסבבוני בכחש. כדי שיצא

הרחש. ור׳ שלמה זלמן בפרט. הדרך לנגדי ירט. והעביר קול במחנה העברים. כי החזרתי לאיש הנזכר את החבורים. יוצק בפיו עופרת רותחת. עד שיהי׳ מעיו נחמרים. וממשיך עוד הגאון ר״י באסאן בדברים נעימים וחמים בזה״ל וידוע ליהוי למכתו״ר כי מה ששני הזדים להבאישני ספרו. ועל נקי התעוררו. הוא לפי אשר במדינו הללו נמצא ספר חברו מהר״ר יהודא ארי׳ ממודינא ז״ל קראו שאגת ארי׳ לישרי ליה מאריה והגאון קדוש ה׳ מורי ורבי כהר״ר משה זכות זלה״ה היה קוראו: קול סכל לפי שכל עצמו להכחיש חכמת האמת ולדבר תועה. על כל לומדיה ראשונים ואחרונים מרוח סועה. ועליו סומכים כל זדים וכל עושי רשעה ומוהר״ר משה חיים לוצאטו נר״ו בקנאו קנאת ה׳ חיבר ספר קראו מאמר הויכוח אשר בו בדברים נכונים ונאמנים אבד ושבר כל טענות הספר הנזכר כמוץ אשר תידפנו רוח ואחר שחבר מאמר זה הביאו לפני למען אראה הייטב בעיני לפרסמו כאשר בכתב מסורת הברית עמי נתקשר ואעפ״י שמצאתי דברי המאמר הנזכר טובים ונכוחים עכבתיו שתי שנים כי לבי היה ראה את הנולד אבל סוף כל סוף אחר רוב הפצרות דנתי שאין ביכולתי עוד לדחותו בקש ושלחתי לו הרשות המבוקש ואחר זה הסכים על ידו הגאון המנוח חמיו זלה״ה כמוהר״ר דוד פינצי שהיה אב״ד דק״ק מנטובה ובא אחריו ומלא את דבריו הרב הכולל עניו כהלל האלוף המסובל החכם המקובל מוהר״ר אבי עד שר שלום באזיליא נר״ו וממשיך עוד הר״י באסאן לספר כי מיד שנודע לרבני ויניציאה הנ״ל ענין הספר מאמר הויכוח תיכף התנכלו על המחבר ומספר ענין המעשה של ויניציאה כשהי׳ רבינו שם כנ״ל ומברר באריכות כל מעשיהם שעשו נגד רבינו בשקרים נוראים ומגנה כל מעשיהם בתכלית הגנות וגם נגד הרב ר״מ חגיז יצא הגאון הר״י באסאן בדברים נכונים וכותב אשר דרכו בסערה וסופה ודרך שלום לא ידע ודרכו תמיד לשלח במשמנים רזון ומבאר אשר כל הרעש שעושה נגד רבינו הוא בלי שום חקירה ודרישה כראו באמת רק בבהילות ומהירות הוא עושה משפט ומרעיש את כל העולם בדברים אשר לא כן, זה תמצית דבריו של הגאון ר״י באסאן וכן כתב עוד לכמה רבנים מפורסמים מכתבים כאילו לבאר כי כל הרעש נגד רבינו הוא בשקר יסודו.

כא והנה כבר הזכרתי לעיל כי בזמן הרעש הזה היה נסיעת רבינו לאמסטרדאם ומובן כי נסיעתו היה בלב נשבר ומלא צער מהרדיפות והרעש שכנגדו והנה מתחילה הגיע רבינו מפאדובה לעיר בולזאן הוא עיר באָצען במחוז טיראל ומשם כתב לתלמידיו בפאדובה מכתב נאה מאד מלא התחזקות ובקש מהם מאד שיהיו תקיפים בסדר לימודים ושאר סדרי הישיבה כמו שהיה עד עכשיו ולא יתנו לב על שום רדיפות וידעו בטח כי בדרך ישר הם נצבים וכותב להם כי קשה מאד לו פרידתו מהם ומוציא עצמו בלעדם כלב באין אברים ולא לבו הלך מן החברה הקדושה ולא יזנח לעולם תמימות אהבתם ומתפלל להשי״ת שיזכה עוד לשוש עמהם יחדו לעבודתו ית׳ כבראשונה.

כב והנה אחר זה נסע רבינו משם לאשכנז עד שהגיע לעיר המפורסמת פראנקפורט דמיין ושם היה אז רב אב״ד הגאון ר׳ יעקב כהן פאפירש ז״ל והוא היה ממתנגדיו הכי גדולים של רבינו והכל מפי השמועה אשר קבל לה״ר מפי הרבנים רודפי ושונאי רבינו והיה פשוט אצלו כי כאן מדובר מאיש צעיר לימים אשר רוצה להתגאות ועושה כל עניניו במרמה ע״כ היה ממש סומא בענין זה והיה פשוט אצלו כי איש כזה צריך לרדוף עד חרמה ורבינו כשהגיע לעיר הנ״ל רצה לקיים מדת ד״א כשבאים לעיר מבקרים מקודם אצל הרב דעיר והגם שכבר ידע רבינו כי זה הרב הוא ממתנגדיו אבל לא ידע עד היכן הדברים מגיעים וחשב כי בטח כשידבר עימו ימתיק התנגדותו אבל לא כן היה כי בעוה״ר השנאה מקלקלת השורה כי מיד כשבא רבינו לפני הרב הזה וכשנודע לו מי זה האיש תיכף התחיל לדבר עמו בדברים קשים וזלזולים נוראים וביזה אותו ממש כאחד הריקים בעוה״ר וגם אסר אותו עד יום השני וביום השני העמיד אותו לפני הב״ד שלו ונתנו לו פסק דין שיחתום כתב חדש מלא זלזולים על עצמו אשר כל מה שנתפרסם בעולם שיש לו מגיד והתגלות נשמות וכתב ספרים מפי המגיד והנשמות שנתגלו אליו הכל היה שקר רק מעשה נערות הביא אותו לזה ועוד דברים כאלו, אבל רבינו לא רצה לחתום על כתב כזה ואמר כי מעולם לא אמר שום שקר רק הכתב הזה הוא שקר ואיך יכול לחתום על שקר. והם אמרו לו: מה איכפת לך, אתה חתום. ורבינו לא רצה. וכיון שראו שהוא מסרב לחתום, דברו עימו קשות ואמרו שיחרימו אותו

ויתנו אותו במאסר שלא יצא משם לעולם. וכיון שראה רבינו שעומד ביניהם בצרה גדולה ורצה מאד רק להפטר מהם, ע"כ החליט להכנע לפניהם וחתם על כתב הזה והם שמחו בזה כמוצאי שלל רב. וכן נשתחרר רבינו מהם ונסע משם להגיע לאמסטרדאם בלב מלא צער ונפש מרה עד מאד, כמובן. ורבני פראנקפורט פרסמו מיד בכל העולם נוסח הכתב שחתם אצלם רבינו וחשבו כי בזה כבשו כל המבצר, ומובן שכל מתנגדי רבינו שמחו מאד בזה, אבל כל שמחתם הי' לשוא כאשר תראה עוד מעט.

כג והנה עד עכשיו עבר על רבינו כל אלו הרדיפות הנוראות אשר העיר עליו הס"מ אשר ממש לא נשמע כזה עוד אבל האומר לעולמו די אמר ג"כ לצרת רבינו די והגם שרבינו הגיע לאמסטרדאם במצב שפל מאד כמובן אבל מיד שנודע לאנשי אמסטרדאם שאדם הגדול הזה הגיע לעירם שמחו מאד עימו וכבדו אותו בכבוד מלכים ממש ואחד מעשירי העיר שהי' אדם חשוב ות"ח לקחו לביתו ונתן לו כל הצטרכותו בהרחבה ובכבוד גדול ובימים ההם היתה עיר אמסטרדאם עיר ואם בישראל מלאה חכמים וסופרים והרבה רבנים וגאונים מפורסמים הי' שם וכולם נכנעו לרבינו והגם כי מתנגדי רבינו כתבו לאמסטרדאם על רבינו הרבה זלזולים ובקשו מהם לא לקרבו רק לגרשו משם אבל הם לא שמו לב לכל זה רק שמחו מאד כי איש קדוש ונורא וחכם שאין כמוהו שורר ביניהם וממש לא יכלו למצוא גבול לכבוד שנתנו לו ורבינו התחיל כאן לנוח מעט מיגוניו וצרותיו ונעשה ממש ברי' חדשה וכאשר הונח לרבינו מעט כתב מכתב נאה לרבו ובו מתרץ עצמו על הפסקת זמן רב שלא כתב לו עד עכשיו כי בעת צרה לא רצה לכתוב עד יעבור זעם וכאן כאשר הונח לו מצרותיו כותב לו ומספר כל מה שבלבו ועל מה שעבר עליו כותב ותמצית לשונו כי בהדי כבשי דרחמנא לא אשאל ולא אנסה אם חסד ואם לשבטו צדיק וישר הוא ונגד מתנגדיו כותב כי לא מקנאת ה' צבאות נגעו בה כי ריח חסידות אין בהם ולא הי' להם שום כוונה לשמים רק סתם קנאה ושנאת חינם והם היו בעוכרי עד השקיף וירא ה' משמים ויביאנו אל המקום הזה ויושע מחרב פיהם וכותב עוד רבינו כי בכל אגרות הראשונות והשניות אשר כתבו עלי שטנה, לא נתנם ה' להרע עמדי ויכבדני נגד זקני עמו אשר בקהל

קדוש זה, לאהבה אותי עד למאד ולחשוב אותי כאיש חכם לב, אצבע אלקים היא אשר שם בלב כל הקהל הקדוש הזה הקטנים עם הגדולים לחבב אותי חבה יתירה, אשר לא עשו כן מימים רבים עם כל אורח הבא עליהם ולא שתו את לבם ולא הטו את אזנם אל כל מעורר מדנים ומחרחר ריב, אך התחזקו אתו לעכבני פה עמהם וגם בידי החזיקו לשבת בארצם, אני וביתי, בכ"ד הרבו ולא המעיטו והטיבו עד מאד. ומסיים רבינו לרבו כי מקוה להשי"ת כי מעתה יוכל לכתוב לו מתוך שמחת לב תמיד. וזה המכתב נכתב ערב שבועות תש"ה.

כד אבל בכל זאת שישב רבינו באמסטרדאם בכבוד ובשלום הרעש בעולם לא חדל עוד ואדרבה מתנגדי רבינו חגרו בעוז מתנם להבאיש את ריח רבינו בכל העולם ועיקר מה שהי' בידם הוא הכתב שחתם רבינו בפראנקפורט דמיין כנ"ל ושלחו העתק זה הכתב בכל העולם כולו וגם לרבו של רבינו הגאון ר"י באסאן שלחו זה הכתב והתחרו עימו איך החזיק עימו כל הזמן וכתב לכמה מקומות לאמת את מדרגותיו ועתה יראה בעצמו איך הוא מודה בכתב ידו ממש שכל הענין הי' מעשה נערות וילדות וכדומה והגאון ר"י באסאן נצטער מאד מזה וממש לא יכול להתנחם כי לא הי' לו במה לדחות את טענותיהם ע"כ ערך מכתב לרבינו לאמסטרדאם ובו מוכיחו מאד כי איך עשה מעשה נורא כזה לחתום על כתב כזה ממה נפשך אם שקר נוסח הכתב איך חתם על שקר, ואם אמת הוא, איך רימה את כל העולם וגם אותו כל הזמן עד עכשיו וגרם בזה רעש גדול בכל העולם? ורבינו השיב מיד לרבו, מכתב נאה מאד, בדברים אמיתיים המתיישבים על הלב ותמצית דבריו של רבינו כי מתפלא נוראות הפלא פלא על הרבנים ראשי עם כלבב אחד ינטו על כל תוהו ממש חוכא וטלולא כל הענין ומשיב חכמים אחור כי כולם רדפו אחריו רק על זה שישיגו ממנו נוסח כתב כזה הכחשה על מדריגותיו שנתפרסם בעולם ואין לך שטות גדול מזה ועל אודות מה שחתם כתב כזה כותב רבינו וכי יקום איש על רעהו ויאמר לו או כתוב וחתום שאתה ממזר ד"מ או אסיר ראשך מעליך האם יתן ראשו עבור זה ולא יחתום את כל הדבר אשר ירצה כן הדבר הזה הנה הם באים לנגדי בחרב שלופה וקשת דרוכה רדיפת כל בני הגולה ואומרים לו או כתוב וחתום על זאת או נקום עליך מלחמה עד

לב השמים, ואני אהי' כ"כ חסר לב ושוטה לבלתי לכתוב כל מה שהם רוצים. הם חשבו שכבר כבשו מבצר גדול וגם את הנזר לקחו, וחיי ראשי משחק אני בהם ומתפלא עליהם איך אובדי עצות המה כאלו לבם בל עמם. כבר אמרתי להם ראו שאני חותם על שקר, כי אני לא בדיתי דבר מעולם והם אמרו לא כי כן תכתוב דוקא ואז החלטתי לחתום כי מה לי בזה לא אוסיף ולא אגרע בזה מאומה ואצא מריבי לשונות ועוד האריך בענין זה להסביר בדברים נאים סיבת חתימתו על זה הכתב וכן הודיעו ג"כ עוד הפעם גודל חסדי ה' אשר יושב באמסטרדאם בכבוד גדול וכולם מחבבים אותו מאד ועם כל הדבה הרעה אשר הוציאו עליו הגביר השי"ת את חסדו עליו ויתן בלבם לחבב אותו חיבה יתירה עד אשר הגיעו לשים אותו לראש ישיבה, וכל שיחת חולין שלו חשוב בעיניהם ממש כדברי שלמה המלך ע"ה, וכל הת"ח מתקבצים אליו בכל עת אשר פנאי להם, ללמוד ולשמוע דברי תורה והאריך ולספר גודל חסדי השי"ת בענין זה.

כה והנה הגאון הר"י באסאן כשקבל מכתב זה נח דעתו והבין שהצדק עם רבינו, אבל מתנגדי רבינו לא נחו ולא שקטו רק הרעישו את כל העולם ובעיקר הרבנים שיחרימו את רבינו ואת ספריו וכן פעלו אצל הרבה מרבני אשכנז וקצת רבני פולין שכתבו חרמות ושמתות נגד רבינו וספריו; אבל מכיון ששמש הצלחתו של רבינו התחיל לזרוח מיד שהגיע לאמסטרדאם, ע"כ גם בזה הענין של הרעש שעשו מתנגדיו נגדו בחרמות ושמתות, אבד כחו לאט לאט, ושמו של רבינו נתפרסם בעולם שהוא אדם גדול מאד בנגלה ובנסתר; ובפולין עמד צד גדול וחזק לימין רבינו, ושני רבנים גדולים ומפורסמים והם: הרב הגאון ר' חיים פולק מלובלין והגאון ר' אפרים פיש, גדולים ומפורסמים באותו הזמן, שהיו ג"כ תלמידיו של הגאון רבי ישעי' באסאן והכירו מאז את רבינו לאיש גדול, קדוש ונורא מאד, ע"כ כתבו מכתבים לכל רבני פולין וקצת רבני אשכנז בשבחו של רבינו וביארו במכתבים שלהם, שכל דברי מתנגדי רבינו, הם שקרים וכזבים ואין להם שום יסוד, וכל הרעש שעושים הוא על יסוד של שקר; וכן עמדו אלו הרבנים הנ"ל לפני רבני ועד ד' ארצות ובירורו לפניהם כל הענין, עד כי כל רבני פולין קבלו דבריהם וכה התחיל לאט להשקיע אש הרעש נגד רבינו.

וכן הגאון המקובל ומפורסם מאד רבי אבי עד שר שלום בעל אמונת חכמים הנ"ל כתב ג"כ מכתבים להרבה מקומות להצדיק את רבינו ובאחד ממכתביו כתב בענין זה בזה"ל בזמן שהי' פה במנטובה כמוהר"ר משה חיים לוצאטו נר"ו לא הזכיר לי אפילו ברמיזה מענין מגיד (מכאן נראה שהאיש משה עניו מאד) ושמעתי ממנו הרבה חידושים על דרכי האריז"ל אשר הוא בקי בהם מאד ובחברת הרב כמהר"ר יהודא מינדולה ומעלת החכם ר' גור פינצו קרינו תשובותיו על הארי נהם (לרי"א ד"מ) ומצאנו תשובותיו באמת יקרים וכמו כן קיצר ספרי הכונות שלו אין בהם נפתול ועקש לא אוכל לדון טעם הרודפים אותו בלי פשע ולא ראיתי שתעלה קנאה כזאת כנגד החבור הרע והמר של אר"י נה"ם הנזכר שאומר על הזהר שהוא ספר מלא שקרים ושחכמת האמת כולה שוא ודבר כזב ועל זה אמרו בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם, אם החאגיז מדבר דברים אשר לא כן נקל הוא דלא סיימוה קמיה עד כאן דבריו.

כו והנה מתנגדי רבינו כשראו כי כל מלחמתם אשר נגד רבינו עולה בתוהו, ובחינם עושים כל הרעש נגדו כי סוף כל סוף שקר אין לו רגלים וכל החרמות ושמתות אינם מתקבלים לא רק באמסטרדאם, אלא אפילו בשאר מקומות, הכירו כי כל הרעש נגד רבינו בשקר יסודו מקנאה ושנאה כמובן שמו פניהם נגד תלמידי רבינו בפאדובה ותיבת הכתבים של רבינו שהי' תחת רשות הגאון רבי ישעי' באסאן והרעישו בזה ג"כ את העולם היות כי תלמידי רבינו לומדים עוד כתביו אשר לפי דעתם אסור ללמוד בהם וכן יש לפחוד שיפתחו את תיבת הכתבים ויתפשט בעולם במשך הזמן ע"כ יש למנוע את זה ע"כ הרעישו עולם ומלואו בענין זה והשפיעו על הרבנים מתנגדי רבינו ובראשם הרב הגאון ר"מ חגיז שדנו את תלמידי רבינו כמינים ואפיקורסין ר"ל וחייבו את הגאון ר"י באסאן למסור לידם תיבת הכתבים של רבינו והנה תלמידי רבינו כתבו לכל הרבנים מכתב נאה מאד ובו מנקים עצמם מכל מה שחושדים אותם בחנם והאריכו לבאר ולברר כי כל דרכיהם בלמוד ושאר עבודת השי"ת הוא בקדש דרכם ועשו מה שביכולתם. אבל לעומת המתנגדים לא הועיל כלום כמובן והגאון ר"י באסאן הי' ג"כ שרוי בצער גדול מאד כי לא ידע מה לעשות ורבינו כששמע כל

הענין כתב מכתב נאה לתלמידיו בפאדובה וחיזק אותם מאד ותמצית דבריו במכתבו בזה"ל: אחים ידעתם כבר איזה דרך העולם היום הזה אשר כל עושה טוב נבזה ונמאס והולכי נתיבות עקומות ועקושות שעה משחקת להם כי מנסה ה' את לב עבדיו ההולכים בתומם לפניו לראות היעמדו אל מול פני המלחמה החזקה אם לא וכו' וממשיך רבינו בזה"ל לכן בנים שמעו לי אל יפול לבבכם על כל המנאצים והמחרפים וגם הגשה למלחמה אל תגשו כי כל קללותיהם מאפס ותוהו נחשבו יקללו המה ואל עליון יברך וכל חרם וכל נידוי וכל קללה מותר לכם מחול לכם שרי לכם ואתם חזקו ואמצו אל תרפו ידיכם מתורת ה' ועבודתו כי דורש לבבות ה' וכל יצר מחשבות הוא מבין ונאמן הוא לשלם שכר טוב אל כל הבוטחים בו.

כז וכן כתב ג"כ מכתב לרבו הר"י באסאן ובו ביקש אותו מאד להשגיח ולחזק את תלמידיו החברי' קדישא שלו בפאדובה ובאמצע מכתבו לרבו כותב הנה שמעתי מאת חברי הנמצאים בפאדובה העיר תופשי התורה ושומרי משמרת עבודת ה', אשר זאבי ערב ארבו להם חנם אשר לא כדת כי עתה אלה הצאן מה עשו ומה עושים כ"א לשקוד על התורה ועל העבודה כאשר כ"ת יודע וכל יודעיהם יעידו ויגידו ולמה עתה כל יום יגירו מלחמות על לא דבר ולהבת לבם על דבר מה לוהט והולך מה שאונם? ומה סערם? על מה יתחרחרו וילכו יתחרחרו ויסתערו, חושבני שהם עצמם לא ידעו למה זה הבל יהבלו ויתעששו בקרבם בל יודעים מה כי מה רוצים וממשיך עוד בענין תלמידיו כי מברכיהם יברכו ומקלליהם אם טועים הם וכונתם לשמים קללתם לא תבוא וחטאתם יכופר ואם רוח קנאה או גאוה מנהלם. חרבם תבוא בלבם וקללותם על ראשם תשיבנה ועל קדקדם חמסם ירד ושלום על ישראל, ובענין תיבת הספרים ששאל לו רבו מה לעשות כותב רבינו הנה אם בשל תיבת הספרים כל הסער הגדול הזה יצוה כ"ת ויקחה אצלו וישרפנה לעיניו וכעל גמולות כעל ישלם חימה ונקם למי שגורם לזה ולבו לא הוטהר בכונתו לשמים. ובעוה"ר כן הי' כי הגאון ר"י באסאן הוכרח למסור להם תיבת הכתבים ונשלח התיבה לפראנקפורט דמיין להרב הג' ר' יעקב כהן הנ"ל מראשי מתנגדי רבינו אשר ביזה אותו בתכלית הבזיון בעת היותו שמה והכריח אותו לחתום על כתב

נגד רצונו כנ"ל והרב הזה עשה מעשה נורא מאד בעוה"ר שחלק מהכתבים שרף באש וחלק קבר בארץ בעומק גדול וכן נתבערו מהעולם כתבי רבינו ונאבדו מאיתנו פנינים היקרים האלה רק חלק קטן מאד ניצל והוא הספרים שנמצאים בעולם וזה יש מהעתקות שהי' אצל תלמידיו ואדבר עוד מזה בפרטית להלן בע"ה.

כח והנה כבר הזכרתי לעיל כי רבינו ישב באמסטרדאם במנוחה ובכבוד גדול והזמן שהגיע רבינו שמה הי' באמצע שנת תצ"ה ובתחילה הי' אצל עשיר אחד תלמיד חכם ומוקיר רבנן אבל מכיון שכל בני העיר אהבו מאד את רבינו והתכבדו בו מאד כי אדם הגדול הזה שוכן בעירם ושם הי' ישיבה גדולה בשם ישיבת עץ חיים וגדולי רבני העיר הזה היו תלמידי זה הישיבה וכיון שראו ברבינו גדולת תורתו בנגלה ובנסתר שמו אותו לראש הישיבה הנ"ל וקבל משכורת חדשי בכבוד גדול ודברו על לבו שיקח לשם את אשתו ובנו שהיו עוד בפאדובה וגם שיקח לשם את אבותיו וכל בית אביו וכן עשה ובחדש מרחשון שנת תצ"ו הגיעו כולם לשם בשלום וכל בני העיר אמסטרדאם קבלו אותם בכבוד גדול מאד ואבותיו של רבינו זכו לשמוח ולראות חיי נחת בראותם איך בנם הקדוש יושב בעיר זו בכבודו של עולם וכל גדולי העיר נכנעים לפניו ומשתעשעים בדבריו וכה חי רבינו בעיר זו בערך שמונה שנה משנת תצ"ה עד שנת תק"ג שאז עלה לארץ ישראל כאשר נביא להלן בע"ה והנה במשך כל הזמן שישב רבינו באמסטרדאם בא כסדר בלי הרף בקשר מכתבים עם תלמידיו בפאדובה וחיזק אותם תמיד בדברים נלהבים לעמוד על המשמרת דרך התורה והעבודה שקבלו וכן עשו תלמידיו שהלכו בדרך הקדוש של רבם כל ימיהם והיו חברי' קדישא מאד חכמים גדולים בנגלה ובנסתר ואכתוב עוד מהם בפרטית בע"ה.

כט והנה רבינו כתב באמסטרדאם ג"כ כמה ספרים ומהם הוא הספר המפורסם מאד מסילת ישרים אבל רבינו לא חשב עוד להדפיסו כי הי' עוד נבוך מרוב הרדיפות שעברו עליו לפני זה אבל משמים רצו שיתפשט זה הספר בעולם ע"כ נסתובב הענין כך כי בין אוהבי רבינו בעיר אמסטרדאם היה שני חכמים רבנים גדולים וגאונים מפורסמים

הם הרב רבי יעקב בשן ז"ל והרב רבי דוד מילדולא ז"ל בן הגאון המפורסם מאד בדורו רבי רפאל מילדולא ז"ל והרב רבי דוד הזה חיבר ספר שו"ת דברי דוד, והנה אלו השני רבנים היו תמיד נכנסין ויוצאין בבית רבינו והרה"ג רבי יעקב בשן הי' בדעתו לחבר ספר על התשובה וכבר כתב את כל הספר והי' בדעתו להוציאו לאור רק באמצע הענין נודע לו מהספר מסילת ישרים שיש בין כתבי רבינו ע"כ ביקש את רבינו להראות לו כתב יד זה הספר והנה מיד שקרא בו נתפעל מאד ממנו עד שהחליט בדעתו לא להדפיס עוד ספר שלו רק להשקיע כל כוחו להגיה ולהדפיס ספר מסילת ישרים ע"כ ביקש את רבינו שימסור לו ספר הזה והוא ידפיס אותו ואחר רוב הפצרות נענה רבינו לבקשתו ומסר לו הספר והוא וחברו הרב רבי דוד מילדולא הנ"ל עסקו בהגהת הספר ואח"כ הדפיסו אותו באמסטרדאם בשנת ת"ק בהסכמת הגאונים המפורסמים גדולי הדור שהשתמשו בכתר אחד אב"ד דק"ק אמסטרדאם ה"ה הגאון ר' דוד ישראל עטיאס ז"ל והגאון ר' יצחק חיים ז' דנא די בריטו ז"ל והאריכו בהסכמתם בשבח הספר והמחבר עד להפליא כאשר תראה להלן נוסח הסכמות וכן יש עליו עוד הסכמה מהגאון הגדול המפורסם מאד בדורו ר' רפאל מילדולא ז"ל אב"ד ור"מ בק"ק נפוצות יהודא אשר בעיר באיונה במלכות צרפת וכל אגפי' וסביבותיה וגם הוא מפליא מאד בשבח הספר והמחבר ואח"כ יש הקדמה ארוכה מהרב הגאון ר' יעקב בשן ז"ל אשר הי' המשתדל העיקרי בהדפסת הספר ומספר במתק לשונו השתלשלות הענין של הספר הקדוש הזה ומאד מתקו דבריו הנעימים ומאריך מאד בשבח הספר והמחבר בתוארים גדולים ונפלאים מאד וכותב על רבינו אשר עליו ראו לברך באמת ברוך שחלק מחכמתו ליראיו ובסוף הקדמתו כותב שיר נאה מאד בשבח רבינו המחבר, ואחר זה יש הקדמה כמו זה מחברו של הרב הזה ה"ה הרה"ג ר' דוד מילדולא הנ"ל והוא מאריך ג"כ בשבח הספר והמחבר עוד ביתר שאת מהקודם ובתוך רב השבחים על גדולת רבינו כותב כי הוא מאיר עיני ישראל בתורת אמת וממשה ועד משה לא קם חכם כמשה ובסיום הקדמתו כותב ג"כ שיר נפלא מאד על רבינו כאשר תראה להלן וכן יצא הספר הקדוש הזה לאור עולם ובכל מקום שהגיע זה הספר עשה רעש גדול כי ממש אור חדש

האיר על העולם והרבה ממתנגדי רבינו נתביישו מאד כי כאן נתגלה קצת מגדולת וקדושת רבינו וכמו כן ראו כי גדולי עיר אמסטרדאם כותבים בשבח רבינו כעל גדול הדור שאין כמוהו ומובן כי שמו הגדול של רבינו נתפרסם מאד בעולם ע"י ספר זה ונתחבב הספר הקדוש הזה מאד מאד בכל בית ישראל אצל כל החוגים ונדבר עוד מזה להלן באריכות בע"ה.

ל ובשנת תק"ב הדפיס רבינו ספר דרך תבונות על דרכי התבוננות והשכלה להבין בנקל דרכי התלמוד ויסודות הפלפול בדרך קצרה והוא ספר נפלא מאד ונדפס ג"כ בהסכמת הגאונים גדולי הדור אב"ד דק"ק אמסטרדאם רבי דוד ישראל עטיאס ז"ל ורבי יצחק חיים ן' דינה די בריטו ז"ל הנ"ל (וכדאי לציין כי אילו השני הגאונים הם ג"כ בעלי המסכימים על ספר חפץ ה' מרבה"ק בעל אור החיים עה"ת יע"ש) וכן יש עליו הקדמה נאה מאד מהרב הגאון ר' דוד מילדולא ז"ל הנ"ל וכן הדפיס רבינו עוד ספר קטן אחד בשם לישרים תהילה ומי שהוא בקי קצת בחכמת השיר יבין שממש אין ערוך אליו במשקל השירים. והנה אלו שלשה ספרים יצאו לאור עולם עוד בחיי רבינו והגם כי רבינו כתב באמסטראם עוד כמה חיבורים ומאמרים חשובים מאד אבל המה נדפסו אחר פטירתו כאשר נספר מזה בפרטית לקמן בע"ה.

לא והנה אחר זה התחיל רבינו לעשות הכנות לגמור למעשה הרעיון הקדוש לנסוע לארץ הקדושה אשר זה הי' תכלית נסיעתו מפאדובא ובשנת תק"ג כבר נסע הוא עם כל ב"ב ועוד אחדים מתלמידיו בהצלחה ובאיזה חדש בדיוק לא נודע, רק זה מצאנו כי בחדש תמוז תק"ג כבר נמצא בעכו ונמצא מכתב מאותו זמן לתלמידיו באמסטרדאם ומי הם תלמידיו שנסעו עמו בפרטית ג"כ לא נודע בבירור רק כנראה לברור וכן מצאתי במקום אחד כי הרב ר' יקותיאל תלמידו החביב והנאמן הנ"ל נסע ג"כ עמו והגיעו בשלום לאה"ק ומתחילה נשאר רבינו בעכו וגר שם איזה זמן ובפרטית מה שעבר על רבינו במשך שלש שנים בערך שהי' באה"ק לא נודע בברור רק זה נודע שהי' ג"כ איזה זמן בעיר הקודש ירושלם תובב"א וגר שם בערך שנה אחת וזה נודע ג"כ כי כאשר הגיע רבינו ואחדים מתלמידיו לירושלים עיה"ק חרדו לקראתו כל חכמי ירושלים

ונתקבל בכבוד גדול מאד וכל גדולי עיה"ק נתנו כבוד גדול לשמו וקראו אותו בוצינא קדישא והנה בטח כתב רבינו ספרים בזמן שהי' באה"ק והספר הקדוש והיקר מאד קל"ח פתחי חכמה נתברר לי כמעט לברור שכתבו באה"ק וכל הזמן שהי' באה"ק בא תמיד בקשר מכתבים עם תלמידיו בפאדובה וכן עם תלמידיו ואוהביו באמסטרדאם. ובעוה"ר לא זכה אותו דור שאדם הגדול הזה יאריך ימים כי בשנת תק"ו פרצה מגפה נוראה ר"ל בכל אה"ק ורבינו ברח חזרה לעכו אבל גם שם התפשט המגפה וביום כ"ו לחדש אייר תק"ו נפטר רבינו וכל ב"ב שם בעיר עכו ותלמידיו ואוהביו שהיו עימו הובילוהו לעיר הקדש טבריה ונקבר על ההר סמוך לקבר התנא ר' עקיבא ע"ה ותלמידיו השתדלו בזה שיקבר דוקא שמה כי ידעו ממנו שהוא היה ניצוץ רבי עקיבא ורבני טבריה הודיעו מיד לחוץ לארץ אודות פטירתו במכתב וזה לשונם:

בת קול יצאת מטבריה ומכרזת ואומרת על ההרים אשא בכי ונהי איכה ישבה בדד הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא שמעו שמים והאזינו ארץ כי הרב הכולל המקובל האלהי רכב ישראל ופרשיו אור שהי' בישראל בוצינא קדישא מרנא רבנא כמוהר"ר משה חיים לוצאטו זללה"ה נפטר הוא וכל בני ביתו במגפה לפני ה' בעיר עכו סמוך לטבריא ונקבר בטבריא אצל רבי עקיבא ע"ה אשרי חלקו בעוה"ז ובעולם הבא אוי לנו כי נפלה עטרת ראשינו צאו וראו כמה גדול הי' זכותו של הצדיק הזה כי היתה מן הנמנעת בדבר דלא אפשר שהיה יכול לילך בארעא קדישא אבל הקב"ה המסבב מסיבות לקחו על כנפי נשרים והביאו בארצו הקדושה ארץ הצבי אצל רבי עקיבא ונפטר כ"ו בחודש אייר, לכן הזהרו לעשות הספד גדול כי אבל גדול זה לנו כי גדולה השריפה אשר שרף ה', כי תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו ורבים השיב מעון לא קם בישראל כמשה עתה אין בידינו כי אם לצדק את הדין ולומר ברוך דיין האמת צדיק הוא וצדיק דינו ויהי' רצון שבעולם הבא יהי' חלקינו במחיצתו הקדושה אכי"ר.

והנה מיד כשהגיעה השמועה הנוראה הזאת לחוץ לארץ חוץ ממה שגרמה אבל גדול ונורא בכל קצות הארץ בין כל ידידי ואוהבי רבינו

עוד יותר ויותר התאבלו עליו מרה מאד תלמידיו ואוהביו בעיר פאדובה ובעיר אמסטרדאם עד שממש לא יכלו להתנחם כאשר אנחנו רואים אחד מתלמידיו החשובים באמסטרדאם ה"ה הרב המקובל והמשורר הגדול רבי דוד פראנקו מונדיס ז"ל בסוף ספר דרך חכמה ושאר מאמרים שאחר שהאריך בשבח רבו כותב בזה"ל העצב על פרידתו (מרבו) ובאהבת נפשו ישגא תמיד. ואחר זה כתב שיר מלא געגועים לרבו וזה הי' בשנת תקמ"ג שלשים ושבע שנה אחר פטירת רבינו ומכש"כ בשנים הראשונים רק התנחמו בזה שהי' בידם הספרים וכתבי יד של רבינו אשר השתעשעו בזה כל ימי חייהם: והנה הגם שעבר על רבינו הק' זי"ע כל מה שעבר עליו בחייו, אבל זכו אותו מן השמים שנעשה אביהם ורבם של כל ישראל שספריו הקדושים והנוראים נדפסו ע"י השתדלות גדולי ישראל ונתפשטו בכל העולם וכל גדולי ישראל וצדיקי הדורות מאז ועד עתה העמיקו בדבריו ובנו יסוד חזק על כל דבר שמובא בספריו ובפרט ספרו הקדוש מסילת ישרים שנעשה ממש קנין לאחב"י והרבה צדיקים עמודי עולם לקחו אותו למדריכם ביראת השם כאשר אביא לקמן בפרטית ונדפס זה הסה"ק ממש בלי שיעור פעמים בזה אחר זה וממש לא ראינו עוד ספר שידפיסו אותו כ"כ הרבה פעמים כמו סה"ק מסילת ישרים וזה מורה עד כמה נתחבבו דבריו הקדושים אצל כל אחינו בני ישראל זכותו הגדול יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

סקירה כללית על כל עניני רבינו

הנה עד כאן כתבתי תולדות רבינו בדרך סיפור ממה שלקטתי ממקורות נאמנים מאד וראיתי לנחוץ לכתוב עוד מאמר אחד סקירה כללית על כל עניני רבינו לברר מקחו של צדיק צדיקו של עולם בדברים ברורים שאין עליהם תשובה בהיות שאש המחלוקה ורעש הגדול שעורר הס"מ לנגדו גרם בלבול המוחות לא רק בזמנו של רבינו אלא עד היום הזה שורר עוד בהרבה אנשים שאין להם ידיעה ברורה בענין זה בלבול המוח עד שראיתי אנשים בתמימות לבם בלי ידיעה נכונה מתרחקים מכמה ספרים של רבינו ע"כ אמרתי לברר נגד כל אחינו בני ישראל

הכשרים ומודים על האמת להראות להם דעתם של כל גדולי ישראל וצדיקי הדורות מאז פטירת רבינו עד עתה, בראש וראשונה הנה ענין המחלוקה נגד רבינו כותב רבינו בפירוש בכמה מכתבים כי זה קטרוג הס"מ. וזה ברור כי כן הוא אחרי שאנו רואים כי רבינו נתקבל בכל תפוצות ישראל לאיש אלקים קדוש וחכם כולל ועוד ענין נפלא אפשר לראות כי לא היה בהרעש נגד רבינו שום ממשות רק מעשה בע"ד היות כי אנו רואים משני גדולי ישראל אחד הגאון קדוש ה' ומופת דורו רבי אלעזר רקח ז"ל מאמסטרדאם והשני הגאון המפורסם מאד בדורו ר' ארי' ליב ז"ל אשר הי' חתן רבינו הגאון בעל חכם צבי ז"ל ושניהם נתפסו בתחילה במצודת מתנגדי רבינו וכתבו שניהם מרורות נגד רבינו כי לא הכירו אותו רק מה ששמעו ממתנגדי רבינו ודנו לפי זה כי ברית כרותה ללשון שתתקבל והיה ברור אצלם כי כאן מדובר מאיש צעיר אחד שנוטה לכת ש"ץ ר"ל ע"כ כתבו מה שכתבו ובפרט הגאון רבי ארי' ליב הנ"ל, דבריו החריפים נגד רבינו היה יוצא מן הכלל וחוץ ממה שכתב נגדו חרמות ושמתות ר"ל נתן איסור על ספרי רבינו הן בנגלה והן בנסתר שלא ימצא בשום בית מישראל ושיגרשו אותו מכל מקום שיבא לשם. ופלא לראות כי מיד שהכירו את רבינו חזרו בהם וראיה ברורה לזה כי שניהם שמשו בכתר הרבנות בעיר אמסטרדאם באותן זמן שרבינו ישב שם כי רבינו בא לאמסטרדאם בשנת תצ"ה ובאותה שנה בא לשם ג"כ הגאון רבי אלער רקח ז"ל והיה שם עד שנת ת"ק ואחריו בא לשם תיכף הגאון ר' אריה ליב ז"ל ורבינו היה שם עד שנת תק"ג א"כ ברור ששניהם שמשו ברבנות שם בזמן רבינו ולפי מה שכתבו על רבינו מקודם היה להם להרעיש נגדו ולא עשו כן רק שתקו לגמרי ולא אמרו נגדו שום דבר וזה ברור בלי ספק, שכן הוא, כי רבינו כותב בכמה מכתבים לרבו הר"י באסאן ז"ל ולתלמידיו בפאדובא, כי הוא יושב באמסטרדאם בכבוד גדול ואין פוצה פה נגדו, אדרבה כל חכמי העיר באים אליו בהכנעה גדולה ושותים בצמא דבריו ומאריך בזה כמה פעמים כאשר תראה בהמכתבים בח"ש וזה ראיה ברורה כי הגאונים הנ"ל ראו כי טעו מקודם; ועוד ראיה יותר מבוררת כי בשנת תקמ"ג נדפס באמסטרדאם ספר דרך חכמה ושאר מאמרים מרבינו בהסכמת הגאון מופת דורו רבי שאול מאמסטרדאם והוא היה

בן הגאון ר׳ אריה ליב הנ״ל ובהסכמתו משבח מאד בדברים נלהבים את רבינו וספריו כאשר תראה לקמן בנוסח ההסכמות וכאן רואים ברור כי התנגדות אביו היה בטל משרשו כי באם לאו האיך יצא נגד דעתו של אביו שהיה גדול מפורסם בדורו אלא ברור שידע שאביו טעה וחזר בו. ועוד כי הגאון רבי שאול ז״ל הנ״ל כותב בהסכמתו הנ״ל כי חוץ מזה ששמע גדולת רבינו בימי נעוריו עוד יותר כשבא לאמסטרדאם למלאות מקום אביו שמע מחכמי העיר בעלי תריסין שהכירו את רבינו את מעשה תקפו וגבורתו בנגלה ובנסתר ושאר שבחים נוראים ונפלאים ששמע מהם וזה ראיה ברורה ג״כ שהגאונים הנ״ל כבר לא אמרו שום דבר נגד רבינו אם כל חכמי העיר שבחו אותו כ״כ וד״ל: וכבר הזכרתי לעיל כי עוד בימי נעוריו של רבינו כשהי׳ עוד בפאדובה השכימו לפתחו הרבה גדולי ישראל וקדושי עליון אע״פ שהי׳ אז הרעש נגדו והגם שכבר הזכרתי שמם לעיל אעפ״כ לטובת בירור הענין אדבר עוד מהם כאן בפרטית. הגה הרב הקדוש המקובל האלהי׳ רבי בנימין הכהן ז״ל חמיו של רבו הר״י באסאן ז״ל נכנע ממש לפניו כאחד התלמידים ושאל ממנו להגיד לו שרש נשמתו וכל הענין הוא פלא גדול כי הרב הקדוש הזה היה זקן מופלג ורבינו היה אז בן עשרים ועוד בחור ואעפ״כ נכנע לפניו וקבל מרתו עליו; וגדול הדור בזמן ההוא הגאון עולם ר׳ יצחק לאמפרנטו ז״ל בעל פחד יצחק נסע אצלו ללמוד ממנו חכמת הקבלה והעיד כי בעצמו ראה אצלו דברים נוראים למעלה מגדר הטבע וכן הגאון המקובל חכם הכולל וחסיד הדור ר׳ אבי עד שר שלום ז״ל בעל אמונת חכמים קבל תורה ממנו וסיפר עליו ג״כ גדולת ונפלאות ויצא בקול עוז נגד מתנגדיו וצעק כי כל הרעש נגד רבינו הוא בחנם ונבנה על יסוד שקר. וכדאי להביא כאן ענין נפלא מה שנמצא אגרת מיום כ״ב אדר תקצ״ג מהרב החסיד המקובל כמוה״ר אברהם ריגייו ז״ל אשר הי׳ רב ומו״צ בעיר גערץ והמכתב הזה נכתב להרב הג׳ ר׳ מרדכי שמואל גירונדי ז״ל מפאדובה וז״ל: גם דעתי מסכמת לדעתו הרחבה להפוך בזכותו של הרב הגדול מוהר״ר מח״ל זצוק״ל כוכבא דשביט אע״פ שמחמת שנאה וקנאה של אויביו וקמיו חפשו עליו דברים אשר לא כן ואין פלא כי גם אחרי משה רבינו ע״ה הביטו. אמנם מאז מקדם בהיותי מלמד בעיר גוואסטאלה הי׳ שם אהובי זקן וישיש כר׳ שלמה

צויטה ופעם אחת נמשכנו יחד בשבחי הרב מח"ל ואמר לי הדברים האלה: דע כי אני הייתי בבית מדרשו הקדוש מפעוטי תלמידיו ובלילה אחד אחר חצות כמנהגו לקום בכל לילה ולילה ללמוד עם תלמידיו הגדולים ובתוך למודינו נשמע הקשת בדלת, הלכו לפתוח והי' הרב הגדול ר' אבי עד שר שלום באזילה ז"ל שבא לשאול ממנו שאלה עמוקה בענין הקבלה העיונות וראינו שרבינו נפל על פניו על השלחן ושהה כמו חמשה רגעים ואח"כ קם והשיב לו תשובה כ"כ נצחת ומקובלת להרב הנ"ל שעם היותו זקן ונשוא פנים רצה להטות ראשו ולקבל מן הרב מח"ל את ברכתו עם היותו בחור מאד ממנו הדבר הזה ראיתי והנאני' ובודאי הי' לו אליהו הנביא המשמיע נסתרות ומה יכלו לדבר ולהתריס נגדו שונאיו שלא הגיעו לקרסוליו בחכמת הקבלה אלא אמר כי קנאה חמת תנינים יינם שהחמיץ כי מלבד שהי' רשום בכל מיני חכמות ובתורתינו עמוק עמוק הי' ג"כ מוכתר בתפארת הענוה וכו' וכבר נודע שמו בעולם תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאוה ובוז עכ"ל הרב אברהם ריגייו הנ"ל והמכתב הזה הפלא ופלא.

ועוד ענין כזה מצאנו שכתב הרב הג' ר' מרדכי שמואל גירונדי ז"ל מפאדובה וז"ל ואני שמעתי מזקני העיר הזאת אשר שמעו מאבותם שהכירו את רבינו משה חיים לוצאטו ז"ל והעידו כי הי' מתנהג בחסידות וקדושה גדולה ומראהו כמראה מלאך האלקים נורא מאד והחסיד זקינינו נ"ע הי' בביתו ימים ושנים לשרתו בבית המסחר שלו וסיפר למוה"ר אבי ז"ל כי באותו פרק זמן שרעש העולם נגדו רצה להתבונן אם אמת הי' כל מה שעללו עליו ובחן ובדק את כל מהלכיו בגלוי ובסתר ולא מצא בהם עול ושמץ פסול אלא הכירו צדיק בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו לומד תורה לשמה ומלמדה באמונה עושה צדקה בכל עת וקדושתו הפלא ופלא עכ"ל והרב ר' מרדכי שמואל הזה הדפיס בשנת תקס"ח את הספר דעת תבונות לרבינו בעיר פאדובה וכתב עליו הקדמה ארוכה במליצת הלשון ומפליא לספר מגדולת רבינו בחכמה ובקדושה וטהרה ובמדריגת נוראות מאד ממש כמו שכתבו על האריז"ל וע"ש.

ועכשיו נראה עוד מה אמרו גדולי ישראל אחר פטירת רבינו עליו ועל ספריו הנה הספר הקדוש קל"ח פתחי חכמה נדפס בראשונה

בשנת תקמ"ה בעיר קארעץ בהסכמת הרב הקדוש איש אלקים רבי יעקב יוסף מ"מ דק"ק אוסטרא בעל המחבר ספר הקדוש רב ייב"א ומפליא מאד לשבח ולהלל המחבר והספר וכותב כי הוא ממש דברי ה' כאשר תראה לקמן נוסח ההסכמה והמוציא לאור כותב בהקדמתו כי מלבד הסכמה שקבל מהרב הקדוש הנ"ל עוד שמע מפ"ק ששמע מרבו רבינו הקדוש המגיד הגדול ממעזריטש ז"ל זי"ע שאמר על המחבר (ה"נ רבינו) שאין דורו היו כדאי להבין צדקתו ופרישתו ולכן רבים מבני עמנו מגודל חסרון דעתם דברו על צדיק עתק אשר לא כדת ע"כ.

ועתה באמת לא הי' צורך להביא יותר ראיות כי מי יכול לדבר נגד אלו קדושי עליון עמודי עולם רק ליתר שאת נביא עוד דעתם של שאר גדולי עולם הנה רבינו הגאון הקדוש בעל ישמח משה ושו"ת השיב משה ז"ל זי"ע מביא בסוף ספר ישמח משה על המועדים כי מקובל אצלו מרבינו הק' המגיד הגדול ממעזריטש והרב הקדוש ר' פנחס מקאריץ ז"ל זי"ע שהספר קל"ח פתחי חכמה הוא בהיר וטהור ע"כ. וגם בספר ערבי נחל מביאו ג"כ ובונה על דבריו דרושים עמוקים: ואחרון חביב גדול הדור בדור האחרון וראשון במעלה אשר כל גדולי ישראל השכימו לפתחו ה"נ רבשכבה"ג הגאון הקדוש מצאנץ ז"ל זי"ע בעל דברי חיים הנה בספרו על התורה יש כמה דרושים עמוקים נבנים על הקדמות של סה"ק קל"ח פ"ח ואביא כאן שלשה מקומות הנה בפרשת וישב על הפסוק וישב יעקב בד"ה הדקדוקים רבו למ"ל וכו' יש שם דרוש ארוך עמוק מאד ובאמצע הדרוש מביא לראי' כמבואר בספר קל"ח פ"ח וכן בפרשת ויקהל בד"ה ולפע"ד דזה מצות מחצית השקל וכו' מביא ג"כ באמצע לראי' כמבואר בארוכה בספר קל"ח פ"ח. וכן בח"ש בדרוש לפורים מסיים באמצע: והמעיין בקל"ח פ"ח יבין הטיב.

וכן בשו"ת דברי חיים חלק שני יו"ד סי' ק"ל יש שם תשובה בענין קבלה כותב שם בסוף התשובה בזה"ל ודעתי אין נוחה לשמוע רק הספרים אשר הורוני רבותי תלמידי בעש"ט ז"ל לא זולת עכ"ל ואם הוא מביא בספרו עה"ת כ"כ הרבה דרושים נבנים על הקדמת ספר הקדוש קל"ח פתחי חכמה מזה רואין ברור כי גם אצלו הי' מקובל מרבותיו תלמידי הבעש"ט ז"ל זי"ע בשבח זה הספר. וכן הספר חוקר ומקובל נדפס בשנת

תק"ס בעיר לבוב בהסכמת הרבה גדולי ישראל ובתוכם יש שלשה חתימות מגדולי תלמידי הבעש"ט זי"ע והם הגאון הקדוש ר' מנחם מענדיל ראבין ז"ל אב"ד דק"ק לינסק הוא הי' חתן הגאון מאור הגולה ר' יצחק הראוויץ ז"ל מהאמבורג ואביו של רבינו הגאון הקדוש ר' נפתלי צבי מראפשיץ ז"ל זי"ע. והגאון הקדוש ר' שמעון אשכנזי ז"ל אב"ד דק"ק זעלחוב ודק"ק סקאהל. והגאון הקדוש ר' משה טייטלבוים ז"ל שהי' אז אב"ד דק"ק שינאווי ומשבחים מאד הספר הקדוש הזה וכותבים כי דבריו נחמדים ומתוקים כנפת צופים. וכן על הספר הקדוש מסילת ישרים כותב הרב הקדוש ר' יעקב יוסף ז"ל בעהמ"ח ספר רב ייב"א הנ"ל בהסכמתו על ספר קל"ח פתחי חכמה. כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם וכן כותב כי מסוף ספר מסילת ישרים נודע מהותו ואיכותו של המחבר כי שם מבאר מדריגת הקדושה של הצדיק שיהי' תמיד דבוק באלקיו בלי הפסק ונעתק לגמרי מן החומריות וע"ש דברים נוראים. ומצאתי במקום אחד שמספר ממקור נאמן כי רבינו הגאון הקדוש המגיד מקאזניץ זי"ע אמר כי כל המדריגת בימי נעוריו קבל מהספר מסילת ישרים וכן רבותינו הקדושים מאפטא בעל אוהב ישראל ורבינו מנחם מענדיל מרימונאב זי"ע התמידו והעמיקו בסה"ק מסילת ישרים ואמרו עליו דברים נוראים וגפלאים וכן רבינו הגאון הקדוש בעל בגי יששכר זי"ע מביא בהוספת מהרצ"א על ספר סור מרע ועשה טוב סימן ע' בענין ברייתא דר' פנחס בן יאיר וזלה"ק יש בברייתא הזאת גרסות אחרות ואם תרצה לרוות נפשך בהבנת דברי רפב"י בברייתא הלזו עיין נא בספר מסילת ישרים מתקו דבריו מדבש ונופת צופים ע"כ וכן בספר מעין גנים על ספר אור החיים להחסיד הקדוש ר' יוסף יעבץ ז"ל מביא ג"כ בפרק ארבעה עשר בענין ברייתא דרפב"י בזה"ל בברייתא הלזו יש כמה וכמה נוסחאות וחלופי גרסאות ופירש הברייתא בביאור נחמד ונעים עיין בספר מסילת ישרים ותרוה צמאונך ותתן מעדנים לנפשך ע"כ.

והנה עד עכשיו הבאתי עדותם של גדולי ישראל תלמידי הבעש"ט ז"ל ועכשיו אביא בע"ה עדותם של שאר גדולי ישראל. הנה קודם שנסע רבינו לארץ ישראל נסע לעיר מיץ כנראה רצה להתראות עם הגאון איש אלקים רבינו יהונתן אייבשיץ ז"ל זי"ע שהי' אז אב"ד דשם ולקבל ממנו ברכת פרידה שמצד שרש נשמתם היו אוהבים מאד

זל"ז ורבינו יהונתן חרד מאד לקראתו וכבדו בכבוד גדול מאד ואמר לבני קהלתו עליו איש קדוש עובר עלינו וכן אנו רואים בספר לוחות העדות איך מתמרמר רבינו יהונתן על הרבנים ממתנגדיו שכתבו זלזולים נגד רבינו מזה ג"כ אנו רואים גודל חשיבת ערכו אצל רבינו יהונתן זי"ע והנה כבר הבאתי לעיל מה שכתבו על רבינו גדולי רבני עיר אמסטרדאם בהסכמתם על הסה"ק מסילת ישרים לך וראה לקמן נוסח המלא של דבריהם ותראה דברים נוראים ונפלאים מאד ותעמוד מרעיד ומשתומם על זה? וידוע בעולם וכן ראיתי במקום מוסמך כי כאשר השיג רבינו הגר"א ז"ל מווילנא את ספר מסילת ישרים אמר כי אור חדש הופיע על פני תבל ואמר כי אילו הי' רבינו משה חיים לוצאטו ז"ל בחיים עוד הי' הולך ברגליו מהלך רב מאד לקבל פניו ולהכירו והי' רגיל לחזור על ספר הזה הרבה וכן נודע כי כאשר השיג בכתב יד את ספר אדיר במרום על האדרא לבש בגדי יו"ט לכבודו ואמר כי דברים קדושים ונוראים כאילו א"א לכתוב בשכל אנושי רק ע"י גילוי נשמות מעולם העליון? ובשנת תקנ"ט נדפס בעיר זאלקווא ספר דרך חכמה בהסכמת הגאון מאור הגולה ר' משה צבי הירש מייזליש ז"ל אב"ד דשם וכותב בהסכמתו כי הוא כולו דרך חיים ואין חקר לתבונתו ומי ימלל תהילתו ופלא כי כל הספר דרך חכמה הוא רק קונטרס קטן מאיזה דפים ואעפ"כ משבח אותו הגאון הזה כ"כ כי אע"פ שהוא קטן בכמות אבל רב הוא באיכות וד"ל. ובספר דרך תבונות לרבינו ז"ל הנדפס פעיה"ק בסוף הספר יש שם מכתב מהגאון המקובל ר' אברהם שמחה מאמציסלאוו ז"ל בן אחיו של הגאון מופת דורו ר' חיים מוולאזין ז"ל וז"ל לכבוד וכו' אשר בקשה נפשו להודיע מאתי דבר מה לקחה אזני מכבוד אדמו"ר הגאון האמיתי החסיד מו' חיים ז"ל אודות הרב הקדוש וחכם נפלא במדעים מו' משה חיים לוצאטו ז"ל אודיעו כי פ"א שאלתיו ואמרתי לפניו שכפי שכתב יד מהרב הנ"ל על התחלת האדרא רבא הם כולם דברי גלוים נוראים מעולם העליון ובפרט ענין יחוד הגן המבואר שם שאין קץ לנוראות ונפלאות הענין והשיב לי בזה"ל פשיטא וודאי ואמרתי לו עוד כי ירע בעיני מאד על הקטרוגים שהי' על איש אלקי הזה והשיב לי אין לנו להתבונן ולחשוב בזה כלל וכו' ורבינו הגדול הנורא רבינו אליהו ז"ל אמר עליו שהוא ידע הנמשל של כתבי האריז"ל (כי הגר"א ז"ל אמר שכתבי האריז"ל הוא

כולו רק משל) כך אמר לי דודי ז"ל הנ"ל עכ"ל והגאון ר' יוסף זונדל מסאלאנט ז"ל כאשר הלך לקבל ברכת הפרידה מרבו הגאון החסיד ר' חיים מוולאזין ז"ל שאל אותו איזה ספרי מוסר ללמוד והשיב לו כל ספרי מוסר טוב ללמוד אך ספר מסילת ישרים יהי' מורך ע"כ. והנה הי' אפשר עוד להאריך בענין זה ולהביא עוד מהרבה גדולי ישראל מה שאמרו וכתבו על רבינו ועל ספריו אבל כבר די ומספיק בזה שהבאתי לראות את כל הענין על ברור בלי שום ספיקות.

תלמידי רבינו

ועכשיו אבא בע"ה לכתוב קצת בפרטית מתלמידיו של רבינו אשר היו כולם חכמים גדולים בנגלה ובנסתר צדיקים וקדושי עליון ונודע מסה"ק אשר מהתלמידים אפשר להכיר גדולת הרב וביותר יהי' נראה זה כאן.

א הראשון הוא הגאון הקדוש סבא קדישא רבי יעקב חזק (פורטי) ז"ל זי"ע מתלמידיו הכי גדולים וחשובים של רבינו הי' גאון עולם ומופת דורו וקדוש ונורא מאד ואחרי פטירת רבינו נתקבל לאב"ד בעיר פאדובה עד סוף ימיו והעמיד תלמידים הרבה צדיקים וחסידים ורבינו הגאון מאור הגולה חיד"א ז"ל מביא אותו הרבה בספריו ומתארו בתוארים נוראים ונפלאים מאד ובספר דבש לפי ערך ברכה כתב בזה"ל ואני שמעתי מהרב עיר וקדיש סבא קדישא כמוהרר"י חזק ז"ל אב"ד ור"ק דקק"י פאדובא דכשבא אליו אדם לברכו הי' אומר תחילה יתברך שמו של הקב"ה ואח"כ הי' מברך לאיש ההוא וכו'. וכן בספר מעגל טוב מביא שפגש בפאדובה את הרב החסיד מופת דורינו מוה"ר יעקב חזק גר"ו וכן מובא שאמר עליו הרב חיד"א כי מהר"י חזק הוא קדוש כמלאך ה' צבאות. וכן רבינו הגאון הקדוש בעל בני יששכר ז"ל בספר דברים נחמדים בהגהות על ספר דבש לפי מביא ענין ברכה הנ"ל בזה"ל בזהר כשהאדם מברך לחבירו או לבנו יברך להשי"ת תחילה זהר ח"א דף רכ"ז וכתב הרב ששמע מהרב הקדוש מה"ר יעקב חזק כשהי' מברך להאדם וכו' כנ"ל עכ"ל. והרב הזה חיבר הרבה ספרים והנם בכ"י ומהם ספר כללים על הש"ס ופוסקים והגהות על ד' טורים וש"ע ועוד הרבה והאריך ימים ועלה אל

האלקים זקן ושבע ימים בן שלש ותשעים שנה ט״ז לחדש אב תקמ״ב ואחד מגדולי תלמידיו חקק על מצבתו אלה החרוזות:

מצ״ק

הרב החכם השלם יקר ונעלה סיני ועוקר הרים מורינו ורבינו
רב ור״מ כמוהר״ר יעקב רפאל חזקיה חזק זצ״ל
כד דמך טובינא דחכימי
מרגניתא דלית בה טימי׳
קול המ״ר קרא איך
יעקב חזק פאר ראשינו
נלקח באין שלטון ביום המות
צדיק יסוד עולם גאון דורינו
בין שוכני עפר בגיא צלמות
שפכו דמעות בא כשטף מים
כי עצה ותושיה מני נגרעת
נכנס לגן רד׳ס רחב ידים
בין כל עדנות שם מצב נרגעת; זי״ע ועל כל ישראל אמן.

ב הגאון הקדוש איש אלקים ונורא מאד מוה״ר משה דוד וואלי מרבני פאדובה ונשמע נפלאות מתורתו חסידתו וקדושתו והי׳ חכם כולל בנגלה ובנסתר ודרשן נפלא וחיבר פירוש על התנ״ך כמה מהדורות בדרך פרד״ס ויש מזה שמונה אלף דפים ונמצא היום בבית אוצר הספרים הגדול (ביבליטעק) בעיר אוקספורד בענגלאנד וחיבר עוד כמה חיבורים אחרים בדרך האמת ובעת שנסע רבינו מפאדובא נתמנה הוא לראש ומנהיג החברותא קדישא תלמידי רבינו ועליו התכונו רבינו ותלמידיו כשמזכירים במכתבים אלופינו הרופא כי הי׳ ג״כ רופא מובהק וכל בני העיר פאדובא חרדו מאד לקראתו והי׳ מוחזק לכל לאיש אלקים קדוש והי׳ מנהגו שלמד תורה תמיד מעומד ולא הי׳ הולך לישון בלילה עד שכל היהודים של העיר חזרו לביתם לשלום ומתפלל תמיד בעדם והי׳ מקובל בעיר שתפילתו מתקבלת ונפטר הרב הקדוש הזה בשנת תקל״ז והי׳ מנהג בני פאדובא לילך תמיד להתפלל על קברו לזכר עולם יהי׳ צדיק זי״ע.

ג הרב הקדוש וחכם הכולל רבי ישראל חזקיה טריוס ז"ל כמו חבריו הנ"ל הי' חכם מופלא בתורה וחסידות וענוה יתירה והי' מבית דינו של חברו הגאון קדוש ה' ר' יעקב חזק ז"ל האב"ד דפאדובה הנ"ל והעמיד ג"כ תלמידים הרבה וכל ימיו ישב בבית מדרשו של רבו ושם עסק ברזי התורה וסודותיה בקדושה וטהרה נפלאה ונפטר ג"כ בשיבה טובה ושם טוב זי"ע ועכ"י.

וחכם אהד כתב על הרה"ק הזה וחברו הרה"ק ר משה דוד וואלי ז"ל חרוז בדרך האמת בזה"ל:

זה כאשר ינוב דבש יזה
זה יעמוד יום יום בסוד האל
ומתלעות ישבור אלי עול (הוא הס"א כנודע)
זה יאדיר תורה לעומת זה
לא בן בדת משה כישראל (טריוס)
לא קם ישראל כמשה ולי

והנה הי' לרבינו בפאדובה עוד הרבה תלמידים חכמים גדולים בנגלה ובנסתר צדיקים קדושי עליון זי"ע ודברתי בפרטית מאילו השלשה כי מאילו אפשר לדון גם על השאר ועכשיו נדבר מהתלמידים משאר מקומות.

ד כבר הזכרתי לעיל בחלק התולדות כי גם הגאון הקדוש המקובל האלקי רבי שלמה אליהו ז"ל אב"ד דק"ק אילאנוב וקאלטשין בפולין בעל ספר ברכת אליהו היה זמן רב אצל רבינו בפאדובה ולמד ממנו חכמת האמת וקבל את רבינו לרבו מובהק וכתב ג"כ לפולין גדולות ונפלאות על רבינו ועבור זה חרה אף הרב ר"מ חגיז עליו וכתב נגדו מרורות אבל שמו הקדוש הי' מפורסם מאד בעולם לרב גדול בנגלה ובנסתר ובעת שהי' הרעש על רבינו יהונתן הקדוש זי"ע בעל יערות דבש וש"ס פנה גם להרב הגדול הזה שיהי' לו לעזר וכן עשה כי כתב כמה מכתבים בקול חוצב להבות אש לעזר לרבינו יהונתן ז"ל וכל השתלשלות הענין מובא באריכות בספר לוחות העדות ורבינו החיד"א ז"ל מביא בספר שם הגדולים כי הי' כמה שנים בעיר ליווארנא בזמן שהוא הי' שם ומרבה מאד בשבחו כעל אחד מיחידי סגולה שבדור וכל מקום שמזכירים אותו באיזה ספר נזכר שמו בחרדת קדוש ולסוף ימיו נסע לארץ הקדושה אבל הקב"ה קיצר

לפניו הדרך כי נפטר באמצע הדרך והובא לקבורה בעיר טוניס וכבוד גדול מאד עשו לו הביד"צ דשם וכל בני העיר והספידו עליו הספד כבד מאד כי כולם ידעו מגדולתו וקדושתו ובכל מקום שהגיע השמיע מפטירתו הספידו עליו הספד גדול ובספר שער המלך הוא ספר דרושים מהגאון ר' מרדכי ב"ר שמואל אבדק"ק ווילקאטש ז"ל. ובח"ב יש שם ג"כ הספד גדול עליו ומספר שם מגדולתו בנגלה ובנסתר ומגודל קדושתו לזכר עולם יהי' צדיק זכותו יגן עלינו אמן.

ה הרב החסיד המקובל רבי יקותיאל גורדון ז"ל מווילנא כבר הזכרתי ממנו קצת לעיל הי' חכם גדול בנגלה ובנסתר ורבו הגדול העיד עליו באחד מכתביו שהוא חסיד אמיתי הוא בא מעיר ווילנא לפאדובא ללמוד שם חכמת הרפואה ושם נתדבק ברבינו ובמשך הזמן נחשב מגדולי תלמידיו ורבו אהבו מאד ואחר איזה שנים ששמש לפני רבינו בפאדובא חזר לפולין בתור רופא מומחה והי' ג"כ רופא למלך פולין אבל לגודל צדקתו וקדושתו הי' עיקר עבודתו בדרשת והרבצת תורה ונתפרסם שמו הקדוש והרבה גדולי ארץ פולין השכימו לפתחו ואחר ששמע כי רבינו קבע דירתו דירת עראי באמסטרדאם ומשם מכין עצמו לנסוע לארץ ישראל נסע גם הוא לאמסטרדאם ונסע ביחד עם רבינו לארץ ישראל והי' עימו ביחד עד יום פטירתו ואחר פטירת רבינו חזר לפולין ולקח עימו כל כתבי רבינו וביניהם גם ספר קל"ח פתחי חכמה וממנו נתפשט זה הספר וש"ס בפולין ורוסיא וזה הסיבה שנדפס זה הסה"ק בקאריץ שנת תקמ"ה ובסוף ימיו רצה לחזור לא"י אבל לא אסתייע ליה מילתא ונשאר בעיר פאדובא עד סוף ימיו ונשאר ממנו כמה ספרים בכ"י והם ספר מראה המוסר; ספר המצות; מעשה עולת העוף; מר ינוקא ומר קשישא לברר גודל חיוב ללמוד חכמת הקבלה בדרך ספר חוקר ומקובל מרבו וזה הספר נמצא בכ"י בבית אוצר הספרים הגדול בעיר אוקספורד בענגלאנד לזכר עולם יהי' צדיק.

*

והנה הי' בדעתי לכתוב בפרטית מספריו של רבינו אבל מכיון שדרך אגב הזכרתי כמה מהם כבר ושבח המגיע להם ע"כ לא אכפיל עוד הדברים ואכתוב בע"ה רק מאחד מהם והוא הספר הקדוש והנורא

מאד ספר תיקונים חדשים אשר זכינו לזה בדורנו ונדפס בשנת תשי"ח פה עיה"ק ירושלם וזכני השי"ת שאני הייתי גורם גדול שנתגלה זה הספר ויצא לאור הגם שהמוציאים לאור לא יודעים מזה אבל כן הוא ובהוב"ש על הכל. והנה אספר כאן כל השתלשלות הענין כבר הזכרתי לעיל בתולדות רבינו איך באותו זמן שנתגלה אליו המגיד ולמד עימו בקביעות וגילה לו סודות גדולים ונוראים וכן שאר נשמות מהשבעה רועים ואליהו הנביא זכור לטוב ואז ציוו לו מן השמים שיחבר ספר זהר חדש על התורה בשם זהר תניינא וכן ספר תקונים חדשים וכן עשה רבינו וחיבר אילו הספרים ביחד עם אליהו הנביא ושאר נשמות ועם המגיד שלמד עימו אבל בעוה"ר קטרג הס"א גרם שנאבדו אלו הספרים הקדושים באופן רע ונתבערו מן העולם כאשר כבר הזכרתי הענין בפרטית לעיל והנה לפני זמן קצר נודעתי שהספר תיקונים חדשים נמצא עוד ממנו העתקה בעיר אוקספורד באוצר הספרים הגדול דשם וגם בכאן עיה"ק ירושלים הי' נמצא ממנו צילום מכל הספר ואני ראיתיו ועשיתי השתדלות שיגיע לידי שאדפיס אותו אבל לא הצלחתי לזה אבל זה השתדלות גרם שיצא הספר הקדוש לאור עולם ולא אפשר עוד לבאר זה בפרטית בכתב ואחר שנדפס הספר מצאתי בו ענין נפלא ונורא מאד והוא מאמר אחד מאליהו הנביא לרבינו הקדוש בעהמ"ח אשר אמר לו בנביאות כי הספר לא יצא לאור תיכף כי הס"א יקטרגו מאד עליו ויסתמו כל צד מזה רק סמוך לביאת משיח צדקינו יצא לאור כי השי"ת ישבר כח הס"א המעכב את זה וז"ל בתיקונים חדשים סוף תיקון ל"ט; קם אליהו נביאה מהימנא ואמר ליה רבי רבי (הכונה על רבינו) והיה לעת ערב יהיה אור (זכריה יד ז) דא ודאי איהו אור דילך דאתגליא בהאי חיבורא דעד השתא במחשכים הושיבני (איכה ג, ו) השתא והיה לעת ערב יהיה אור בסוף יומיא בזמנא דפורקנא אתקרב ביה העם ההולכים בחושך ראו אור גדול בהאי חיבורא ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול דא.

תיקונא ארבעין

ולכל היד החזקה דקב"ה בעי השתא לגלאה גילויא דא בעלמא דכמא סטרין אחרנין הווי בעיין לקטרגא ולעכבא עד דאתער קב"ה בתוקפיה

ובעא ביה בג"כ ולכל היד החזקה דהשתא איהו זמנא דאתמר ביה בצר לך ומצאך כל הדברים האלה וגו' (דברים ד ל) דס"א סתמת ארחין מכל צד ועכ"ד קב"ה בקע בה בתוקפיה ובעא דאיתגלי נהורא דא בעלמא ורזא כשחר נכון מצאו (הושע ו ג) כהאי שחר דבקע גו חשוכא ונפיק הכי בקע קב"ה גו קליפין ואפיק נהורא ואתמר ביה מי זאת הנשקפה כמו שחר (שיר ו ו) מה השחר הזה יוצא ואפילה בורחת מלפניו הכי בשעתא דבקע בקיעה דא גו קליפין ס"א ערקת מקמיה ודאי ואתברת. ודא ולכל המורא הגדול ואיהו המאור הגדול מסטרא דלגו דמסטרא דלבר את המאור הקטן לממשלת הלילה (בראשית א טו) דא גלותא ודא הלכה דאולת בגלותא אבל קבלה דאתקבלת ממלכא המאור הגדול לממשלת היום. וביה דודי שלח ידו מן החור (שיר ה ד) דכיון דבקע בקיעה דא איתגלי נהורא כדין ומעי המו עליו דכמה אינון דיתכנשון לאתקרבא למלכא בהאי חיבורא ע"כ.

וכל בעל שכל שיראה אלו הדברים יעמוד מרעיד ומשתומם על המראה הנורא הזה ובכלל כל הספר הקדוש והנורא הזה הוא מלא פלאים וכל מי שילמוד בו ויבין בו קצת יתגלה לו ממש אורות גדולות ונוראות מאד וממש אור הגאולה זורח בו כי רוב הספר מדבר מזה וכן מזה הספר מתגלה גדולות ונוראות מדרגות קדושתו וגודל חכמתו של רבינו וכן מי שיעיין בזה הספר יראה ברור שאין שום גוזמא ח"ו בכל מה שכתבתי ובדרך כלל נראה הלא כמה וכמה משבחים ומהללים גדולי ישראל וצדיקי הדורות את שאר ספרי רבינו כאשר תראה נוסח הסכמותיהם ומאמריהם כאן ומכש"כ ספר הקדוש והנורא הזה אשר עשה רבינו בהשתתפות אליהו הנביא ומלאך מט"ט ורעי' מהימנא ועוד כמה מהשבעה רועים הלא גודל קדושתו אין לשער ממש ואשרי מי שזוכה לקבוע בו שיעור קבוע מידי יום ביומו.

*

והנה בגמר זה החלק מהספר ראיתי לכתוב ולבאר כאן ענין נכבד וחשוב מאד כי רבים שואלים האם נמצא איזה קשר בין רבינו הקדוש הבעש"ט ז"ל זי"ע ובין רבינו כי היו בזמן אחד רק רבינו נסתלק מ"ה ושל"ח כארבעה עשר שנים לפני הבעש"ט כי פטירת רבינו הי' בשנת

תק"ו ופטירת הבעש"ט הי' בשנת תק"כ הגם כי כבר הזכרתי לעיל מה שאמר על רבינו הקדוש המגיד הגדול הרבי ר' בער מעזריטש זי"ע שהי' הראש מתלמידי הבעש"ט אבל מהבעש"ט לא נזכר במפורש בשום מקום איזה קשר בינו ובין רבינו והיות כי אני מצאתי ונתבאר לי אחרי עיון רב מאד מה שאמר הבעש"ט על רבינו והוא ענין נפלא מאד ע"כ אבאר כאן כל הענין בדברים ברורים בעהי"ת ומקודם אעתיק כאן שני מכתבים שנדפסו בספר גנזי נסתרות והם מהגאון הקדוש המקובל האלהי ר' אברהם גרשון מקוטוב ז"ל זי"ע לגיסו רבינו הקדוש הבעש"ט זי"ע.

מכתב א

ב"ה א' חוקת תוקבי"ת פעיה"ק צפת, תובב"א

שלום וברכה אל כבוד קודש מר גיסי האחד הוא החכם השלם והכולל חסידא קדישא נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק רבן של כבה"ג ויציבא דארעא דישראל וכו' וכו' וכו' כש"ת מו"ר ישראל בעש"ט איתן מושבו בק"ק מעזיבוז יצ"ו שיחי עד' ביאת נון בב"א נס"ו.

קבלתי מכתבו הקדוש ושמחתי בשלומו הטוב ובשלום ב"ב יחי' ונתתי שבח והודי' להשי"ת וכן גם אתי וב"ב: גיסי יקירא כלנו ב"ה בריאים דשינים ורעננים עומדים שוכנים על אדמת קדש לפני ה' ברוך הוא ומבורך ראשית אודיע לכה"ק מיד"נ הרב הגדול והנורא שר התורה תורת ה' צדיקו של עולם בוצינא קדישא גאון אמיתי איש אלקים וכו' וכו 'מו"ה חיים ן' עטר ס"ט שיחי' נצח שגם הוא הקדוש קבל גיה"ק ושמח בהם שמחה רבה כיאות אבל פקד עלי לשוב לשמו בשמו כי לא יעשה עוד ככה לעלות כי אין אנו מטבילין אלא פעם אחת דווקא וד"ל ואם כבוד קדשו רוצה לראותו פא"פ יוכל לראותו על אופן ק"ל והסימן והנה ה' רוכב על עב ק"ל ודוקא בליל שבת קודש והסימן עוד ינובן בשיבה עכ"ל הקדוש והטהור והשנים אורות הקמים עליו הפוחזים והריקים כבר הקדימו חז"ל דום ל"ה והוא יפילם חללים חללים וד"ל גיסי יקירי ורב חביבי מה מאד אותה נפשי לראות פניו כפני אלקים בארצינו ארץ החיים הקדושה אבל יתיעץ עוד הפעם עם בני חבורתו הקדושים תמימי דרך ההולכים בתורת ה', יקבל נא

כ׳ קדשו ממני תיקון של תפילין שתיים שהן ארבע מעצי זתים מארצינו הקדושה ב׳ על תפילין דרש״י וב׳ על תפילין של ר״ת וגם ה׳ יריעות של קלף צבי מעובדים ע״י יראי הי׳ ועתה שלום וברכה ונזכה בקרוב לראות בבנין ירושלים הקדושה והשי״ת יקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ לארצינו הק׳ כחפץ קדשו וחפץ גיסך המעתיר בעדו לפני ה׳ תמיד.

אברהם גרשון קיטוור עומד לפני ה׳ תמיד שלמא רבא יסגא לב״ב יחי׳ ולכל המסתופפים בצל קדשו צילא דמהימנותא שלימתא הנ״ל.

מכתב ב

מקדמי ארש ארשת שפתי תבעיון בעיון שלש אבעיות ביום כנגד כל חותמי ברכות יקימו ירומם תפארת גדולתם ושלות מעוזם דשנים ורעננים אמן. ואחר קמתי מכרוע על ברכי להתפלל תפלה הקבוע אתי, מהודענא מבריאותו שבח לאל ית״ש שאנחנו כלנו חיים וקיימים שלוים ושקטים כה יתן ה׳ וכה יוסיף שהם יזכינו לשמוע בשורות טובות מכם ומבריאותכם הטוב בהשקט ושאנן כזית רענן עד כי יבא שמו ינון י״ס.

מהודענא שגיה״ק קבלתי קדם ר״ה העבר ובר״ה ויוכ״פ התפללתי עליכם ועל כל הנלוים עליכם ועלינו ועל כל הנרשמים אצלי ועליכם אני מתפלל תמיד כמעט בכל יום שאני מתפלל על בני ויש לי געגועים כמו על בני ממש רק זאת בקשתי שיתפללו ג״כ עלי ועל ב״ב שאזכה לגדל בני באה״ק לתורה ולחופה ולמע״ט, ועוד בקשתי מגיסי ידיד נפשי ומחתני ומבני ידידי שיפקדוני ברחמים במכתב ידם כפעם בפעם ואל יקצרו דבריהם כי צמאה נפשי לשתות דבריהם הנעימים כמים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחקים; ואני כתבתי לכם כ״פ מקושטנטינא ומכאן עיה״ק חברון ת״ו וכתבתי לכם שלישית וגם רביעית עם זאת הפעם ובכל פעם אני מאריך בשביל שכונתי לעשות נח״ר ואתם אינם כותבים לי כ״א פעם אחת וכ״ז אתם מקצרים עד שאני רוצה לטעום מתוק לשונם ואינם, אם היו יודעים כמה נח״ר אתם עושים לי, וכמה הוא המצוה כשאתם כותבים לי גוג״ש ואם הייתם כותבים לי בכל שבוע ושבוע והייתם מניחים בכנפיו לשלוח אותם לי כפעם בפעם כי מר נפש אני ואין לי שום נח״ר כי אני יושב בכאן יחידי

כלוא בביהמ"ד שלי יחידי כל הימים עם בני הקטן ואין יוצא ואין בא ואיש אשר כלבבי לא מצאתי הגם שהחכמים השלימים אוהבים אותי אהבה עזה ונוהגים בי כבוד גדול ועושים לי כל השירות ואין אני יוצא מפתח החצר ולחוץ אפ"ה אין הטבעים שוות ואין הלשונות שוות ואיש אשר כלבבי לא מצאתי ואני נכה רוח ונעצב על בני שהנחתי אותם כצאן בלי רועה ובפרט שלא בא לידי שום ת"א מהם רק מבני הקטן כמר יצחק ומחתני אהרן נ"י באו לי כתב ידם ומבני משה לא היה לי שום ידיעה מיום פרידתי ממנו גם מבני יקיר יש יותר משנה תמימה שלא היתה לי שום ידיעה לא ידעתי מה אידון בם חי נפשי שאין לי שום נחת בעוה"ז אם לא שאני רואה כת"י והוא נחשבת בעיני כאילו אני מדבר עימכם פא"פ אם הייתי יושב בין האשכנזים לא היה לי צרות כ"כ רק שנכויתי בחמין וגם אני רואה שאין רצון הקב"ה שאשב בין האשכנזים אספר לכם כל המאורעות בר"ח אלול בנסיעתי לירושלים ופזרתי ממון רב בשבילם מכס והוצאות ובאתי יום שישי ער"ה בבוקר תוך עיה"ק וישבתי שם שני שבועות בשבת הראשון באו אלי כל חכמי ירושלים עם כל טובי העיר וחשובי העיר לקבל פני ואני ידעתי מזה שרוצים לבוא כולם כי חכמי האשכנזים אמרו לי כי כל החכמים דעתם לבוא ששמעו שמי מקושטא ומאנשי חברון שבאו לירושלם ואני באלה לא חפצתי כי למה לי הגאוה הזאת בירושלים תובב"א הלכתי לבית הכנסת הגדולה והלכתי לביהמ"ד של כמו"ה גדליה חיים ועכבתי עצמי בתפילתי כדי שלא ימצאו אותי בביתי ובאו כולם ולא מצאו אותי ואמרתי ברוך השם שברחתי מן הכבוד אח"כ כל האשכנזים מגדלם ועד קטנם נשאו את עיניהם עלי לאמר שבה עמנו ותהי' עלינו לרב ולנשיא ולאב ולפטרון מבלתי נטה מדבריך ימין ושמאל ואנחנו ניתן לך כתבים מכל חכמי הספרדים ויחתמו ואגחנו נחתום כולם. הפצירו בי הפצרות הרבה וגדולים שמנה ימים לא רציתי אמרתי בלבבי כל ימי ברחתי מן הכבוד בודאי עכשיו הוא מעשה פלוני צד אותנו במצודות הגאוה בירושלם והם אמרו דבריהם הכל לש"ש גם חכמי הספרדים הפצירו בי שאשב בירושלם שמצאתי חן גדול בעיניהם ובפרט ר' אברהם רייזליס עם הרב הגדול דק"ק קושטא שהלך עמי על הספינה הפציר בי ולא הטיתי אזני לדבריהם ובקיצור קודם הליכתי נתאספו כולם לביהמ"ד אלי וכתבו כתבים ואח"כ

קראו אותי והתחילו לקרא את המכתבים ולהפציר בי ולא הטיתי ורב אברהם שווערזלשק מבראד רוצה ליתן לי מאה אריות שאשב עמהם ולא הטיתי אזני אח"כ התחילו לבכות לפני ממש בדברים המשברים את הלב אמרתי רבש"ע אינני יודע אם מה' יצא הדבר או אם הוא מעשה פלוני בקיצור כל כך היו משברים לבי עד שלא יכולתי לסבול והסכמתי לדבריהם ושמחו כולם שמחה גדולה וצעקו יחי' המלך יחי המלך ואח"כ הלכו חכמי האשכנזים ושכרו לי דירה נאה מאד וביהמ"ד לבדו שישלמו מכיסם מתחילת החלוקה שיבואו להם ומסרו המפתחות לידי ושכרו יהודי אחד שילך לחברון תובב"א להביא את אשתי, ובני לירושלם על הוצאות שלהם ובאו אלי שאכתוב אחר אשתי ובני וכשרציתי לכתוב והתחלתי לכתוב שורה ראשונה וכשרציתי לכתוב שורה שני' לא יכולתי והיה נראה לי שידי כפותה ואין מניחים אותי לכתוב ואמרתי להם אחי אתם רואים שאין רצון של הקב"ה עד שהפצירו בי ורציתי לכתוב נפל עלי עצב גדול והיה דומה כאילו כל משא ירושלים מונחת עלי. בקיצור, אח"כ לא הניחו לבעלי החמורות שיוליכו אותי והיו נותנים להם שוחד בכל יום ויום, כדי שידחו אותי מדחי אל דחי, אולי אחזור בי, כי כל זה לא הועיל ושוויתי נפשי הדרנא. אח"כ ראיתי גודל הנס שעשה הקב"ה עימי ישתבח שמו לעד ולנצח נצחים שתיכף אחר הסוכות באתה חולשה גדולה בתוך העיר ומתו בשני חדשים שני מאות נפשות מישראל כמה חכמים כמה גדולים מישראל כמה חכמים ואנשי מעשה ומתו בתוכם הרב הגדול חכם ר' אברהם ריזלש והרב מו"ה יצחק אב"ד דק"ק קושטא אלו שבאו עמי על הספינה כמעט לא נשאר כ"א ג או ד והנשארים עמהם הגיעו עד שערי מות כי היא עיר גדולה יש בתוכה לערך אלף בתים ואמרתי ישתבח שמו לעד אין בעל הנס מכיר בניסו. ובצפת תובב"א מת הרב דק"ק צפת ה"ה הרב קוזעס ע"ה ועשיתי לו הספד גדול כי החכמים בקשו ממני שאני אספיד אותו, שהכרתי אותו שהי' צדיק הדור וגדול בישראל, וכאן ב"ה לא הי' שום חולי אפילו בצפורן של אחד מהם. ואמרו לי החכמים והאמת אתם, שכל החולים שבירושלים ובצפת תובב"א, הוא מפני ששותין בסוף הקיץ מים מעופשים שהמי גשמים באים לתחתית הבור שם הוא כל זוהמת המים ומשפשפין את הגג והחצרים ויורדין לתוך הבור וכששותין

ממי הבור שותין כל זוהמא הזאת ובא להם חולה הזאת אבל בכאן שותין מים מהבארות של אברהם יצחק ויעקב שחפרו להם מים טובים ובריאים מעולם לא יש שום חולה כאן כ"א ח"ו מגזירת המקום והמגפה מביאין ממקומות אחרים והי' לי"ב שנים ה' יצילנו וכו'.

אהובי גיסי אדכרנא מילתא כד הוינא במדורך קודש אמרת לי פעם אחת שראית במראה שבא חכם לירושלים תובב"א ממדינת מערב והוא ניצוץ של משיח רק שהוא בעצמו אינו יודע והוא חכם גדול בנגלה ובנסתר ובעל בכי ואח"כ אמרת לי שאין אתה רואה אותו ואמרת שכדומה לך שהלך לעולמו וכשבאתי לכאן חקרתי אחר זה הדבר וספרו לי מזה האיש פלאי פלאות והיה חסיד גדול וחריף ובקי בנגלה ובנסתר והיה כל חכמי ירושלים בפניו כקוף בפני אדם וספרו בשבחיו גוזמא ובא לירושלם עם כמה תלמידים וחכמים גדולים בקיצור היה הרבה קדישא ופרישא ובעוה"ר לא האריך ימים בירושלים כ"א שנה אחת וחיי למר שבק זה כמו ד' שנים בזה הזמן ממש שאמרת לי וספרתי להחכמים דבריך מה שאמרת עליו וגבהלו משמוע בקיצור שמך כבר נודע בשערי ירושלים והחכמים שבכאן בקשו ממני שאכתוב לך ואזרזך שתבא לכאן לקבוע דירה ותאבין לראות פניך וכו' (הנה לא העתקתי את המכתב יותר כי מספיק כבר מה שצריך לענינו וד"ל).

*

והנה אחר שנתפרסם אלו המכתבים בעולם קמה סערה גדולה בענין זה כי במכתב הראשון אשר זמנו הוא: א' חוקת תק"ב, צפת; כותב כי פגש עם רבינו הקדוש בעל אור החיים ז"ל זי"ע וכותב ג"כ ענין עמוק מה שצוה לכתוב להבעש"ט; ובמכתב השני שהוא בלי זמן הכתיבה באמצע המכתב מביא שנזכר מענין האיש הקדוש והפלאי שאמר לו הבעש"ט בעת היותו אצלו במעזיבוז שראה במראה שבא איש קדוש ונורא וחכם גדול לירושלים והוא ניצוץ של משיח וכו' ואחר איזה זמן אמר לו הבעש"ט כי כבר אינו רואה אותו ומסתמא כבר נפטר של"ח ומספר הרה"ק ר' גרשון קיטובער במכתב הזה כי כשבא לירושלים חקר אחר זה הענין ונתאמת בדיוק כל מה שאמר לו הבעש"ט, וכפי מה שמשערים רוב האנשים העוסקים בענין זה שכאן נתכון ג"כ על בעל אור

החיים הקדוש ז"ל א"כ נראה כאן שהרה"ק ר' גרשון קיטובער לא ראה את בעל אור החיים ה"ק א"כ יש סתירה מכאן על מכתב הקדם שכותב שם מפורש שראה אותו ודבר עימו ע"כ יש אנשים שרוצים לפסול מכתב הראשון ולאמור עליו שמזויף הוא ולפי דבריהם בא הרה"ק ר' גרשון קיטובער לא"י בשנת תק"ז בערך כארבעה שנים אחר פטירת בעל אור החיים ה"ק כי הרה"ק ר' גרשון קיטובער כותב כאן במכתב השני על איש הפלאי הזה וזה כמו ד שנים שנפטר א"כ לפי זה הדעת נכתב זה המכתב השני תיכף בבואו לא"י ולזה נוטה גם בעל המו"ל קונטרס ארץ החיים מבעל אוה"ח ה"ק ועוד כמה שנוטים לזה הדעת מכמה קושיות שיש להם והנה לא ראיתי לנחוץ להביא בפרטית כל דבריהם של אלו שעוסקים בענין זה כי באמת כמעט כולם לא כיונו להאמת וכל דבריהם בענין זה הוא הבל ולא נתברר אצלם הענין על בריו ואני זה רבות בשנים אשר שמתי ללבי לברר זה הענין וב"ה וב"ש כי נתברר אצלי כל הענין ממש כשמש בצהרים כאשר אברר בע"ה כאן הכל. ומקודם אביא כאן עיקר הטעם של אלו הרוצים לזייף מכתב הראשון שקשה להם האיך אפשר להיות שהרה"ק ר' גרשון קיטובער היה בא"י בשנת תק"ב וראה את בעל אור החיים הקדוש הלא אנו רואים בשו"ת נודע ביהודא אבן העזר סימן ע"ג תשובה להרה"ק ר' גרשון קיטובער לעיר סטאמבול וזה הי' בשנת תק"ד תק"ה א"כ מזה נראה במפורש שלא הכיר את בעל אור החיים הקדוש שנפטר עוד בשנת תק"ג בחדש תמוז ע"כ מחליטים שהמכתב הראשון שמספר בו שראה אותו הוא מזויף! ומקודם שאברר כאן כל הענין ששני המכתבים הם אמת וכי באמת בא הרה"ק ר' גרשון קוטובער לא"י עוד בשנת תק"ב ואין כאן שום קושיא. אספר קודם כי עוד בחיים חיותו של כ"ק אדמו"ר הקדוש בעל שומר אמונים וש"ס ז"ל זי"ע הראיתי לו בספר גנזי נסתרות את שני המכתבים וספרתי לו מזה הדעת שרוצים לפסול המכתב הראשון שנראה סתירה מזה אל זה וקרא אותם בעיון רב ואח"כ אמר לי ששני המכתבים הם אמת בלי שום ספק רק אותו האיש הקדוש והפלאי שמזכיר במכתב השני אינו בעל אוה"ח הק' רק צדיק אחר כי אינו מזכיר שום שם והנה הגם כי דבריו הקדושים של כ"ק אדמו"ר ז"ל נאמנים מאד עכ"ז אברר כאן הענין כי כן הוא לברור כי הרה"ק ר' גרשון קיטובער בא לא"י בשנת

תק"ב וראה את הרה"ק בעל אוה"ח ה"ק או בצפת או בעכו כי הרה"ק ר' גרשון קיטובער גר בתחילה בצפת וכן מובא בספר שבחי בעש"ט ואם ישאל השואל הלא אנו רואים בתשובת נודע ביהודא הנ"ל כי בשנת תק"ד הי' הרה"ק ר' גרשון קיטובער בסטאמבול על זה אני משיב הלא כתוב במפורש בספר שבחי בעש"ט שהרה"ק ר' גרשון קיטובער חזר מא"י לחו"ל ומביא מזה כמה מעשיות מה שדברו עימו בעת שחזר מא"י וע"ש ע"כ פשוט כי באמת בשנת תק"ד הי' בסטאמבול כי אז חזר מא"י ושהה איזה זמן בסטאמבול ועוד ראי' ברורה כי בשנת תק"ב הי' הרה"ק ר' גרשון קיטובער בא"י וראה את בעל אוה"ח הק' כי כן מובא בספר נתיב מצותיך להרה"ק מקאמארנא זצ"ל מאמר שביל אמונה א אות ט ומביא שם מעשה נורא מה ששאל הבעש"ט הק' את בעל אוה"ח הק' ע"י גיסו הרה"ק ר' גרשון קיטובער ומה שהשיב לו ומזה המעשה נראה ג"כ אמיתית המכתב הראשון כי בו מרומז המעשה הזה וד"ל וכן ראיתי בספר אחד מעשה שסיפר הרב הקדוש ר' יצחק מנעשכיז ז"ל זי"ע מהרה"ק ר' גרשון קוטובער ממה שראה בא"י את בעל אוה"ח הק' ומה שדיבר עימו וכן כתוב בספר תולדות חכמי ירושלים לפשוט וברור שהרה"ק ר' גרשון קוטובער בא לא"י בשנת תק"ב. ואין להאריך עוד כי ברור מאד מזה המעט שהבאתי כי כן הוא ואחר כך חזר לחו"ל בערך בשנת תק"ד ונתעכב איזה זמן בסטאמבול ומשם בא בקשר עם הגאון בעל נודע ביהודא חברו מנוער בשאלה להלכה הנ"ל ומשם חזר לרוסיא והי' זמן מה אצל גיסו הבעש"ט הק' ובשנת תק"ז חזר לא"י ונתיישב אז בחברון וגר שם ששה שנים כמפורש זה במכתב אחד מהרה"ק ר' גרשון קוטובער משנת תקי"ז המובא בספר ירושלם, שנה ב, וז"ל שם בסוף המכתב זה שבתי בחברון ששה שנים וזה ארבעה שנים שקבעתי דירתי בירושלים ע"כ א"כ מפורש כנ"ל שבשנת תק"ז חזר לא"י ונתיישב בחברון עד שנת תקי"ג ואח"כ נתיישב בירושלם ואחר שנתברר בע"ה כל הענין ממש כשמש בצהרים נבוא לעיקר הענין כי מי הוא זה האיש הפלא חכם וקדוש ניצוץ של משיח שראה הבעש"ט במראה בחו"ל שבא לירושלים ואח"כ בזמן קצר אח"ז אמר שאין רואה אותו עוד ומסתמא כבר נפטר ואח"כ כשחזר הרה"ק ר' גרשון קיטיוער לא"י חקר אחר זה הענין ונתאמת כל מה שאמר הבעש"ט כמובא כל הענין במכתב

השני הנה זה האיש בלי שום ספק הכונה על איש אלקים קדוש ונורא מאד רבינו משה חיים לוצאטו זי"ע שבא לא"י עם כמה תלמידים וכשבא לירושלם חרדו מאד לקראתו כל חכמי ירושלם ונתנו כבוד לשמו וקראו אותו בוצינא קדישא כמובא לעיל ואותו ראה הבעש"ט במראה בחו"ל והמכתב הזה השני נכתב מחברון כמו שרואין באמצע המכתב ונכתב בשנת תק"י בערך כי מתלונן בו על מה שלא כותבין לו כמו שהוא כותב עכשיו פעם הרביעית וידוע הוא כי בימים ההם לא הי' מסודר דאר מהיר כמו עכשיו ועל פי רוב שליחת מכתב מא"י לאירופא ולקבל חזרה תשובה לקח זמן של שנה בערך או קצת פחות מזה א"כ ברור הוא כי על כל מכתב שכתב חיכה ג"כ על תשובה וא"כ ברור הוא אם הוא כותב כאן פעם הרביעית שהוא בערך שלש שנים אחר שבא לא"י דהיינו בשנת תק"י א"כ היות כי רבינו נפטר שנת תק"ו כנ"ל א"כ הי' בשנת תק"י זמנו של כתיבת המכתב ארבעה שנים מזמן פטירת רבינו וזה הוא שכתב הרה"ק ר' גרשון קיטיבער וזה כמו ד' שנים שנפטר. ואין להקשות ממה שכתב שלא האריך ימים בירושלם כי אם שנה אחת ורבינו לא נפטר בירושלם כי אם בעכו כי לא כתב שנפטר ביחושלם כי אם שלא האריך ימים שם כי אם שנה אחת וגם זה לא קושיא ממה שכתב בענין זה שראה הבעש"ט הק' במראה שבא חכם אחד לירושלם ממערב כי רבינו בא לא"י מאמסטרדאם שהוא במדינת הולאנד וזה המדינה הוא ג"כ נחשבת למדינת מערב כידוע וב"ה וב"ש כי בזה שכתבתי וברתי עד כאן נתברר כל הענין כשמש בצהרים והכל הוא על נכון ונפלו כל הספיקות בע"ה וידעתי כי אפשר שימצא עוד איזה מתחכם שירצה להשיג על דברי אלה אבל לא יעשה זאת רק מתעקש בשכל עקום ואין לי שום עסק עם אנשים כאילו רק עם אנשים ישרים ומודים על האמת עם אלו הוא ג"כ חלקי וב"ה וב"ש כי זכיתי לברר ענין נכבד ונפלא כזה אשר רואים מזה ג"כ הערכת רבינו הבעש"ט הק' על רבינו זכותם הגדול יגן עלינו ועכי"א.

העתק הסכמות דפוסים הראשונים של ספרי רבנו

הנה כאן בסוף חלק ראשון אני מעתיק ההסכמות שנתנו על דפוסים ראשונים מספרי רבינו מאת גדולי ישראל וצדיקי הדור מאותו הזמן וגודל התועלת מזה מובן לכל ועיקר התועלת הוא כי הבאתי לעיל דעתם של גדולי ישראל וגדולי הצדיקים שאמרו וכתבו על רבינו ועל ספריו ואפשר שימצא איזה מתחכם שיאמר כי בדיתי זה מלבי ע"כ הבאתי אלו הסכמות ובתוכם יראו כי כנים כל דברי וד"ל ובכלל חשוב מאד דבריהם של גדולי ישראל מדורות הקודמים כמובן לכל.

נוסח השער של הספר מסילת ישרים דפוס הראשון שנת ת"ק אמסטרדאם:

ספר מסילת ישרים

כולל כל עניני מוסר ויראת ה' חברו החכם הנעלה
כמוהר"ר משה חיים לוצאטו נר"ו

הובא לבית הדפוס והוגה בעיון נמרץ על ידי החכם הנעלה כמוהר"ר יעקב בכ"ר אברהם בשן זצ"ל ומשנהו החכם הנעלה כמוהר"ר דוד בן החכם השלם הרב הגדול והמובהק כמוהר"ר רפאל מילדולא. בבית ובדפוס של האלוף כה"ר נפתלי הירץ לוי רופא בן האלוף והקצין פ"ו כה"ר אלכסנדר זיסקינד לוי מעמדין בשנת כ"י ע"ת. לחננה כי בא מועד לפ"ק.

*

הסכמות

הסכמת הגאונים המפורסמים הרבנים המובהקים המאורות הגדולים המשתמשים בכתר אחד אב"ד ור"מ בק"ק ת"ת של עיר אמסטרדאם יע"א.

היום ראינו מלאכת מחשבת מחשבה טובה שצירף למעשה החכם הנעלה משה חיים לוצאטו נר"ו שהוציא לאור תעלומה מגילת ספר הנקרא מסילת ישרים לקח טוב ומוסרים נחמדים נתלין בדברי התנא החסיד ר' פנחס בן יאיר אילן גדול ששרשיו נטועים בעיקרי תורתינו הקדושה ונופו נוטה למקום טהרה טהרת הלב לאבינו שבשמים ספר זה

קטן הכמות ורב האיכות כי בו כלל החכם המחבר בכלל ופרט ההנהגה הישרה שיבור לו האדם וללמד לבני יהודא קשת גבורים להתגבר לנצח היצה"ר רוח המושל המבקש לנטותם אחר תאות הגוף הנגוף לרדוף אחר מדות הגרועות ופחותות והיה לעינים לאדם הנלבב לילך בדרך סלולה דרך החיים חיי שעה וחיי עולם הנצחיים ובטוב טעם ודעת בשפה ברורה בוחן מוסרי הטובות והישרים עצה ותושיה לשקל בפלס המאונים ליקח מכל מדה ומדה שיעורה להגיע למדרגה העליונה להיות חסיד ישר ונאמן וברוחב שכלו בוחן המוסרים היקרים במבחן פסוקי התנ"ך ומאמרי חז"ל הנחמדים מזהב אשר מפיהם אנו חיים ובכן בהיות כי ראינו כונת החכם המחבר וכל טרחו ועמלו להועיל ולזכות את הרבים ולפעלא טבא אמרינן יישר גזרנא אמר שלא יוכל שום אדם להדפיס ספר הנ"ל בין ע"י בן ברית ובין ע"י שאינו בן ברית עד עבור עשר שנים מיום כלות הדפוס בלתי רשות החכם המחבר והנותן כתף סוררת נח"ש כרוך על עקבו ושומע לנו ישכון בטח נס"ו כ"ד העומדים על התורה ועל העבודה תוך אמוני עם סגולה ק"ק ת"ת באמסטרדאם בסדר ולפרט והטהרי, והחליפו שמלותיכם ליצירה.

דוד ישראל עטיאס ; יצחק חיים ן' דנא די ברוטו

*

הסכמת הגאון הגדול והמפורסם הרב המובהק אב"ד ור"מ ומ"צ בק"ק נפוצות יהודה אשר בעיר באיונה אשר במלכות צרפת וכל אגפיה וסביבותיה וע"א.

בכל דור ודור עינינו רואות חיבורים רבים ונכבדים חדשים לבקרי"ם לבקר בחכמות נפלאות ושכליות ושלמה המלך ע"ה מכריז ואומר תחילת חכמה יראת ה', והכל צריכים למר"ק חטייא ובפרט בדור הזה אשר רואה אני באיצטגנינות שלי בגלגל שחוזר בעולם לתהפוכות העיתים וסדר הזמנים אשר בני העליה הנם מועטים ואין עושה טוב אלא במקרה אשר לא יתמיד כי בהפקירא ניחא להו, ובעוה"ר הדור פרוץ בפרוץ מרובה על העומד ובכל אשר יענו אותו כן ירב"ה וכן יפרו"ץ ויקוצו ביתר שאת וביתר ע"ז וחרפה לו נשא על קרובו כי בעקבות משיחא חוצפא יסגא הוצפא אפילו כלפי שמיא כאלו הותרה הרצועה ולית דין ולא דיין אשר ע"כ יצא המשפט מעוקל ומדת הדין

לוקה ופוק חזי מאי עמא דבר וכל אחד פוש"ע פשיע"ה גסה הנוטלת ת"ק ממאור עיניו של אדם ואינו רואה חובה לעצמו לעשות בכסף ובזהב וכי ימצא איש את אוהבו ושלחו בדרך לא טובה מצא מין את מינו וניעור ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו ותהי עדת ה' כצאן בלי דרבן בלי מנהיג ובלי רועה ותלדנה כל הצאן דוגמתן עקודי"ם ונק"דים וברו"דים ומעשה אבות יעשו הבנים ונשאו הצפיר"י דעי"ם ק"ו בעצמם אם בארזים נפלה אש התשוקה ובולמות הליהוט אחרי התאוה מה יעשו איזובי קיר על דא ודאי קא בכינן באורך הגלות המר הזה ועתה העיר ה' את רוח החכם הנעלה כמוה"ר משה חיים לוצאטו נר"ו לשבר מתלעות עול ולתקן המעוות בספר המוסר שלו אשר חיבר פי צדיק ינוב חכמה ובדברים המושכים לבו של אדם ובאגדות יופי מורה מסילת ישרים בסור מרע ועשה טוב כי זה כל האדם והנני מסכים כפי אשר נדרשתי להוציא לאור הדפוס הספר הנז"ל לתועלת הרבים ואף כי לא ראיתי הספר הנז"ל במראית העין מ"מ כבר קדמוני רבנן מעלת חכמי ק"כ ת"ת אשר בעיר אמסטרדם יע"א אשר המה יעודין יגידון על גודל ערכו ועלייהו קא סמיכנא והנני גוזר בגזירת נח"ש שלא יכנס זר להשיג גבולו במשך הזמן אשר גבלו ראשונים ושומע לגו ישכון בטח כ"ד הצעיר החותם פה ת"ת של ק"ק נפוצות יהודא אשר בעיר באיונה שבמלכות צרפת וכל אגפיה וסביבותיה יע"א היום יום י"ט לחדש טבת שנת ששון ושמח"ה ימצ"א בה לפ"ק.

רפאל בן לא"א כמוהר"ר אלעזר מילדולא ס"ט

*

הקדמה ממעלת המגיה כמוה"ר יעקב בכ"ר אברהם בשן נר"ו:

יתברך היוצר ויתפאר הבורא אשר בחר בעמו ישראל לעם סגולתו וקרבם לעבודתו והנחיל להם דת האמת להורות להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון כדי לזכות לרב טוב הצפון לצדיקים והנה ראוי לאדם לתקן עצמו במידותיו ובדעותיו כפי יכלתו ושתהי' עבודתו שלמה ומיוחדת לאל יתעלה בלי שום פני' אחרת כדי שיגיע לתכלית אשר בעבורה נברא כי זה כל האדם אמנם לא די לאדם שיתקן עצמו אלא שישתדל גם כן להועיל לזולתו כי מדרך העבד הנאמן בראותו אחרים מזלזלים בכבוד אדוניו הנה הוא מצטער על זה תכלית הצער

והאנחה ומבקש אופנים בכל מאמצי כחו להמשיך לבם כדי שיכנעו וישתעבדו עצמם למלכם כמו כן ראוי לעשות כל ירא ה׳ לדבר על לב בני אדם להחזירם לדרך הישרה והנכונה כל אחד כפי ידיעתו והבנתו זה במליצתו ולשונו תמהר לדבר צחות בדברי מוסר וזה בהיבוריו מאירים כספירים להראות גנות העברות ותקון המדות והנה אחרי ראותי אמיתות הענין הזה והכריחו חקרתי להמציא לי איזה ענין להועיל לי ולזולתי והי׳ בדעתי לחבר מאמר אחד קטן אשר כבר התחלתי בו קראתיו פרק התשובה עניגו לבאר קלות התשובה ושאינו צריך לה לעניים קשים וזרים כאשר חשבו רבים וגם הי׳ בדעתי לבאר בו גדר החסידות האמיתי ודרך קנייתו. אמנם אחרי אשר בא אלי אהובי אשר כנפשי איש אמיתי ועמיתי אח״י ורא״ש אענדנו עטרה לראשי ה״ה האדם השלם בכל המעלות המוכתר בכל מדות טובות חכם הרזי״ם ונבון לחש בקי בתלמוד ובחדרי הפוסקים אוצר המדרשים כולם פום ממלל רבבן וכל רז לא אניס ליה נאה דורש ונאה מקיים ועוד לו עשר ידות בחכמות חיצוניות אשר באמת ראו לברך עליו ברוך שחלק מחכמתו ליראיו ה״ה החכם הנעלה כמוה״ר משה חיים לוצאטו נר״ו הוא הראני ספר קטן הכמות ורב האיכות שחיבר הכי קרא שמו מסילת ישרים כולל בו כל עניני החסידות ויראת שמים בו באר אופן קניית המדות הטובות ומפסידיהן בטענות שכליות ומאמרי חז״ל וכבר הסכימו עליו הרבנים הגדולים החכמים המופלגים מורי ורבותי ראשי קהילתינו יע״א וסמכו ידיהן עליו ראהו בונים ויאשרוהו מלאכי״ם ויהללהו וגם אני הצעיר שמתי עיני עליו ומצאתי בו את שאהבה נפשי רוב הדברים אשר יעדתי לחבר בחיבורי ועוד הוסיף עליהם כפי חכמתו הרמה ודעתו הרחבה ובראותי החיבור המשובח והמפואר הזה חזרתי מחיבורי הקטן והנחתיו ואחזתי בזה ולא ארפנו ושאלתי רשות מאת הרב המחבר הנ״ל להדפיס ספרו כדי שאזכה בו גם אני והוא ברוב ענותנותו לא סרב לקטן כמוני אלא מיד הודה לדברי בסבר פנים יפות ושתפתי עימי לראש המגיהים אשר נודע בשערים שמו חריף ובקי ובר אוריין ובר אבהן ומבנן של קדושים ה״ה החכם הנעלה לשם ולתפארת ולתהלה כה״ר דוד בן להרב הגדול והמופלג כבוד מוהר״ר רפאל מילדולה נר״ו להיות לי לעזר ולהועיל ושמנו עינינו על המלאכה המפוארה הזאת אולי נבנה גם אנחנו

ממנה והנני מודיע לכל ירא שמים שראוי לו לקרות בספר הזה לפחות קודם ימים נוראים כדי שידע האופן האמיתי לקנות המדות הטובות ולהתרחק מן המדות המגונות כי בו ימצא מרגוע לנפשו וראיתי אני כי טוב לי להודות והחיוב מוטל עלי לשבח לרב המחבר נר"ו מקצת שבחיו ואשירה נא לדודי את דברי השירה הזאת:

אסדר תהילות	לרב העלילות
פאר המעלות הוא	יקר החברים
למרבה להלל	לאל כל מחולל
ועניו כהלל	ומרחיק שקרים
ודבק בקונו	לפרש סתרים
ושלח לשונו	בהילול גרונו
וחפר וחתר	בנגלה ובנסתר
ובאר ופתר	אמרים יקרים
ותיקן זמירות	וחוקר חדרים
ליוצר מאורות	תפילתו סדורות
וזכה בדתו	והרבה זכותו
בתתו לעדתו	מסילת ישרים

מאת אחד מאוהבי הרב המחבר נר"ו הצעיר יעקב בן לא"א אברהם בשן ס"ט.

*

הקדמה והתנצלות ממעלות המגיה כבוד מוהר"ר דוד מילדולא נר"ו

ישמחו הבונים ויתפארו החסידים והישרים על ספר התורה הזאת שמפי משה נאמרה אשר שמו הטוב נודע בשערים דהוא הכי נכבד דתועלתו שוה לעוללים וליונקים ההולכים במחשכים להיותם מאירים, כמו לתלמיד עם מבין וליושבי אוהלים ועוסקי פרקמטיות לכבד את ה' באורים גם להולכי על הדרך אפילו בספינה בקרון או באסדא ללמוד בו דעת ולילך במסילת ישרים כי בו מדריך את העם בדרכי המאורי"ם להסיר כל בדיל"י הפעולות ולהשליכם אל ארץ גזירה בפרצות נגדרים. והגם שכבר נמצאים כמה ספרי מוסר כגון ספר חובת הלבבות, ראשית חכמה וכדומה שכולם כאחד מאירים לארץ ולדרים ובסקירא אחת נסקרים ללמד לבני יהודא קשת גבורים לכבוש את יצר לב האדם

המטהו מדרכי אשורי"ם ולעשות מעשיהם קדושים ויקרים באלה הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם לדור דורים ולחוש על כבוד השכינה לעבדה וליראה להשתיק הקטגורים קודם באו אל האדמה אשר לוקח משם ליריד אל ירכתי הבור בנקרת צורים כדי לעמוד בהיכל המלך ושרים מ"מ אין תועלתם כ"כ מצויה להעיר ע"י עיני העברי"ם דאם ראה תראה בהם תמצא מקצתם שרוב דבריהם מיוסדים על אדני חכמת הקבלה בכמה מאמרי הזהר הקדוש בכל השערים שכולם נכוחים למבין בה ולרבבין אשר מילין לצד עליאה ימלל בסוד ישרים וגם ליודעי חן אשר בחכמת האריא"ל מאירים ומזהירים אמנם למי שלא למד אותה חכמה ואין לו עסק בנסתרים יהי' דבריהם אצלו כדברי ספר החתום בלתי מבין תוכן הדברים ומקצתם תמצא שרוב דבריהם באים בארוכה דלא חיישי למיעוטא לילך אחרי הקוצרים ואם ירצה הקורא למצא מנוח לכף רגלו יראה למצא הפסח ולא יוכל לשבור אוכל נפשו להיותם מפורדים ומפוזרים וכמה מהם נראים כחסרים היותם מגלים טפח ומכסים טפחים כי הם עניים במקום אחד הגם שבמקום אחר הם עשירים באופן שיהיו על הקורא לטורח להבין דבר מתוך דבר יען שדבריהם הם כבירים ואינם כ"כ מבוררים זאת ועוד כי ספרים כאלו לא כל אדם זוכה בהם כי אם הגבירים המהדרים מן המהדרין שרוצים לידע מה חובתו ולשוב אל יוצר הרים ויכולים להזיל זהב מכיס לקנותם בדמים יקרים מה שלא תמצא כן ספר הנכבד הזה כי כל דבריו הם ברורים ומבוארים יען שהרב המחבר נר"ו חברו בלשון צח ומצוחצח ומפז נאה ומתומים ואורים בו יריץ כל קורא אפילו מי שלא השיגה ידו אלא לפשטן של דברים לכן כלל בו כללים קצרים מיוסדים על ברייתא דר' פנחס בן יאיר כדי שבהם ילמדו דעת ויראת ה' לילך בדרכי ישרים יען אשר בהם כל תנאי העבודה השלמה למדרגותיהם הם מסודרים ופסקה הברייתא הנ"ל בפסקי פסקי כדי לבאר על כל אחד מהם ענינו חלקיו או פרטיו והדרך לקנות אותה ומה הם מפסידיו לעשות נחת רוח למתקדשים ולמטהרים גם לאשר דברו נחוץ ויש לו ביטול מלאכה פנה מקום לשבוק ולנוח בו בכל אות נפשו בפרקים קצרים גם חברו במקובץ קטן המחזיק את המרובה כדי שאפילו העניים שבישראל יכלו לזכות בו כעשירים וכדי שיהי' גיקל להוליכו עימו בחקו בשקו או באפונדתו

להעלות על לבו בכל עת ובכל רגע העניינים אשר בו נאמרים ויטעם טעמו שהוא כטעם המן משתנה לכמה טעמים מובחרים לכן כל אשר נגע החשק בלבו לילך לדודי למשרים יהיו זריזים ונשכרים להביא את הספר המעולה הזה אל ביתו לקרות באלה הדברים כי באורו יראה אור ויסקל המסילה מביתו והמכשול ירים ועם זה שם הרב המחבר נר"ו על הטוב יהיו מזכירים ולו יענו במחולות ובשירים כי האיש משה הדור הוא לכל החסידים והישרים ושמשה ועד משה לא קם חכם כמשה המאיר עיני ישראל בתורת אמת וחוקים ישרים ואני אתן הודעה על חלקי לפני מלך ושרים על כל אשר גמלני וזכני להתעסק בקסת גבורים בהגהת ספר הנכבד הזה ולהוציאו לאור בחברת איש אשר כלבבי המיוחד שבעדרים והוא ארי במסתרים סיני ועוקר הרים חכם מופלא ומדקדק גדול אשר דגל התורה מרים ה"ה כמהר"ר יעקב בכ"ר אברהם בשן נר"ו יאיר כשמש וכירח המאירי אשר גם הוא הזיל זהב מכיס ועשה כל מאמצי כחו כדי שימצאו חן הניירים והגם שלא מנענו את עצמינו להיות נצבים על ההעדרי"ם עם כל זה לא יכלנו להמלט מבתי החסרי"ם אשר הקושרים לאותיות קשרים כוננו חצם על היתרים שכבר ידוע שכן יקרה לכל המגיה ספרים הגם שיהיו מן המגיהים נחמדים ויקרים וכל מי שידיננו לכף זכות יהי' עיניו מאירים בתורת אמת שנאמרה בעשר אמרים ולא ימושו מפיו ומפי זרעו לדור דורים וכפי פרושות לבורא היצורים שכשם שזכני להגיה ולהוציא לאור את ספר התורה הזאת אשר סידר משה לבני ישראל בסדרים כך יזכני להגות באמרי ספרים ויעזרנו להוציא לאור מעשה ידי בהרבה חיבורים כדי להיות ממצדיקי הרבים ומן המאירים והאל ברחמיו יקבץ את נדחי ישראל המפוזרים וישמיע קולו קול שופר בציון ירום ויעמוד כהן לתומים ואורים אמן כן יהי' רצון כה דברי הצעיר מהצעירים היושב באהל של תורה בעדת אבירים ובאסיפת חברים במדרש הגדול של עץ חיים אשר פה בק"ק ת"ת של עיר אמסטרדאם יע"א המהוללה בשערים אסקופה הנדרסת תחת רגלי החכמים ללחוך עפרים. דוד בלא"מ מ"ו כמהר"ר רפאל מילדולא ס"ט.

עט הזמיר

ומשה עלה אל האלקים במעלות סולם שכלו וכל העם רואים לו שתו רבים מימיו כאשר ממקור חכמתו נובעים הלא ימצאו יחלקו שלל סבאים אשר על כן גם אני בתוך הבאים להגיד כח מעשיו ארוץ כאחד הצבאים:

א כל בעלי השיר בשיר יצאו היום לפאר מעשה ידיך
אכן שפתם גם לשונם לאו כי לא שאת יכלו תהילותיך

ב אם הם בלשון צח חשוב יחשבו לגמור שבחיך ולא החלו
כי כן כחול הים במספר רבו מה לי להזכירם בשורות אלו

ג אמנם לבל יאמרו זדון לבך השיאך לחשות בזאת הפעם
קמתי להלל נא קצת הודך יערת דבש פנג ומבחר טעם

ד משה ידיד מנה לך אפים מי בנבונים יעמוד נגדיך
לו שט וצף איש על פני המים לא יחשוף אגלי תבונותיך

נאם אוהב דבק מאח אשר באהבתו אומר האח

*

נוסח שער ספר דרך חכמה דפוס ראשון אמסטרדאם תקמ"ג

ספר דרך חכמה

כאן הבן שואל על הפתחים ויתן לו רב תשובתו בצדו
לפתוח לפניו ראשית חכמה דברים נכוחים כלם בחכמה
איזוהי דרך שיבור לו הכינם וגם חקרם החכם השלם
לקנות חכמה והכולל בכל חכמה

כבוד מוהר"ר משה חיים לוצאטו זצ"ל

והובא אל מזבח הדפוס ע"י זעירא דמן חבריא מוהר"ר בצלאל בנימין מעלי הכהן נר"ו בנן של קדושים תקיפי ארעא קדישא ר"מ ור"מ דעיה"ק ירושלים קרתא דשופריא תובב"א ולע"ע יושב אוהל אהלה של תורה בבה"מ הגדול עץ חיים יע"א. באמסטרדאם.

בבית ובדפוס אלמנה עם יתמי המנוח כהר"ר יעקב פרופס כץ זצ"ל בשנת ב'י'ש'ר'א'ל' גדול שמו לפ"ק.

בצד השני:

הסכמת הרב הגאון הגדול מעוז ומגדול כמוהר"ר דוד הכהן די אזיוידו נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק ספרדים אשר באמסטרדאם יע"א.

פני משה כפני חמה שואף זורח על פני האדמה הן בעודני חי כל מוצאו מצא חיים. תורה חתומה. נחל נובע, מקור חכמה נהר אשר לא יכזבו מימיו דרך גבר בעלמ"ה כעץ שתול אשר בצילו שטו העם ולקטו חכמה מפוארה ולנער דעת ומזימה והכל עונים אחריו משה שפיר קא אמרת אשרי אדם מצא חכמה: אף הוא ראה אדם להבל דמה ואלו הן הנקברים נגיד שמא ויעש לו שם כשם הגבורים אשר בארץ המה עד אשר לא תחשך השמש והאור ויאסף אל עמה ולא יזכר שמו בישראל מימים ימימה. ויבא משה וישם לפניהם ארבעה המה אמרות טהורות: מאמר דרך חכמה; מאמר על האגדות; מאמר העיקרים; מאמר החכמה ואור הגנוז. מעשה ידיו להתפאר תורת ה' תמימה והאר"ש כי נעמה.

ודנה כתבה די רשום עין לא ראתה שפוני טמוני כ"ל אדם מן האדמה והיו כלא היו דבר הסמוי מן העין ואבד שמה עד אשר דק ואשכח אלה הדברים אשר דבר משה כאשר היתה שמה .חד מחבריא ספרא דספרייא החכם השלם כמהר"ר בצלאל בנימין וזכות אבות לא תמה בן איש חיל ורב פעלים הרב המופלא כמהר"ר חיים שלום בר מיניה דהאי גאון הרב המובהק המאיר כברק מוהר"ר בנימין מעלי הכהן זצ"ל ה"ה יצ"ו ויתיב בדוכתיה ירושלים דדהבה אל הקדש פנימה ויעש בצלאל מעשה רב ויוציאם למען שמו והובא מדמה ותלך העלמה ואתינה צאני אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש באדם דמו ישפך ובני ישראל יוצאים ביד רמה העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט על אחת כמה וכמה ולא ירבו כמותו בישראל ממנו כמעשהו במשך עשר שנים לא מינה ולא מקצתיה ולא ילמדו עוד מלחמה והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן ונכרת מעמה ערום וחסר כל: אין להם היינו נהמא ומאן דציית דינא יגמור פרק בתולה נשאת והבנות יוצאות בהנומה, וכתובת בנין דכרין בבית אביה ואמה ונפש שבעה תבוז נופת ודין גרמא נדחי ישראל יכנס ירושלים הבנויה ושם העיר מיום ה' שמה: אלה דברי דוד רועה צאן המכושרות

העיר רבתי עם להבדיל ולהורות העומד על החתום סמוך להכנסת כלה בסדר ואלה המשפטים לפרט וה׳ ב׳ר׳א׳ש׳ם׳ לפ״ק.

פה מתא מחסייא ק״ק ספרדים ת״ת באמסטרדאם יע״א

עבד ה׳ כי לעולם חסדו דוד הכהן די אזיוידו ט״ט.

*

הסכמת הרב הגאון הגדול המפורסם נ״י ע״ה פ״ה מוהר״ר שאול נר״ו אב״ד ור״מ דק״ק אשכנזים באמסטרדאם יע״א.

נהירנא כד הוינא בארץ מולדתי (פולין) בימי חרפי זרח שמשו של החכם הרב המפורסם מוהר״ר משה חיים לוצאטו ז״ל הופיע בארצו במדינת איטאליע ונשמע גם בארצינו כי האיש משה גדול מאד ומאן גבר בכולא ואחרי כן בבואי לכאן שמעתי מפי בעלי תריסין וחכמים גדולים שהיכירוהו את מעשה תקפו כמה נפיש חיליה לאורייתא לבו כלב הארי׳ בגמרא וסברא פלפלא חריפא וצנא מלא ספרא ועוד לו עשר ידות בכל חכמה ומדע ועל כולנה בהדי כבשי דרחמנא בין מחצדא חקלא נכנס לפרדס ויצא בשלום והנה גם הוא הניח ברכה אחריו כמה דברים טובים ונכוחים כתובים על הלוחות שהם ראויים להעלותם ולקבעם בדפוס כדי לחלק מחכמתו ליראי ה׳ וחושבי שמו יתברך צדיקים יראו וישמחו בו ובתורתו וחכמתו אמנם לפי שאין להם בעלים הם מונחים בקרן זויות אין דורש ואין מאסף אותם הביתה עד שבא אחד משפורי ירושלים דגמירי וסבירי החכם הרבני המופלג מחובשי ביהמ״ד עץ החיים דק״ק ספרדים יצ״ו כמהר״ר בנימין הכהן מעלי בן לאותו צדיק הרב המופלא וכבוד ה׳ מלא מו״ה חיים שלום מעלי הכהן זצ״ל מלא את ידיו לכבוד שמים ולכבוד המחבר ז״ל וקמץ הכהן מלא קמצו סלת נקייה מהנך מילי מעליותא דברים המושכין לבו של אדם לקרבו לתורה ויביאם לבית הדפוס לקבעם בכרך מעט הכמות שיהי׳ נוח לסבלו ולמען ירוץ הקורא בו ובמעט עיון תמלא נפשו מהם ונחה עליו רוח חכמה ודעת ויראת שמים למען יחזק במעוזו לתורה ולתעודה כל הימים מחזיקנא טיבותא להחכם הזה שזכה וזיכה את הרבים ואת החכם המחבר בדברים כנים דובב שפתי ישנים אקוה כל חכם לב יבואו ויקחו ממנו הספר הלזה

בכסף מלא ותרב משאת בנימין מאת כל איש כברכתו ואצ"ל שאין לגרום היזק בהדפסת ספר כזה עד משך השנים הקצובות ולשומע יונעם ותבא ברכת טוב.

היום יום עשירי דאדר ראשון שנת להקים שמו ב'י'ש'ר'א'ל' לפ"ק הכ"ד שאול נר"ו אב"ד דק"ק אמסטרדאם יע"א.

*

הסכמת הרב המקובל הדיין המצוין אשר אור לו בק"ק אורגיל יע"א ראשית כל בכורו קול ולשון מדברת גדולות להודות הודאה בתר הודאה לעילת כל העילות סיבת כל הסיבות בשבחא דאתא ממיל"א אשר האציל וברא יצר ועשה את האדם בחכמה ויתן בפיו חכמה ותבונה וחסד אל כל היום לו זרוע עם גבורה ותפארת לו מן האדם לשמור לנצח נצחים והוד ידו נטויה ביסוד מצותיו חוקותיו ותורותיו לקבל עול מלכות שמים ותהי' משכורתו שלימה. הן הן הדברים שנאמר למשה בסיני אשר צוהו ה'.

מראשית השנה ועד אחרית שנה לשמור דרך עץ החיים גמר לה לשמה אשר פריו יתן בעתו ע"ט סופר מאיר לארץ ולדרים להוציא אור תעלומה איש אשר אלה לו ידמה צורה ליוצרה זרוק חוטרא אאוירא קא אעיקרא יהא לו מושך חסד הנפש עם הבשר וירימה תרומה לה'.

מראשית כל פרי האדמה עצו ופריו שוין רבו פארותיו בארבעה ספרים בשם נקראים דרך חכמה. ומוסר נופו ועיקרו במקום טהרה פתח באגדתא דברים המושכין את הלב להבין אמרי בינה הולך ואור באור הגנוז אשר פעל ועשה חד מן קמיא הרב המקובל האלהי חיים עד העולם מבית לוצאטו ז"ל תורת אמת היתה בפיהו נכונה באור חביון עוזו לאחר עיונו בו בעל הגמול שלם ישלם לו לעולם שכולו טוב לעולם שכולו ארוך שתול על פלגי מים ונחה עליו רוח ה'.

בראשית מאמר לפעלא טבא אמרינן בריכי נמי מברכינן להאי צורבא מרבנן אשר נסכה בו רוח טהרה היוצא לאחר חתום סתרי"ת להקריב את קרבן ה' עולה תמימה הוא ניהו החכם השלם והכולל נאה דורש טוב לעמו בקהל רב בעיר הגדולה אמסטרדאם יע"א ביתו בית ועד לחכמים כמוהר"ר בנימין בן לאותו צדיק הרב המופלג והכולל

חיים שלום מעלי הכהן זצ"ל בן להרב המובהק והמופלא משיירי ב"ד הגדול שבירושלים ת"ו הכהן הגדול בנימין ידיד ה'.

ראשית הגש מול הדרת נדיבי עם אלהי ישראל לחזק ידים רפות לה"ח הכהן להחזיקו ולתמכו א' הרואה וא' השומע למען יבא כל איש לכרמו לקח קרית ארבע לשם שבו ואחלמה וכבר מלתא אמורא משני בתי דינים מגיני ארץ אמסטרדאם יע"א עליונים למעלה הגאונים המופלגים בגזירת עירין לאיש אשר יעשה בזדון להכניס עצמו בתחומו של חברו למספר הגבול אשר גבלו גם אנכי אענה חלקי כל מקום שנתנו חכמים את עיניהם הן אדם מת ומשלם עניותא אולא בתר עניותא ושומע לדברי חכמים ישא ברכה מאת ה'.

נאם צעיר המשתלח למען דפוס ספרי הקדוש סי' יכין ובועז ואשל אברהם הח"ו. כ"ח אדר א' שנת ב'י'ש'ר'א'ל' גדול שמו לפ"ק באמסטרדאם יע"א בו יבא ברינה רוח אפינו משיח ה' אברהם טוביאנה ס"ט.

הקדמת המביא לידי הדפוס

בדרך אחד הפונה קדמה דרך הקדים קול הקורא אל השלשה קדמת אשור אל עין הקורא להאיר להם את הדרך זו היא דרך ישרה.

קול דפריש מרובה בפרש"ת דרכי"ם לפרש להם על פי ראשו בתוכו שפה יהי' לפיו סביב על שפת היריעה ובשבעה דרכים על כל ראש דרך.

קול הפותח שער תהי' בו בראשנה ראש כל דרך קול הדרכים שבעה אלה ראשי בית בנימין ולגיבי סיפא סוף דבר הכל יתן חכמה. חכמת בחוץ תרונה אחרונה יסעו אחרי דרך. דרך חכמה אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה. ויאמר לאדם אמירה נעימה כתיבה יהיבה נתן לנו. תורה התומה פרשה זו סתומה אמור רבנן בטעמא לקבל שכר על הדרישה ועל הפרישה. ותהי משכורתו שלימה והמשכילים יזהירו באספקלריא המאירה. בשבעים פנים מאירות פני משה כפני חמה פני מבין חכמה.

דרך בינה ראה ויספרה הכינה בהדי כבשי דרחמנא עלה בכבש

ופנה לעושה השמים בתבונה כח מעשיו הגיד לעמו לא הניח זוית ופנה ובסתום חכמה.

דרך אמונה הוא כוננה ונחה עליו רוח חכמה ובינה אז בנה את שער בית השם כאשר בראשונה ובכל חכמה ומדע ידו על העליונה זה סיני רב תנא גדול מרבן שמו זה האיש משה חיים פי צדיק נחל נובע מקור חכמה.

דרך ישרה שיבור לו האדם הבירה זאת התורה ומשם בארה באר היטיב מעשה ה׳ כי נורא ושם דרך דרכה של תורה ללמד את בני יהודא את אשר ילמדו בבית רבן רב ספרא וללמדם בכל ספר וחכמה ורוב שנים יודיעו חכמה.

דרך תבונות יודיענו במאמר ההגדות את אשר חכמים יגידו ככתבם וכלשונם ללשונותם בארצותם למען ספר ספיר גזרתם ובמאמר העיקרים יתן בקולו קול שהוא עיקר לכל קהל כי באמונתם יתקדשו לעבוד עבודתם במשמרותם ככתוב בספר תורת משה לכל בני ישראל לדורותם לדעת חכמה. דרך ישכון אור מאמר אור הגנוז בבית גנזיו של הגביר דגמיר וסביר החכם הנעלה לשם טוב ולתהילה כמהר״ר דוד פרנקו מונדוס נר״ו חד מן חבריא מחכמי בהמ״ד הגדול עץ חיים הוא בה שרו חכימיא וכפתחי פתיחות חכמה על אחת כמה וכמה. ראיתי אור כי יהל לעיני כל ישראל ותארנה עיני כי טעמתי בקצה המטה מטה משה, והי׳ בקראי ג׳ דלתות וארבעה בינותי בספרים וכל הדבר הקשה אז אמרתי הנה באתי במגלת ספר כתוב קבועה חובה לזכות את ישראל ברבות הטובה (ועוד ידי נטויה למען דפוס שלשה ספרים כתב לבני ישראל במחלוקותם ס׳ הדקדוק וסי׳ הגיון וסי׳ המליצה להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם) אחת לאחת למצא חשבון ודעת חכמה.

דרך אשר שלחני ה׳, הפץ למען צדקו יגדיל תורה ערוכה בכל ושמורה ועתה אתה קורא ידיד אם המצא ימצא בכתב היוצא שגגה יוצאה על הנייר ועל הדיפתרא כבר מלתא אמירה, ולימים הראשונים אשר לפני כבר נזרקה מפי חבורה, שגיאות מי יבין אמר קרא: ואי בעית אימא סברא כי אנחנו החומר אנשי מדה אחת לכלם שגו בראה למראה עיני האדם חסי״ר וחליף חליף או יתיר וחסורא מחסרא והחכם עיניו בראשו מעות לו יוכל לתקן עד שראה לפניו את כל הבירה ואנו

ליה עיגינו אל ה' ויאר לנו אורה זו תורה ומלאה הארץ דעה להשכיל להיטיב טובה חכמה כ"ד זעירא דמן חבריא בצלאל בנימין מעלי הכהן.

✶

דברי החכם השלם משורר ומקובל אלהי' רבי דוד פראנקו מונדיס ז"ל תלמיד חביב לרבינו זי"ע.

מעט צרי המליצה ומעט דבש השיר מרבבות שבחי הרב המפליא לעשות ספרים היקרים האלה ה"ה החכם השלם המקובל האלהי' תפארת המליצים ועטרת הפייטנים ידו בכל שבע החכמות החפשיות כמוהר"ר משה חיים לוצאטו נשמתו יצאה בטהרה בארץ הקדושה משה זכה וזיכה את הרבים בעשות ספרים אין קץ כולם מלאים חכמה ודעת ויראת ה', טוב לי כי זכיתי ליצוק מים על ידיו תמ"ך נס"ו אשרי הדור שבו יוצאים לאורה ולעת הזאת גלגלה זכות ע"י זכאי איש מלא רוח חכמה ותבונה לעשות בכל מלאכת מחשבת אשר אסר"ה תורה אותו באיזור עור ובמצנפת בד קדש על ראשו ה"ה החכם השלם כמהר"ר בצלאל בנימין מעלי הכהן יצ"ו אשר בהראותו לו ספרי כתיבת ידי אשר לי בבית נכותי החמודות מזהב ומפז ובכללם שבע הספרים האלה חשקה נפשו בהם ושאל ממני רשות להעלותם לרצון על מזבחי הדפוס ואף כי משמרת היו לי לבדי עד היום בטלתי רצוני מפני רצונו כי אין כהוגן לסרב עם איש טוב וישר כמוהו ויהי' רצון שחפץ ה' בידינו יצליח אמן.

ביום טו"ב אדר שנת בי'ש'ר'א'ל' (תקמ"ג) גדול שמו לפ"ק העצב על פרידתו ובאהבת נפשו ישג"א תמיד. דוד הוא הקטן דוד פראנקו מונדיס יצ"ו. שם משפחתו חפשי בישראל.

לדוד מזמור שיר
מה זה יוסיפו לך במנוחותיך
מורי לוצאטו שבחי שפתותינו
גם בנו אין ממליץ במליצותיך
לתת כבוד אליך כלבבינו
אמנם רב לך אתנו חיבוריך
המה ציוני עד אל זכרוניך

מדברים הנ"ל ומזה השיר אפשר לראות קצת מגודל התקשרות והשתוקקות וגעגועים מהחכם הזה אל רבו הגדול והקדוש זצ"ל זי"ע.

✶

הנה זה הספר דרך חכמה נדפס עוד הפעם בשנת תקנ"ט בעיר זאלקווא בפולין בהסכמת הגאון מאור הגולה רבן של ישראל כקש"ת רבי משה צבי הירש מייזליש זצ"ל אב"ד דשם וז"ל ה"ק.

הנה זה שנים לא כביר אשר יצא לאור ספר דרך חכמה אשר חברו חד מתמימי דרך החכם השלם החסיד המפורסם מוהר"ר משה חיים לוצאטו ז"ל והוא כולו דרך חיים אין חקר לתבונתו מי ימלל תהילתו וברוב חביבת וחיבת הספר אזדי לעלמא בכל המדינות והן עתה רבים המתאוים תאוה להנות מאורו ולהשתעשע בזיויו בזיו החכמה ונדבה רוחם אותם השותפים ה"ה הרבני המופלא מו"ה ישעיהו בן הרב החריף המפורסם מו"ה אפרים נ"י מק"ק זאלקווא וה"ה הרבני המופלא מו"ה ראובן בן הרב מו"ה שבח נ"י מ"מ דק"ק ראווא להדפיס ספר הנ"ל למהדרי' לדפוס קמא כדי לזכות את ישראל אמנם בהאי פחדא יתיבי שלא יבא איש אחר לעשות כמתכנותו כמוהו ולהדפיסו שנית לזאת אמרתי לגדור בעדם שלא יהי' שלוחי מצוה ניזוקין ח"ו וגזירתי אומר בגזירה שוה לכל נפש ואיש אשר בשם ישראל יכונה שלא להדפיס ספר הנ"ל עד כלות משך שמונה שנים מיום כלות הדפוס והעובר על הפקודים ויעשה בזדון בדינא רבא יהי' נידון ולטרקיה ליה חויא דרבנן דלית ליה אסותא והשומע לדברי חכמים ישכון בטח ושאנן עד ביאת ינון פי המדבר לכבוד התורה יום א ר"ח אלול תקנ"ט לפ"ק פ"ה ק"ק זאלקווא הק' משה צבי הירש מייזילש.

והנה בשנת תרט"ו נדפס זה הספר עוד הפעם בעיר טשערנאוויץ בהסכמת הגאון המפורסם ר יצחק שמשון מייזליש ז"ל אב"ד דשם נכד הגאון הנ"ל מזאלקאווא וזה נוסח דפוס הזה.

✶

הסכמת הרב הגאון החריף ובקי בחדרי תורה גדול ליהודים נ"י ע"ה פאר הזמן שלשלת היוחסין המפורסם כק"ש מוהר"ר יצחק שמשון הוראוויץ מייזילש אב"ד דק"ק טשערנאוויץ והמדינה בוקאווינא.

מזקני אתבונן מעלות כבוד אדמו"ר זקני איש חי רב פעלים

וגדול ליהודים הנשר הגדול בעל הכנפים הרב הגאון האמיתי רבן של בני הגולה אשר הי׳ למופת דורו קש״ת רבינו משה צבי הירש מייזילש זצוקללה״ה האב״ד דק״ק זאלקאווא והגליל ראיתי דברי קדשו אשר נתן מהודו בהסכמתו על מחברת הקודש ספר דרך חכמה אשר נדפס בימיו ראו נא את האדם הגדול המעיד על תהילותיו של הרב הקדוש המחבר ז״ל ועל תפארת ותהילות החיבור כי כולו דרך חיים אין חקר לתבונתו ומי ימלל תהילותיו, עתה מה יוסיף עוד לדבר איש כמוני אדם להבל דמה הלא זחלתי ואירא אך לזאת נמצאתי כי בני הרבני המופלא השלם במעלות ובמדות מו״ה ישעי׳ אשר נ״י מלא בידו לחדש הדר הספר הזה בכל חלקיו להעלותו בדפוס דפה״ק ואמרתי אלכה אחרי ההורים ובעקבי אבות וכאשר ראיתי בהסכמת כאדמו״ר זקני הגאון האמיתי תפארת ישראל ופאר הזמן ההוא נ״ע כי הרים ימינו הקדושה לחזק ידי עושי מצוה לזכות את הרבים ולמען לא יבאו אנשים להשחית עמלם לכן גדר בעדם אשר לא יעלה על לב אחרים להדפיס שנית הספר ההוא עד משך שמונה שנים ושפתי אמת תכון לעד וכאז כן עתה גזרתי אשר יחשב ואשר יצא מפיו צדקתו עומדת לעד לכן גם עתה הנני מגביל את היראים את ה׳ ומלך שארית ישראל לא יעשו עולה להעלות הספר דרך חכמה והנלוים אליו בדפוס עד מלאת ארבעה שנים מיום דלמטה למען לא תהי׳ נעילת דלת בפני עושי טוב בישראל, והנותנים אל לבבם להעלות בדפוס ספרי קודש המורים לנו ליראה את ה׳, וללכת בדרכיו מאירי עינים ומחכימים לדעת מה יעשו ישראל יראו אנשים ירגזו ואל יחטאו אל תשכחו גמול ועונש אשר תשיג למסיגי גבולות כי לא ינקה הנוגע בקצהו הלא אלה יבואהו אשרי השומע לדברי התורה והמצות וישמור עצמו מלכד שאנן יהי׳ מפחד וישכון לבטח לעד וקרנו תרים בכבוד דברי המדבר לכבוד אכסניא של תורה היום יום הששי עש״ק לסדר ויגש ח׳ טבת תרט״ו פה״ק טשערנאוויץ הק׳ יצחק שמשון הוראוויץ מייזילש החופ״ק הנ״ל והמדינה בוקאווינא.

✶

נוסח שער ספר חוקר ומקובל דפוס לעמבערג תק״ס

ספרר חוקר ומקובל

זה השער ליי צדיקים יבואו בו

בו אמרים נעימים ומקובלים על לב כל מבין ודעו וראו כי חדש הוא אשר לא הי׳ מעולם בדפוס והוא חיבור נחמד ונעים על פי חקירות כאשר עיניכם תחזנה משרים אשר חברו הרב המפורסם המקובל האלהי כבוד מו״ה משה חיים לוצאטו זללה״ה אשר שמו נודע בספרים שלו בספר קל״ח פתחי חכמה ובספר מסילת ישרים.

הובא לבית הדפוס ע״י הרבני מו״ה מרדכי בן מו״ה אלי׳ מק״ק ליסקא

נדפס בלעמבערג

בדפוס של האשה הגבירה הרבנית מרת יהודית אשת הרב הגאון המפורסם בדורו מו״ה צבי הירש אב״ד דק״ק לבוב בשנת תק״ס.

*

הסכמת הגאונים

ראיתי אחרי רואי הרבני מו״ה מרדכי במו״ה אלי׳ מק״ק ליסקא שפ״ר מלתא להחוי׳ כי עוסק בדבר מצוה לאדפוסי אדרא בדברי חכמה הספר חוקר ומקובל שחיבר הרב המפורסם המקובל האלהי מו״ה משה חיים לוצאטו זצ״ל בדברים נחמדים ומתוקים כנפת צופים וראוי לחזק ידים רפות של מהר״ם הנ״ל וח״ו להשיג גבולו עכ״פ משך עשרה שנים מהשלמת הספר כי קאי ח״ו בארור והמקיים את התורה מעושר יחילו רב ברכות על ראשו ותומכיה מאושר כ״ד המדבר לכבוד התורה היום יום א׳ ב׳ אב תקנ״ט פה ק״ק ליסקא

הק׳ מנחם מענדיל ראבין חונה פה ליסקא א)

אף ידנו תיכון עמו אף זרוע תאמץ לה״ה הרבני מו״ה מרדכי מק״ק

א) הוא הגאון הקדוש צי״ע הנקרא בפי כל ר׳ מענדלי לינסקער חתן הגאון מאור הגולה ר׳ יצחק האראוויץ ז״ל מהאמבורג ואבי הגאון הקדוש רבינו ר׳ נפתלי צבי ז״ל מראפשיץ זי״ע.

ליסקא להדפיס ספר הקדוש חוקר ומקובל וחלילה להשיג גבולו משך עשרה שנים.

הכ"ד הבעה"ח

הק' שמעון אשכנזי (אב"ד דק"ק זעלחוב ודק"ק סקאהל)ב)
הק' משה טייטלבוים חונה פה ק"ק שינאווא ג)
הק' יצחק פאדובה מבראד חונה פה ק"ק חירוב
הק' יעקב חונה בק"ק דרוביטש ומצ"פ בקרייז סאמבור
הק' יצחק בהרב המנוח הגאון המפורסם מהר"ש חונה פה ק"ק סאמביר

✶

נוסח שער ספר קל"ח פתחי חכמה דפוס הראשון קארעץ תקמ"ה

ספר קל"ח פתחי חכמה

חברו הרב הגדול משה איש האלהים קדוש יאמר לו
כמוהר"ר משה חיים לוצאטו זלה"ה

נדפס פה ק"ק קארעץ בשנת תקמ"ה
(מצד השני) הסכמת הגאונים.

✶

הסכמת הרב המאה"ג החסיד המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כבוד מוהר"ר יעקב יוסף מ"מ דק"ק אוסטרהא יע"א.

כבר בא תחת מכבש הדפוס ספר מסילת ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם. אשר חברו הרב הגדול איש האלקי' מו' משה חיים לוצאטו ז"ל וזאת התורה אשר שם משה לפני ישראל להבין דברי חכמים וחידותם ,ביושר אמריו ונחלת אמרו מאל. וגם במשה

ב) אחד מגדולי הצדיקים המפורסמים בדורו.

ג) הוא הגאון הקדוש המפורסם למאד בעהמ"ח ספרים הק' ישמח משה על התורה ועל מועדים ותנ"ך ושו"ת השיב משה.

דבר ה׳ קל״ח פתחי חכמה והמה פתיחות לספר הקדוש עץ חיים מהאריז״ל וכבר נדפס בספר מסילת ישרים בסופו מהותו ואיכותו גודל מעלת הספר אשר לחלק יצאתה מפי קדוש משה מפי עצמו אמרן בפנים מסבירות בכדי לכנוס לפני ולפנים בספר עץ חיים מהאריז״ל ויוצאין בקל״ח מדרך זו להבין עמקי סודות סוד ה׳ ליראיו ופירשו להודיעם ולהאיר נתיבות חכמה מאין תמצא ואיזה מקום בינה וילכו בדרך סלולה, סולו סולו המסילה ואת כל אלה ידו עשתה ויהיו כל אלה נאום ה׳. והנה שלוחה אלי מהמדפיס הרבני מו״ה גדליהו נ״י בכדי שאבא בהסכמה והנה לית דין צריך בושש כי מי הוא זה אשר יערב לבו לעשות עכבה מלהתפשט חיבור זה בישראל, ואמר להוציא חלק אי אפשר אך פן יבואו זרים וישיגו גבולו להיות מדפיס ועולה ואחר אשר יבנה יבא אחר ויחנכנו לעשות במתכנותו לבא בפתח חכמה וחכמים המה להרע בגרמא בנזקין לבעל המדפיס בכך עת לדבר ומני שום טעם שחלילה להשיג גבולו יהדפסת ספר הנ״ל הן כולו מקצתו הן בעצמו והן ע״י גיר״י והזר הקרב ילכד בפח ומיקלי זיהרא ושדי תיכלא בכולו גופא כבוכנא באסיתא ולטרקי חויא דלית ליה אסוותא ולא כל הרוצה לטול את השם יטול בהדפסת ספר הלז משך עשרה שנים מיום דלמטה ולשומעים יונעם ויבלה שנותיו בנעימים ויהי׳ שאנן ושלם.

פי המדבר לכבוד התורה, יום א׳ פ׳ וארא לפרט ונתתי אותה לכם
מ״ו״ר״ש״ה״ לפ״ק פה ק״ק אוסטרא.
הק׳ יעקב יוסף בהרב מוהר״ר יהודא לייב ז״ל מ״מ דק״ק הנ״ל
הוא הגאון איש אלקים קדוש בעהמ״ח ספר הקדוש רב י״ב״א.

הקדמת המביא לבית הדפוס

הן אמת חפצתי בטוחות ויגעתי ומצאתי דברי פה קדשו איש אלהי׳ זה האיש משה ידענו מה הי׳ לו כי הי׳ נגלה אליו אליהו ז״ל בכל עת ועל כל דבר ודבר דרש משה פרד״ס ככתוב בהקדמת ספרו ספר מסילת ישרים וחזי מאן גברא רבה קמסהיד עלי׳ ה״ה הרב המאוה״ג החסיד המפורסם מו״ה יעקב יוסף מ״מ דק״ק אוסטרא עדתו בחתמו על הסכמה

זכה לו וכאשר שמעתי מפיו ולא מפי כתבו ששמע מפה קדוש בוצינא קדישא נשמתו בגנזי מרומים ה"ה כבוד שמו מוהר"ר דוב מ"מ דק"ק מעזריטש שאמר על המחבר הזה שאין דורו הי' כדאי להבין צדקתו ופרישתו ולכן רבים מבני עמנו מגודל חסרון דעתם דברו על צדיק עתיק אשר לא כדת. וחזי מאן גברא רבה קמסהיד ה"ה הרב הנ"ל אשר שמעו הולך למרחוק וגדולים וצדיקים במיתתם וכו' וכדאי הוא לסמוך עליו והקולות יחדלון כי לא כן משה עבדי בכל ביתי נאמן הוא ככתוב בספרו בהקדמת המדפיס לספר דרך עץ חיים וז"ל: ויש בידי עדות נאמנה מגאוני ק"ק אמסטרדאם שמימות משה ועד עולם לא קם כמשה ועתה בני ישראל לא תאמרו לכל אשר יאמר העם הזה וכו' כבר קם עלינו כל האנחות אשר דברו הנביאים ורפואה לא עלתה למכתינו אין זה כי אם כמ"ש הנביא שם (ירמיה ט) איש ברעהו יהתלו ולא לאמונה גברו בארץ. ואמרתי להודיע לכל זה הספר קטן הכמות ורב האיכות לעשות לו שם כשם הגדולים אשר בארץ להפיץ מעיינותיו חוצה ולתלות באילן גדול לסמוך לו קלח במקום אילן הוא ספר קל"ח פתחי חכמה רכו דבריו משמן והמה פתיחות לספר הקדוש עץ חיים מהאריז"ל והאיש משה עניו מאד מכל האדם וגו' ולכן כל כתביו לא הביא הוא עצמו לבית הדפוס רק עבדתו נעשית ע"י אחרים המשתוקקים לדבריו דברי אלקים חיים וכל דבריו הם רוח הקודש ואין צריכין להבינם בשכל אנושי רק באמונה אמונת חכמים אשר כל דבריהם כגחלי אש והזהר שלא תכוה וכו' הוא ית"ש יפקח עיניגו בתורתו ויורינו דרכיו ויוליכנו באורחותיו ונזכה לעשות כבוד לשמו ולעשות נחת רוח לפניו יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם אמן.

הסכמת על ספר לשון למודים אשר חיבר רבינו בהיותו בן י"ז שנה ונפלא הוא לראות גודל חשיבת ערכו עוד אז אצל גדולי דורו.

שמח לבי ויגל כבודי כאשר שמעה אזני דברי אב בחכמה ורך בשנים שפתותיו שושנים פלפלא חריפא, קרי ותני כמוהר"ר משה חיים לוצאטו יצ"ו.

משה שפיר קאמר עץ חיים הוא למחזיקים בה והשם וכל כנוייו מונחים באור החכמה וקורים אותו ללועזות בלע"ז לוצי אטו ועתה אורי עיני

בחיבורו הלז, וששתי כעל הון, ושרתי עליו השירה הקטנה הזאת ביתרון בעל הלשון:

מרפא לשון בכל הבשר עץ דעת היא, ובה טוב ורע חרב פיות חנית עם חיצים, הוא תסתתר בתוך החומו, דבור קשה המון עם מפשה אמרי נועם כנופת צופים, קול הנגעים בכל מדעם כן ספר זה נגידים דבר, קול הקדמות במלות רמות אין די דבר, יקר המחבר חורש האור, לשון עט מהיר משה חיים בכל האיי,

נגיד או שר בשבחה מודים, זב ומצורע נבונים רודים, אזן אצום להשפיל זדים תחגור חימות ותעש בדים הוא עושה מעשה חידודים, על רום צפים וטובים דודים מפיר רעים ואותות בדים, איזן חיבר ושם מרבדים, אמרי חכמות אשר נוסדים כי מאמר פיו כמאה עדים, חין שפתותיו לכל תלמידים יאיר ספרו לשון למודים

דוד בכהר"ר עזריאל פינצי

הוא הגאון המקובל שנעשה אח"כ חמיו של רביגו.

===

ב.

בשיתי שומי שאשית אני עיני ולבי היו לאחדים. על שפר ספר לשון למודים מפלס מעגל דרכי המליצה דרכי נועם כולו מחמדים מישר שפה בסתר המדריגה, וניתח אותה לנתחיה לו יבדיל כל פרי מגדים, ראה זה חדש לאשר על משמרת דבר צחות עומדים על הפקודים חברו הבחור הנבחר על ילדותו מרחם משחר כמוהר"ר משה חיים לוצאטו יצ"ו מן היחידים השרידים לפי מיעוט ימי שני חייו הרבה מקנתו קנין תורה חכמה ודעת במקום בינה עשה לו דדים. וערש ארשת שפתים רבד מרבדים, גמרתי אמרתי אף כי היום עשתנותי חוגים ברפידים, לתת הודאה על חלקו בקהל חסידים עטרה לראשי אענדנו ויעלוז לבי ומשירי אהודני.

לא אל מספר שנים ולבוש שנים
נבחין חכמת אדם תאיר פניו
נראה זקן וכסיל עם כל שניו
נמצא ילד חכם אב לבנים
משה חיים לוצאטו רב אונים
דומה אל התמר עם סנסניו
נחל צחות יוצא ממעיניו
משקה כל ניב שפה מינים שונים
ולשון למודים לו פרח שושן
ולגן אמרי שפר הוא אור החמה
יוצא בפרי חדש זרע נושן
אל תביט אל מראה או אל קומה
הא לך קנקן חדש מלא ישן
הא לך זה זקן שקנה חכמה

שמשון כהן מודין

הרב הגדול הזה הי׳ מגדולי חכמי איטאליע באותו הזמן

חלק שני

קרוב למאה מכתבים מרבינו ומרכני דורו, ובהם הרבה
דרושים יקרים ונפלאים מאד בעומק החכמה
מדברים ברזי עולם, ומאמרים יקרים
נחוצים מאד לדעת, וכל ירא
וחרד לדבר ה' יתענג
מאד בהם כאשר
יראה הקורא

א.

מכתב זה כתב רבינו בעת שחיבר ספר לשון למודים בימי בחרותו והי׳ אז בן י״ז שנה ושלחו לרבו הגאון ר״י באסאן ז״ל וגם לחמיו של רבו הרב הקדוש המקובל האלהי רבי בנימין כהן ז״ל שלח זה הספר עם זה המכתב.

איש אלקים קדוש יאמר לו, ברוך ה׳ חילו, אוצר בלום סגולת חכמה, דמטמרן גליין ליה והוציא אור כל תעלומה, נר״ו.

זה ספר לשון למודים יצא לי עתה מתחת ידי הדפוס, ואנכי חדול לא אחדל מלהקריבו לפני הדרת מעלת כבוד תורתו; והיה לאות, כי כאיל תערוג על אפיקי מים, תערוג נפשי לעבדותו, אנא אמצא נא חן לפניו ופנה למנחתי זאת, קל״ה כמות שהיא ברצון.

ומדי הראותי לפניו לא אראה ריקם, כי אל מעין תבונות אני בא ולא אשאב לי ממימיו? יחנני נא — ויגלה את עיני במה שמצאנו בכתבי האר״י זלה״ה, כי פעם יאמר שחג״ת דז״א נתעלו ונעשו חב״ד ונה״י באים לו בסוד תוספת ולכן נקראים לבר מגופא; ופעם יאמר שהמוחין באים לו בסוד תוספת וביניקה הוא בן שש קצוות; ופעם יאמר שב׳ פרקים דחג״ת נתעלו לחב״ד ופרקי עליון דנה״י דאימא משלימים לו כליו. זאת ועוד אחרת: האם נוכל לכון בכל ברכת אבות היינו של יוצר, ושל המוספין, ושל המנחה דשבת וי״ט, כשל יוצר דחול, רק כשנכוין המוחין, והאורות הנוספין בקונה הכל שהוא תכלית כניסת המוחין בו, וכן בשם של הזקיפה הב׳ שחוזרים בו אחר הנהירה? על כל אלה אחלה פניו יורני צדק ויגיה חשכי, כי הלא אחד הוא מאסף מפלאות החכמה בדורו.

ואל אלקים ירבה לעד שלומו וטובתו, והיה רק למעלה שבע ששון ושמחה כל הימים, כנפשו הרמה וכנפש

השותה בצמא את דבריו,
משה חיים לוצאטו

ליל מש״ק כ״ג לחדש חשון התפ״ז פאדובה.

ב.

מכתב זה הוא תשובת הרב הקדוש רבי בנימין כהן ז״ל
הנ״ל לרבינו על מכתב הנ״ל.

שפ״ר לשון למודים, חכו ממתקים, וקול״ו מחמדים, בתורה ופקודים, ישמרהו מפר אותות בדים, לאורך ימים ושנים עתידים.

בבוא אלי מעשה ידיו, ברכתי לאל אשר חלק מחכמתו ליראיו, ואוחילה בעדו: יגדיל תורה ויאדיר.

ועל אשר שאלני מענין ז״א שבאים לו המוחין בסוד תוספת וגם הנה״י והגדלתו בהם, כבר עמדתי על זה ושאלתי למורי הרמ״ז על שינוי הלשונות שיש בדברי הרח״ו על ענינים אלה, והשיב לי ז״ל: כללות זה ההפרש הוא כי מה שמדבר מענין התחלקות השלישים דחסד ונצח לעשות חכמה וכן בשאר, ושאח״כ באים הג׳ פרקין דנה״י דאימא להתחבר עמהם הוא להגדלת ז״א עצמו, ואח״כ בעת בנין הנקבה של בינה מנה״י דידיה אז צריך שיבאו לו נה״י חדשים כיון שהראשונים ניתנים לנוק׳ וזהו מ״ש בליקוטים שהנה״י דזעיר כלם נעשים מבינה בסוד ומבינה נביאים, ובזה לא יחלוקו הדרושים זה עם זה והכל עולה יפה ע״כ. ועין באדם ישר׳ בדרוש המתחיל יש דעת עליון בז״א ששם בסופו יש לשון המתחיל תבין בנשא דף קכ״ג ב׳ וכו׳, ששם יש ענין גדול בזה. עוד כתוב אצלי בס׳ אוצרות חיים בענין לאה ורחל כמ״ש שם ז״ל: גם יהעת כי בחינת חצי הת״ת העליון של זעיר היה בתחילה בחינת יסוד כמבואר אצלנו בענין הגדלת הז״א שהיה מן ו״ק והחג״ת שלו נתעלו ונעשו חב״ד והנה״י נעשו חג״ת וכו׳. ושם כתוב מפי מורי הרמ״ז זצוק״ל ז״ל: קשה שבגדלות הזעיר מסוד השלישים שב׳ שלישי חג״ת עולים לחב״ד ונשארים שם שליש א׳ בחג״ת ואח״כ עולים ג׳ שלישי נה״י לחג״ת כנזכר באדם ישר השליש דיסוד שעולה בחצי התחתון דת״ת, ואיך אמר בכאן שהוא בחצי העליון וכו׳, ונראה שמובן במ״ש במקום אחר כי בעת היניקה אז החג״ת מתעלים לחב״ד והנה״י מתעלים לחג״ת ונעשים לו נה״י חדשים ואז הוא הבחינה הנז׳ בכאן. אבל להיות שכל א׳ ממדות זעיר בזמן היניקה היא בעלת ו״ק וחסרת חב״ד אז צריך התחלקות על השלישים הנעשה בזמן הגדלות האחרון, שאז כל א׳ מחלקי נה״י דבינה שבתוך ז״א משמשת לחב״ד לכל ספירה וספירה וכל אחת כלולה מט׳, ואין ספק שצורך הנה״י חדשים

הוא לעשות מהם בנין הנוק' כי לגבי זעיר די לו בו"ק וכנזכר בשער התפילין, עכ"ל.

ועל כונת ברכת אבות של המוספין וכו', גם על זה פקחתי עיני בהיותי משתעשע בגן עדנו של מורי הרמ"ז זצוק"ל וז"ל הכתוב אצלי בס' הכונות שלי בענין כללות צורך התפלות: שאלתי למורי הרמ"ז נר"ו אם יש לכוין באבות דמוסף ר"ח בכונת עמידת שחרית, והשיב ז"ל: אשיבך כי מימי לא מלאני לבי לכוין אותה הכונה כי אם בתפלת השחר בלחש, שאפילו בחזרה איני מכוין רק בדרך כללות בברכה ראשונה להמשיך הארה מחסד, ובגבורות להמשיכה מגבור', ככתוב בס' הכונות בפירוש, ולאפוקי ממי שמכוין בכל תפלותיו כונה דשחרית וכו', וכ"ש במנחה דאז זווג דישראל ולאה דלא נגע ולא פגע בכונת שחרית כלל ועיקר, ובתפלת ערבית כתוב בהדיא בס' הכונות שיש כונה אחרת בברכת אבות דערבית אבל אנו לא זכינו לה. סוף דבר: רק בעמידת שחרית בלחש אכוין בכונות דמסר לן מרן האר"י זלה"ה, וביתר התפלות אכוין דרך כללות, עכ"ל. ופעם אחרת כתב לי ז"ל: ואולם במוסף דר"ח, זה דרכי לכוין בכללות למקום עלית יעקב ונוק' בלחש ובחזרה ולמקום קבלת אורם מאחורי כתר דישסו"ת ואח"כ בפנים שלו. וכמו כן אכוין לכונת שם רא"ש חד"ש ולבחינת אותו החודש אם הוא מו' מדות זעיר, או משל נוק', ובצרוף אותה ההויה ואהיה השולט באותו חדש כנז' בספרים, ובפרטיות ג' ראשונות לחב"ד דז"א, ובד' אחרונות לכחב"ד דיעקב ורחל, וגם אכוין בכל תפלה בין דחול בין דר"ח בין דשבתות וי"ט בברכה אחרונה ביחוד ידו"ד אלקים משולבים כמו שהזהירנו האר"י זלה"ה, ואתה דע לך כי זו היא דרך ישרה שיבור לו האדם ומינה לא תזוע, עכ"ל. לבד זה מצאתי בתחלת כונת עמידה דר"ה ז"ל: העיד הר"י צמח שראה בסדור של הרח"ו זלה"ה שבו היו מסומנים הכונות בקצרה והיו שוות בכל התפלות בין ערבית בין שחרית בין מנחה וזה ראיה ברורה שכל כונת התפלות שוה, ע"כ. ואפשר שזה דוקא בר"ה שכל הכונות הם בגבורה כנז' שם, ולכן אין בהם הפרש; מש"כ בשאר הימים. הדברים האלה יהיו לטוטפות בין עיני המשכילים ויזהירו בהם, ויותר מהמה צריך להזהר כמ"ש בזהר בכ"מ לא שמענא, ולא אימא, עד יבוא מורה צדק בב"א.

ושלום לו ברוב אהבה, אמירה נעימה כתיבה יהיבה, לחזות את הא"הבה,

ולהשביע נפש רעבה, המלאה לה רצון וכונה טובה, וגם עד זקנה ושיבה, אלקים לא יעזבהו עד יבא לארץ טובה ורחבה, ומלאה הארץ דעה, ממעיני הישועה, אכי"ר. ריגיין י' כסליו התפ"ז.

אוהב טהר לב, הצעיר **בנימין בכ"מ אלעזר כהן ז"ל**

והנה מי שקורא המכתב הזה בישוב הדעת יראה כאן נפלאות איך זקן גדולי הדור בזמן ההוא כותב לאיש צעיר לימים כ"כ ברוב אהבה וחיבה נפלאה מזה נראה ברור איך הי' נחשב עוד אז קודם התגלותו ג"כ לחכם גדול בנגלה ובסתר.

===

ג.

מכתב רבינו לרבו הר"י באסאן ז"ל ובו ענינים עמוקים בחכמה הקבלה.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

קבלתי אגרת כ"ת, והן צר לי מאד לשמוע את שמע הכבודה מרת אשתו מב"ת. יואל אלוק וירפאנה רפואה שלמה בקרוב, ככל אשר אנחנו מתפללים עליה.

נפלאו בעיני מאד דברי כ"ת אשר דבר על האילן ששלחתי לו, כי לא מצא בו דבר חדש; והוא רובו חדש, דברים אשר לא נודעו ולא הובנו כלל, כי על כן שגו בהם רבים. אך האמת הוא כי בקיצור גדול הוא עשוי ועל כל מלה צריך דיון רב, כי זאת היתה הכונה בו לכלול כל כללי החכמה בקוצר רב. והנה ארשום לכ"ת מהם שנים שלשה דברים ממנו, למען בלבבו הרחב יבין מדבר על דבר:

הנה ראשן ענין הצמצום, אשר כבר גליתי את אוזן כ"ת עליו לאמר אך הרב שגו בו אחרים והוא נתפרש באר היטב בדברים, כי אין המאציל פועל בנמצאיו בכל כחו. ובאמת כי א"א לומר תפיסת מקום בספירות להיותם פעולת המאציל, ואין כח א' בחלק א' מן הפועל יותר מבחלק אחר כי כל הפועל פועל בכל פעולותיו; רק הצמצום הוא הגבול הא' אשר הושם לפעולות ואינו העדר רק מציאות, כי התנוצצות הוא שרש הדין המתגלה ומשים גבול לפעולה להנהגתה וכל שאר המדריגות, כמו כן, יורדות זו

מזו בהדרגת כחות כח אחר כח בין בבריאה בין בהנהגה, והכל תלוי בכונת הבריאה שהיא להיות אדם בבחירה, כי כלן צריכות ואם יחסרו או יותירו לא היה האדם כך. ובאמת כל אלה העיקרים הם עמוקים הרבה, ואם הייתי יכול להאריך בהם הביאור — הייתי מראה לו דברים נפלאים.

עוד מן הדברים העולים יותר בשם, הוא ענין התפשטות הספירות לדעת ענין הנקודה העמוק ותרי"ג המאורות שהם שרשי כל הדברים, כי כאשר לנו יש צורה ולנו מקום, נתקשו מאד להבין אלה הדברים וענין ההנהגה מפורש היטב לדעת קשר המדריגות איך מתרשמת זו בזו והכל הולך אל מקום אחד, והוא דבר עמוק מאד מאד. ואם הייתי יכול לשלוח לו עתה אדרא אחת שעשיתי השבת שעברה, היה מוצא בה נחת רוח הרבה כי בה נתפרשו כל חילוקי המדריגות אפילו י"ג תיקוני דיקנא, מה פעולת כל תיקון ותיקון ודברים אחרים גדולים מאד. ודבר גדול ימצא בהתפשטות הספירות שאומר שכחות פרטים מן העליון יפעלו יותר במצאן התחתון כו' והוא ביאור גדול להבין הדבר לאמתו, לבלתי יהיו סותרים זה את זה רבים מדברי הרב הקדוש האר"י זלה"ה; כי במ"א אמר שמוחי או"א מחב"ד דא"א, פ"א, וחג"ת פ"ב, ונה"י כו', ובמ"א אומר שמוחי או"א הם מן הידים זה מן הימין וזה מן השמאל כו', ובמ"א אומר שמוחי או"א מגובה של הזרועות וסטר הנוק' הנז'. ואמתת הענין שכל הסטרות האלה הן צריכות דוקא להעמיד או"א בתכונתן לא פחות ולא יותר, כי כל זה אינו אלא הרכבת המאורות זה בזה להעמיד הפעולה בגבולה, כי כל זה הוא ענין מלכי קדמאין שבירתן ותקונן להתחבר המאורות זה בזה בדרכים שונים ואפילו בתיקון הוא כך בהתלבשות עתיק בא"א; ועניני ההתלבשות הם ענינים גדולים למבין אותם על בוריים, כי קושיות רבות נופלות בהם והכל נמצא מתורץ ב"ה במלות אשר כתבתי בכלל ההוא, ועל פי הדברים האלה ידקדק כ"ת בכל הדברים וימצא דברים נפלאים להרחיק מן החכמה הזרות אשר נפל בה בימים הקדמונים ולפרש הדברים בביאור מקרב הדברים לפי אמתן אל השכל כדבר ה'.

וכיון שאני בדברים אלה, אומר לו סוד גדול מאד שאינו בכללים אבל הוא הקדמה גדולה לזה קושיות רבות הנופלות בכונות. צריך לדעת כי ההנהגה תלויה בסוד הו' אלפי שנה כי הם ו' אלפים מאורות כבר נבראו להנהיג את העולם איש בזמנו עד תומם וכל מאור הוא שנה וצריך לו

התפשטות בג' רגלים וי"ב חדשים וסודם י"ב צירופי הויה והארת פי' בהנז' ובכל שנה מתגלה מאור א' מאלה במלכות להנהיג ונמצא זיווג למעלה בזו"ן לפי צורך הספירות והוא זיווג א' ונמצא זיווג אחר לצורך השנה ובו עומדים תיקוני השנה. ועל כן אם פעמים רבות ימצאו דברים סותרים בענין הכונות, ידע כי א' יהיה בזיווג הכללי וא' בזיווג השנה, וכן בעי"ה נמצא דבר זה בכל העשרת ימי תשובה כי יש מוחין פרטים לפי הימים ויש לפי כללות השנה, וה"ס גדול מאד. ועוד אומר לו סוד אחר, כי עוד מקום אתי בענין חידוש העולם והוא דבר נפלא לדעת איך לא ימצא שום פגם כלל לעולם בשום מדריגה והלא לא נמצא חוטא נשכר כי יהיה חילוק בין רשע לצדיק, ע"כ יקרה כי יהיו שרשים שלא ישפיעו כל שלהם וזה עתיק, רק האמת הוא שנצחיות המצות הוא זה כי בראשונה נבראים השרשים ועל פיהם הענפים אבל לע"ל הבנין הא' יתחלק ויבא המדריגות לפי הענפים גדולים לגדולים וקטנים לקטנים, ודי בזה לאדוני החכם כמלאך האלקים. ויאמין לי כי צר לי מאד להיותי רחוק מחסות תחת כנפי חכמתו; כי לולי הייתי קרוב לו — מיחל הייתי לתת לו קורת רוח, כי ב"ה רבים דברים אתי; ועתה עשינו כל הע' תיקונים * ב"ה, ויהיו ארוכים כתיקוני הרשב"י בקירוב. ומעתה הנני משתחוה לפני כ"ת, ואחלה פניו להקריב שלומותי לפני הכהן הגדול כמוהר"ר חמיו נר"ו גם בשם מר אבי; כי אינני כותב אליו פן אהיה עליו למשא, כי ידעתיו טרוד ולא אטריחי חנם ורוחו הטובה ימחל נא. ואל הבן יקיר לו וכל בני ביתו היקרים ש"ש אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' כ"ב לחדש אלול התפ"ט.

* הוא ספר תקונים חדשים שנדפס זה לא מכבר בשנת תשי"ח פה עיה"ק ירושלם תובב"א.

ד.

מכתב נפלא מאד מהרב רבי יקותיאל ז"ל מתלמידי רבינו.

ובו מספר ענינים נוראים מאד ממדרגת קדושת רבינו.

ב"ה טופס לק"ק ווין יום ה' פ' ראה תפ"ט מק"ק פאדובה.

אל האדון הגדול, מעוז ומגדול, שמו הולך וגדול, ה"ה אהובי אדוני, עסיס רמוני, זית שפכוני, יושב בשבת תחכמוני, הרבני ומופלג ומופלא ראש ונגיד הנדיב הק' המפורסם השר והטפסר כ"ש תפארתו וכן תהלתו כמוהר"ר מרדכי נר"ו יפה.

אדעתו אכנהו ולא ידעתיהו, אך בשם הכרתיהו, כי שמן תורק שמו נודע בשערים שער בית רבים ולו נאה ולו יפה לגלות סוד ה' ליראיו דבר או חצי דבר, כי אמרתי אם אספרה לא תכילה היריעה מהכיל ובפרט כי העזתי מצח כזונה לגשת אל הקדש לאשתעי מילין בהדיה, אשר לא ישוערו מתמול שלשום, ומי אנכי כי באתי עד הלום? בכן א"א להקריב המנחה הזאת כסדרן וכהלכתן. אך נימא ליה לאדוני אפס קצהו ובקיצור נמרץ.

והנה עתה באתי על דברי תורה להודיע לאדוני איך שמתנה טובה נתן לנו הקב"ה מבית גנזיו, והוא כי יש כאן בחור א' רך בשנים בן כ"ג שנים קדוש יאמר לו ה"ה מורי ורבי בוצינא קדישא איש אלדים כ"ש כה"ר משה חיים לוצאטו, והנה ב' שנים וחצי שנתגלה לו מגיד, מלאך קדוש ונורא, והיה מגלה לו סודות נפלאות. אף גם קודם כשהיה בן י"ד שנים היה יודע כל כתבי האר"י בע"פ והיה נחבא אחורי הכלים ולא הגיד זה הדבר אף לאביו ופשיטא לשום אדם, והנה עצת ה' היתה זאת שנתגלה לי על ידי סיבה ואין כאן מקומו לכתוב הענין. והנה זה חדש ימים שאני משמש אותו ודולה מים היים מבארו — אשרי עין שראתה ואשר אזן ששומע כל זה, והוא ניצוץ מ"ר עקיבא בן יוסף. והרי שמונה חדשים שנתגלה לו מלאך קדוש ונורא, ומסר לו הרבה סודות וכמה דברים להוריד הישיבה של מעלה בכחם, וציוה לו בהסכמת הקב"ה ושכינתא לחבר ס' הזוהר שקראוהו מן שמיא ,ז ו ה ר ת נ י י נ א' לתקון גדול הידוע אצלנו. וכך הוא הסדר: זה המלאך מדבר מתוך פיו, אבל אנחנו תלמידיו שלו איננו שומעים שום דבר. והמלאך מתחיל לגלות לו סודות נפלאים, ואח"כ מצוה מ"ו לאליהו שיבא מיד, והוא בא ואומר סודות שלו,

ולפעמים שבא מט' שר הגדול, גם רעיא מהימנא אברהם סבא ורב המנונא סבא וההוא סבא, ולפעמים מלכא משיחא ואדם קדמאה. והנה כבר השלים חבור א' על קהלת הפלא ונורא מאד, ועכשו ציוו עליו לחבר שבעים תקונים על פ' ולכל היד החזקה' סוף התורה, והוא ג"כ ע"ד הנ"ל; וגם כתב ג' ספרים על התורה, וכל הג' ספרים רק עד פ' ויצא, והכל ע"פ הסוד הנורא מאד, והכל בלשון הזוהר. והוא יודע כל הגלגולים והתיקונים של כל אדם, חכמת יד ופרצוף; כלל הענין: אין דבר נעלם ממנו. בתחילה לא נתנה רשות לגלות לו רק סתרי תורה; ועכשו מגלה לו כל דברים — ואין איש יודע, רק אנחנו חבורה שלו. וגם לי אמר סוד גדול לזה שנתגלגלתי לבוא לכאן ללמוד עמו, כי אין דבר בלתי סיבה. וגם הגיד לי מנשמתי ותקוני לתקן. ורגיל הוא בפי רעיא מהימנא ובפי מט' שר הפנים לדרוש פסוקים עליו ועל הרשב"י ב' הזוהר, ומדמה אותו בכל העניינים להרשב"י ז"ל; כאשר לפי האמת הראה לכל, אשר לא זכה שום אדם לדבר זה מימות רשב"י עד עתה. והנה גם אנכי מרוב אהבת התורה אמרתי לעזוב את חכמת החיצוניות עד שהגיד והוגד לי עפ"י המגיד: „אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך מטעם הכמוס עמדי".

והנה כל הנ"ל נסתר ונעלם מעין כל חי רק מחבורה שלנו. ואם אמרתי לגלות הענין של מ"ו הנ"ל — יכלה הזמן והם לא יכלו. ואם יתאוה אדוני תאוה לעיינים איזה דברים לידע גם הענין מהנשמה שלו ותיקונה, ימחול על כבודו הרמה ויצוה לכתוב ואז אודיענו הכל מעט מעט על כל אשר יצוה, ולנחת יהיה לו; כי אין משיחין בשדה, בפרט בפעם ראשון אשר לא ידעתי אם יגיע אגרת לידו. ואל יחשוב אדוני ח"ו להטיל [מום] בקדשים לדמותו לשאר דברי כזב ושקר, כי ניכרים דברי אמת ואדרבא, הוא יודע כל העניינים הנעשים תחת השמש, וכל העניינים אשר חלפו ועברו, ושורש כל העניינים. ומאפס הפנאי אקצר, וה' ימיכם ושנותיכם יאריך. כה דברי עבדו נאמן האומר אלה הדברים בלחישה, כי לא ניתנה עדיין רשות לגלות.

יקותיאל בן החסיד מהר"ר ליב מווילנא

העומד על התורה ועל העבודה לקבל התר הרופאים אי"ה.

===

ה.

עדותו של הרב המקובל ר' רפאל ישראל קמחי ז"ל משולה מצפת ובו מספר נפלאות מה שראה בעיניו אצל רבינו

ב"ה יום ה' תולדות ג' כסלו תמי"ם.

נתוועדו היום בקר הרבנים ע"ע הזה ודברו ביניהם ואח"כ קראו עמהם למע' השליח צפת ונתווכחו על הדבר והראו לו האגרת שבא לכאן ביום ו' או ש"ק שעבר עם הפושט"ו טודישקו, מ"ש החר"י לוינא להקצין רמ"י, היינו העתק בכתב אשכנזי ולא נזכר בה לא מענין נביא ולא מענין ש"ץ אלא שבחים של האדון בתכלית המעלה העליונה וכמו דידע ר' יקותיאל איהו בנפשי' כל מה שכתב ותחתיה כתב הח' ר"מ חאגי"ז וז"ל בקיצור אתם אלופי ישראל וכו' צריך לקרוע ע"י הזה התאזרו חיל שלא יתפשט הדבר הזה שאח"כ לא יהיה תקומה ח"ו, עכ"ל.

והנה היו סברות בין הרבנים לעשות פירסום של פטומי מילי, ומהם שסברתם וכוונתם לטובה, ושאלו את פי התכם השליח: מה דעתו? והשיב: „הלא מדברי האגרת של ר' יקותיאל עצמה מספרת איך האדון נחבא אל הכלים ואין שום אדם יודע מהענייניים, ואפילו אביו ואמו לא ידעו מעולם עד מקרוב, שעל־ידי סבה נתגלה להם מה שלא ידעו בכל השנים שעברו; וא"כ מרא דהאי שמעתתא איהו ירא שמים מנעוריו ונז"ר אלקים היה הנער מבטן אמו, אביו הקדישו לשמים על התורה ועבודת הקדש תמיד עד כמעט אפילו בצורתה דזוזא אינו יודע, ואינו רוצה לידע מתענוגי העה"ז, פרוש ומתבודד בבית מדרשו עם חברים שלו, מתייגעים בתורה ויראת ה' היא אוצרו. ואינו דבר תימה אם הקב"ה זיכה אותו ושלח מלאכו לפניו. גם שהוא בחוץ לארץ — כי כבר דוגמת זה היה לעולם ואין כל חדש וכו'. הרב המקובל הקדוש ר' שלמה מולכו ז"ל והרב הקדוש בוצינא קדישא האר"י זלה"ה, ששום אדם לא יכול להכחיש תורתו ומעשיו ונפלאותיו, גם שנתגלה אליו אליהו בתחלה כמה שנים קודם הליכתו לא"י. וא"כ זה הבחור בחיר ה' גופא דעובדא לא עשה שום רעה ולא שגג ולא תעה, כי לא היה דעתו לכתוב ולפרסם הדברים בכל אלו השנים כנז"ל; אלא שר' יקותיאל מדעת עצמו, מדביקות אהבת חימום תורתו, כתב מ"ש, ואח"כ מוינא כתבו להמבורגו, ור' יקותיאל שגג בדבר ולא רבו הנז', שאין לו אשם מעילות. ואתם גם אתם, הרבנים, אני אומר למע', שזה

הדבר אינו טבע ואין למודו ושכלו אנושי. ובעיני ראיתי היחודים שעשה בנפילתו על פניו סמוך על ידיו על השלחן כמו חצי שעה, ואח"כ עמד והקולמוס בידו מהיר כותב בזמן מועט פחות מחצי שעה פוליין או פולייו וחצי מסודות התורה, דברים עליונים בתכלית, והכל בלשון זוהר, מה שאין כח בשכל ולא ביד וקולמוס אנושי. וכן עשה כמה פעמים, וזה אפשר ואפשר, כי הקב"ה השפיע עליו שפע ממרומים, והוא הצניע בהצנע לכת כל השגים הנז' שעברו בסוד ה' לראיו, ומה אתם רוצים ממנו? וכי לא ניתנה רשות לכל אדם ללמוד ולכתוב חידושיו בביתו כפי רצונו? וכי ראיתם את חבוריו, או שאל עצה או הסכמה להדפיסם? ומכיון שלא ראינו ולא ידענו ושום מכשול ח"ו או עון ח"ו — אינו מהראוי לא למחות ולא לכתוב ולא לבלבל את העולם ולא לפרסם ולא למנוע הטוב מבעליו; כי בינו ובין חבריו בביתו הרשות נתונה לכל נפש אדם לזכות במתנתו, מתנת אלקים היא. ואם עולה על רוחכם לכתוב לכל מקום או שום סיבה אחרת לגרום נזק להאיש הזה או לבני ביתו — הקולד בצואריכם ודמם בראשיכם".

ושאלו הרבנים את מע' השליח: "שמעינו שמעלתו יש לו מספריו". והשיב: "אמת, באשר כי זיכני ה' שעמדתי בביתו ובבית מע' אביו כמדתם ומנהגם הטוב להחזיק במצות הכנסת אורחים ובפרט ת"ח וכו' וראיתי מה שראיתי; חיליתי פניו שיתרצה להעתיק לי בשכרי מחידושיו. ואני ידעתי בי שאיני בקי כל כך ולא ירדתי לעומק החכמה הזאת; דעתי להביא הדברים למחנותינו צפת ת"ו ושם אתנו גדולים ומופלאים קדושי עליון, ובפרט רבי הרב הגדול והקדוש הגאון מוהר"ר יעקב וילנא, ועוד רבים מקובלים, והם יבחינו ויכירו וידעו ויבינו שורש הדברים: אם כנים הם — מוטב, ואם לאו — עלינו חכמי צפת ת"ו מוטל לגדור גדר ולעמוד בפרץ, לכתוב ולעשות כהלכה כדת. וזהו גם כן בכלל אומנות של שלוחי א"י תוב"ב: להשגיח על התחדשות המקומות של אחינו בני ישראל ולהעמיד התורה על תלה".

ויהי אחרי הדברים והאמת האלה הודו הרבנים לדבריו, וגם המה ראו כן תמהו ונבהלו ונחפזו, ובפרט המורנו של ק"ק אשכנזים — הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו עמד ואמר, כי כל אלו הדברים יכולים להיות, וגם אפשר ואפשר שהקב"ה רוצה להשפיע למי שהוא רוצה וכו'. סוף דבר הסכימו יחד לכתוב להמורנו לפאדובה לראות כחכמתו להוכיח את

ר׳ יקותיאל שלא לכתוב ולפרסם יותר לשום מקום ולא יוסיף שנית ידו לא הוא ולא אחרים, שלא לעורר אויבינו שבמדינות רחוקות ח״ו על אחינו ב״י וד״ל. ועל מארי דעובדא הסכימו שלא לכתוב לו אלא לרבו הרב המובהק המורנו באסאן, באשר גידלו כאב את בן ומסתמא לא נעלם ממנו תורת תלמידו ומעשיו, ולהודיעו מזה האגרת המבורגו והוא בהכמתו יעשה מה שלבו חפץ ה׳ בידו יצלח, שאם ירצה לכתוב לתלמידו או להוכיחו כאב לבנו או בדרך עצתו האמונה או כפי מה שיהיה ברצונו — כי הדבר הזה מסור בידו, והם (היינו הרבנים של ויניציאה) מסלקים עצמם מזה הדבר. בשביל כבודו של הרב באסאן חלקו לו מה שראוי ושייך לו.

===

ו.

מכתב מהרב רבי יצחק מאריני ז״ל מגדולי תלמידי רבינו להגאון הר״י באסאן ז״ל ובו מספר ג״כ משבח רבינו.

ב״ה

אביר הרועים במרעה טוב זו תורה, לו חכמה ותושיה, אב לחכמים המאיר לארץ ולדרים, דומה למלאך אלקים, מורי ורבי נר״ו!

אחרתי עד עתה לעשות תשובה לאגרת מעכ״ת החשובה על רוב טרדי העולם, כי לא נתנוני השב רוחי. לכן עתה באתי להודיע ולהודע שלעשות רצונו חפצתי, ואבטל רצוני מפני רצונו; ואם ס׳ ראב״ן יקיר לי — לא אכחד אותו ממנו, ואדוני אבי חפץ בזה למלאות שאלת מעכ״ת כי כך היא חובתנו וכך יפה לנו. אם כן איפוא אשתדל למצוא איש לשלוח אותו אליו, או יצוה מעכ״ת ביד מי אמסור אותו, כי כל חפצו אעשה.

וגם עתה לא אחריש מלפנות בשבח תלמידו הנחמד מהח״ר משה חיים נר״ו; כי בכל יום ויום הוא מרבה להיטיב, ומיטיב גם לנו. ומי יתן ויהיו עיני מעכ״ת רואות: הלוא ישמח לבו גם הוא בראותו מעשה ידיו מקדש שמו ית׳ בקרב תלמידים רבים ללמד להם תורת אמת; מאת ה׳ היתה זאת, ואנחנו נודה לשמו כי בעבדותנו לא עזבנו. על הפרט לא אדבר, כי יודע אני כי כבר הוא שולח אגרותיו למעכ״ת מדי יום ביום; וגם כי לא ניתן לי רשות.

ובכן אצא מלפניו, בתתי רוב שלומות לאהובי היקר לי מהח״ר בנו

נר״ו עם כב״ב הי. ותפילתי אל אלקי־האלקים: ירבה תורתו וטובתו לדור דורים, ונשמח כלנו בבנין בית עולמים בב״י, אכי״ר.

מוכן לעבודתו, עבדו וקן ביתו

יצחק מאיריני

פאדובה כ״ח חשון שנת ויתן לו אלקים מטל השמים וכו׳.

===

ז.

מכתב התנצלות מרבינו להגאון ר״מ חגיש ז״ל

ב״ה

לגבר חכם בעוז נודע בשערים, לו שם בגבורים, גבור חיל במלחמתה של תורה, עשיר מארי חיטיא קולע ולא יחטיא השערה, בר אורין ובר אבהן יאי ויאי כמוהר״ר משה חאגיש נר״ו.

מפי שפל אנשים, צעיר ונבזה מדרס לצאן קדושים, משה חיים בלא״א יעקב חי לוצאטו יצ״ו שלום.

מאשר יקר בעיני נכבד הדר רום כ״ת, אשר לשמע אזן שמעתיו שר וגדול בישראל איש חיל ורב פעלים, אמרתי אני בלבי לגלות בצדק אזנו על דבר אמת ואמונה ולהרים מדרך מכשול עת לעשות לה׳.

באזני שמעתי ובעיני ראיתי, כי הקרה ה׳ אלקי לפני דברי פי חכם חן באברתו, באש קנאתו לה׳ ולשלום עמו וחסידיו הגה מפיו יצא לאמר: קומו השרים משחו מגן עמדו בפרץ, פן ירבה ופן יפרוץ קול המולה חדשה בארץ, ולא תהיה זאת לפוקה ולמכשול עוון לבית ישראל ח״ו.

חי ה׳ צבאות, אשר עשה לנו את הנפש הזאת, כי אומר אני לפעלא טבא אישר, כי את האלקים עשה היום הזה מדאגה מדבר אשר לא תשתת כרמינו מתעלי בני תעלי, כימים הראשונים אשר היו מלפנינו כי רב שבענו בוז. אכן ידוע ידע כ״ת, כי לא כן אנכי עם אל ולבבי לא כן יחשוב; ובקרב ישראל אודיע באמנה היום הזה, כי לא כסוד חטאים וכעצת פועלי האון כותבי על קרן הצבי אין לנו חלק באלקי ישראל. וזה חזיתי ואדברה למען ידעו כל עם ה׳, כי לא מחזיק ידי עוברי עבירה אני ח״ו כאשר חשב עלי כ״ת בדברו הדברים אשר דבר ואני לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי ואותות ומופתים לא עשיתי והאותיות לא שאלוני והגדתי.

ואם דברים נאמרו בשמי כאלה — שקר וכזב הם, בטלים ומבוטלים; כי רק בחלקי אשר חלק לי אלקי ישראל, לא בזכות ולא בצדקה כי בחסד וברחמים גדולים, ככל האמת אשר כתב באגרתו הה"ר יקותיאל אשר עמדי השבה אלי מהמבורגו — שמחתי ושימחתי אחרים, ונשמח ונעלוז, אשר גלה לי שערי אורה למען דעת להבין ולהשכיל ביקר תפארת גדולתו ולעבוד לפניו בלב שלם. וברוך ה' אשר לא עזב חסדו את עמו ישראל, כי גם בהסתר פנים ידו נטויה עלינו, והעמיד לנו רוח והצלה זה כמה פעמים על יד אשר בחר בם: האר"י דבי עילאי מאור עינינו ועטרת ראשינו ואחריו כל ישרי לב, כאיש גבורתו, אשר קטנם עבה ממתני. ההיטב יחר לנו? או היו כלם שקץ ותועבת ה' תחת אשר הטיבו לעשות?

ועתה אדוני הרואה, כי לא בחרתי במצה ובמדון ח"ו לעשות עדרים עדרים ונמצא שם שמים מתחלל; כי האלקים אני ירא, ואשר חשבה אלקים לטובה — לא תהיה כזאת בישראל להמיר אותה טוב ברע. חלילה לנו! על כן אמרתי: אודיע לכ"ת קשט אמרים אמת ואבטל מעיקרם כל דברי הבל ותעתועים אשר עלו על לב איש, אז ירף רוחו ואדרבא בה ידו יהיה לי מעיר לעזור להיטיב ולא להרע לכל מבקש ה'.

זאת לבד אחת היא פליאה בעיני: איך כ"ת החכם כמלאך האלקים כה יצא לריב מהר, ולא ירבה לחקור את הדבר, לגזור ולהקים על א' לא ראה ולא ידע? כי בה' נשבעתי היום, אשר אם אמר עלי מאשר אמר אלף פעמים — לא צר ולא חרה לי; אך אשר ידבר על חברים, כלם קדושים עבדי ה' בכל כחם והמה חכמים מחוכמים, כדברים אשר דבר, גם בלא דעת מה הם ומה מעשיהם, חברה רעה, — נשגבה לא אוכל לה. הלא אם חקר והוציא לאור אמת אשר מצא להם עון אשר חטא — יותר מזה ירבה לעשות, לבנות דייק, ולשפוך סוללה; אך טרם חיקור באף הוציא דין — לא טוב הדבר!

עתה אחלה כ"ת: ישיב מריב ידו, כי כולנו יודעים כמה קשה המחלוקת וכמה שונא ה' אותו, למה נעכור את שלום עם ה', וה' דבר טוב עליהם? למה נשלם רעה תחת טובה לה', אשר נפלאותיו ומחשבותיו אלינו לטובה? ולמה לא נשמח באשר שמחנו ה'? ותפלתנו תכון לפניו: כן ירבה ברכות עד בלי די. אַל, אדוני! אַל נא יסיר לבו מדברי אלה, אשר לכבוד ה' דובר אני באזניו באהבה רבה ובנפש תאיבה, שלא ליתן מקום לשטן לרקד

ביניבו ח״ו. יהי נא ה׳ אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו ויפתח לנו אוצרות ברכתו, כי לא קצרה יד ה׳ מהושיע. ואם חדל להאמין לדברי אלה — הנה דרוש ידרוש מאת רבני עריבו אלה ה״י ובראשם מ״ו אשר כאב גדלני, הוא לבדו מאור עיניבו ומשענתנו, הרב הגדול כמוהר״ר ישעיה באסאן נר״ו, אשר בהיותו פה זורח שמשו בפאדובה העיר, משדי תבונתו ינקתי מראשית נעורי עד עמדי על פרקי, ועד צאתו ללכת ריגיו; אז ישקוט ואז ינוח. אך מדנים אל יפטר נא, ואלקי השלום, שלום ואמת, ינחילהו לשובע נפשו לאורך ימים ושנות חיים, אכי״ר.

כ״ד הצעיר אוהב שלום ורודף שלום

משה חיים לוצאטו

סדר אין זה כי אם בית אלקים לפ״ק.

===

ח.

מרבינו לרבו הגאון ר״י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ״ו נר״ו.

גם ביום ו׳ שעבר קידמתי פני כ״ת באגרתי אחת אשר שלחתי למודונא להחכם אברהם חיים סיניגליה נר״ו לשלוח לאדוני, ומיראתי פן לא הגיעה לידו — שבתי היום למען אשר יראה להגיענה אליו אם לא הגיעה; וכלל הענין — על הדבר הידוע אשר הגדתי לכ״ת גם בהיותי מסתופף אשתקד בצל כ״ת, ונוסף עליו דברים אחרים אשר לא רציתי לגלות לו אז, כי כבר כ״ת ראה איך הוחלתי עד בוש לומר אפילו הדברים שאמרתי. והנה בתוך הזמן אשר הייתי אצל כ״ת, יצאו הדברים בלי ידעי ונתפשטו עד אשכנז ופולוניא; ובהגיעם אל אזן החאגיש — כמשפט לזדונו דבר דברים וכתב לויניציאה, וגרם שיגלה הענין בויניציאה שלא היה מגולה. וב״ה שכבר מלאך רע ענה אמן בעל כרחו, כאשר הסכימו לכתוב לכ״ת ע״י שליח א׳ מצפת שזימן לענין הזה ה׳. וכל זה חזרתי לכתוב — מיראה פן לא הגיעה אליו הראשונה, כי בה יראה הדברים בארוכה.

ואני באמת שמחתי מאד אשר הגיעו הדברים האלה ליד כ״ת, כי באמת חלקו לו כבוד הראוי לאיש אשר כמוהו; ואני זכיתי, שכאשר הוא לבדו היה המביאני לחיי העה״ב — כן יהיה היום המגלה האמת לאמתו.

וכבר באמת כך גזר אבינו שבשמים, ויראה הדברים להיכן ילכו. יחנני להודיעני התשובה אשר ישיב לאנשי ויניציאה וכל אשר את לבם.

והנני משתחוה לפני הכהן הגדול כמוהר"ר חמיו נר"ו ושואל בשלום הבן יקיר לי כמהח"ר בנו ושלום כל בני ביתו. וה' אלקי השמים ימלא משאלות לבו לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' ו' להדש כסלו הת"ץ.

===

ט.

מרבינו לרבו הגאון הר"י באסאן

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

הנה אני שולח לכ"ת את האגרת אשר כתבתי ושלחתי לחגיש, למען ידע את אשר יעשה. והנה אמש אפשר שכתבו ג"כ מויניציאה, ואדוני החכם כמלאך האלקים בחכמתו יעשה להסיר תלונות אבואב* אלה, כי הם הנרגנים ולא אחרים, כאשר ידעתי בבירור. ואדוני יודע את האנשים ואת שיחם, כי בהיותם חכמים בעיניהם ואין בהם תבונה — על כן עושים את כל החרדה הזאת. וישרי הלב ונקיי הדעת גם בויניציאה כבר הסכימו אל האמת וידעו כי בבירור כי מ"ר אך טוב לישראל. והחאגיש, כאשר איש מדנים הוא, הודיע ביום כעסו גם בלא דעת ובלא השכל; אך באגרת הזאת אשר כתבתי אליו, אחשוב, אתן לפיו מחסום עד יגלה ה' אלקי ישראל את כבודו וידעו כל באמונה את טיבו ואת צדקתו. כי הלא חי נפשי: רק קטרוג ס"א, אשר לקח את החאגיש לחרב לה, היה יכול לעשות זאת; כי מה יחם לבבו ומה ירע לו, שיהיה ה' מטיב למבקשיו? וכי צריך דוקא להיות תמיד הולכים בחשך ולא אור? הלעולמים יזנח ה' ולא יציץ עלינו בין החרכים אפילו בארץ שביינו? ואני באמת כי לולי כבוד הזקן הקדוש כמוהר"ר חמיו נר"ו, אשר ידעתי כי חביב הוא לפני קוננו עד להרבה ובעדו הסתרתי עצמי עד היום הזה, כי כן יאה לי להיות חולק כבוד לרב, — עתה הראיתי לחגיש מה יהיו חלומותיו ודבר

---

* הוא הרב ר' יוסף אבוהב מרבני ויניציא המתנגדים לרבינו.

מי יקום: אם דברו או דבר ה'. אך כי איני חפץ לעורר קטיגורא, כי לשלום אנו צריכים — על כן בחרתי לי הדרך הזה שליו ושקט, ואדוני בחכמתו יקים את עצת ה' להעמיד דבר על בוריו.

הנה אלה אנשי ויניציאה, כראותם רק התיקונים אשר עשיתי, שהם מעט מהרבה, כי כולם אינם מאתים דפים — נבהלו ונחפזו אף אם היו רואים את כל ספרי אשר חברתי ת"ל ואשר מחבר אני דבר יום ביומו, קרובים לג' אלפים דפים! ועל כן הלא זה דרך ישר היה להם: יצא מהם אחד ויבוא אלי ואמלא את נפשו באמת ובאמונה.

עתה משתחוה אני לפני הדרת הכהן הגדול כמוהר"ר חמיו נר"ו ומחבק באהבה רבה את הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו, ודורש שלום כל בני ביתו. ואלקי האלקים יעצימהו ברוב ברכה ושלום לאורך ימים, אכי"ר.

השותה בצמא את דבריו,

משה חיים לוצאטו

פאדובה, יום א' י"ג לחדש כסליו הת"ק.

===

י.

מכתב מהגאון ר"י באסאן לרבינו

ידיד ה' מתעסק בקדשים, טוב גם עם ה' גם עם האנשים, נר"ו.

כן באו לי שתיהן אגרותיך היקרות: ראשונה הנכתבת יום א' ו' לחדש הזה, ושניה יום ו' ד' לחדש הנז' עם כלולותיה. ועל שהן מחמד עיני ולבי, אשא מדברותי ואומר: כי כמו ששמחתי בשמחת תורתך אשר הגדת לי בלחישה בהיותך אשתקד בצל קורתי, כן עצבוני הפרסומים אשר הודעתני, יען וביען לא כל מוחא סביל דא; ומי יאמין לשמועות — יבהלו הלבבות, ומי שאין לו חך — היה יהיה בעיניו כמו אכזב. וחי אהבתי אותך שלמן היום שהמתקנו סוד ביניבו לא יצא מפי ומלשוני מלה זעירא אפילו עם בני יצ"ו. ראה גם ראה, כמה וכמה אתנהלה לאטי בדברים שהם כבשונו של עולם. גם עתה שגיליתי לבני יצ"ו, לא יכולתי להתפייס ביני לבין עצמי להגיד דבר או חצי דבר למו"ח עד אשר אראה איך יפול דבר. כי עדיין לא באה לידי שום אגרת מויניציאה כאשר רמזת, ובבואה לפני — את אשר ישים אלקים בפי אותו אדבר למעניתם.

ועל עצם הדבר אומר לך: ידעתי, בני, ידעתי שחזקה על חבר שכמותך שלא יצא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן ואין בלבי שום פקפוק כי כנים דבריך, כי ירא ה' אתה מנעוריך ועולה לא ימצא בשפתיך; אבל לא אוכל להתאפק מלומר, כי נפלא ממני הדברים מאד, יען עלו ובאו למדרגה עצומה הגבה למעלה ממדרגת האר"י זלה"ה אעפ"י שהוא זלה"ה ישב מתבודד בפרישות עצומה כמה וכמה שנים. הן אמת שלא יפלא מה' דבר, אבל כשם שאינני יכול להכזיב כך אינני יכול להחליט בלי האמנה עד שאשמע ואראה ואבחן, כי אזן מלין תבחן וחך יטעם לאכול; בשכבר כתב הרשב"י זלה"ה: ,במטותא מינייכו לא תימרון מילתא דלא שמעתון מנא לנא דבר דא'. הן הוחלתי לאל ית', שאתה הוא ותהיה לארז אדיר; אבל כיון שלא ראיתי את החדש — איך אבא ואעיד? כי לא ראיתי מחבורך כ"א מעט מזער, וגם בהם לא הספיק לי הזמן לעיין בהיותך אצלי; וכפי מה שאתה כותב עכשיו, הנה הנם כטפה מן הים לגבי רובי תורתך. ואל אלקים הוא יודע, כי רבות מחשבות בלבי על זה. וכמה הייתי חפץ ומשתוקק להתראות עמך פנים בפנים, כי אז קוה קויתי כי תגדיל השמחה. והנה משבוע לשבוע מוכרח אני לילך למודונ"א עם ממוני הק"ק יצ"ו להתוועד שמה על עניני הקהלה; ולולי קשי זמן החרף וטיט יון הדרכים — מדי צאתי את העיר הייתי רוצה להרחיב את דרכי ולבוא אצלך, גם כי הכיס קיש קיש קריא. אמנם מן הטעמים הנזכרים כלם לא אוכל לעשות את אשר חפצתי, ולכן מה טוב היה לפי הנראה בעיני, אם מן השמים יסכימו עליך, שתבוא אתה אצלי ותביא חבורך העצמיי עמך. כי אז מתעלסים היינו באהבים וממתיקים סוד עם מו"ח נר"ו, כי סוף סוף יחיד בדורו הוא בגלילותינו והאמת מאר"שו תצמח. ובין כך ובין כך, אם יש מקום אתך (אחרי שהתחלת) לכתוב לי איזה דברים עצמיים, מגידים לחידושים מאשר יבואו עליך, למען יאורו עיני בשפר הבהיר — הנה מה טוב ומה נעים. ואם תרצה לשלוח לי איזה חבור עיקרי מחבוריך, יכול אתה לשלחו סתום וחתום, שמור ומשומר למנטובה ליד החכם כמהח"ר אהרן קויס, כי אז הוא ישלחנו אלי לבטח.

ומ"מ תמה אני: איך מהרת לגלות לאותו ר' יקותיאל? כי הלא ידעת, שזה דרכם כסל למו של האשכנזים והפולנים לפרסם ולבלבל; והמה היו מעולם בעוכרי החכמה ובני התערובות, כנראה מס' ,עמק המלך'.

ואחרים כמוהם שעשו עיסה בלוסה מדברי הרח"ו זלה"ה ושאר כתיבות, גם גנבו וגם שמו בכלי הדפוס, עד שנמסרה סודות התורה לחיצונים יצא עתק מפיהם בלשנם הטמא. ולפי דעתי זה היה א' מן הגורמים הגדולים להאריך גלותנו, מלבד מה שהאשכנזים שאמרתי לך הניחו מעות שנפסלו על קרן הצב"י כנודע. והנך רואה שהכזבים ההם מזיקים עתה וגורמים להשליך האמת ארצה, שזה סיבת קנאות החאגי"ש, כי הוא היה החוגר חרב בזמן החי"ן; ומצד זה (אף כי זדון לבו השיאו לפסוע על ראשי עם קדש בחפזון) יש קצת לדונו לכף זכות. וע"כ, בני, הזהר בכתבך לו (אם עדיין לא כתבת) לעשותו בכל דרך כבוד שלא לגרום מדון; כי הוא מן היוצאים לריב מהר ולשונו כאש צרבת. ועוד אני חוזר ומזהיר אותך על זה הרבה מאד, שלא תהיה כתיבתך לו אלא התנצלות אמיתי בדברים המתיישבים על הלב וברוב הענוה, כי זו ארח ישרים סלולה; וסוף האמת יעשה דרכו, ויבושו כל הנחרים בך. גם במלא רחב ארצך יראה לעני"ד, שטוב טוב הוא לקיים הצנע לכת ככל האפשר ועל הכל; כי הלא ידעת שהאר"י זלה"ה, בעונותינו הרבים, נענש מפני הגילוי והוסרה עטרתו מן הדור. גם אמרו ז"ל, שלוחות ראשונות נשתברו מפני שניתנו בפומבי גדול ושלטה בהם עין הרע. ה' ישמרך מכל רע לשבת בביתו לאורך ימים, אכי"ר.

ראה גם ראה, כי כל דברי אלה טובים ונכוחים ושקולים בשכל טוב, ובמה שהורשיתי אני מתבונן — יען עדיין אין לי עסק בנסתרותיך, עד אבוא אל מזבח אלקים בשמחת גיל. וכך חובתי, וכך יפה לי, להיות דברי עמך כאב את בן ירצה; ולפי חבתי תומתי. ובוחן לבות אלקים צדיק יודע יושר לבי אמרי ועל אוזן שומעת אני מדבר, וכנ"ל.

[אין חתימה]

יום ג' ט"ו לכסלו ת"ץ לפרט.

===

יא.

מרבינו לרבו הר"י באסאן ובו דרושים נפלאים ועמוקים מאד בחכמת הקבלה שקבל מאליהו ז"ל

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

אמרות כ"ת — אמרות טהורות, כלם נכוחים למבין — הגיעוני, ואשמח

בם, ואשיב לו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. כי מאשר הגדתי הדברים לכ״ת בלחישה — הלא בעיניו יראה ולבבו יבין אשר לא היה חפצי בגילוי, ופירסומי כסיתי גם כי כבר הורשיתי בה, כי אמרתי: הלא אם מחויב יהיה הדבר — על פועל ידי יצוני האלקים, ועשיתי כדברו. אך הרבה דרכים למקום, וכבר באחרת הודעתי נאמנה אשר עד היותי את כ״ת — יקשה הדבר. ובאמת ובאמונה, מה׳ היא להקים עצות עמוקות; אשר אוה מסיבות מתהפך בתחבלותיו, ומי יאמר לו מה תעשה?

ואני לא מהרתי — כי באמת אחרתי מאד. וגם לא הגדתי לר״י זה אשר בזה עומד עמדי, גם כי טוב וישר הוא; כי ד׳ חדשים ישב מבלי דעת מן הדבר הזה מאומה, אלא שבסיבות הדברים הגיע אליו, וארוך הענין להעלותו בכתב. והוא מדי שמעו — שם עצמו בעובי הקורה להרבות תשובה ופרישות ככל התיקונים אשר ניתנו לי אליו, ואתמול שלמו לו מ׳ יום בתענית ושתיקה שלא לדבר דבר אלא בלשון קדש ובדברי קדש, והיום בשמעו דברי כ״ת — ירא מאד, גם כי כמה פעמים אמר לי המגיד שלא ייראו מזה. ואני שבתי ושאלתי מדי שאלי דברים אחרים, וכה בלשון הזה אמר לי: „ולר״י תימר דלא ידחל דקבלה בעית לגלגלא זכותא על ידוי ויחמי לפיכך יסתלקון מילין׳.

אמנם על אשר נפלא בעיני כ״ת הדבר, ידע כי באמת עדיין לא הגעתי להשגת האר״י זלה״ה; כי כל הדברים האלה מורגלים היו אליו, אלא שלא ניתן לו הרשות לכתוב; כי הוא לא כתב דבר, ואני יען צויתי לכתוב — ע״כ רבו הכתבים מאד, ונראים פלא. ועל הפרישות אשר אמר, שישב האר״י מתבודד — הנה כמוהו אחרים רבים ואפשר יותר ממני ענו בצום נפשם ופרשו עד לפרדס, ולא היו כמוהו. אך האמת, שה׳ הוא ידע את מי יקרב לו, וזה באמת כי הדברים האלה אינם בזכות יחיד אלא בזכות רבים — באהבת אל את ישראל; והוא לוקח לו לאמצעי את הישר בעיניו לפי צורך הדורות והמקומות. ואין השגת איש א׳ פגם ח״ו לכל שאר הקדושים אשר בארץ היו, כי גם שמואל הקטן היה ראוי שתשרה עליו שכינה, אך כי לכל זמן ועת לכל חפץ; כי הרי לא הניחו הדורות מימיו לימי האר״י זלה״ה אך זכר. סוד חתום הוא, כי נפלאות ה׳ ומחשבותיו לישראל תמיד; והיודע סוד ההנהגה יבין דבר לאמתו. אך איני יכול לפרשו פה, כי רב ועצום הוא.

ואמת הוא, שמה שראה כ"ת היה כטפה מן הים, כי יראתי להביא עמי הספרים האלה מפני הסכנה. אך הנה ג' ספרים יש לי מן המגיד לבדו עד הגלות אליהו ז"ל, וס', קהלת' יהיה כאלף דפים קטנים בקירוב, וס' ה'תיקונים' — מאתים דפים, והחיבור אשר אני עושה על התורה עד עתה שאני מגיש לכ', אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים' — ת"ק דפים. ועוד יש לי מאמר 'משכני עליון' אשר ראה כ"ת, ו'מאמר הגאולה' ו'מאמר החכמה', ו'מאמר הדין', ועוד דרושים רבים, ופי' שם מ"ב, ופי' המרכבה, ו'מאמר השם'. כל אלה מלבד חידושים שונים, הנאמרים לי בשבתות וי"ט או בימים אשר אין אני עוסק בחיבורי הגדול. והנה כ' יודע, אשר נכספה כלתה נפשי לראות פני קדשו; אך להביא הכל א"א, ואני לא ידעתי לבחור מהם עיקרי יותר. ועל הכל — כי ירא אנכי להביא ספרים אלה עמי; אך לשלוח — הנה אם יודעני איך אעשה לשלוח לכמהר"ר אהרן קאזיס לבטח, אני אשלח איזה דבר, מה שאוכל.

האגרת אשר כתבתי לחאגיש הנה שלחתיה לכ"ת ויראה שאדרבה, כבורח מן המדון כתבתי לו, והכל — כאשר צויתי. אך היודעים את הדבר הנה מעט היו בא' וכלם פרצו לרוב אחרי אגרת החגיז, כי בצאת ההמון בויניציאה — עמדו אוהבי בעלי־הסוד להודיע הדבר על בוריו, ומשם נתפשט בכל העיר, ומשם לכאן; עד שעתה ת"ל הכל יודעים, ולא נשאר מפקפק בדבר כי־אם השוטה הגדול משה אלפרון, כי גם אברהם פיראריסי כבר האמין ונכנע. ורבים ת"ל מהבחורים שבים מעוון, ובאים ללמוד ולקבל תשובות, עד שאני צריך בס"ד לקבוע לימוד אחר; כי לא החדר מספיק, וגם לימוד הש"ס אינו שוה לכל הבאים. וע"כ אניח בחדרי אחד לומדי הש"ס, ובחדר אחר אקבע לימוד יותר קל ראוי לשומעיו. אך לומדי החכמה הם החברים יצ"ו, העושים תורתם עיקר ומלאכתם טפלה דבר יום ביומו; וגם הרופא פיראריסי' בא בכל לילה ללמוד חכמה, וגם הרב מאריני הכין לבוא. ואמש הרצו דברים הרופא פיראריסי והרופא כהן לגביר שלמה אשכנזי עד שנכנסו הדברים באזניו והאמין מאד; ואפילו אורי שלום מאמין הוא, רק שעדיין נשאר הדבר לתימה גדול בעיניו, ואני מקוה בהיות ה' בעזרי לעשות פרי טוב, לכבוד ה'. ואני איני מגלה רק דברים שהורשיתי בם, כי בספרי רבים דילוגים; יש נרשמים כך: ס' לבלתי גלות.

והנה אני שולח לכ"ת חידוש א' מאשר נאמרו לי אתמול, ובהיותו דבר

ערב מאד ע"כ אכתוב אותו, ואבארהו אך בקיצור מאפס זמן ומקום, ובו מתבארים סודות רבים מדרכי החכמה.

על פסוק ,אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים' — מאליהו נאמר:

הנה כתוב ויהי בישורון מלך כו' צריך לדעת איך עיקר הכונה בבריאה היה רק להוציא האדם שיהיה בעל בחירה כמ"ש בכללים, וע"כ כל הבריאה נמשכה למה שצריך לזה הענין. ונמצא שתחלת הבריאה היה הצמצום של הא"ס ב"ה והתפשטות הקו, והצמצום הוא שרש המקבלים והקו הוא בחי' המשפיע המתפשט לפעול, וזה הענין עצמו הוא ענין החסד והדין, וחכמים אמרו שהעולם נברא בדין כי הוא העיקר בהיותו שרש המקבלים, והחסד הוא רק לשיתוף עמו מדת הרחמים כי הוא ענין ההשפעה המוגבלת, וזה עצמו ענין פנימיות וחיצוניות. וברדת המדרגות, שהיא ירידת האור בכחו, הנה כל תחתון יוצא מחיצוניות העליון עד שבסוף המדריגות יצא החיצוניות הגמור והוא הגשמיות. ונמצא לפ"ז שסוד פנימיות וחיצוניות, ימין ושמאל, זכר ונקבה הכל ענין א' הוא, כי בהיות הפנימיות והחיצוניות מתחברים ונכללים זה בזה נתחברו בדרכים שונים ונעשו כל אלה הדברים, ושרש הכל משפיע ומקבל, כי זאת כל הכונה.

והנה יבין בזה ענין א' שקשה מאד בדברי האר"י, שהנה הוא אומר שנה"י דעתיק הם מוחין לא"א, וכן שנה"י דכתר הם מוחין לחו"ב כמ"ש בענין השבירה, והלא אינו כך לפי ההתלבשות? אך עומק הענין ה"ס הרכבת המאורות שהם מתרכבים בדרכים שונים, ובאמת זה עיקר גדול בחכמה ורבים לא ידעוהו וע"כ דברים רבים נסתרו מהם. כי סוד המוחין הוא פנימיות הענף ששרשו נעשה בו נשמה, ובאמת ששרש א"א מנה"י דעתיק שהוא חיצוניותו, ושרש או"א מנה"י דא"א, אך ההתלבשות היא בדרך אחר, כי היא הרכבה אחרת נודעת בסוד ההנהגה, ואין אני יכול לפרש עתה הרבה כי יאריך הענין מאד, ודברי האר"י זלה"ה סתומים עד להרבה. והנה א"א וז"א הם סוד שתי ההנהגות חסד ודין, ונוק' היא מאנא דכלא בסוד ההסכמה, ושלשה רישין דעתיקא הם שרש הכל בסוד חד"ר *, כי רישא דל"א, היא שרש המלכות. והנה זה תיקון כל הדברים להיות לה השתי בחי' מתחברות: פני המקבל למשפיע ופני המשפיע למקבל, וז"ס הזיווג שהוא דוקא הסכמת הימין והשמאל. והנה יש בתחלה

* ר"ת חסד דין רחמים.

זיווג נשיקין שהוא כפול כי הוא דוקא חיבור הימין והשמאל בסוד הפנימיות, ואז תצא ההשפעה בהסכמה בסוד משפיע למקבל, והוא זיווג היסודות שאינו כפול. וכל הדברים האלה הם ראשי פרקים, שכלם צריכים לבאר ענין הפסוק שהתחלתי, ואני מקצר ועולה פן אאריך יותר. והנה כל הענינים אשר הם בשרש צריכים להיות מורגשים למטה שהכ' ישראל, כי בעבורם היתה הבריאה. והנה השכינה עצמה היא השרש של ישראל, ויש בה שתי בחי' שהם עצמם סוד פנימיות וחיצוניות, והם לאה ורחל והסוד ה"ה, כי בלהה וזלפה הם רק אחורי רחל ולאה, והנה משם יוצאים השבטים שסודם ו"ו שהם י"ב הצירופים ו' לימין וששה לשמאל. והנה סוד זה הוא ענין התרין משיחין, כי הם שלימות התיקון וז"ס גדול מאד. כי כל ישראל הם הענפים של השכינה, אך המלך הוא גילוי השרש עצמו, ומפני היות השרש כך בשנים, גם המשיחים צריכים להיות כך, והתיקון בסוד 'והיו לאחדים בידיך', כי כמה פעמים עמד זה התיקון להתקן ולא הצליח אלא בסוף הענין בימי המשיח ונמצא המלך גילוי השרש בעצמו וע"כ הוא כולל כל העמים, וזהו ,ויהי בישורון מלך בהתאסף' כי מאספן וקיבוץ כלם הוא המלך. אך בתחלה לא זכו ישראל שיהיה להם מלך, כי עדיין לא נתקנו הדברים כראוי, רק שופטים עמדו להם מצד היסוד, כי כך צריך להנהגה; אבל אח"כ התחילה בהם המלוכה וזה בימי שאול והוא מבנימין. והענין — כי יוסף לו ראויה המלכות מצד רחל, ויהודה מצד לאה, וכבר אמרתי שהתיקון הוא היות השתי בחי' האלה מחוברות, ועתה אומר מי מחברם כי בנימין הוא המחבר אותם, כי יוסף הוא מן היסוד, ויהודה מן המלכות, אך בנימין הוא הרוחא דשבק בה בעלה והוא המקשר הזכר עם הנקבה, ולכן הוא נטל המלכות בראשונה שעי"ז יתחברו לה השנים. ואח"כ ינתן המלכות לדוד שהוא סוד הנקבה כי לה ההנהגה בתחתונים ובחי' הזכר נכלל בה שהוא מלכות יוסף שכך היה ראוי לתיקונם של ישראל, אז אך מפני ששאול עצמו שבו היה תלוי התיקון הזה לא תיקן כראוי, זה גרם מכשול גם לדוד שאמר ,אתה וציבא תחלקו את השדה' ואז נגמרה חלוקת המלכות בין ירבעם לרחבעם שהם יהודה ויוסף, והכל בא משאול כי ע"י בנו היה הדבר. וסוף התיקון יהיה בחזור אלה השנים להתחבר בחיבור א' בזמן התרין משיחין, שנא' ,והיו לאחדים בידך' ומב"ד יהיה בראש בסוד „מי בראש — בן ישי בראש". ונמצא שכל זה נמשך מן

השרש שהוא חיבור הזכר והנקבה, וזה ,אני׳ מלכות, ,אל שדי׳ ביסוד ,פרה ורבה׳ להוציא תולדה בסוד זה והוא בנימין שהוא יחבר השני ענפים בסוד אפרים ויהודה ע״י שני המלכים בסוד התרין משיחין וזהו ,גוי וקהל גוים׳ ,ומלכים׳.

והנה יש כאן סוד גדול, כי אח״כ בזמן אחשורוש ארז״ל הדור קבלוה בימי אחשורוש ע״י מרדכי, והענין: כי ראשית הקלקול היה בזה הסוד והוא חטא אדה״ר בעץ הדעת שהפריד האלנות וגרם חשך החיצוניות שבו אוחזות הקליפות ואז הוחשך הגוף בסוד כתנות עור, ובמ״ת עמדו הדברים בתיקון וה״ס ה׳ מסיני בא כו׳ כי כל הקליפות נכללות בב׳ שהם עשו וישמעאל, פנימיות וחיצוניות ושניהם הם חיצוניות לחיצוניות הקדושה שהוא השמאל. והנה באותו הזמן התחיל התיקון מלמטה למעלה ונכלל הטוב שבעשו שהוא החיצוניות בישמעאל שהוא הפנימיות של הס״א וע״כ ,זרח משעיר הופיע מהר פארן׳ ושניהם חיצוניות לקדושה ואז ,ואתא מרבבות קדש׳ ואז הקדושה נצח נכללה שמאל בימין, ואח״כ מן הימין הזה הכולל השמאל ניתנה התורה לישראל שיתקנו כל זה התיקון כא׳ והסוד ,מימינו אש דת למו׳ וזה העקרבי כי חמרי חיורי שראה סביב להר סיני, ואז ניתנו הלוחות שנים א׳ סוד חיבור הב׳ מדרגות האלה. והנה אם ישראל היו יכולים לסבול כל גלות מצרים היה נתקן הכל, אך יען לא סבלו כלו יצא הערב־רב בלתי מתוקן ובשבילו הוצרך כפית ההר כגיגית שעי״ז יצא הרע מהם. אך יען הדבר נעשה בחזקה לא עמד הרבה, כי קלקלו ערב־רב וחזר קלקול אדם הראשון למקומו ונשברו הלוחות שהוא פירוד המדרגות האלה וחזרה מיתה והלכו הדברים עד חרבן הבית, כי התיקונים שבאמצע לא נתקיימו. והנה כשהיו רוצים לבנות הבית ב׳ שהוא סוד ה׳ תתאה בחי׳ החיצוניות אז נתעורר קטרוג בסוד הפגם הא׳ והוא בסימן בסוד סמן העוון כי מעץ הדעת נמשך, אך מרדכי שהוא מבנימין חזר לתקן תיקון חיבור יהודה ויוסף, ובאמת בנימין מכח יוסף הוא בא וה״ס ,יוסף ה׳ לי בן אחר׳ ונקרא מרדכי היהודי לתיקונו שהיה מחבר אליו יהודה, ובאמת זה הענין התחיל בא׳ כי בנימין ניתן ביד יהודה להביאו ליוסף, ולא אוכל להאריך עתה בזה. אך מרדכי ודאי תיקן תיקון החיבור הזה והמן נתלה על העץ שהוא עץ הדעת שהיה רוצה להתגבר עליו ונכנע תחתיו והעץ ג׳ אמה בסוד ה׳ תתאה שאמרתי, ואז הדור קבלוה כי מה שתיקן המ״ת

כבר נחלש ועתה שב להתחזק. אך באמת שבית שני לא השלים התיקון, אלא לסוף הימים הולכים הדברים בתיקון התרין משיחין, וכל זה סוד ,גוי וקהל גוים' שאמרנו.

הנה זה חידוש א' מאותם שנאמרו לי אתמול, ויש עוד כזה ג' אחרים, אך אין לי לא זמן ולא מקום לכותבם; ולהפיק רצונו עשיתי זאת, ויראה וידע שאין אלה אלא דברי אלקים חיים. אחלה פניו: יודיעני, מה ישיב בחכמתו לאנשי ויניציאה? ואני משתחוה לפני הכהן הגדול כמוהר"ר חמיו נר"ו ומחבק את כמוהר"ר בנו נר"ו. ואלקי האלקים ימלא כל משאלותיו לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו,

משה חיים לוצאטו

פאדובה יום ו' ס' ושנת ,אשר חנן אלקים את עבדך' לפ"ק.

היום אני שולח לכמהח"ר אהרן קאזיס את ס' התיקונים שלי, וזה יהיה לאות על השאר, כי כן כלם וזה הוא רק חלק קטן מהם ועליהם ידון. אחלה פניו להסתיר הכתב הנשלח לי מויניציאה, וכן ענין השליח כי כן מפקידים עלי ר' שלמה זלמן וחבריו הרבה מאד, שלא יתגלו הם לפני הישיבה.

===

יב.

מכתב נפלא מאד מרבינו להרב הק' המקובל ר' בנימין כהן ז"ל

ובסופו מספר בפרטות איך נתגלה אליו המגיד ואליהו ז"ל וכו'.

מקור מים חיים, מעין מבית ה' קדש מוצאו, רבא אלנא ותקיף, מלאך ה' צבאות הוא נר"ו.

בוחן לבות וכליות אלקים צדיק, עדי בשמים וסהדי במרומים על מה ועל מה הסתרתי מכ"ת דבר צפנתי בלבי מאז זכיתי להקביל פני קדשו כראות פני אלקים, כי רק מבלי חפצי לגלות הדבר הזה נמנעתי אחור; ועתה אשר כבר נתפרסם הדבר כאשר דבר ה', כי הוא אמר ויהי, ציוה ויעמוד — שמחתי מאד בשמעי אשר הגיעו דברים לאזניו על יד איש חכם כמלאך אלקים מ"ו כמוהר"ר חתנו נר"ו. ושמחה על שמחה הגדילה לי בראותי אשר כ"ת, כמשפט לרוח טובתו וליושר דעתו, לקח

דברים לאמתם ולתומתם. ועתה אדוני, חי נפשי כי רצתה רוחי עד מאד לראות פניו, פני קדוש; אמנם נמנע ממני הדבר עד זמן היריד הבע"ל, כי אז אבא ואשתחוה לפני הדרת כ"ת, אם ירצה ה'. כי הנה עתה, אשר ת"ל נגלו הדברים כלם — כי היו עד עתה סתומים וחתומים בלבב החברים ה"י — הנה, שבח לאלקי ישראל, מרבים העם לשוב מעון ולדרוש את דבר ה'; ואלי יאספו כל חרד דבר יום ביומו לשמוע חידושים, כאשר יודיע ה' אלי, ובחורים מעם — אשר עד הנה הלכו אחרי הבלי הילדות והשחרות — הנה, ב"ה, נטו מדרך רעה לשוב אל ה' ובאים ולוקחים תיקונים איש איש ממעשיו אשר עשה. ועתה, הנה תמול בואם — והיום אעזבם ללכת אל ארץ אחרת? לא יתכן הדבר! כי צריך אני להחזיק בם עד נטוע ועד הכון רגלם בדרך ה', כאשר אני מקוה. זאת ועוד אחרת: שאי אפשר לסמוך על הנס להביא את' את ספרי מפני סכנת החקירה*. אמנם, ליקר נפש כ"ת אשר יקרה מאד, מוכרח אני לגלות לו מסתרי אלקים, כאשר הורשיתי וכאשר יוכל המכתב שאת; ויראה ויבין בעין שכלו היקר והטהור עומק הדברים, אשר עמקו מחשבות ה':

כאשר פתוח לרוחה היה פתח ההשפעה בהיות בה"מ קיים, כן נסתם בזמן חרבנו ולקחת הס"א כת ככח אשר לקחה על־פי חטאי אבותינו אשר חטאו. ומאותה השנה גלגולי דברים נתגלגלו למעלה לפי המדרגות הצריכות להתקן, וכל יום מאור חדש הוא; ולפי טבע המאור ההוא ולפי הפגם הנפגם בו ולפי התיקון הפרטי הצריך לו, כך נמשכו דברים למטה בעה"ז. וכמה תיקונים נתקנו לישראל בזמן גלותם; הלא המה תיקון המשנה, תיקון הגמרא, תיקון המדרשים, שכלם הם תיקונים פרטים, כלם צריכים איש בזמנו דוקא, והם נעשים בזמן שבו הגיעה להאיר מדרגה אחת שבה תלוי התיקון ההוא ליתקן. אך תיקון הזוהר הוא העולה על כלם, והנה סודו הוא הפנימיות עצמו, כי כל הפשט בחיצוניות הוא וכאשר כל ההנהגה עיקרו בפנימיות — ע"כ עיקר התיקונים הוא הזוהר. ויותר בפרט אבאר הדבר, כי הזוהר הוא דוקא בחי' הטפה היוצאת מן היסוד, וע"כ נקרא זוהר הרקיע; וכבר נודע, שכל ההנהגה ע"י הזיווג היא וכלה נכללת בהשפעת הטפה. והנה כשיהיה זכות, שהטפה הזאת תגיע בחינתה עד למטה בעולם

* הכונה על הכומרים שליחי האפיפור שהיו חוקרים אחר ספרי ישראל ולפעמים היו מחרימים אותם.

השפל — הנה כל הדברים יהיו מתתקנים על ידי תיקון גדול כי בה נעשה הכל לכל הצדדין. והנה זכה רשב"י להיות הכלי האמצעי להמשיך תיקון זה ועשה הזהר, אבל האמת שלא יצא אלא חלק א' אור מאותה הבחינה, וזה לצורך זה שיקיים ישראל וכל העולם בזמן הגלות; אך התיקון האמתי הוא, שיהיה הענין זה קיים תמיד, שלא יפסק. כי כן ההשפעה תצא חדשה בסוד 'חדשים לבקרים', כי זה סוד המן הבא בזכות משה שהוא כללות כל הס"ר וממשיך השפעת הזיווג בכח כלם כאחד. והנה אחרי הרשב"י ע"ה חזרה הס"א וסיתמה, כי לא היה התיקון אלא לשעה. וסוד הענין: כי התיקונים הנעשים לפי ההכנה שנשלמה במקבלים, זה יעמוד כי ימשך מכח היות הדברים בהקבלתם כראוי. אבל יש פעמים שלפי המדרגה המתעוררת תתגבר הארה העליונה ומבלי הכנת התחתונים תתגבר ותעבור ותעשה הדבר ההוא ואז לא תעמוד הרבה כי תסתלק אח"כ, אלא שתיקונה ישמר לימים ארוכים להגלות; והאות ע"ז: גדלות יציאת מצרים. וע"כ אחר רשב"י נסתמו הדברים; ואח"כ בהגיע מדרגות הארות להאיר נראו תיקונים אחרים עד שבא האר"י זלה"ל, ואז האירה הארה מבחי' הראשונה שהאירה בזמן הרשב"י ע"ה, ואז ניתן לו לפרש דוקא ענין הזוהר של רשב"י ע"ה, והוא שלימות הארה הא'. והנה יראה כ"ת. שלא דמתה ההכנה שהוצרכה לרשב"י להכנת האר"י; כי לזה הוצרך מערה וע"י בריחה ובזקנותו, ולזה הוצרך פרישות ומבחירתו בילדותו. וכמה אחרים, שעשו פרישות וסיגופים וחסידות יותר שנים ממה שעשה האר"י זלה"ה — ואעפ"כ לא היו כמוהו, ולא קרוב אליו. אך האמת, כי כמו שיש הרבה קצים לגאולה, כי בהרבה מדרגות יכולים להגאל, כמ"ש האר"י עצמו בענין 'וירא ה' כי סר לראות', ולפי המדרגה הגואלת כך הם סדרי הגאולה, — כך הוא בכל הארה, שלפי המדריגה המאירה כך היא ההכנה הצריכה לה. והנה מזמן האר"י והלאה עמדו גדולים בישראל, וכלם מבחי' ההארה ההיא שנסתלקה באותו הזמן; והלכו הדברים מדור לדור.

והנה עתה אגיד להדרת כ"ת אמרים אמת כאשר הודיע ה' אלי על דברת כ"ת, כי ראש שבטי ישראל הוא וכבר זיכהו ה' להיות שמו הטוב הולך עד אפסי ארץ; אך תלמידים מובהקים לא זכנו שיעמדו לפניו, ומאת ה' כל דבר — אם קטון ואם גדול הוא. אך אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו; ע"כ לא אומר אלא ראשי פרקים, מה שאי אפשר זולתם להראות

לכ"ת אמתו של דבר: כי עד כ"ת הגיעה ההארה מהארת האר"י זלה"ה, ובהיות כ"ת משרש קין משרש יחזקאל הנביא, ובו נשלם תיקון ההארה הא' — על כן הנה בעונותינו חטאינו הוא נשא ומכאובינו הוא סבלם. וגם העברת הערלה נמסרה לו, כי האי מאן דבמאדים ו' והוא משורש גבורה כאשר זכרתי. אמם בהיות כבר שלם התיקון הא' — ע"כ לא היה צורך לתלמידים אחרים, כי אין צורך לאותה ההארה להתפשט עוד. ועתה ברצות ה' להיטיב לעמו, רצה לגלות עוד אורה חדשה מבחי' הזוהר ג"כ, שהוא מהארת הטפה כנ"ל; והוא בחסדו בחר בי. ומה אומר בזה אם על הכנתי ידרוש? הן אמת, שרק חסד עשה זאת ולא כהכנתי. אך האמת הוא, כי שנים שקדתי על ענין היהודים ליהד יחודים, כמעט בכל רביע שעה יחוד א', כאשר אני מתמיד גם עתה ת"ל. וגם ראיתי לעמוד בטהרה, אך תעניות לא עשיתי הרבה; כי אם זאת היתה לי התמדת היחודים, ושרש הכל הארת המדרגה אשר שלטה בזמן ההוא — ולקח הב"ה אותי לכלי כאשר חפץ.

אך הצעת המעשה בקיצור: ביום ר"ח סיון התפ"ז, בהיותי מיחד יחוד א', נרדמתי ובהקיצי שמעתי קול אומר: "לגלאה נחיתנא רזין טמירין דמלכא קדישא". ומעט עמדתי מרעיד, ואחר נתחזקתי; והקול לא פסק, ואמר סוד מה שאמר. ביום הב' בשעה ההיא השתדלתי להיות לבדי בחדר, וחזר הקול ואמר סוד אחר; עד שאח"כ ביום אחד גילה לי, שהוא מגיד שלוח מן השמים ומסר לי יחודים פרטים לכוין בכל יום ואז יבא. ואני לא רואה אותו, אלא שומע קולו מדבר מתוך פי. ואח"כ נתן לי רשות לשאל ג"כ. ואח"כ כמשלש חדשים נתן לי תיקונים פרטים לעשות בכל יום, כדי שאזכה לגילוי אליהו ז"ל. ואז צוה לי לחבר ספר על קהלת, שהוא היה מפרש לי הסוד של הפסוקים כ"א. ואח"כ בא אליהו ואמר סודות מה שאמר; והוא אמר, שעתה יבא מט' שרא רבא. ובבואו ידעתי שהוא הוא, מפני דברי אליהו שאמר לי; ומאז והלאה הכרתים, כל א' בפני עצמו. וגם יש נשמות מתגלות, שאיני יודע שמם; ובכתבי האידושים אשר אומרים, אכתוב היום האחד אתי. וכל הדברים האלה בנפלי על פני אני עושה, ורואה את הנשמות הקדושות כמתוך חלום ממש בצורת אדם.

ובאמת ובאמונה אני אומר, שעדיין לא הגעתי עד מחצית השגת האר"י זלה"ה; רק שהוא לא הורשה לכתוב ואני צויתי לכתוב. ואני גלה לי, ת"ל,

המגיד בפנימיות החכמה דברים נפלאים אשר לא נודעו מהרבה; כי דברי האר"י סתומים מאד. ובפרט ענין הקושיא איך קו האמ"ס יעבור בתוך עשיה, וכללות ענין ג' דברים הם כללות החכמה: פרשיות ההנהגה, ירידת האור בהדרגה בכחו והרכבת המאורות, כי כל הצורות מה שאנו מציירים לא מראות ערך הכמות אלא ערך האיכות, והוא אינו מעניני הגשמיות כי כל החכמה היא רק סדרי ההנהגה לפי מזג החד"ר. וכבר כל הדברים האלה יראה כ"ת בכללים אשר שלחתי למ"ו כמוהר"ר חתנו נר"ו. כל אלה הדברים דחקתי וכתבתי להפיק רצון כ"ת. ומאשר יהיה בסוף הדברים — אין לי רשות לדבר כלל, כי סתומים וחתומים.

ומעתה אצא מלפני הדרת כ"ת משתחוה אפים ארצה ונושק כפות רגליו מרוב אהבה ונפש שוקקה, וה' אלקים ימלא משאלותיו לאורך ימים לטובה, אכי"ר.

עבד עולם,
משה חיים לוצאטו

ליל מ"ש ג' חנוכה הת"ק פאדובה.

===

יג.

מכתב נפלא מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

קבלתי אגרתו החמודה, ושמחתי מאד אשר ערבה לו אגרתי לחגיש אשר ע"פ המגיד עשיתיה, כאשר אמרתי לכ"ת. והנני שולח את האגרת הזאת אשר פה פתוחה לכמוהר"ר חמיו נר"ו, ובה יראה כ"ת אשר עומק הדברים גליתי לו, מה שלא גליתי באמת אל חברי ה"י עד היום הזה, כי לאשר יקר בעיני רום כבודו עשיתי זאת. ואני ב"ה ידעתי כי אלקים לי, והוא בשטן יגער לבל ישטין עלינו. ועתה, ת"ל, רבים העם עלי לדרוש ה' דבר יום ביומו עד כי באמת אין מקום יספיק להם, ומפשעם שבים ונטהרים ת"ל.

עתה לאפס זמן לא אאריך, כי אחבק את הבן יקיר כמהר"ר בנו נר"ו; ואוכיר כ"ת: ישתדל על דבר הרכילות להשלים לטובה. ושלום להם מאת מורי אבי, ואלקי השמים והארץ ימלא משאלות לבו לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' ג' לחנוכה הת"ק.

יד.

מכתב נפלא מאד מרבינו לרבו הר"י באסאן

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

ראה ראיתי — ואשמח — דברי כ"ת הקורא אותי לבוא ליאור באור פניו הטהורים, וידעתי גם אני כי טוב היה הדבר לי ולאחרים; אכן אדוני רואה את הזמן כי פנים קלקל והדרכים מעכבים וחוסמים את העוברים, ע"כ א"א לי כעת לעשות זאת בשום פנים.

ועל הענין אומר לכ"ת, כי אשר כתבתי לכ"ת מאברהם הפיראריסי וחבריו — לא לאות ולא לעדה כתבתיו, כי ידעתי: גדולים ממני מאד עדיין אין לאל ידם להעיד על הדבר הזה; ורק לתשובת שאלת כ"ת, אשר שאל מי הם היודעים ועומדים בסוד הדבר וחסד ה', הגדתי לכ"ת אשר זיכני להעיר תשובה בלב בניו, כי גם בקשי־העורף וחזקי־הפנים. ועל התמיהות אשר נפלאת בעיני כ"ת — אשיב אמרים אמת: כי מי יהיה האיש החכם והגדול מאד אשר יכול בחקירות ודרישות לברר הענין הזה, כאשר היה אדוני חפץ להראות את כל העניינים אל תוך תכונתו? הלא אשר ידינו על הדברים ועל המעשים ועדיין לא ראו ולא שמעו בדבר המדבר אלי וע"כ לא יוכלו אלא לשפוט שהדברים יהיו טובים וערבים לשומעיהם, גדולים ונפלאים מהמעשים שהיו לפי תומתם, — אך מאן מוכח שיהיה אליהו המדבר, או רעיא מהימנא וחבריו? הנה, אדוני, לא לאדם הבחינה הזאת. כי רק אם נביא היה בימינו, אשר עמד בסוד ה' — הוא יגיד ויעיד זאת; וכל חכמי ישראל לא יוכלו אלא לומר: קרובים הדברים. ע"כ על כל האמת הזאת אומר לכ"ת, כי כאשר יש עם לבבי לבוא לקבל אור פני קדשו ופני קדש הכהן הגדול כמוהר"ר חמיו נר"ו, למען כבודם המוטל עלי כל הימים — כן לא אזוז ממקומי בעבור אחרים. כי עתה מה? דברי אלקים חיים אני אומר, השומע ישמע והחדל יחדל. אם ימצאו בדברי כל עולה — אזי יאספו, יקבצו ויראו כחם הגדול; ואם לא — יחדלו ויחרישו, ולא יהיו עוברים ומתעברים על ריב לא להם. כי רק דברי תשובה וכבושין דורש אני לרבים, ודברי אהבה בין ישראל לאביהם שבשמים — הירע להם זאת? הנה הדברים מוכיחים על עצמם, ורוב

החידושים, ת"ל, יודיעו אמת כי לא מלבי. והדבר אשר כתבתי לכ"ת כי ערב לפני כבוד חמיו נר"ו — הנה עינו הטהור יראה בו מאשר יראו אחרים; כי לא על השטח הוא עומד, כי עד העומק ירד אשר לא הגיעוהו חכמי לב. כי באמת ובאמונה לא מן הכל הובנו דברי האר"י זלה"ה, וביד רבים הנם היום הזה כדברי ספר החתום; ורק מאת ה' היתה זאת לגלות חכמה אשר סתרה דרכה.

ועל הפרישות ועל שאר הדברים — מה אוכל להשיב את אשר לא הודיע ה' לבני האדם דרכיו, כי גבהו מדרכינו ומכל אורחות מחשבותינו מאד? לא זכות ולא יושר, כי אך: אם לא הייתי כלי מוכן לפניו — לא בחר בי. ויחודי ר' נתן ודבריו לא אומר בכתב, כי אם פה לפה, בס"ד, אודיע לכ"ת דבר אמת אשר גלה לי ה' בחסדו, כי לא ידע אנוש דרכי מזימותיו. ועל הגילוי — אם לא יתברר לכ"ת אמתו, הדבר טוב; אך אם ישפוט בשכלו הבהיר, כי כנים הדברים — עתה ידע כי לא שלא ברשות עשיתי דבר, וכל אשר היה ואשר יהיה מה' הוא. ואני לא אחוש על כל דברי מדבר, כי בסופם ישתוקו. ואלקי האלקים, אשר בחר בי ואשר הציבני לפניו באמת ובאמונה, ידעתי, יעמוד היום ובכל יום ויום על ימיני; ומי יערב לבו — יגש אלי. שב אני ואומר: אין אני כי אם מגלה חכמה, אשר צויתי בשם ה' להודיע ולגלות לבניו יקר תפארת גדולתו, ובדברי לא תמצא מרמה ועולה, אשר לא כן; כי הדברים עתיקים, כלם נכוחים למבין ביראת ה' תמיד. מי יאמין — יבא וישמח בשמחת ה' ומי לא יאמין — יכבד וישב בביתו; ומי יהרוס — יהרס, כי ה' דבר. ועל ענין שמיעת קול המגיד אשר שמעו בני ישיבת המוהרר"ק — הנה לא כן שמעו תלמידי האר"י זלה"ה, ובאמת לא כל המגידים שוים; אבל דרכי ההשפעה לא לכל הם נודעים, כי סתרים המה. אך ידע נאמנה, כי מפני השמעו — ע"כ היה גם פחד, שלא יתערב דבר שקר ח"ו, כאשר כתב באגרת הקודמת בשם כמוהר"ר חמיו נר"ו; ועל אשר לא נשמע את שלי — על כן בה' בטחתי שלא תגש אלי רעה. כלל הדברים: דרך ה' לא נודעה, כי נכר לה' ולא לבני האדם; ואנחנו לברכתו נצפה דבר יום ביומו, אשר יעמוס לנו עד ינחם עניה מעניה ומלאה הארץ דעת את ה'.

ומן האגרת, אשר כתבתי לכ"ת ולכבוד כמוהר"ר חמיו נר"ו בשבת

שעברה, יראה מזער מכביר מנפלאות ה', דברים אשר לא היתי מעלה בכתב אם לא לכבוד הדרת קדשם אשר חובה עלי להעלותם עטרה על ראשי כל ימי חיי. רק עתה לא אוכל, ולא כך צויתי, צאת מביתי בדרכים אשר כאלה; כי למה אשים עצמי במקום סכנה על לא דבר? כ"ש אשר אעזוב את עם ה' אלה, הבאים אלי בנפש שוקקה דבר יום ביומו? חלילה לי! יודע ה' את אשר לו, ואת הקדוש והקריב אליו, והמטים אקלקלותם יוליכם ה' את פועלי האון; שלום על ישראל. התיקונים אשר לי, כבר קבלם כמהר"ר אהרן קאוויס ובהמצא דרך לו — יגיעה לכ"ת. גם אקוה תשובה מכ"ת על הדבר אשר ביניגו. והנני משתחוה לפני הדרת קדש כמוהר"ר חמיו נר"ו ומחבק בכל לבי הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו ודורש שלום כל בני ביתו. ואלקי השלום ינחילם שלום ושמחה לאורך ימים ושנות חיים בקרב ישראל, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

יום ו' ה' לחנוכה ס' ושנת
כי נסון הדבר מעם האלקים, פאדובה.

===

טו.

מכתב נפלא מאד מרבינו לרבו הר"י באסאן

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, נר"ו.

שתים הנה בשמחה האירו אל עבר פני. וכבר אדוני החכם ראה ראה בעין שכלו הזך אשר לא זמן הוא לי עתה ליסע מביתי; אך ודאי אמהר, כאשר אוכל, למלא את כל חפצו. ולויניציאה ישיב כאשר ישיב, כי אינו צריך להזכרותי. אך הנה יכול יוכל להסיר מלבבם הקושי אשר להם, כי אם להיות ח"ל — הנה ממדרגה זאת עד הנבואה אשר איננה שורה בח"ל יהיו כמה מדרגות. ויותר מאשר יחשבו הם על הדבר, היוכל להיות — הנה נהיה כמוהו; כי אם לא ניתן רשות להאר"י לכתוב — הלא הוא בכל אות נפשו היה הולך על הקברים לדבר עם הצדיקים, ואם היה רוצה

לכתוב הדברים בשם אומרם — הנה היה כזה. אם על ימי ילדותי — שמואל וירמיה אפילו נבואה בנערותם השיגו, והאר"י עצמו כשנים האלה היה לו בראשית השגותיו. אם על פרישותי והכנותי — לא יבקשו, כי לה' לבות וכליות והאדם יראה לעינים, וחקירה הזאת לא טובה היא. אם מצאו בדברי דבר קטון אשר לא כדת — אז יחקורו. וכבר אמרתי: חכמת כ"ת אינה צריכה לי. ועל כל אשר שאלני אשיב, אם יר"ה, בשבת הבאה. ולאפס זמן לא אאריך, כי חידושים יפים מאד יש לי לכתוב לכ"ת ואכתבם בשבת הבאה. אספר לו כי הרופא אלפרון נשא עש"ק שעבר, והנני מחבק את הבן יקיר לו כמהח"ר בנו נר"ו, ודורש שלום כל בני ביתו. וה' אלקים ימלא משאלות לבם לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' ב' לחדש טבת תת"ץ.

===

טז.

מרבינו לרבו הר"י באסאן ובו מאמר עמוק מאד שקבל אז

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, נר"ו.

לא זכיתי לראות אור במעשה ידי אצבעותיו הטהורים בשבת שעברה, לא ידעתי למה. אקוה לשמוע מה היתה תשובת כ"ת לבני ויניציאה, עתה אני עושה לימוד יפה, ת"ל, לפרש כל המאמרים הזרים אשר ב'עין ישראל' ואני ממשיך הדברים לפשט ומפרשם ברבים, והם להם לנחת־רוח גדול. הנה אני שולח חידוש א' קטן לכ"ת אשר נאמר לי עתה מקרוב, ואעתיקהו בלשוני כאשר כתבתיו בספרי, להיותו דבר יפה מאד; ויחנני להראות אותו גם לרב הגדול כמוהר"ר חמיו נר"ו.

והדר מטט' שרא רבא פתח ואמר: והאבדתי חכמים מאדום כו' חכמים ותבונה אחאי הני אלה כאלה רזא עלאה, דהא ס"א הוא רזא דשבע תתאי איבעי לה, ומהני יתיר וכדין משתעבדן לסטר קדישא בסידורא שלים, ומאי דנטלת יתיר אצטריך לנטלא ליה מנא, ורזא דא תלת קדמאי חכמים תרין י' וקוצא דיליה אבל חכמה לגו חכמה לבר, תבונה חד כיון דאלין

מסתלקי מיניה מיד וחתו גבוריך תימן לתתא למען יכרת איש כו' דא דרגא תתאה דכלא מני תימן אלא לא כיללם ישמעאל דכליל ביה וכלהו בגבורה תליין וחתו גבוריך ודאי ורזא דמלה הנה ה' רוכב על עב קל וכו' והא אתמר, אבל כתיב אם גנבים באו לך כו' כלא רזא עלאה דכתיב תמחה את זכר עמלק וכתיב אמחה אבל כלא איהו מחובא דאד"ק תמחה את שירותא דכלא בהס"א מיעוטא דסיהרא לקב"ה מטת מלה אמחה ות"ח כמה אינון דאזמינו תיקונין לסוף יומיא לאפקי את קודשא מגו מסאבותא אבל כלהו אזמינו ולא אשלימו עד דישתלם כלא בזמניה, ויעקב ורחל שרו מילין דכתיב ויגנוב יעקב את לב כו ותגנוב רחל כו' וכלא אצטרך וכארחא דא אצטריך. ויעקב כד נפיק לקבל עשו כתיב עם לבן גרתי דתיקונין אזמין לקבלם ולא דחיל, תו כלהו אינון גרמייהו על ג"ר דכתיב בהו ואינין אגרייהו דאינין נטלין כל טיבי דאתחזי, עכ"ד כלא הזמנה לאשתלמא כתר בכי כסופא דכלא תרין משיחין ייתון ובהו יסתלק כל טיבו מיניה דעשו ועכ"ד חד מלתא אשתארת דאיתלי בה כענבין בעלמא ודא כסאי מיעוטא דאתמר לקב"ה גופיה אסתלקת אם גנבים באו לך אלין יעקב ורחל, אם שודדי לילה אלין הרוגי מלכות, הלא יגנבו דיים דהא מלה לא אשתלימת, אם בוצרים אלין תרין משיחין, הלא ישאירו עוללות, ועכ"ד איך נחפשו כ"ו דהא אינון דאתקטלו הרי בכל דרגא ודרגא עלו בההוא דלא אשתמודע ובסופה דכלא כלא אתגליא ונפקא מתמן מאן דאתחזי, נבעו מצפוניו אמאי לא בגין דנחפשו מאינין דחפשו ליה, אבל סופא דכלא ביום ההוא וכו' והאבדתי וכו' כדין איש מהר עשו ביומא דיתתקנון דרגין בתיקונא שלים חולקהון דישראל.

זה כתבתי, לבלתי בא לפניו ריקם, וכי דבר מתוק ונעים, גם כי עמוק מאד. משתחוה אני למול הדרת קדש הכהן הגדול כמוהר"ר חמיו נר"ו ומחבק הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו, ואלקי האלקים ימלא משאלות לבו לטובה אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,

פאדובה יום א' ט' לחדש טבת התי"ק. **משה חיים לוצאטו**

יז.

מכתב מהרב הק' ר' בנימן כהן לרבינו.

ב"ה

איש אשר רוח אלקים בו, תורת אלקיו בקרבו, לעשות רצון יוצרו, והלכו עמים לאורו.

נפלאתי הפלא ופלא בשמעי מאת היקר והאלוקי חתני נר"ו זה שגילה לו אדוני מעניגו, ומהדר גאונו, כי ידעתיו יקר רוח איש תבונה, בחכמה ודעת נכונה, האמנם בהדי כבשי דרחמנא, חדשים מקרוב באו — לא עלתה על לבי כי בא עת לכוננה. ולכן המתקתי סוד עמו, לדעת תוכיות של דברים איך החלה רוח ה' לפעמו, בפרט בדור יתום כזה ובארץ העמים, אשר לא ניסו באלה מרוב ימים. וכיונו לדעת אחת כי פה אל פה נדבר בו, להבין שרש הדבר ומה טיבו, כי הן הדברים הנקנים באמירה, ובשפה ברורה; ועתה כי האירו ברקיו תבל לזכות את הרבים, מקול מחצצים בין משאבים, — כל שכן וקל וחומר טוב הדבר לידע ולהודיע ולהוודע, לכל מבקשי ה' יודעי מדע, למען דעת כי ה' אלקינו עמנו, ולא נכחד קימנו, באותות ובמופתים ברורים, לארץ ולדרים. ואם לא יוכל האדון לשים לדרך פעמיו, ימהר יחישה מעשהו יפיח גנו יזלו בשמיו, כי בזה תנוח דעתנו להכיר גדולתו, באשר ה' אתו, וכל החפץ ימלא את ידו, ומלאה הארץ סודו, ומן הטוב לא יצא רק טוב לזכות את הרבים כפי צורך השעה, ומלאה הארץ דעה.

ומה מאד שמחתי בראותי כי האדון דבר בי ובשרשי, אך יגלה טפח וכיסה טפחיים, אשר על כן אחלי יכונו לפני הדרת כבודו: יוכיח על פני מומי! מה טעם לאלו היסורים המכוערים? כי אין יום שאין ברכתו מרובה מחבירו, מכף רגל ועד ראש אין בי מתום; ובפרט מדמעתי ערשי אמסה כי אין לי מנוחה על משכבי בלילות. ויודע האלקים, כי הגיעני כשחל צער וצרה, על בלי היות בי כח לראות פני אלקים בבתי כנסיות ובתי מדרשות כאשר הייתי עושה לשעבר, וצועק על העתיד לבא: עד מתי קץ היסורין האלה? וכל ימי צבאי איחל עד בא חליפתי. וזאת היתה לי במחשבתי לידע: על מה ועל מה הוכחתי במכאוב חזק ואמיץ מידי אשר שפכו דמי ארצה כמה שנים? וסיכנתי את עצמי בדרכי ה' כנודע, וכמו כן נשאתי כפי בתוך קהל ועדה לעשות רצון אבינו שבשמים, ואיך אפשר

שנחליתי ונהייתי ענוש מוכה אלקים ומעונה, באופן שלא אוכל עוד לישא כפי ולאמן ידי במצוה כאשר עם לבבי? אחת שאלתי מאת אדוני: יתרצה בחסדו לנחמני מדאגת לבי, למען אדע מה לעשות אם חפץ ה' בי, ולתקן מה שעותתי; כי צדיק ה' בכל דרכיו, הצור תמים פעלו וחפץ חסד הוא, ואם יש בי עון — מה תקונו? כי זה כל האדם. ובמה יתרצה עבד אל אדוניו רק בעשות רצונו בכל עניניו. ואדוני חכם יבין הדבר לאשורו, ועלי יהל נרו, וצדקו תחשב לו, וישלם ה' פעלו; כי אין גמילות חסדים יותר מזה, להשביע נפש שוקקה, והיה מעשה הצדקה להגדיל תורתו, ולתשלום הארתו, ולפרסם חכמתו, לכבוד ה' והדרו, כמשה בדורו, ונזכה ונראה בביאת הגואל ובבנין אריאל, ורב טוב לבית ישראל, בב"א.

צעיר התלמידים, אשר ידיו כבדים,

ב"ך

ריגייו, סדר ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני, שנת תנ"ה הוד"ך.

===

יח.

מרבינו להרב הק' ר' בנימן כהן

אחד המיוחד צדיק יסוד עולם, כל יקר ראתה עינו אין דבר נעלם, עפיה שפיר ואנבה סגי ומזון לכלא בה נר"ו.

שמחתי ואגילה מאד על אמרות קדש כ"ת אשר כבדני, ואני לא אהיה כאחד עבדיו, וצעירי תלמידיו, לצקת מים על ידיו, ולראות אור באור פניו הטהורים, יאמין כ"ת, כי באמת ובאמונה נכספה וגם כלתה נפשי מי יתן לי אבר כיונה, אעופה לקראת כ"ת להשתחוות לפני הדרת קדושתו. אך עתה הזמן, הדרך והעת מונע רוחני; אולם לא אאחר כאשר יתנני אלקי ואמלא את חפצו בעז"ה.

ועל אשר שאל על דברת תוכחותיו אשר הוכיח ה' את כ"ת באהבתו אותו, חי נפשי כי באמת כדבר הזה דבר אלי קדוש מדבר, אשר רק על חטא הדור ולתיקונו המה. וזה הענין באורך ובבירור: הנה חלקו רז"ל בין יסורים של אהבה ליסורים שאינם של אהבה אשר לכפרה הם. הנה ענין היסורים הם מניעת אור המדרגה הפרטית הנחשכת, כי עד אשר לא ירד

החשך והפגם לא תאיר הספירה באורה. והנה איש אשר נתקן כבר בתיקון הצריך לו ולפי זו"נ, הנה בחפוץ לעלות אל או"א אז ינתנו לו יסורי האהבה, כי לא צרוף יהיה לבחינתם על כן יוסר. אך אין כאן ביטול תורה ותפלה אשר בזו"נ, כי למדרגתם הוא מתוקן; אבל יסורי הכפרה הם לתקן פגמי זו"נ ששם מגיעים מעשי בני האדם ולכן תורה ותפלה מתבטלים בהם. והנה כל צדיק העושה מצוה אחת פרטית למדרגתו, הנה תהיה התיקון הפרטי שלו; כי מלבד חובת כל האדם המה התיקונים הפרטים האלה הכוללים כל השרש. וצדקת כ"ת אשר עומדת היום לכפרה על כל ישראל, יחייהו ה', בהיות הדור לא זכאי יסורים ניתנו לו רבים. וסוף דבר: אף המצוה הפרטית אשר בה תיקן לפי שרשו כאשר כתבתי, קטרג המקטרג וניטלה הימנו; כי כאשר הוסר כח ממשה, ממשיח וכל סובלי חולאים שלא יוכלו לתקן תיקוניהם כמפורש בדברי הרשב"י זלה"ה, כן הדבר הזה להם עוני הגלות ומאסר הנשמות הגדולות, והתיקון בסבילה תלוי. הנה כאשר שמעתי הגדתי לכ"ת; ורופא כל בשר ישלח עזרו מקדש, יחלימהו ויחייהו לאורך ימים ושנות חיים בקרב ישראל, אכי"ר.

עבד עולם,

משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' ס' ושנת מאל אביך ויעזרך ואת שדי ויברכך.

===

יט.

מהרב הק' ר' בנימן כהן לרבינו

יושב באהלי תורה ועליו תופע נהרה, באופן לבוא החצרה, ישמרהו ויחייהו אל דר בנהורא, וליהודים יהיה אורה.

מאחר עלות שפל קול התחנ"ה, לפני שוכן מעונה, יגדיל כסא תפארתו, ויאריך ימים על ממלכתו, — אעלה ואגידה לאדוני איך קבלתי תשובתו הרמתה, אגרת אוגרת אמרים אמת, החמודות ומצוח"צחת בכמה סודות, הן הנה היו לי למשיב נפש על אודות, יסורי אשר באר"ש יכתבו לחוו"ת את האהבה, אך בזאת לבי לא גבה, כי מכיר אני את שפלותי, מיום היותי, רק בה' זאת נחמתי, כי חפץ ה' בי. כל זמן שהנשמה בקרבי, ויט שכמי

לסבול ולשאת את עון העדה, לכפר עליהם כגמול ידו הדה, על הכל יתברך שמו, כי הדין עמו.

ששתי כעל כל הון בקראי עם האלוקי חתני נר"ו שפ"ר * התיקונים של האדון נר"ו, ועליו יציץ נזרו, בהנהו כבשי דרחמנא, דגלי יתהון בהורמנא, והיה כאשר צ"ץ מהדרו עלינו, כן יצי"ץ כל דבריו אלינו, ובפרט בכמה מקומות שכתב וכו', אות הוא לרזין נפלאים שלא רצה לגלות בכתב, אך טוב וחסד יעשה עמנו שלא נכחד קימנו, מהנהו מילי מעליתא, לעילא על כל ברכתא, כיון שהרשות נתונה לזכות את הרבים ולפתוח שערי בינה, גם ארש"נו רעננה, להגות בהם בנפש רעבה, וצמאה לשמוע בקול דברו דגול מרבבה, ונזכה ונראה במה"ב בזוהר זבורו, בהלו נרו, לא ידעך לעולם, ובזכותו יבנה המקדש והאולם, יהי כבוד ה' לעולם, ישמח במעשיו, זה דור דורשיו, ייראו את ה' וקדושיו, וזכותו יעמוד לנו, ובעבודת בית המקדש נשמח כלנו, בימיו ובימינו יבא גואל, ויקבץ את ישראל. אכי"ר.

צעיר התלמידים, אשר ידיו כבדים,

ב"ך

ריגייו סדר ושנת והאמינו לקול האות האחרון.

===

כ.

מרבינו לרבו הר"י באסאן ובו דרוש נפלא ועמוק מאד בחכמת האמת.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, נר"ו.

הנה כבר בשבת שעברה גיליתי אזן כ"ת אשר קבלתי אגרתו, אך שלא בזמנה — כי באמצע השבוע; ואני מיחל הייתי לראות העתק אגרת הדרת כ"ת לאנשי ויניציאה, ובאמת ידעתי שהם תלויות עיניהם לתשובה הזאת מאד. אך הטעם אשר לא השיבותי אני לשאלות — כך הוא: יען ראיתי בלבי אשר לא כל הדברים ניתנים ליכתב; ואם יזכני ה' להשתחוות לפני הדרת קדשו, אמלא כל חפצו. כמוהר"ר נחמיה כהן, כשליח אשר שלח לכ"ת — כך שלח כאן וכתבים בידו לרב מאריני ולרופא כמהח"ר שמואל כהן על הענין הזה; וגם הם השיבו לו תשובה הגונה. אם למודונא

---

* היא ספר תקונים הדשים שנדפס כעת.

ילך — יהיה לכתו לשלום, ואם ירחיב צעדו עדי — הלא יהיה לנו לשמחה גדולה. ועתה הנני כותב לו הדרוש אשר כתבתי, והוא כולל הרבה שרשי החכמה על מתכונתם ז"ל:

גדר חכמת האמת אינו אלא חכמת סדר פעולת המאציל שבו פעל ופועל בברואיו, ואפרש לו עתה הענין היטב. הנה כונת המאציל בבריאתו היתה לברוא בריאה אחת שתוכל לקבל ממנו טוב בזכות, ולבעבור יהיה זכות צריך שימצא ענין א' שיהיה זה הנברא בוחר לעשותו, וכשיעשהו יהיה זוכה לטוב; ע"כ ע"פ התכלית הזה הכין כל סדר פעולתו שאחריו תמשך כל הבריאה ג"כ בסדר נכון ונאה. ואז רצה ושיער מין נברא א' שיהיה בנוי מכל כך חלקים מורכבים בדרך כך שבהמשך כל פעולות בריאתו, אחרי ענין וסדר החלקים ההם והרכבתם, אז יצא אותו הנברא אחרי מספר כ"כ מדריגות הנמשך לפי הדרגת הרכבת אותם החלקים באותה התכונה שהוא צריך להיות למען היות אותו הנברא הבעל בחירה הנופל תחת יצ"ט ויצ"ר באותו הדרך הצריך כדי לזכות ולקבל השכר על ידי הדרגת הפעולה ההיא. אז לפי השיעור הזה התחיל לסדר פעולותיו וכל התפשטות אורו הפשוט לפעול נקרא מאור אחד או ספירה אחת וכ"כ מאורות האיר כמו כל פרטי חלקי בנין הנברא המשוער הזה, וכלל המאורות האלה כולם הם סוד דמות אדם ואופן התחברם והתקשרם בגוף האדם הוא אופן התרכבם להנהיג. ונמצא שלא יש מאור במאורות שאין לו חלק בגוף האדם, ולא יש אבר באדם שאינו במאורות. וכל בריות העולם הם ג"כ יוצאים בהמשך מן המאורות; ולא יש בעולם בריה שאינה במאורות, ולא במאורות מאור שאינו בעולם. נמצא שלא יש בריה בעולם שאינה באדם, ולא אבר באדם שאינו בעולם; ולא יש פעולה באדם שאינה במאורות, ולא פעולה במאורות שאינה בפעולות אדם.

והנה שרש זה הסדר הפנימיות והחיצוניות שהוא שרש הנשמה והגוף, וע"ז נאמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' ע"כ זה הסדר סודר בתחלה; אח"כ בסדר זה מתחלפים המאורות חילופים רבים. וסוד זה הענין הם שתי המדות חסד ודין, שהם הצריכות לשכר ועונש והחסד עושה הפנימיות והדין עושה החיצוניות, והם כלל הצמצום שצמצם א"ס ב"ה את אורו וקו מאורו המתפשט ופועל. וה החסד והדין עצמו עושה ענין הימין והשמאל, ענין הפנים ואחור וענין הזכר והנקבה שהם כלם מיני פעולות שונות;

אך סוד כלם הוא חסד ודין המתחלפים בפעולותיהם, לפי צורך ההנהגה שיצא מכח זה האדם במקומו. וצריך שתהיה הפעולה מודרגת לפי הדרגת הרכבת האיברים האלה, וע"כ תהיה בתחלה חזקה ואח"כ תתחלש עד רדתה לסופה ולפי התחלשה תוציא ענפים פחותים אלה מאלה עד תום כל הבריות; וכלל כל הדברים האלה יהיה האדם.

והנה בספירות האלה יש התפשטות, התלבשות, עליה וירידה וחיבור. התפשטות הוא גילוי פעולה, התלבשות — תלית פעולה בפעולה להמשכה משם, חיבור — צירוף פעולות, עליה וירידה — להותיר כח או למעט, והכל לפי צורך ההנהגה הראויה לעולם.

והנה ז"ס הכין לצורך ההנהגה. אך כדי שיוכלו להשפיע יותר או פחות לפי הצריך בזמנו, הכין ג"ר שיהיו עטרות אליהם והם כח"ב; והם עצמם בתוספת הארתם אחר קבלם העטרות האלה הם עץ הדעת. ע"כ הדעת יתפשט חוץ מן הקו שלו בכל הגוף, משא"כ חו"ב. ומפני שרצה להמציא כל אלה בחינות, ע"כ המציאם כל א' במציאות בפ"ע והם א"א או"א כח"ב וק' עצמם הם ז"א מלכות נוק' ואח"כ בז"א עצמו יהיו כחב"ד פרטים העולים ויורדים לפי השעה; אך יסו"ת ויעקב ולאה הם הארות יוצאות לפי ההתלבשות וההרכבה.

והנה כל מאור יש לו משמשים, והם המלאכים אלה תחת אלה כלם משמשי המדריגה ההיא הפרטית והם מביאי הפעולה עד למטה, וכן כל מאור מוציא בריאה אחת פרטית בגשמים; ונמצא הכל הקבלה אחת: פרטיות המאורות וחלקי האדם, חלקי נשמתו וחלקי גופו, וכל זה הוא בפעולות המאציל ב"ה, והוא נקרא שרש שזה שרש כל הנבראים; ואח"כ יש הענפים שהם נפרדים משם, והיינו המלאכים וכל שאר הבריות כמו כן.

נמצא מכל זה שכללות השרשים הם כל המאורות, וכללות כל היוצא מהם הוא האדם, ולו מסורה העבודה בכל המאורות; כי אליו צריכה לבא ההשפעה מכלם. וכנגד זה יש בפרטות בריאות פרטיות, אם ברוחנים כנגד הנשמה: המלאכים; אם בגשמים כנגד הגוף: כל הבריות הגשמיות.

והנה יש הס"א שהיא מציאות א' נפרד מקביל לכל חלקי הקדושה שמקביל והוא חיצוניות אל ענפי הקדושה, והאומות הם חיצוניות אל ישראל וישראל עצמם נתקנים בסוד ב' שרשים שהם תרין משיחין. וזה

כללות סדר הבריאה כלה בסוד חסד ודין, ופרטיות המאורות ומעשיהם הם הרכבת הפעולות לפי סדר הרכבת האיברים באדם.

אך סוד העבודה הוא זה, כי לכל מה שסידר המאציל בהנהגתו התקין מצוות שבעשותם אתם בני האדם תהיינה אותם הפעולות בתיקונם; ועינינה להיות למקשר ע"י המעשה ההוא אותו החלק, המקביל בנשמה אל המאור ההוא שבשבילו צוה המעשה, לאותו המאור. ואז נמשכה ההשפעה מאותו המאור אל אותו החלק ונקרא שנפתח צנור השפעה אחד; שכשיפתחו כלם כ"א בכל פרטי חלקיהם, שהוא ע"י כל נשמות ישראל, ואז יהיה העולם מתוקן לגמרי.

הנה בדרוש הזה עיני כ"ת תחזינה כללות שרשי החכמה, מבוארים באר היטב בעומק גדול; ויקרא אותו גם לפני כמוהר"ר חמיו נר"ו, ולפני מזבחו יקריב שלומותי בהשתחוותי אפים ארצה. ומחבק אני הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו. אחפוץ דעת אם עברו אגרות על זה הענין מהגביר ר' הלל פאדובה עם חתנו הרגייני אברהם ישראל יצ"ו, אשר דורש שלומו אני. ואלקי האלקים ימלא משאלות לבו לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה ס' ושנת בנעריגו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו.

===

כא.

מכתב נפלא מאד מרבינו לרבו הרי באסאן ובו מבאר כמה ענינים עמוקים מאד.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

שתים הנה בשמחה קבלתי אגרות יקרות: מאת הדרת כ"ת האחת, והשנית מכמוהר"ר חמיו נר"ו; ועתה אצפה להעתק אגרתם אשר יכתבו לויניציאה. ואם תשובה תבא מאת החאגיש — הנה אשלח לו; אך חושב אני שהוא לא ישיב עד קבלו תשובה מאנשי ויניציאה.

שמחתי מאד אשר ראה כבוד תורתם את התיקונים וגם ערבו להם, וכי גמרו דבר לאשורו אשר דברי אלקים חיים הם, ת"ל; ותלונות החגיש

וחביריו לא עלי הן, כי על ה'. הן אמת כי הלשון עמוק וסתום וכולל בדבר א' ענינים רבים, אמנם הקדמות כלליות יותר מאשר אמר ואגלה האר"י זלה"ה — אין יש; כי כל אשר נשאר להגלות אינו אלא פרטיות ענינים אחר הקדמונים, ולזה אין סוף. ומזה המין רבו החידושים מאד בתיקונים ובכל שאר חיבורי, ובפרט בענין אחד מקום גדול הניח לי, ת"ל: ענין קשר העולמות ודרך ההנהגה וגילויה מאצילות עד הגשמים; והם ענינים כלם מתוקים מדבש, ורבו בתיקונים, ויותר בקהלת, ובסוף האגרת אכתוב לו מעט ביאור על איזה דברים מן האדרא, שבהם יראה שכל דברי האדרא חידושים הם. כי מה שנאמר בדברי הרשב"י זלה"ה, או שנגלה בגילוי שם, — לא אמר כאן, כי בקיצור עברו עליו; כגון בענין השערות דא"א הלא יראה כתוב ושיעורא דנימין וחשבנא דלהון כלא ברזין עילאין כו' ולא פורש, יען כבר נתבאר בדברי הרשב"י ז"ל ולא היה לאמר בהם שום חידוש. הזהר אשר כתבתי הנה הוא פירוש הקהלת וחיבור התורה אשר אני מחבר כמו כן ת"ל, כי כלם בתורת התיקונים וכמשפטם הם נעשים ממש; אך א"א לי לשלוח לאדוני דברים אלה, כי הלא כבר כתבתי לו איך פירוש הקהלת יהיה כמו אלף דפים קטנים בקירוב שכך הוא כתוב, ופרשה אחת מן התורה תהיה כשלשים דפים גדולים. אך פירוש השם — בלשון הקדש הוא כתוב, אך לא הועתק עדיין שאוכל לשלחו; וכן פירוש המרכבה.

קבלתי בתוך השבוע אגרת כ"ת אשר היתה ראויה לבא יום עש"ק הקודם ולא באה, ועתה אשיב גם עליה: כי אשר תמה על שלא נצטויתי להשלים חסרונות הזוהר — הנה ראה כ"ת באגרת אשר כתבתי לכמוהר"ר חמיו נר"ו, כי לא כן רוצה התיקון הצריך לע"ע. אך אחרי הכללים הראשונים אשר שלחתי לכ"ת — חיברתי גם כללים אחרים, קראתים ,כללים שניים', שבהם נכללו כל הקדמות האר"י להה"ה באר היטב; אך באמת זמן אין לי מספיק לסדר בספרים כל אשר נגלה אלי בחסד אל כל היום תמיד, אשר על כן מוכרח אני להניח דברים רבים בקיצור להיות לזכרון, לא יותר. ועל הכוכו' אשר מצאו — הנה היטיבו לראות בעין חכמתם, כי סתרים המה לא ניתנו להגלות; וכ"ש אשר לא את הכל יסבול הכתב. וכן אשר שאלני על ענין כ"ת והבן היקיר כמהח"ר בנו נר"ו * — הנה אם יזכני

* הכונה ששאל לו רבו לגלות לו שרש נשמתו ונשמת בנו.

ה׳ לראות את פני קדשו כאשר עם חפצי, אמלא כל חפצו. ועתה יהיה אלקיו עמו ויצליחהו בכל מעשיו ככל אות נפשו. על אשר שאל: איך יתיחדו רעיא מהימנא ומטט׳ שרא רבא — הנה תשובת כ״ת כהוגן היא, כי הענין ההוא נאמר על סוד ההנהגה; וזה ברור. ועל שאלתו על ענין הצחצחות — מעבר לדף ימצא תשובתו אצל דברי על האדרא.

החברים אשר עמדי ה״י, הנה הראשונים שנים המה: כמה״ר יצחק מאריני וכמה״ר ישראל טריויס, העומדים בכל סוד ומביטים לפנים; ואחריהם כל ישרי לב משכיל ומבין. וגם כמהח״ר משה דוד ואלי, וגם כמהח״ר יעקב פורטי, וכמהח״ר ישעיה רומאנין, וכמהח״ר מרדכי פיראריסי, וכמהח״ר יקותיאל אשכנזי, והוא עודנו פורש בתיקונים רבים השייכים לו, וכמה״ר שלמה דינה. ואחריהם בחורי חמד, איש לפי אכלו — כל אלה, ת״ל, מחזיקים בקדושה ובהכמה. ורבים בזמן השובבים הזה קבלו תיקונים לתקן איש נגע לבבו, ואברהם פיראריסי עולה על כלם; והוא לנס, כי תחת היותו מין ופוקר — כמעט הגיע כבר למדת חסידות. על כל אלה אומר אני: ״יהי כבוד ה׳ לעולם, ישמח ה׳ במעשיו״. ואברהם פיראריסי עצמו אמר, כי כאשר הראה ה׳ במתי יחזקאל, שברגע אחד יוכל להחיות מי שהוא חפץ ולא יקשה עליו להחיות את כל המתים או להושיע כל ישראל — כן חשף זרוע קדשו להראות בבני פאדובה איך יוכל להפוך לטובה לב בניו רגע אחד ולהחזירם לאהבתו על נקלה.

עם ר׳ מרדכי מוינא לא עברו אגרות, רק אחת שבה שלח אגרתי לחגיש דרך וינא, כי גם אליו להמבורגו שלחתיה; אשר אם תאבד אחת, והיתה הנשארת לפליטה. והנה עתה ארשום לו איזה דבר קטון באדרא, וממנו יראה כי כל מה שנאמר בה חידוש הוא — מה שאינו מתגלה בדברי הרשב״י ע״ה, הגם כי אפשר שיהיה רמוז בדבריו בהעלם. ז״ל האדרא:

תיקונא קדמאי, דא תלת אלה קיימן תמן והא אתמר דבהו משתרשן תלת עלמין כו׳ הנה באמרו והא אתמר יראה כי רומז למה שבא באדרא דרשב״י וע״כ לא יאריך כאן. ולא אמר חילוקי ה׳תלת עלמין׳ כמו שאמרם רשב״י רק מה שהוא מפרש הוא מה ענין לג׳ אלה בכאן כי גם שיאמר רשב״י ע״ה שהם סוד בלע יובב חושם דאתבסמו, אך עדיין נשאר להבין למה יהיו בכאן? ואם להכניע הס״א, כמו שנראה מדברי האר״י זלה״ה — הלא כבר יש התיקון לאלפים לזה. ועוד: למה יהיה זה תיקון ראשון? אמנם

סוד הענין הוא: הדיקנא היא דוקא סוד ההנהגה וזה נזכר גם באדרא החילוק שיש בין השערות של הראש ובין שערות הדיקנא כי לכל פעולה בפ"ע. והנה סוד ההנהגה מתחלת בתלת רישין שהם סוד חג"ת דעתיק כי הת"ת הוא בקרומא דאוירא שבין הכתר והחכמה וסודם חד"ר, וכל זה הוא ענין המשפיע; אח"כ יש שרש המקבל והוא ברישא דל"א. וכנגד זה יש בכל ראש ג' הויות וחד דכליל לון, וזה הענין מתפשט אח"כ לאו"א ודעת ומשם לחב"ד דז"א והתפשטותם בחג"ת נה"י, אח"כ יוצא המקבל הנשרש בהויה הכוללת והיא מלכות, וזה סדר ההנהגה באמת. והנה הדיקנא בעבור זה היא י"ג תיקונים בסוד ג' הויות וחד דכליל לון, והוא סוד ההנהגה כ"ש, אך כל הי"ב הם סוד המשפיע והם הג' הויות, ולכן נכללים כולם במזל נוצר, אח"כ יש מזל ונקה שהוא סוד המקבל יוצא מן ההויה הכוללת ונמצא כללות הדיקנא בתרין מזלין; אך לכל תיקון נמצא פעולה בפ"ע בהנהגה. כמ"ש מפורש באדרא. אמנם צ"ל, כי ענין המ"ן היה ההזמנה הראשונה שניתנה לכל ההנהגה ובשבירתם נחלפה הצורה הראשונה לאחרת; ואח"כ נרכבו הרכבות שונות מן המלכים האלה עד שהכל יצא מהם בין הספירות בהנהגה בין המלאכים בין הנשמות בין הגשמים בנבראים. כי מהם לבד נרכב הכל, ושרש המ"ן ג' בלע יובב חושם, שהאחרים נכללים בם. וכל זה מתקבץ בקיבוץ א' בתיקון הא' שהוא הפעולה הראשונה בהנהגה, והיא כללות כל המציאות שרש וענף ונכלל באלה הג' והם מתחלקים לפי הסדר שנחלקים. אמנם בהיות שגם הס"א הולכת אחרי סדר המציאות בסוד, גם את זה לעומת זה', ע"כ נשרש הכל שם והיא נכנעת אחר השרש שהשרש גורם לה להיותה משועבדת תחת הקדושה בסוד סדר הבריאה. אך סדר הג' עולמות שאומר האר"י זלה"ה הם בסוד הדרגת שרש הקליפה ובה היא נכנעת.

ועתה אפרש לו ענין הצחצחות: כי הלא הרח"ו כתב שיש ספיקות אחרות ולא זכינו אליהם. והלא יקשה: וכי מה זכות היא לדעת ספיקות? אך האמת הוא שע"ז הענין נאמר באדר"ז דרשב"י ,והחיות רצוא ושוב' והסוד כי רדל"א היא שרש האצילות ואחריה תתנהג כל האצילות. ואמנם כל אותם הבחינות שנאמרים בספיקות ודאי פעולתם שונה, אך הארת הרדל"א מאירה כל כך שעתה נראה שהוא כך וכרגע נראה שהוא בדרך אחר, וזהו ,רצוא ושוב'; ונמצא שההארה אינה עומדת בסדר א', אלא היא מולידה הספיקות. והוזכרו הספיקות, שכן הם בחי' ההארות וע"כ

קרא, לא זכינו להם' למה שלא נודע מן הספיקות, כי הם בחי' הארות שלא נודעו. אך האמת, שעונג הנשמות בהשפעת העתיק תלויה, שהיא השרש, כאשר זכרתי; וע"כ נאמר, והשביע בצחצחות נפשך' ולא שהעונג תלוי בספק אלא בהארת העתיק שנקרא צחצחות. ולמה נקרא צחצחות? מפני שהארתו היא כך ברצוא ושוב, צח וצחות.

הנה הראיתי לכ"ת מעט מזער מדרך האידרא, וכן יראה שבכל שאר התיקונים מפרש פעולתן לפי סדר ההנהגה. ואני הכינותי דרוש א' יפה, כולל דברים רבים בשרשי החכמה, לשלוח לכ"ת השבת הבאה, אם יר"ה. והנני משתחוה אפים ארצה לפני הדרת קדש כמוהר"ר חמיו נר"ו, אשר אינני משיב לו לבדו פן אהיה עליו לטורח חנם. והנה חברי כמה"ח יצחק וכה"ר ישראל דורשים שלום כ"ת. ומחבק אני את הבן יקיר לו כמהח"ר בנו נר"ו ודורש שלום לכל בני ביתם. ואלקי האלקים ימלא משאלותיו לטובה, אכי"ר. שש אני על מילת כמהח"ר בנו נר"ו, יזכהו ה' במצות, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה ליל מש"ק כ"ו לחדש טבת התי"ץ.

ענין שש תקוני הנוק' נרמזו בדברי האר"י זלה"ה בענין ברכת כהנים בסוד שש מעלות לכסא, ושם מאמר ב' היוצא מפ', ולכל היד החזקה' — בצירופים חילופי אלפא ביתא הוא יוצא, וכבר הוזכר בספרי המקובלים. ושלום רב.

גם כ' יעקב ק"פ מבקש ברכתו.

===

כב.

מרביגו להרב הק' ר' בנימן כהן

איש אלקים קדוש הוא, אהוב למעלה ונחמד למטה, רבה אילנא ותקיף ומזון לכלא בה, נרתו.

הן אמת כי למול הדרת כ"ת השתחויתי באגרתי אשר כתבתי אל מ"ו כמוהר"ר חתנו נר"ו, כי יראתי פן אהיה על כ"ת לטורח בבואי לפניו חנם. אחר שבתי וזממתי לאמר: הלא אראה לפני כ"ת כאֶשם, לבלתי הקריב

על מזבחו שלומותי. ובין דא לדא הביאו את האגרת לבי דואר; על כן לא יכלתי לכלול אותה בה.

ואני בשמחה כשלל רב ראיתי דברי כ"ת, אשר השקיף בעין קדשו לטובה על דברי התיקונים אשר שלחתי, וכי ראה אמתת הדברים למען דעת כי מה' הוא — חסד־אל כל היום עלינו. אך באמת צר לי, אשר לא אוכל תת את שאלתו לפרש דברי ה'וכו' — כי אין רשות. ימחול נא, כמשפט לרוחו הטובה; ואם יזכני ה' לבוא להשתחוות לפני הדרת כבודו, כאשר עם לבי היום — עוד אשרתהו ככל אשר ארשה, דבר לא אכחד.

ועתה יהי ה' אלקים עמו להצליח כל מעשיו ולמלא כל משאלות לבבו הטהור לטובה לאורך ימים ושנות חיים על ממלכתו בקרב ישראל, אכי"ר.

עבד עולם,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' כ"ו לחדש טבת התי"ץ.

===

כג.

מכתב הגאון ר"י באסאן לו'בני ווינייציה

(בצירוף דברי הרב רפאל ישראל קמחי לר"י באסאן)

ב"ה.

הררי אל, אלופי ישראל, המשלחים מעיינים בנחלי הבתות, להם בכל חכמה עשר ידות, בעזוז עינות תהום רבה, הגותנים בים התלמוד דרך ובמים עזים נתיבה, נושאי כלי ה' הסיף הספר לצאת לקראת נזק ברוח נדיבה, מחסה לעמו צנה וסחרה כחומה נשגבה, רבני וגאוני הישיבה המהוללה, בוינייציאה העיר הגדולה, שוכן מרומים ינשאם ינטלם, וכסא כבוד ינחילם, אנס"ו.

מני קדם קדמתי בנפש נמוכה, תפלה לעני ערוכה, בשלומה של מלכות ישיבה בארעא, כעין מלכותא דרקיעא, אלקים יחוננה להכין אותה ולסעדה, לתורה ולתעודה, עד יושיע ה' את אהלי יהודה, אכי"ר.

יקרה מפנינים ספיר גזרתם, הלא בספרתם, הנה זאת באתני ולא שכחתיה, עטרות לראשי שמתיה, ומקבלה ואילך מצוה הוא דרמיא עלי,

לברר וללבן מילי, ולצרוף כבור שיחי, לשוני מדבק מלקוחי; ואחר עד עתה לדעת קשט אמרי אמת ולהשיב אמרים אמת לשולחי. זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם היא סמכתני וענותם תרבני, בקשו לעוררני, עת לה' לעשות, התחילו מן הצד בדיני נפשות, לשמע אזן מלין, בקרב חכמים תלי"ן, על מקרא מגילה עפה, ספירים מעלפה, על שדה חמד על גפן פוריה וענפה, דשלחו מהתם לקדש עליה מלחמות תנופה, בסערה ובסופה, זקוקין דנור ובעורין דאשה, הן למות הן לשרשא, דנפקי מפום ממלל רברבן, גדול מרבן, מתחיל בגנות ומסיים בצוח, שלא לתת רוח, ידין אפסי ארץ, פרץ על פני פרץ, קורא בחרון ורוח פסקנית, הרק חנית כנח"ש ישך, מרדף בלי חשך, לבחו"רים יצמית, אחת דתו להמית, קרעים תלביש נאומה, כי עת נקמה, ואין גברא רבא קא חזינן, תיובתא לא קא חזינן: זאת תורת הקנאות לכלא פשע ולהתם חטאות.

אבל כך היא דרכה של תורה, אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות, בדרישה וחקירה, וקי"ל עדה שוטפת ועדה מצלת, לשום משפט לקו וצדקה למשקלת, ומתחילין בזכות — פצוח והציל גנון והמליט: זו ודאי כשגגה שיוצא לפני השליט, דבעינן הלנת דין לשקוד ולשהות כדי ביקור, ואלו הן הלכות שקידה שהיה דרישה ואח"כ החלטה החרמה ועיקור. ותמיהא לן מילתא טובא, דאמר הילכתא בלא טעמא למשדא גודא רבה. ולא חיש מר לסבא, ובאתריה דרב אורי בחרדה דארגי"ז, כרעיא דעל עניה רגיז, כי ברוך ה' אשר לא השבית לנו גואל, ולא טפת בוצינא דישראל, אלה הצאן צאנו ובתבונות כפיו ינחם, יהלמם צדיק חסד ויוכיחם. ואנא לאו מן דאית בי חכמתא, אמינא מילתא, אלא בטוח בכחו של זקן עמודא דאמצעיתא. ארזא דבי רב דרומיה מטי לשמיא ולסוף כל ארעא חזותא, ליה אלקא עילאה יהב מלכותא ורבותא, והוא גלא עמקתא ומסתרתא, ממפתח פומיה הוה לן נהור, כבן הסומך על שולחנו הטהור, השומר נפשות חסידיו ישמרהו, ישלח דבר וירפאהו, ובצל שדי יתלונן. ואפירייה נמטייה לרבנן, כי לא בחפזון יצאו לעלות בפרצות, לשום כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות, לקיים מקרא שכתוב אל שני קצותיו וחבר כבוד אלקים הסדר דבר, וכבוד מלכים חקור דבר.

וכעין מטיבותא דידהו אמינא כי הנה זאת חקרנוה כן היא: כי לא כל מי שיגלה ה' עפר מעיניו, ויביאהו חדרי מצפוניו, לנביא היום יקרא,

או לפנים הרואה, ואין זה ענין לנבואה, העולה היא למעלה גבוהה גבוהה, כי יתן ה' את רוחו על הזוכים לראות באספקלריא, על אדמת הקדש ולא בארץ מאפליה, גם לא לרוח הקדש היושבת ברמה; ולזו ולזו מדרגות רבות כמה וכמה, ובדברי הרמב"ן ז"ל נראה אור כי יהלו, כאשר בפרשת לך לך' דעת שפתיו ברור מללו, שהמשיג לראות מלאך או דבורו איננו נביא לה' צבאות, ושלא היתה הגר המצרית מכלל הנביאות; ודניאל איש חמודות, אשר מדובר בו נכבדות, גם ראה בחזון מראות עתידות, אמרו עליו במס' מגילה דאיהו לא נביא אע"פ שמה שראה מחבריו הנביאים נעלם, והרי היה אז בח"ל בבבל זוטו של עולם. ובגמ' מלאכא אשכחיה לרב קטינא, ועובדי טובא שהיה אליהו ז"ל מצוי אצל האמוראים ולרב ענן תני ס' אליהו רבא וזוטא, וא"ל לרב יהודה, אחוה דרב סילא חסידא: לא תרתח ולא תחטא, ורבה בר שילא אשכחיה וא"ל: מאי קעביד קב"ה? ורבה בר אבוה א"ל: מר לאו כהן הוא? וכמו כן היה מצוי בישיבות הגאונים, וזו אינה צריכה לפנים; וחסידי פרובינצ"א הראב"ד ותלמידיו תורה לקחו מפיהו וציר ה' על אדמת נכר דבר בם, ורוח קדשו שם בקרבם. וכבר היו לעולמים מלאכי צבאות מגידים, ליחידי סגולה השרידים, הן זכרון לראשונים, וגם לאחרונים, סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם לדרוש את התורה בכמה פנים. זה חלק אדם מאל ונחלת שדי ממרומים, אשר לא ימנע טוב להולכים בתמים, ולכל איש לפי בחינתו ושרשו, יגיה שביב אשו. ורבינו הגדול מוהריק"א ז"ל בח"ל היה עומד כשנגלה אליו המגיד בעיר ניקופו"ל בהיותו בחברה יושב ולומד, והגאון הרמ"ע מפאנו פה העיר היה באמנה, כאשר ספרו לנו אנשי אמונה; וזו עדות העלה, תלמידו מהר"י לומברוז"ו הנעלה. והרב בעל 'מגלה עמוקות' בעיר קראק"א היה איתן מושבן כאשר רוח ה' דבר בו. והאר"י זלה"ה ממצרים קראו ה', להכניסו לפנים לפני; וכל זה לא היה חזון נפרץ, זולתי חלק טוב וחב"ל נמרץ, אשר חלק ה' מחכמתו ליראיו, כי קרוב הוא לכל קוראיו.

ואחרי שדברנו קצת מאפשרות הדבקות בכל מקום ובכל זמן, כי מאלקיו ישראל לא אלמן, — מעט מזער לא כביר, מלין אחביר. על תואר אדם המעלה, אשר עליו רגשת קול ההמולה: יען וביען הן אני כפיהו, כי כהיום אני ילדתיהו, ברם קושטא קאי, הא לאיי, כי גמול מחלב עתיק משדים, רבץ בין המשפתים, ובתורת ה' דבק לאהבה ויקרא שמה חפצי

בה ועשה לו קטונת פזים, בחור כארזים, לא הלך אחרי שוא ובשרירות, והבלי הילדות והשחרות. ה' אלקים פתח לו אזן שומעת ותבן, ויהי לי לבן, ואנכי תרגלתיהו, על זרועותי לקחתיהו, וכפי כחי רוח חכמה מלאתיהו. ויען אהבת עולם אהבתיהו, לא הייתי גדול בביתי ממנו, מספר צעדי אגידנו, וכל טוב היה בידו, כי אין נסתר מחמדו, ובהיותו מאיר ובא בבקר בבקר קל כאחד הצבאים, עסקן בדברי אלקים חיים, כי משש את כל כלי, מצא מעט הכתיבות אשר חנן ה' אלי, והוא עבר את מיכל, ויקח גם מע"ץ החיי"ם ויאכל, אז רעיוניו פשטו בעמק הסודים, התעלס באהביהם רוה דודים. ויהי כאשר היתה מן השמים סבה ועילה, להתפרד החבילה, ודודי נסע ונגלה, הוא נטע אהלי אפדנו, והיה כל מבקש ה' ידרוש לשכנו, וישלח פארותיו, ויפוצו מעינותיו ויהיו יום יום שעשועיו, עם חבריו ורעיו, להקים סכת התורה, ביראת ה' טהרה, בעיון ובמעשה, ריח ניחוח אשה. אז נודע לי מה שממני העלים, כי ידיו נטפו מור ואהלים, ויעש לו מטעמים, על הרי בשמים; ומאז ועד עתה כה משפטו, מתנהל לאט"ו, יגע בתורה בצנעה, ולרעיו יחלק שלל יורה דעה, יבין שמועה. לאיש אשר לו אלה, וברכת ה' מלא, מעתה לא יפלא, אם אל נחמות עליו הופיע, ויום ליום אומר יביע; ואע"פ שחדש הקנקן, חזקה על חבר שכמותו שאין יוצא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. והנה גם בענין המגידים, הודיענו לשון לימודים ארי"א דבי עלאי * זלה"ה שיש מהם גדולים וקטנים, מינים ממינים שונים, והבחינה לדעת למי נאמין ובו נשמח, כאשר האמת מארשו תצמח, ושיהיו כל דבריו עליו בנויים, וכל מעשיו רצויים, ושמפיו יצאו הרזים תכופים, מתוקים מדבש ונופת צופים. וכבר יוכל כל קורא, לראות מוצא דברים אלה בס' חסד לאברהם בעין הקורא.

אלה איפוא הם המאזנים, אשר בהם נראה לנו מזוקק שבעתים, האיש אשר נבקש, ושאין בו נפתל ועקש, כי מראש יניקותיו עולה תמימה הוא לשמים מקודשת, קרבת אלקים חפץ אל הקדש לגשת, והקדושה שורה במקום אשר תמצא לה בית, רצוף אהבה מחוץ ומבית. ואין לתמוה אם יש ויש כמה וכמה גדולים וטובים חסידים ואנשי מעשה, אשר לא זכו ולא השיג"ה ידם, כי אין הדבר תלוי באשר יראה האדם, כי כמו שהשמש על הארץ יוצא, ולא בכל מקום לכסף מוצא ומקום לזהב ימצא, ככה שמש ומגן

* הוא האריז"ל.

ה׳ אלקים את אשר ירצה יבחר ויקרב, מי יאמר לו מה תעשה ומי לו ירב? ויודע לרבותינו שרשות גבלות, כי לא אכלנו לחם עצלות, כי לקול האות הראשון, לא נתנו עינינו לישון, והרבה שאלות ותשובות, עברו ביניהם ובינו ונקרא שמם רחובות, כי מימיו המה יוצאים מן המקדש, ובהקדמות הכלליות היסודיות אין כל חדש, רק להרחיב נקבי המשכיות, ממעון הו״ד אריו״ת. יען באמת ובתמים, בכמה וכמה מקומות דברי האר״י זלה״ה סתומים וחתומים. וגם הגראים גלויים מהם, עמוק עמוק מי ימצאם, כי כמראה הברק כמו רגע הזהיר, ובהעלות ענן כבודו אפילו תלמידיו המובהקים לא ראו אור בהיר. והנה אחת שאלנו מאתו ושלח, אחד מחיבוריו טהור קדש ממלח, ועברנו בין בתריו, ולא נמצא פסול אחריו, כי כלו זהב טהור בהרי קדש יסודתו, על אדני צדק דברי האר״י זלה״ה וחכמתו, ועל מרכזו סובבים כלם, ולא יטה לארץ מנלם. והמכתב מכתב אלקים הוא חרות, כלו מלא יראת ה׳ והתעוררות, ודברים אשר לא כן על ה׳ לא יחפא, מתוק הוא לנפש ולעצם מרפא — אין בו שערוריה מתהומי צבי״ה, ואין ברוחו רמיה, כמעשה חיי״א, עם שוים לא התערב, ואל מחשבי קצין לא קרב; רק מלא חידושי תורה על כל גדותיו כאפיקים, הזהב מעליהם מריקים. והנה זה אשר ראו עינינו כטפה מן הים מדרושיו, כי פשו ורבו פירושיו. הא קמן, מה שלפנינו נזמן, תנא בארץ ישראל ועם קדושים נאמן, ה״ה החכם השלם כמהר״ר רפאל ישראל קמחי נר״ו שליח צפת תוב״ב: בשולי אגרת שלוחה לנו מפיראר״א מאיש שלומנו גם הוא פרש אלינו שלומו, והאיש מושך בקסת לתומו, וז״ל:

„יאמר נא ישראל הבא בשולי היריעה: שם נמצאתי, ושם הייתי בר״ה וביוה״כ, וישבתי בביתו י״ב ימים וראיתי פלאות, האיך הוא כותב הכל בלשון זהר גמור, וראיתי את פי׳ קהלת והתיקונים; וגם הוא מחבר ס׳ זהר חדש על הפרשיות, ועד פ׳ ויצא כבר זיו לו ד׳ חיבורים. ונשתוממתי על המראה, ולא אדע להשיב דבר על העניין הזה; אבל הוא דבר פלא, ולא ראיתי כמוהו. ומי יתן ידעתי קשט דברי אמת בדבר הזה, ואדוני חכם כמלאך האלקים להודיעני הדברים על בוריין. ובכן הנני נושק רצפת הדרת קדושת תורתם, כה דברי העבד. רפאל ישראל קמחי ס״ט״.

עכ״ל. ועל כל אלה כתלי בית מדרשו יוכיחו ועדותיו ישיחו, כי לא לבו הלך דרך גאה וגאון, ולא קרא שם שאון, וכשלש שנים אל הכלים

נחבא, לולי מאת ה' היתה נסבה. גם עתה, אשר נבעו מצפוניו — אחרי הבצע לא נטה, ואל השלל לא עטה, כדרך שטי כזב, היה היו כמו אכזב; רק הולך גדל וטוב גם עם ה' גם עם אנשים, ודורש טוב לעמו דברי כבושים, ומזהיר אותם את החקים ואת התורות, לפקוח עינים עורות, לסור מדרך עקלתון, וליכנס בשער האדון. וה' מצליח בידו אותם לימין להוליך, ואיש גילולי עיניו משליך, ומתחרט על מעלו, ושב ורפא לו. ועל מה שהתלמיד סוד הבליג, ואגרת שבחים הפליג, — הלא לנו הרב בעצמו הודה, שעדיין לא הגיע למחצית ההריא"ל — וזאת תהיה לעדה, כי צדיק הוא שומר אמונים ובז לגאי יונים לא טפל ביתו בחמץ, וטהר ידים יוסיף אמץ, להגיד כי ישר הוא ולא עולתה בו, כי בחקי ה' תמים לבו.

הנה פרשתי השמלה לפני רבותינו באמת ובמשפט ובצדקה, לא בשמים היא ולא רחוקה. ועוד אומר שהוא מחכה ואנו מחכים, להשגיח מן החלנוות ולהציץ מן החרכים, כי יקם את דברו, כשאל־יעקב יהיה בעזרו, ויישר אורחותיו, בעבור הסתו, — מה גם כי עתה לא טוב הדבר את העם ממעשיו להפריע, כי מזכה הוא את הרבים ולפושעים יפגיע, — וליום מחר כי יבא, בעה"י פה אל פה נדבר בו, ויהי בשל"ם סכ"ו, והאמת יורה דרכו. ובכן אכרע אקוד לפני האריות שבחבורה, בכל כבוד ומורא והמנורה הטהורה, מו"ח נר"ו מארי דדרא, בכל כחו עונה את שלומם, והוא פקד עלי לתת כבוד לשמם, ושנינו לדבר אחד מתכוונים, מתפללים ומתחננים, לרועה בשושנים, יגדיל ויתמיד תפארתם ושלומם ישגא לאורך ימים ושנים, ויהיו דשנים ורעננים, אכי"ר. כה דברי הצעיר

ישעיהו בן הגאון מהר"ר ישראל **חזקיהו באסאן** (זצ"ל)

יום ג' ו' לשבט, ממנו נקח לעבוד את ה' אלהינו לסדר ולפרט.

===

כד.

מרבינו לרבו הר"י באסאן ובו דרוש נפלא בקבלה.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, נר"ו.

אגרת כ"ת החמודה קבלתי עש"ק שעבר. שמחתי לשמוע כי כתב כ"ת לויניציאה, אשר עיניהם הרב * היו תלויות אל התשובה הזאת; ועתה

---

* לשון הרבה.

בכל אות נפשי אצפה להעתקה. ביד הבחור כ' אברהם כ"ץ מהחזנים שלחתי לכ"ת מעט מזעיר מחיבורי על קהלת, אשר החל להעתיק הבחור כ' מיכל טירני אשר פה לומד עמדי. ואני אפס לי ענין מלהאריך: על כל אשתחוה ואצא, בהציגי לפניו מאמר א' שנתפרש לי עתה מקרוב, והוא נעים מאד, למען לא אראה פניו ריקם:

בברכות גרסינן: מנין שהקב"ה מתפלל כו' אר"י כו' ישמעאל בני ברכני, אמרתי לפניו רשב"ע וכ' מאי קמ"ל אל תהי ברכת הדיוט וכו'. והנה מה מקום לעיון דמאי קמ"ל אל תהי ברכת הדיוט? וכי אכתי לא ידעינן שחייבים אנו לברך את ה'? ועוד: למה בנענוע הראש אשמעינן זה ולא בשאלתו ברכני? והענין, כי התפלה תיקונה בסוד מלכות, פירוש: שהוא תיקון עולה מלמטה למעלה בסוד בללות הענפים בשרשם דהיינו מלכות שתהיה מוכנת לקבל, וזאת היא העבודה התמידית הצריכה ליעשות כל יום לצורך ההנהגה הכללית ופרנסת כל הנמצאים; וזהו הסוד שאמרו צלותא ברתא דמלכא, כי מה שנמשכים מוחין בז"א הוא דוקא לצורך תיקון זה התחתון ונמשכים לפי התעוררות נוק', משא"כ התורה שתיקונה הוא בסוד ז"א שבהמשך ממנו תתקן נוק'. וזה מה שצריך להבין הרבה בעניני החכמה, כי אע"פ שהדברים יהיו במקום א' יכולים להיות בבחי' מקום אחר, וזה נמשך משרש הפעולות הנשרשות ביחוד במאורות; ונמצא שהתפלה היא בבחי' נוק' בכל מקום שהיא והתורה בבחי' ז"א. אך חידוש השמיענו ר' יוחנן, שאפילו בתפלה עצמה יש איזה בחי' פרטית הנוגעת לז"א עצמו; והענין, כי התפלה אינה אלא תיקון שתי התחתונים שהיא נוק', אמנם הז"א עצמו לוקח משם התעוררות לתיקון המשפיע ג"כ, וזה יעלה עד שרש המשפיע, שהם התלת רישין, ושם יעשה התיקון הצריך להנהגה בבחי' השפעה. והתפלה עצמה, מלבד שסדרה הוא הכנת המקבל, אמירתה היא מצוה ומגיע לתיקון העליון; והז"א יקבל התעוררות התיקון להמשיך עד מן הראש שהם התלת רישין כנ"ל הנמשכים בסדר תלת רישין או"א ודעת חב"ד דז"א ושאר הפרצוף אחריו. ונמצא שזהו חלק התפלה של הב"ה, והוא צריך לעשותה ולא אנחנו. והסוד יהי רצון מלפני כו' הנה המלות עצמן מבוארות היותן סוד תיקון המשפיע המגיע לז"א עצמו, ותפלתנו אינה עולה יותר מתיקון הנוק'; אך ביוה"כ שאז מתגלה הפנימיות כידוע בסוד העינוי, אז נגלה לר"י סוד הג"ר מוחי הבריאה בסוד

אכתרי׳ וכו׳ כנאמר בדברי האר״י זלה״ה ואמר לו ברכני. והנה הוא מבחירתו לא בירכו ברכה תחתונה העומדת בנוק׳ לבד, אלא הגיע עד א״א ולכן אמר י״ר שיגולו כו׳ שהיא דוקא סוד תיקון המשפיע כנ״ל; ועל זה סדר הברכה נענע לו ראשו ומכאן נ״ל אל תהי ברכת הדיוט, כי לסדר ברכה התמידי אין אנו הדיוט שאנו חייבים בה, רק לזה הסדר נקרא הדיוט שהוא עליון על כל כחנו — ואפילו על זה נענע ראשו.

עתה משתחוה אני אל מול הדרת קדש כמוהר״ר חמיו נר״ו, ומחבק את הבן היקר כמהח״ר בנו נר״ו, ודורש שלום כל בני ביתו. אתאַוה — רק לתשוקה — דעת: איך הולכים הדברים שם במקומו? אם בשתיקה או בפרהסיא? תחת אשר שמעתי, כי בפיראַרא כבר נתפרסמו. ומה בפי הרב נתנאל? אם נודעו לכ״ת דבריו? רק ,לתשוקה׳ כבר אמרתי, כי לא אשים אל לבי. וה׳ אלקי ישראל ימלא משאלותיו לטובה, אכי״ר.

שותה בצמא את דבריו,

פאדובה יום א׳ י״א לחדש שבט הת״ץ. **משה חיים לוצאטו**

===

כה.

מרבינו לרבו הר״י באסאן ובו מגלה לו שרש נשמתו ועוד דרוש עמוק׳

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, נר״ו.

פניני אמרותיו, אמרים נעימים מליאים חכמה והשכל, ראיתי ואשמח מאד; כי כאיש גבורתו, לתפוש מגן ולהריק חרב לקראת מתקוממים על האמת ועל השלום ולתור מנוחה אל עם ה׳. וכאשר צוני — עשיתי *, ולא אחרתי; הן אלה דברי המגיד — באמת ובאמונה אשר שמעתי אגיד לו — „ועל דשאיל לך רבך על כתבא דשדר אי כרעותא דמריה איהו אתיב ליה דחי ה׳ אלקא דישראל דבשמיה בריך ליה עלה כל קבל דרעותיה יתאשר קמיה ואין הב״ה מקפח שכר כל בריה ואגר יתידע ליה עלה ודאי כ״ש דאיהו חביב קמיה״, ע״כ דבריו.

אמנם ידע כ״ת כי רבני ויניציאה, כאשר הוגד לי מחוץ, העלם העלימו את האגרת עד הנה, אשר לא תראה; רק זאת ידעתי כי הרב פאס חזר

* הכונה כי שאל להמגיד אם האגרת שכתב רבו לוויניציאה הוא לרצון לפני השי״ת כי רבו בקש אותו על זה.

בו והודה אל כמהח"ר משה מנחם אשר מאמין הוא הדבר באמת. יעשו מה שירצו, כי אינני שת לבי להם, ת"ל; אך אתמול כתבתי כתב לשליח נר"ו אשר שם, וכמדבר לא התרעמתי עליהם בדברים חזקים, אך דרך כבוד. אמנם לכמהח"ר משה מנחם כתבתי כי יאמר אליו משמי, שיקרא האגרת הזאת באזניהם ביום קהל. אחלה פני כ"ת: ישלח לי העתק כתב רבני ויניציאה, כי לא יכולתי לראותה עד הנה.

ועל אשר חפץ כ"ת שאכתוב לו על עניניו — בקיצור אומר לו, כי הלא כבר הודעתי לכ"ת איך שרשו מר"ע בן יוסף, ונתגלגל על הוצאה מרשות לרשות בשבת, ועי"ז נתקן בתקנו תיקון העירוב פה פאדובה העיר. אמנם זה אמת, כי על שרש ר"ע א"ח כך עלה במחשבה, כי בהיותו בסוד גבורות על כן הס"א מחשכת אליו הרבה; ועוד יש בזה סודות גדולים ופה לפה ישמע דברים עתיקים בס"ד. אמנם סוד התיקון הוא בענין על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, כי עניני מסוד השערות דז"א, ועיקר התיקון הוא להתעסק בפסקי דינים עפ"י פלפול; ולכן היה טוב לו לחבר דוקא חיבורים בדינים ברוב פלפולו, ועוד אדבר עמו מכל דברים אלה בעז"ה.

על אשר שאל בענין האותיות הנזכרים בא"ק — באמת הוא סוד גדול ועמוק מאד, ואפרש עתה כאשר אוכל.

הנה הקו הנכנס בתוך החלל אמר האר"י זלה"ה שהוא דוקא מצד אחד, וזה ענין עמוק להבין אותו לאשורו. והנה יראה כ"ת, כי במ"א אומר שהאותיות הן במלכות ובמ"א שהם בז"ת ובמ"א שהם בכל הפרצופים. אך אמיתת הענין: כי כל העולמות כלם בסוד מלכות נבראו, וז"ס אשת חיל עטרת בעלה דסלקת עד א"ס ונתקן עד אין תכלית, וזהו הצד האחד שבו בקע הקו והוא ההנהגה שהיא בזה הדרך, והטבע עומד באלה החקים. ואם היה מצד אחר — היתה בדרך אחר והטבע בדרך אחר. ונמצא עתה עומד תמיד הכל בסוד מלכות, וזהו ענין שכל הפרצופים הם אותיות; רק שיש אותיות שהם טעמים ואותיות שהם נקודות ואותיות שהם תגין ואותיות כהויתן, כמ"ש האר"י במקום אחד. אמנם עכ"ז אין בחי' האותיות נודעת אלא במקומה, והיינו למשה כי מקומה במלכות. אמנם גם בז"א עצמו מתגלים, ושם נקרא שאגלימו אתוון, מ"ש למעלה כי אפילו בבינה אינם מתגלים כי אינם לא יוצאים ור"ל יוצאים בבחי' הגלמם; אך למעלה

בא"ק הכל הוא בסוד שרש, כיסוד א"ק אינו אלא השרש הכללי, ונמצא כל הטנת"א שבו אינם אלא בחינת טעמים של כללות העולמות.

ומ"ש בענין התרין משיחין, הנה האמת הוא שלאה אינה האחורים לבד של אי' אלא סודה פנימיות המלכות, ורחל היא סוד החיצוניות; וע"כ לאה היא סוד האף של ת"ת, ולכן מזדווגת עם ישראל, ורחל היא בסוד היסוד ולכן מזדווגת עם יעקב. אמנם סוד המשיחין תלוי במלכות, וע"כ נמצא שחב"ד הוא בסוד הת"ת ובבחי' מלכות הוא בסוד לאה ומב"י הוא בסוד יסוד ובבחי' מלכות בסוד רחל, אח"כ בהיותם במקומם הנה הם מרכבה לתיקון בדרך אחר, כי מב"י עומד להארת היסוד וחב"ד לקבלת המלכות, וע"כ הוא הראשון במלכות. ואמנם בדוד כתוב, יתן ה' האשה הבאה כו' ,כרחל וכלאה', והאמת שזה סוד ,מי בראש? בן ישי בראש' כי הוא בסוד לאה הכוללת רחל ג"כ, וזה מה שהוא נוטל בחי' המלכות ומב"ד בחי' היסוד, וע"כ תיקון המלכות בדוד. ובאמת בהקדמה זו יובנו הרבה מאמרים סותרים בדברי הזוהר והתיקונים ובדברי האר"י זלה"ה.

ואני, אם יר"ה, אמלא את חפצו ואבא להשתחוות לפניו, אך לא בר"ח אדר שבא עלינו לשלום אלא אחר פורים, אם יגזור ה' בחיים, ושם אתעלס באהביו, בעז"ה. אתאוה לדעת: מה אמר הנעים כ' אברהם ישראל נר"ו? ואם כמהח"ר יצחק קנטון ידע דבר? והנני משתחוה לפני הדרת קדש כמוהר"ר חמיו ומחבק את הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו, וה' אלקי השמים ימלא כל משאלותיו לטובה, אכי"ר.

יחנני לשלוח העתק כתב רבני ויניציאה לכ"ת מיד בלי עיכוב.

שותה בצמא דבריו,

משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' ח"י לחדש שבט הת"ץ.

===

כו.

מכתב התנצלות מרבינו לרבני ווינציה.

זאת העולה על שולחן מלכים, מאן מלכי? רבני וגאוני כנסת הגדולה — ישיבת עיר ויניציאה הבירה יע"א. הרים הגבוהים והאיתנים מוסדי ארץ, גבורים לעמוד בפרץ, דולים ומשקים מים עמוקים, העומדים לאות

עמים על האמת ועל השלום, רבני וגאוני כנה"ג ישיבת ויניציאה העיר המהללה נר"ו. מני שפל אנשים, בברכת הדיוט מעתיר להם עתירת שלום ואמת מאת אלהי השלום והאמת, אמן כי"ר.

הנה קול רעש גדול, תרועת מלחמה מקצה הארץ ועד קצה הארץ מפרק הרים ומרגיז סלעים, אלה ראשי בית ישראל בכל מושבותיהם וההמולה רבה והולכת יום יום הלוך וחזק. וגם רוח מבינותיכם, רבותי, יוצא בחמת כחו כזרם מים כבירים לא יחשוך; הצד השוה: להרוס, לנתוץ ולהפיל בסערת־חמה ושטף־אף ונמצא שם שמים מתחלל. זאת העירתני היום לצאת ממחיצתי, ולערוך לפני הדרת כ"ת דברי שלום ואמת; כי ידעתי: אזן חכמים צדק תשמע ומישרים ישפוט לב נבון, כאשר חנן את כ"ת המלמד לאדם דעת לשבת על כסאות למשפט ולאמונה, לתורה ולתעודה; ועל דברי אף, כעס וקצף לא תהיה האמת נעדרת לשחת ארץ ולעכור שלום. הן לא אספתי מימים אספות, ולא מראש עשיתי עדרים עדרים; כי הלא מובלע בין אנשים ישבתי, מסתתר ונחבא. כי לא רדפתי ולא רודף אני, אחרי ההבל ושוא נתעה; כי־אם מתעסק בשלי לעבוד את ה' ככל המוטל על כל אשר בשם ישראל יכונה. ועתה כי ה' אמר ויהי, לגלות דברים אשר צפנתי, טמנתי כבושים תחת לבושי — ולא מאתי. מודה אני על חלקי אשר, ת"ל, אף פרי טוב יצוא יצא פה להשיב רבים מעון וללמד לכל מבקש ה' דעת כברכת ה' עלי; למה איפוא המון עמים, ותשואות מארץ עד שמים יגיעו? מה מצאו בי אשם מעילות, או בכל חברי טהורים ההולכים רק בדרך ה' בכל לבם? ואם בעיניהם יפלאו דברים, אשר חפץ ה' בי — הלא מי יתאוה להניח רוחו, ובא עדי; כי מקוה אני אשר לא ישוב ריקם.

ואתם חכמי לבב, העומדים לנס קהלות קדושים, מה זה ועל מה זה רק חרון וחימה יצא סער מפיכם? הלא אחד מיוחד שבעדריכם הקדוש ישפיל עצמו לבא אצל קטן, ואשר יקשה עליו — ארצה להשיב, עד לאור יצא משפט. ואם ח"ו טועה הייתי לדבר אמת — הייתי מודה כי לא בחרתי באשר שנא ה' ולא אקרב את אשר מואס הוא. ידעתי כי יקשה על כ"ת הדבר הזה מאד; אף פליאה בעיני; איך אפשר שלא יהיה שום צד, אפילו קטן, בדעתכם לאמר גם ,אפשר ויהיה'? הלא שני עמודי־עולם כבר מפיהם הוציאו דעתם, דעת קדושים באמונה, — הנחשדו הם לשקר? ובדבר

אשר כזה אף כי לא על אמונת אחרים ראויה היא חכמתכם לסמוך, וגם לבבכם רחב וגדול לבא לראות ולהבין צדק ומשפט ומישרים. היבחר ה׳ להעלות אש מרבים וריב בכל קצוי ארץ, תחת אשר אך טוב לישראל היה יכול לצאת ופרי ברכה? ידעתי כבר, כי סוף דבר יודע ה׳ את אשר לו; אך למה נניח מקום לשטן לרקד ביניגו ח״ו? איני אומר: קבלו דעתי ולא קבלו דעת גדולי עולם אשר בפיהם פצו את אשר עם לבבם, אך רצו גם אתם לחקור להבין ולדעת. למה תגידו אומר על אשר לא ראו עיניכם? ואין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות.

באלהים אשר בוחר בי, אני נשבע היום הזה כי רק להשקיט זעף, ריב ומצה כתבתי את הכתב הזה אל רום הדרת כ״ת כי כן צויתי; כי עתה יעשו בי כל חפץ לבם. הלא, עקוד על מזבח ה׳, לא אסיר תומתי ממני ולא יעלה עלי מורא ב״ע, תחת אשר מצות ה׳ אני עושה. וכאשר לא ירא אברהם אבינו מאור כשדים, ולא חנניה מישאל ועזריה על כבשן האש, ולא הרוגי לוד מפני מות, — כן לא אשים לבי על כל קטרוג ס״מ ושטן הגדול אשר מחרחר ריב, כי כעיר מבצר וכחומת ברזל אקום להקים את מצות ה׳, והוא הטוב בעיניו יעשה; ופרי אמת יהיה כבוד ה׳, לדעת כי יש עבד לאלהי ישראל.

עתה פני כ״ת אחלה לעמוד על יושר ולברר אמת טרם תקח לה חלק הס״א, ופריץ חיות בל יעלה על נחלת ה׳ ח״ו; כי לאלהים מגיני ארץ, אף אל קנוא הוא. תצמח מארץ אמת, ושבו בני ישראל אל ה׳ אלהיהם בכל לבם, ולא ינוסו מברכת ה׳ ולא ימאסו בטובתו; כי אל מסיבות מתהפך ומחשבותיו עמקו, ועצתו היא תקום. ואתם רבותי, תשאו ברכה מאת ה׳ להשביע נפשכם כל ברכה ושלום וזרחה לכם שמש צדקה וכל טוב, אכי״ר.

עבד עולם,

משה חיים לוצאטו

פאדובה יום ג׳ בשבת ז״ך לחדש שבט הת״ץ.

כז.

מכתב מרבינו להרב עמנואל כלבו ז"ל מרבני ליווארנא.

ובו מגלה לו מעניני מדרגות קדשו.

זה דודי וזה רעי, אלופי ומיודעי.

מימים רבים לא הקבלתי פניך, אך עתה באתי כי עשה ה' חדשה בארץ. ובאמת מטריחך אני, למען תחננני למסור הכתב הכלול פה לרבני ישיבת עירך יר"ה אך במשפט אהבה אמרתי להגיד לך דברים כהוייתן מראשית דבר עד היום הזה.

אמת הדבר, כי משנת תפ"ז חנני אלהים לשלוח לי אחד קדוש, מן שמיא נחית, והגד יגיד לי יום יום סודות גדולים, הכל בכתב לסדר הימים כתבתי באר היטב; ואחר רוב תיקונים שנתן לי לעשות אמר, שאזכה לשמוע מפי אליהו ז"ל גם דברי אלהים חיים. ויהי כאשר אמר כן היה לי: למועד אשר דבר נגלה לי אליהו ז"ל, ואחריו נשמות קדושים אשר בארץ המה העומדים לשליחותו של מקום להודיע סוד ה' ליראיו, וכבר אמרו רז"ל: נשמתם של צדיקים מסייעים אותו; וזה ברור, כי לא היום החל ה' לברך את עמו ישראל בכמה מעלות טובות, והרבה דרכים למקום. וחיברתי על פיהם חיבורים רבים וגדולים, ת"ל; הראשיים: חיבור על קהלת — כשמונה מאות דפים קטנים, וע' תיקונים * — על הפסוק ,ולכל היד החזקה' כמאתים דפים, וחיבור על התורה — מבראשית החילותי ואני היום מגיע לפרשת מקץ — הוא עתה כשש מאות דפים, כולם בל' זוהר ממש, ואח"כ הרבה חבורים שונים על הרבה ענינים, יהיו כמו ט"ו ספרים; ובפרט כללים לחכמת האמת, מבארים את הכל באר היטב בתירוץ הספקות אשר נסתפקו על דברי האר"י זלה"ה. וכל זה הענין לא הגדתי בראשונה אל אח ורע, כי אם אח"כ אשר צויתי הגדתי למשכיל ונבון כמה"ר יצחק מאריני נר"ו והבחור משכיל כמ"ר ישראל טריויס נר"ו, והם קבעו עמי לימוד יום־יום. אשתקד הלוך הלכתי לעיר ריגייו להקביל פני מ"ו כמוהר"ר ישעיה באסאן נר"ו; ואז עבר חכם ירושלמי פה פאדובה, וראה איזה כתב מבין החכמים ולא אמר פה לשום אדם, אלא בויניציאה דיבר. ובשובי לביתי נתגלגל דבר מדבר, עד שנודע לת"ח אשכנזי העומד פה לקבל כתר הרפואה, שמו כמהר"ר יקותיאל; והוא כבר היה פה ד' חדשים ולא

* הוא ספר תיקונים חדשים שנדפס זה לא מכבר.

ידע דבר. וכאשר ידע — אז נדבק אחרי הרבה, כי חשקה נפשו ללמוד חכמת האמת; וגם קבעתי לו לימוד. והוא מרוב להבת תאותו כתב לקצין א' נכבד בעבור זה הענין כדי לבשרו בשורה טובה, ובאמת לא ראיתי אני אגרתו טרם לכתה; מאז הגיעו הדברים לחכם חגיז נר"ו והרעיש את כל העולם כלו ביום הזה, כי מה שהיה צפון בין מצער חברים נתפרסם בכל ויניציאה ה"י ואח"כ בכל פאדובה. וכאן עשה פרי טוב, כי ברגע א' נתהפך כל הקהל לתשובה, ומדי יום ביום באים לשמוע חידושי תורה אשר אני משים לפניהם לפי שכלם; והרבה באו לקבל תיקוני התשובה ועזבו עבירות גדולות, ת"ל. ורבני ויניציאה ה"י כתבו לכמוהר"ר בנימין הכהן נ"ע ולחתנו מ"ו כמוהרר ישעיה באסאן, והם בקשו ממני חשבונות רבים וחקירות גדולות חקרו וגם רצו ממני ספרים ובדקו אחריהם וחפשו כל חיפוש; וכאשר מצאו כנים כל דברי — כתבו לרבני ויניציאה דעתם באמת היות הדבר נכון מאת אלהים חיים, באמת ובאמונה, ושאין זה נבואה כאשר חשבו שלא תשרה בח"ל, ודברים רבים ונכבדים ככל אשר שת אלהים בפיהם. וגם ממני שאל מ"ו אחרי כן באגרת פרטית ששאל אל המגיד, אם חפץ ה' באגרת ההיא אשר כתב; ואשר שמעתי הגדתי לו.

כל הדברים האלה הגדתי לך להודיעך קושט אמרי אמת, מעשה שהיה איך היה. רק יען ידעתי כי כבר הבעית גם רבני ישיבתכם יר"ה החכם חאגיז נר"ו. אמרתי לגלות אזנם; כי באמת זאת כונתי שישלחו ויחקרו חקירה אחר חקירה, למען כיון שכבר נתגלו הדברים לא יהיו כדברי צחוק. כי לולא עמדו גנוזים כאשר העמדתים בראשונה — הנה טוב, אך עתה א"א עוד להסגירם. על כן יהיו גלויים ונודעים באמת ולא תהיה זאת לפוקה ח"ו, וגם לא בחימה יוציאו אשפתם פן תבער אש בפתע פתאם, ח"ו; ואני אצטרך לעמוד כעיר מבצר נגד כל בכח גדול וביד חזקה, כי לא אוכל עוד להסגיר הדברים, ועלי מצוה בשם ה' אלהי ישראל לעשות בכל אשר אני עושה, ועל כן אצטרך לעמוד כעיר מבצר נגד כל קטרוג ס"א, ואין זה דבר טוב, כי טרם נגלה כבוד ה' הנה להבה תלהט הרבה ח"ו. ועל כן הדרך הנכונה הלא היא ללכת נתיבה ישרה בשלום ובנחת בכל חקירה, לחקור עד יעמדו על נכון הדבר, אז יגזרו אומר בחכמתם. ואני כבר ידעתי שזה קטרוג ס"א הרוצה למנוע טוב מבעליו, ודי ראיה

לזה שהוא מחלוקת, וכ״ש שחייבים אנו לעמוד לפניה לא לתת לה מקום לרקד ביניינו ח״ו.

עתה שא נא אם הטרחתיך, ותמסור האגרת לידי רבני הישיבה יר״ה, ואם לא ירע בעיניך והודעת לי את אשר עם לבבם ובפיהם, וה׳ אלהי ישראל ימלא כל משאלותיך לטובה אכי״ר.

אוהב טהר לב,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום עש״ק ר״ח אדר הת״ץ.

===

כח.

מכתב התנצלות מרבינו לרבני ליווארנא.

המאורות הגדולים אוצרות רוח דעת ויראת ה׳, המה הגבורים אשר מעולם עומדים בהיכל מלך מלכי המלכים, ראשי אלפי ישראל רבני וגאוני ישיבת ק״ק ליוורנו ישמרם צור עולמים לאורך ימים ושנות חיים, אכי״ר.

אני צעיר הצאן עפר מן האדמה בקידה אפים ארצה קורא להם שלום מאת ה׳ מן השמים. מה אני, עני ואביון, אשר אבוא היום, לפני מלכים אתיצב, ראשי אלפי ישראל רום מעלת הדרת כ״ת? אנכי תולעת ולא איש. אף כי נער אנכי צעיר לימים, ואתם ישישים אנשי חיל מלמדי מלחמה, מלחמתה של תורה, מנעוריהם — אמת זחלתי ואירא מדבר דבר קטן או גדול לפני הדרת כ״ת; אך עת לעשות לה׳ — הפרו תורתך.

מקול מחצצים, נושקי רומי קשת מחזקים על רמחים, מריקי חרב תופשי מלחמה, קול קורא, מקיץ נרדמים מאפסי ארץ, לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס, בת קול יוצאת מהר: חרב חרב לה׳, — חלול ש״ש עולה על כולם, ועלבונה של תורה. אמרתי לברר אמת לפני כל יודעי דת ודין לצאת ידי הבריות כאשר מידי שמים; אח״כ הרשות נתונה. לולי קול המון הרב הזה, לא הייתי אני מעלה על ספר דברים אלה להיות נקראים בתוך קהל ועדה, כאשר נחבאתי עד היום הזה; כי לא עלתה על לבי לרדוף רוח ולרעות קדים, שקר חן וכבוד. חלילה לי אך כאשר מה׳ היתה זאת להוציא דברים אשר כשנתים וחצי צפנתי תחת לבושי, ויבא גם השטן להתיצב, לשום בלב איש חכם לב כמוהר״ר משה חאגיש נר״ו דברי כעס

וחימה להעלות חרון בכל הארץ, — מוכרח אני להודיע קשט אמרי אמת פן תפרוץ לה האש הגדולה, כי רבים חללים כבר הפילה חמת גבר ועצומים כל הרוגיה.

הנה לא באתי היום להעיד לפניכם את עצמי ולהצדיק את מעשי, כי אין אדם נאמן על עצמו; אך אדרבא, להעיר אזן כ"ת בצדק אשר תתנו לב לחקור על הענין הזה בכל מיני דרישה וחקירה, ורב מהיות קולות תלונות בני ישראל אשר המה מלינים על אשר לא ראו ולא ידעו, כי לשמע אזן שמעו דבר מחוץ מעופף והולך. אמנם טרם תצא כאש חימה ובערה ח"ו ואין מכבה — הוו מרבים לחקור, ולא יצא דין מפיכם בפרץ מים פורץ והולך; כי זה משפט ס"מ המקטרג הגדול ומעשהו, לעוור עיני חכמים ולסלף דברי צדיקים באף וחימה ופריו שרף מעופף.

הנה שני גדולי עולם אשר נודע בארץ שמם: האלקי כמוהר"ר בנימין הכהן נ"ע וחתנו מ"ו כמוהר"ר ישעיה באסאן נר"ו הגידו דעתם, דעת קדושים. ואף גם זאת, לא אומר אני: אליהם תסמוכו — כי אם: דרשו ודעו; כי כבר ידעתי: האמת יורה דרכו. והאלקים אשר הגדיל חסדו עמדי יודע את אשר לי, ולכל בני ישראל יהיה טוב ושלום לשקוד ולהתמיד על התורה ועל העבודה; כאשר, ת"ל זכני רצונו ית' להשיב רבים מעון פה פאדובה העיר, ולקרבם לתורה לדעת גדולת ה', ולהסיר דברי חטאים רוגנים באהליהם על מאמרי רז"ל, הנראים זרים לעיניהם אשר לא נפקחו. ושבח לאלקים, לא ימצאו בכל ספרי כי אם דברי קדושה; ובנתיבות לא ישרות לא הלכתי.

כל הדברים האלה דברתי לפני מעכ"ת למען גם אשר לא תאמינו, הנה למיחש מיהו תיבעו ונגלה כבוד ה' ולא תהיה זאת לפוקה ולמכשול ח"ו. וכאשר דברתי דברי — הנה נפשי הצלתי, ואתם וכל חכמי ישראל כחכמתכם תעשו; וכבר אמרתי: הרשות נתונה. זה ידעתי כי אלקים לי, וכל צר ומשטין יהיה כמוץ לפני רוח ומלאך ה' דוחה; ואני לא אשוב מפני כל, תחת אשר מצות ה' אני עושה.

יען אקוה כי עומק עצת תבונתכם יכול יוכל להעיד דבר על בוריו, ויהיו ניכרים דברי אמת לפני אנשי אמת, — אשים לפניכם דברים נאמרו אלי אתמול מחבורי על התורה. ויהי מה: אשר שמעתי אגיד לכם, הלא

מעבר לדף הזה הן הם דברי א' קדוש מדבר,* והנה הדברים סתומין ואין צריך פירוש לפירושו.

עתה תמחלו נא על כבודכם, אם הקרבתי עצמי למחיצה שאינה שלי; כי לפני ה' עשיתי ולכבוד שמו כי איך יחל? וה' אלקי ישראל ימלא נפשכם כל ברכת טוב, ועל כסא כבודכם תאריכו ימים בקרב ישראל, אכי"ר.

משה חיים לוצאטו

עבד עולם.

פאדובה עש"ק ר"ח אדר הת"ץ.

===

כט.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, נר"ו.

שמחתי על אגרתו החמודה. והנה הח"ר יצחק קנטון כבר כתב לי ביחוד, וגם כמהח"ר אח"ס ממודונא; ורבני ויניציאה החלו מהם מעט להפוך נתיבה, בפרט מוהר"ר יעקב אבואב. ובשבת הבאה אשלח אגרת כ"ת אל החכם חגיש המבורגו.

וידע כ"ת, כי כבר השיב לי החכם חגיש אגרת לא רעה אך בעצה והוכחת אהבה לאמר ש,אל אלך אחר עצת הח"ר יקותיאל להעמיד דברי שקר ושאטה מן הדרך הזה'. והנה, להיותה ארוכה, לא יכולתי להעתיקה מיד, אך אשלים בשבת הבאה, אם יר"ה; אמנם פתשגן הכתב הוא כאשר זכרתי, ובה ג"כ כדברים האלה: „והואיל ויצקת מים ע"י החכם דעדיף מנביא, ראה דרכיו וחכם, כי אני הכרתי בו ויודע אני בטיב ערכו, אין ערוך אליו; איש חי בחילה של תורה, לן בעומקא דהלכתא ודינא, רב פעלים מרביץ תורה, וכחו יפה בחילה להגיד לעמו פשעם ולדרוש ולדון ולקבל שכר טוב הצפון ליראי ה' ולחושבי שמו, דאין לך מעלה גדולה מזו להיות משיב רבים מעוון; ומובטח אני בו ובכל חכם כיוצא בו שלא יקיים דברי תעתועים אלה שכתב הרי"ק כפשוטן, ע"כ בענין זה.

אמנם גם הרב אב"ד דק"ח המבורגו** כתב אגרת לרבני ויניציאה,

---

* לצערנו הגדול לא נמצא זה הדרוש וחבל על דאבדן.

** הוא הגאון בעל כנסת יחזקאל ז"ל.

והיא סיבובית לכל ישיבות איטליא, המעוררת אותם לדרוש על הענין; והוא לא אומר שיהיה שקר, אלא שמא מסטרא דשמאלא הוא ח"ו, וע"כ שלא יניחו הענין להתפשט. אבל שאם ימצאו שהוא אמת מן הקדושה — שיודיעוהו, אל יחרישו. ובמצאם שלא היה ח"ו דבר טוב, אם ידיהם אסורות לעשות דבר — יודיעו לו והוא בכח כל חכמי אשכנז ופולניא יעשה דברים גדולים — ע"כ תמצית דבריו. וכבר כל הכתבים האלה אשלח לכ"ת, אם יר"ה. אך האבוהב י"צ לא שלחו עדן האגרת לישיבת פאדובה, אלא לי שלחו העתק ממנה. והחכם חגיש, ידעתי, כתב גם לישיבת ליוורנו ה"י.

ואני כתבתי כתב לרבני ויניציאה יצ"ו, נמסרה אתמול לידם; והיא כתב כבוד להם, אך לעוררם: למה יניחו ההמולה? הלא טוב להם לבא מהם אחד אצלי, או יראו וידעו. וסוף דבר כללתי להם ז"ל: כי רק להשקיט זעף, ריב ומצה כתבתי כתב זה אל רום הדרת כ"ת, כי כן צויתי כי עתה יעשו כל חפץ לבם. הלא, עקוד על מזבח ה', לא אסיר תומתי ממני ולא עלה עלי מורא ב"ו, תחת אשר מצות ה' אני עושה. וכאשר לא ירא אברהם מאור כשדים, ולא חנניה מישאל ועזריה על כבשן האש ולא הרוגי לוד מפני מות — כן לא אשים לבי על כל קטרוג ס"מ השטן הגדול, כי כעיר מבצר וכחומת ברזל אקום להקים את מצות ה', והוא הטוב בעיניו יעשה. ופרי אמת יהיה כבוד ה', לדעת כי יש עבד לאלקי ישראל, עכ"ל. ואחרי כן סיימתי האגרת בדברי כבוד, כראוי. וגם לרב יחזקאל, אב"ד דק"ק המבורגו, כתבתי כתב, וכבר שלחתי גם לו דברי בכבוד גדול מאד; כי ידעתי היותו רב וגאון גדול במדינותיו. וכל עניני אינו אלא לומר לו, שידרוש ויחקור הרבה מאד, ושבאמת כבר מעכ"ת וכמוהר"ר חמיו זצוק"ל הגידו דעתם לרבני ויניציאה; אך עכ"ז, אם כמקנא קנאת ה' רוצה ליכנס בעוביה של קורה, שישלח משולחים אנשים חכמים ונבונים למען דעת האמת; אך מאד מאד יזהר לבלתי גמור דין בכעס ובחימה בלא חיקור, פן תבער אש גדולה ח"ו. ושלום החכם חגיש דרשתי באגרת הזאת, ואמרתי שאינני כותב לו להטריחו חנם, כי לא בשתי שורות יתברר דבר לזר נחשב; ואם פעולתו אמת וקנאת ה' — מאת ה' תהיה משכורתו. וסוף דבר חתמתי אגרתי באמרי, כי יען רואה אני האש האוכלת ועולה — הנה צר לי מאד להוציא דבר מפי, אך צריך לומר אני דבר אחד להתרות לפני כ"ת: יעמוד בפרץ! כי אם ח"ו, ז"ל הכתב ממש, "הסת היה מסית

נפשו הרמה לבלתי שמוע אל דברי, ואפילו לבלתי שים לב עד יראה בעיניו ולבבו יבין ותהיה הלכה רוחת בידו, ובחרב קנאת חמת גבר ידיחני לחפש, — הנה ידע כ"ת כי אם להדרת קדשו, אשר משים אני עטרה לראשי, יש כח כל רבני וגאוני אשכנז ופולוניא, ישמרם צורם לאורך ימים — גם לי כח, כח קב"ה ושכינתיה וכל בני מתיבתא עלאה המאירים עיני באור ה' ולא תהיה זאת לפוקה ח"ו לראות דבר מי יקום חלילה. אל נא ישליך אחרי גוו דברי אלה, כי אם אני בעיניו כמתעתע אך למיחש מיהא בעי. אנא יקום ברב כחו, כי כאיש גבורתו לברר דבר וללבן אמת, והיה זה שלום לכל קהל עדת ישראל", עכ"ל. וסיימתי האגרת בדברי ריצוי וענוה, וגם שלחתי לו מאמר אחד מחיבורי על התורה על פ' ,ויהי' מקץ שנתים ימים', והוא ארוך וגם עמוק מאד מאד בסודות גדולים ונכבדים, ומדבר ג"כ מענין זה ובענין קטרוגי הס"א היוצאים נגד הדבר וסופם אשר יהיה שלום על ישראל. והנה כל הדברים האלה בציווי עשיתים. ועוד כתב כתבתי לישיבת ליוורנו ג"כ, כי שמעתי: גם הם מתנכלים; ואל הרופא כמהח"ר עמונאל כלבו, אשר היה בכאן, שלחתיה למסור אותה, ואליו ספרתי כל מהלך המעשה מראשיתו עד היום הזה; כי אמרתי: הוא יראה גם אגרתו לרבים ודאי. וגם להם שלחתי המאמר ה"ל.

הנה אני ודאי, אם יגזור ה' בחיים, אבא להשתחוות לפני הדרת כ"ת; אך בזמן אשר יצוה עלי. ההקדמה חסרה מן הקהלת, כי מי שהעתיק קהלת לא העתיקה; אך המשכיל כמהח"ר ישראל טריויס אינגו כותב יפה, וכבר מעשיו מוכיחים עליו באגרת הכלולה פה לכ"ת, כי אם שלמה דינה הוא שכתב העתק אגרתי לחכם חגיש. אמנם בזה ודאי חסר אני ממעתיקים, כי מי שכותב יפה עצלנים הם וצריך יום לשורה. כה"ר יעקב בליליוס אפשר שיהיה המגיד לכמוהר"ר נחמיה; וענין המזמורים — לא ידעתי מבטן מי יצאו הדברים. וכן השיבותי גם לכמהח"ר משה מנחם מררי, אשר בא אלי זה ימים והוא הביא לי מכה"ר בליליוס קושיות וספיקות רבות; ואת הכל תירצתי, ת"ל. אך כה"ר בליליוס היה אז בפירארא, ונמצא שהיו ידיו עדן מלאות הספיקות בלא התירוצים; וביניהם היה ענין המזמורים וענין נתן העזתי, שהוא שקר וטעות גמור. אך ענין שבועת המגיד אמת היתה, כי הרב סבבוני בקושיות של הבל, ואני כבר הייתי אומר להם דברים המתישבים על הלב באמת; עד שסוף הכל עשיתי זאת, ואז נשבע

לי המגיד, כאשר הוגד לכ"ת אז: שקנו וגם העתיקו השבועה הזאת, וסבבה עד לעיני כ"ת. ואני לא הגדתי לכ"ת, כי מה אגיד פיטומי מילי העוברים? לימים הנה הנם רבים אין מספר. ועל אשר שאלני על ענינו — הנה ידע באמת, כי אין לי רשות כלל לדבר אלא בד"ת, ולא זולת; ועכ"ז השב השיב לי המגיד, כי לכבוד הדרת כ"ת בקיצור משיב לי: שטוב לו לשבת שם, באשר הוא, עד שיוכל; אך שלא ארחיב שאלות כאלה.

מחבק אני הבן יקיר כמהח"ר בן נר"ו, ולאפס זמן לא אוכל לכתוב חידושים. אנא יחנני לדרוש שלום הנעימים כ"ת אברהם ישראל וכ' שלמה ברוך יצ"ו, באשר ידעתים אוהבי באמת, וה' אלקי ישראל ימלא כל משאלות לבם לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה ליל מש"ק ב' לחדש אדר הת"ץ.

===

ל.

מרבינו לרבו הר"י באסאן עם דרוש עמוק.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, נר"ו.

הנה פה נוכח פני קדשו אגרת הרב יחזקאל אב"ד דק"ק המבורגו, אשר שלח לכמוהר"ר יעקב אבואב למען שלוח לכל הישיבות, והרב אבואב הנ"ל כתב אלי, שאשלח אגרת זאת לכ"ת ותשמש כאילו כתבה הוא בעצמו למען כ"ת, ישיב מיד אל הרב יחזקאל כאשר ישים ה' בפיו. והנה פה ג"כ אגרת החגיש אשר שלח אלי, וכבר יראה כ"ת אשר אין בה ממש. ואני נפלאתי מאד אשר לא קבלתי השבוע הזה כתב מאת כ"ת, אך חושב אני שהלכה לויניציאה ועוד תחזור לי בתוך השבוע, כאשר עשו אחרות. — אגיד לכ"ת, כי קבלתי היום שתי אגרות מהרב נתנאל נר"ו: א' לאבי, וא' לי; והוא שמח על אשר שמע. וגם אומר, שהוא רוצה לבא לכאן לדבר עמי פה אל פה; ואם נתן לו רשות, יבוא בביתנו. — אל יחר לאדוני, אם האגרת הזאת כתובה שלא כסדרה: כי הח"ר יקותיאל העתיק האגרות, כאשר עיני כ"ת תחזינה, ולבלתי הרבות נייר השלמתי עליה. בשבת שעברה

הספדתי על הכהן הגדול כמוהר"ר חמיו זצוק"ל בליל ה', ובסוף ההספד קרעתי עליו ואחר קוננתי הקינה אשר לפניו.

ולבלתי הראות פניו ריקם אגיד לו חידוש א' יפה, נאמר לי עתה מקרוב:

כתוב אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו כי הפסוק הזה נאמר על מב"י. ובאמת בספר הזוהר אומר רשב"י שמב"י מתגלגל כמה פעמים כדי להנצל מארמילוס, וזה הוא ענין תמוה כי כבר נאמר שבכל דור יש התרין משיחין, וא"כ מ"ש מב"י ממב"ד בזה? ועוד: כשנבין ענין התרין משיחין יקשה יותר, כי אין לומר שהם נשמה אחת לבד המתגלגלת כמה פעמים, כי הנה היא מתגלגלת לצורך הדורות וא"כ בכל פעם היא מתוקנת וסוף דבר כל הגופים שקודם האחרון נמצאים אבודים? אך האמת: שהתרין משיחין הם נשמות מוכנות להיות משיח והם צריכים לבא משרש א' המוכן לזה, אבל יכולים להיות ניצוצות שונים כלם מאותו השורש הפרטי, והאחרון יגאל את ישראל. אמנם עתה יותר יקשה על ענין הגלגול: כי מה צער הוא זה שיוכל להציל מארמילוס? הלא הם נשמות חלוקות, ואפילו גלגול לא נקרא זה אמנם אמתות הענין הוא: כי כל מה שאנו מדברים ממשיח הכל הוא על היחידה שהיא המשיח דוקא שבה יוכל לגאול, אמנם היא מתחלקת לב' חלקים, חלק למב"ד וחלק למב"י. והנה החלק המגיע למב"ד יושב תמיד אפיתחא דרומי, וזה עשוי להכריע הקליפה ההיא ולהוציא משם ניצוצות הקדושה. אך מב"י, פירוש חלק המגיע לו, הוא מתלבש בכל אותם הנשמות הראויות להיות מב"י בהתלבשות גמור רק שאינה יכולה לפעול כלל וחסר ממנה הכח. והנה בזה היא סובלת כל אותם המיתות, משא"כ מב"ד; ועיקר היסורין הוא חסרון הכח, כי באותו האדם נמצאים כל המדרגות אך בהעלם גדול וחסר ממנו כל הכח. ועל זה הענין נאמרו כמה דברים בס' הזוהר על משיח העומד בין ערב רב ושאין בידו לפעול ושחסרה ממנו התורה. הכל נאמר ע"ז הבחינה של יחידה שבמב"י העומדת בסיתום גדול; אך מב"ד גם הוא סובל חלאים, אך הוא בדרך אחר, כי אינו בעה"ז אלא למעלה. והנה מב"י היה צריך לקבל אור התורה בריבוי גדול, אך כשהוא בסיתום לא בא לו אלא מעט אור; ונמצא, שאם נאמר בו ומתורתך תלמדנו, ולא ובתורתך, כי רק חלק מכל המגיע לו יתן לו. וידע כ"ת שבעבור זה הענין טעו רבים מרדפי הצבי בלא דעת הסוד הזה

הנאמר על זאת הנשמה כנ"ל, ולהיות הסוד הזה סוד גדול ונחמד, אמרתי להציגו לפניו כאשר צוני כ"ת.

עתה הנני מחבק את הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו ודורש שלום כל בני ביתו היקרים, וה' אלקי השמים מלא ימלא כל משאלות לבם לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה ליל מש"ק ט' לחדש אדר הת"ץ.

===

לא.

מכתב רבני פאדובא להגאון ר' יחזקאל קאצנעלבוגין ז"ל מהמבורג.

אחד המיוחד נודע בשערים, הא חסיד הא עניו תלוי עליו כל שלטי הגבורים, הוא מרומים ישכון איש חי רב פעלים, קדש הלולים, רבא אלנא ותקיף עפיה שפיר שגיא אנביה ומזון לכלא ביה, הרב הגאון המופלג נ"י ה"ה ע"ה כמוהר"ר יחזקאל אב"ד ור"מ דק"ק אלטונא והמבורג וואנזבאק נרו.

ממנו צעירי הצאן, צאן קדשים, הולכים אחרי העדרים לעבוד ולמשא עם קדש קהלת פאדובה העיר יע"ה, משתחוים ומודים לפני הדרת כסא כבוד תורתו, ובכל לבם ובכל נפשם מעתירים לו שלום מאת ה' אלקי ישראל, אכי"ר.

אמרות טהורות, דברי פי חכם, באזנינו שמענו שמעה; כלם נכוחים למבין דברים היוצאים מן הלב דבר מתוך דבר, חכם הרואה את הנולד, כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף מקצה הארץ ועד קצה הארץ, מצודתו פרוסה על כל החיים למגן ולצנה וסוחרה אמתי. אף אנו עושי דברו, לשמוע בקול דברו רצים כצבי, חשנו ולא התמהמהנו להשיב אמרים אמת. קנאת ה' צבאות תעשה זאת: אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף, גם ה' יתן הטוב שלום על ישראל.

אנחנו, הרואים נפלאות תמים דעים, אור יקר ראתה עינינו ודברי אלקים חיים אנחנו שומעים, עדותנו ניתן ונצדק על אודות האיש מרום

הדרת כ"ת לנו שאול, בחיר ה' איש אלקים קדוש הוא, זורח בקהל קדשנו, כמהח"ר משה חיים בכמר יעקב חי לוצאטו נר"ו.

אמת הדבר, כי מנעוריו גבר באחיו בחכמה, בדעת ובתבונה וכל העם רואים אלקים עולים מן הארץ וראשו מגיע השמימה, עוסק בקדשים דבר יום ביומו. כל ימיו גדל בין החכמים, ויהי איש מצליח; עין ראתה ותעידהו רך ויחיד בבני אמו — זו כנסת ישראל, עדת קדש קהלתנו יר"ה. ורבו מובהק היה הרב הגדול הגאון המופלא כמוהר"ר ישעיהו באסאן נר"ו, חתן המלך הכהן הגדול, אור ישראל וקדושו, המקובל האלקי כמוהר"ר בנימין הכהן זצוק"ל הנעלה מקרוב אל בית מנוחת עולמו בליל ש"ק פ' בשלח מן השנת הזאת הת"ץ וחיי למר ולכל ישראל שבק. ויהי בנסוע הארון, ארון האלקים, כמוהר"ר ריי"ב הנ"ל מקהלת קדשנו לק"ק ריגייו יר"ה — בבית מדרשו הרבה התבודדות ופרישות, ותורתו אומנתו. יום וליה לא שבת, שם נגלו אליו האלקים בשנת התפ"ז, כאשר באמת ואמונה הגד הגיד לנו אחרי הגלותו אלינו; כי מתחבא ומתעלם ישב כשנתים וחצי, הסתר דבר הגדולה הזאת אשר עשה לו האלקים. אכן בהגלות נגלות אורו הגדול הזה, עינינו ראו ושמחו פלאי ספריו הקדושים והטהורים, רבים וגדולים, נוראים ונפלאים, חידושי תורת אמת, סוד ה' ליראיו, נחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים, אשר כל הרואה אותם עליהם יברך: שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, וברוך שככה לו בעולמו.

והוא הנה זה מצאנוהו חכו ממתקים וכלו מחמדים, ליה יהיב אלק' שמיא נהירו וחכמה, חכמת אלקן השתכחת ביה כל רז לא אניס ליה, ותעלומה יוציא אור לבאר כל סתום בדברי תורתנו הקדושה, איש לא לא נעדר; נדרש לכל אשר שאלוהו, נמצא לכל איש בקשוהו בכל דברי התורה הזאת: הן מקרא הן משנה הן מדרש הן הגדה בסודות נוראים, רגע א' לאור ישים אמת. הוא גלה מוסדות החכמה הרמה, חכמת האמת, בכללים גדולים ונחמדים, והשיב על מכון כל דברי קדוש ישראל האר"י זלה"ה באשר המה סתומים וחתומים; והמכשלות הרים, אשר ספו משלחי יד בזדון והטילו מום בקדשים, ורבים השיב ומשיב מעון. דורש טוב לעמו ומקרבם לתורה, כאשר נפל פחד ה' עליהם ויראו את ה' אלקים אשר עוד ידו נטויה עלינו; וכגבוה שמים על הארץ הגביר חסדו על יראיו.

הן אלה קצות דרכיו, ומעשיו מוכיחים. דברים הניכרים ראינו בו,

וידענו כי באמן הוא לה' ודבר ה' בפיו אמת, קדש קדשים הוא וכל שטו ושחיתה לא השתכחת עלוהי. אשר ע"כ חייבים אנחנו להודות ולהלל לפני ממ"ה הב"ה, אשר בעבדותנו לא עזבנו ויתן לנו מחיה לפליטה גדולה כיום הזה, כאשר עשה לנו בימים הראשונים להיות לנו למקדש מעט בגלותנו; אף כי עתה מקרוב ולא מרחוק, בימי גאון ישראל והדרו האר"י זלה"ה, אשר ממצרים קראו ה' למען העם ההולכים בחשך וראו בו אור גדול. אך על דברת השגתו, כאשר מפיו הנאמן נודע לנו, הנה איננו מחזיק עצמו לנביא כלל ועד היום לא שמענוהו להגיד ולגלות עתידות, וגם לא לעשות אותות ומופתים, כי אמר: רק לגלות חכמה צויתי וחוץ מזה לא אעשה דבר גדול או קטון.

זאת נחלת חלקו מה', אשר מגיד אחד קדוש נגלה לו בראשונה ועל פיו חיבר ספרים שחיבר; והמגיד הקדוש הנזכר תיקונים גדולים נתן לו, באמרו כי עוד יזכה לשמוע דברי אלקים חיים מפי אליהו ז"ל. ויעש ה' לו כאשר דבר למועד אשר אמר לו, כי אז החל לפרש לו המגיד מגלת קהלת בסודות גדולים ונפלאים מאד; ואז נגלה לו אליהו ז"ל ומלא את דבריו בדברים עתיקים, וכ"כ נשמות צדיקים אחרים, ממקום קדוש כבודם, נגלו לו למלאותו חכמה והשכל. וכל אשר ישמע — כה בלשון ההוא על ספר יחקה, דבר בשם אומרו. ובסדר הזה השלים חיבור גדול מאד על כל קהלת; ועוד החל חיבור על התורה, מגיע הוא היום לפ' מקץ. וספר א' עשה, נקרא לו שם ע' תיקונים, הם ע' פירושים ע"פ, ולכל היד החזקה', נפלאים מאד הנאמרים מפי אלה קדושי עליון. כל אלה בלשון זוהר ממש: וספרים אחרים רבים ונכבדים חיבר, ומחבר, כברכת ה' עליו דבר יום ביומו.

וידע כ"ת, כי כבר חקרו על זה שני המאורות הגדולים כמוהר"ר בנימין הכהן זלה"ה וכמוהר"ר י"ב הנ"ל נר"ו וגם מספריו ראו, ובפרט ס' התיקונים הנ"ל; וסוף דבר הודו וברכו את השם הנכבד והנורא, אשר גבר עלינו חסדו להטיב לנו ככל האמת הזאת.

כל הדברים האלה, מבוררים כשמלה, פורשים אנחנו באמת ואמונה לפני הדרת כ"ת ככל אשר צונו. מעתה אין לנו אלא להודות לה' כי טוב ולשמוח בשמחת תורתו, באשר ת"ל אין אלה תולדות פרץ הס"א לבלבל את העולם כאשר חשש ביראת ה' טהורה האיש החכם המקנה לאלהיו ודורש טוב לעמו כמוהר"ר משה חאגיז נר"ו. כי מאהבת ה' את ישראל

מעולם, רצה להציץ עלינו מן החרכים ולפתוח לנו שערי רצון ברחמים גדולים; בשכבר נבחנו ונצרפו הדברים, לדעת כי הכל מיד ה' בקדושה ובטהרה, ובשמחתנו לא יתערב זר ח"ו. ואדרבא, מחלים אנחנו פני הדרת כ"ת להשיב נפשו הרמה ולהניח את רוחו הטהור ורוח כל ישראל: יבחר כ"ת לשלוח אנשים חכמים וידועים לתור ולדרוש אמת הדבר, ומקוים אנחנו כי אל בשורה טובה ישובו אליו. ובקידה אפים ארץ משתחוים ויוצאים אנחנו מלפני הדרת כ"ת, וכעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל ה' אלקינו עד שיחננו ותפלתנו תכון לפניו. אך טוב וחסד ירדפו הדרת כ"ת לשובע נפשו הרמה, והיה זה שלום כוסיה רויה לאורך ימים שונות חיים, אכי"ר.

ישעיה רומאנין
בשם כל בני הישיבה

פאדובה יום ד' בשבת ה' לחדש אדר הת"ץ לבריאת העולם.

===

לב.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ן נר"ו.

שתים באו אלי מאת מעכ"ת אגרות חמודות: אחת שלא בזמנה ואחת בזמנה. ועל אגרת כמהח"ר יקותיאל אומר לכ"ת: הנה עצם הדברים אשר כתב — הנה הנם כלם אמת ואמונה, ת"ל; ענין המגיד, ענין אליהו ז"ל ושאר נשמות הצדיקים וכל החיבורים — אמת. אמנם אם הוא הרחיב המלות הרבה — זה אינו עביה של קורה, וכזה כתבתי גם להמבורגו אל הרב נר"ו; כי הוא בשלהבת תשוקה כתב, לא לפרסם אלא לאיש אחד יחיד נכבד בעיניו, והוא שר וגדול בישראל באמת. והוא כתב לו הדברים בלחישה, וכמעט בבל יאמר; כי אם לפרסם היה שולח מכתב בעיירות — אז היינו צריכים לדון על אות ואות, אך אשר כתב לאיש אחד — אם הוא הפליא והגזים, הא לא מידי. הנה הוא כתב, שאני מצוה על אליהו ועל מטט' — וזה שטות גדול, כי אין אני אפילו יודע מי ומי יהיו הבאים עד הגלותם אלי, כי בגזירת מלך הם באים ולא בגזירתי כלל. ואמת הדבר, שבהיותו יושב תמיד אצלי — הנה ראה דברים הרבה מה

שאין אני מדבר כלל, והוא גם לא מלאו לבו לשאול, כי לא כל דבר אשר אני עושה ישאלוני ואומר; ועל פי זה כבר אמרתי: הגדיל לדבר. אם היה מליץ גדול ובעל לשון צח ומצוחצח, אפשר היה אומר דברים יותר על אפניהם; אך מה עתה על הלשון נשפוט? וענין ההשבעה ידע כ"ת, כי באמת לא השתמשתי ואיני משתמש בקבלה מעשית כלל כי רב איסורה, אך לא זה הדרך לדבר עם המגיד קדוש, כי כאשר ישביע איש את רעהו ובדרך כבוד לרבו — כן הדבר הזה להביא הדברים על תוכן בוריים.

אשר עשה לשלוח לכמוהר"ר יוסף אירגש העתקות — טוב עשה, ואני אין לי מעתיקים פה כלל וכלל; והח"ר יקותיאל אין לו זמן להעתיק אפילו לעצמי. השיבותי לכמוהר"ר נתנאל הלוי על אשר דבר לבא אלינו פה בביתנו, וגם מר אבי השיב לו, כי הבית פתוח לפניו. ועתה פה עמנו עומד היום כמוהר"ר יודא מינדולא נר"ו *; וידעתי אחרים ג"כ בלבם לבא מיום אל יום. ואל דברת בואי אל כ"ת — אמרתי: אשר אצטוה אעשה. אך ידע כ"ת, כי אפילו יושרו של מרע"ה לא ניצול מן החשד, ע"כ בבואי אני עתה אל כ"ת לא ידעתי אם החרש יחרישו הלשונות הרעות מלומר; לפתותו הלך או קנוניא נעשתה; גם כי כ"ת הוא האחד המיוחד והנודע בשערים, כי מי לנו גדול ממשה? כאשר אמרתי, ואנשי ריב כזב יבקשו.

המאמר אשר שלחתי להמבורגו אשלחנו לכ"ת, בקרוב כאשר אוכל. מאפס זמן לא אאריך, כי יום עש"ק לא יכולתי לכתוב, יען פורים היה; וגם נישואין נעשו פה בביתנו ממרים המשרתת בבית דודי דוד יצ"ו, וכיום הרץ ממהר עלי. הנני מחבק הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו ודורש שלום דורשי שלומי הנעימים כ' אברהם ישראל וכ' שלמה ברוך ה"י. ואני תפלה אל אל עליו: שובע שמחות ישביעם לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' י"ו לחדש אדר הת"ץ.

ידע כ"ת, שהישיבה שבכאן כבר כתבו להמבורגו עדות על מעשי ועל ספרי דברים כהוגן, מה שבאמת גורם להם להאמין, ואין צריך שגם כ"ת יכתוב לשם. ואני אשלח לו גם מן האגרת הזאת העתק.

---

* אחד מגדולי רבני מנטובה.

לג.

מהגאון הר״י באסאן לרבינו.

בע״ה.

טוב דברך אשר אמרת, שכתבת באר היטב אל הרב של המבורגו שלא יעשו עיקר מאגרת ר׳ יקותיאל זולתי מעצם הענין ולא מדבריה אשר מלאו שפת יתר, כי אע״פ שאני הבנתי הדבר לאשורו — מעיקרא צריך היה להסיר המסוה מעל פני הרחוקים אשר נשמו עליה, כאשר הארכתי לך בשבוע שעבר. אמנם לא אדע מה כוונתך באמרך, שר׳ יקותיאל רואה דברים הרבה שאינך מדבר כלל והוא לא ידע, כי לא כל דבר אשר אתה עושה תגיד? אלה דברים סתומים, לא אדע סודם. והנני רואה, שתחת פרש לי — אתה הולך ומעלים תמיד יותר ויותר. זה לאות, שאין אני ספון בעיניך; כי גם על דברים פרטיים שלי לא השבתני מעולם זולתי ב׳ ג׳ גרגרים, שאינם אפילו לקט. גם הלום ראיתי זה שכתבת, שבבואך אצלי יחשדו שבאת לפתותני או קנוניא נעשתה — אלו נראים לי דברים בטלים; כי א״כ גם על האגרת שכתבתי לויניציאה יאמרו כן, שאהבתי קלקלה את השורה, חלילה לי! וכ״ש אם אכתוב מחדש יאמרו כן, ות״ל אינני חשוד בכך. ומה גם עתה שכתבתי לך, שחשבתי מחשבות שיבא ג״כ החכם השלם כמהח״ר יוסף אירגאס להיות שלישי ביניגו, — ועל זה לא השגחת ולא השיבותני דבר. באופן שרואה אני באיצטגנינות שלי, שאחר שנתבקש מו״ח הכ״מ בישיבה של מעלה — חוזר אתה מדיבורך שאמרת לבוא, וכן לא יעשה; מאחר שבאגרת תשובתי לרבני ויניציאה (אשר היא היום מפורסמת לכל העולם) חקקתי ואמרתי, שתבוא ביום מחר ושאז האמת יורה דרכו. הן אמת, שבעו״ה הן אני נשארתי לבדי, כי הצדיק אבד לדורו ובין דידי לרבא איכא טובא; אעפ״כ לאו קטיל קני באגמא אנא, ת״ל אם אני היה אפשר לי לבא אצלך — לא הייתי לא חושש ולא מקפיד על כבודי, כי כבודו ית׳ יקר מאד בעיני ועל קידוש שמו יתעלה אמסר. עתה הבחירה בידך להתעלס בתוך הבאים אצלך כגון מהרר״י מינדולא וכמהח״ר נתנאל לוי; ואני על משמרתי אעמוד, אוחילה לאלקי ישעי: יאר עיני במאור תורה כאשר ייטב בעיניו, כי כגמול על אמו עליו נפשי.

ועל ענין כתיבתי להמבורגו — כבר כתבתי לך שלא אוכל עשותו, ולא אכתוב לא לשם ולא לשום מקום מעצמי זולתי לשואלים ממני דבר;

ומה גם עתה, שאינני יכול לכתוב בקיום דבר אמת ואמונה עד הכנסי לפני לפנים בעמקן של דברים וסור ממני כל צללי הספיקות שכתבתי לך, וגם אחרים הטמונים בתוך האהל אשר אינני יכול להעלות כלם על ספר, זולתי פה אל פה. כ״ש שרואה אני שאחרי גווך אתה משליך דברי, יען וביען כבר רצונך נעשה באגרת אשר לרבני ויניציאה כתבתי. יהי רצון מלפניו ית׳ שתחשב לי לצדקה ושיתגלגל בה זכות הרבים על ידי, כי זאת היתה כוונתי ולא אחרת.

[אין חתימה]

===

לד.

מרבינו לרבו הר״י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ״ו נר״ו.

תחת אשר חייב אני להדרת כ״ת כל הימים תמיד אשר הביאני לחיי העה״ב, משיב אני עתה לדברי אגרת כ״ת הבאה אלי עש״ק שעבר להסיר מלבבו הטהור כל ספק וחשש, מה שלא הייתי עושה לאיש אשר אלה כמוהו דיבר. אך ודאי הרב פליאה היא לי על פה קדוש, יאמר דברים כאשר אמר! ואיך ולמה ומתי היתה כזאת בישראל, לבא הס״א לאמר דברים קדושים, כלם דברי אלקים חיים? או מה אות יותן על זה יותר מן הספרים החיבורים אשר עידיהם המה? וכ״ת אחרי ראותו, ועתה תחת עיני תבונתו ס׳ התיקונים ומחיבורי על הקהלת קצהו הוא רואה, יעלה דברים אלה על לבבו! יאמר נא הדרת כ״ת, יגבה שאלה או יעמק, והיה לאות על הדבר הזה. כי באמת כל אשר יחשוב איש שהוא ראיה — איננו כי אם לסתור; והיה זה כל נס וכל גילוי עתידות. וחוץ מזה לא ידעתי למצוא דרך יניח רוחו, כי רק אשר ירד ה׳ ומלאכו ידבר בי לעיניו או לעיני כל החפץ, אם יאמינו. מהיכן יצא להפוך הקערה על פיה: הארץ נתנה ביד רשע, פני שופטיה יכסה ומסמ׳ תצא תורה ודבר ה׳ מאדם בליעל? כי עתה הרשות נתונה לי, ת״ל, לבאר כל סתום בדברי תורתנו הקדושה איש לא נעדר; ומסתורין של הב״ה — אשר לא נגלו כי אם כסתומים ועומדים בדברי האר״י זלה״ה — ת״ל, נגלו עתה על ידי, ויד סמ׳ תעשה זאת?

* לשון הרבה.

חי נפשי, טעות בדבר, משגה הוא זה ביד ראשון אדם הוציא דבר זה מפיהו! וא"א לי לנוח דעתי, אשר יטה אליו אפילו בדרך ספק לב הדרת כ"ת. כי עתה מאן מוכח, שדברי הרשב"י זלה"ה אמת הם, וכ"ש דברי האר"י זלה"ה? ודילמא הכל מן הס"א, ח"ו? באמת ובתמים ככפירה ח"ו אני חושב דבר זה לחשוב, שיהא רשות ביד הס"א לפרש כל רז ונעלם. או איה אלקי המשפט? עזב ה' את הארץ, אין רואה? עתה על דבר אמת יעננו: היצדק אלוק בשפטו, והמכשלה הזאת היה משים לעולמו, אשר תבא רוח הטומאה לבלבל את העולם ואין מבין, כי מכל צד קדוש יאמר לו? וכי הב"ה בא בטרוניא על בריותיו? חלילה לשדי מעול! כי צדיק וישר הוא; ואדם מתהלך בתומו לא היה עושה זאת — ושופט כל הארץ יעשה? ולא עלבונה של תורה היא לחשוב, כי עתה לא חול לבד נעשית, כי טומאה ותועבה ביד אל נכר ה' הטוב יכפר בעד, כי לפי דעתי: מבטן מי יצאו דברים אלה — דין רב וחשבון היה צריך להשיב לפני מ"ה הב"ה! הנהו כמה וכמה תפלות נאמרו בתוך הספרים מאליהו ז"ל ושאר הצדיקים, כלן על סוד היחוד נתקנות ובפה מלא נאמרות להעביר רעת הס"א וקלקולה — וס"א תוליד אותה אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום המנוחה! אם עד פה תבא הטומאה, ועד הנה ישיג השטן בעולם — כלנו אבדנו ואין תקוה, ואיזה מנוס לנפשנו? אם תחת בגדי קדושה נפלאה תעמוד הבהרת, נגע צרעת — ס"א וכת דיליה. חי נפשי ואל־חיי, כי כים הולך וסוער כן רוחי בקרבי היום הזה, לראות עד היכן כח הפיתוי מגיע! וגבר חכמה בחכמת אלקין השתכחת ביה יטה לבו לענין זה אחרי אשר הוא ראה ושקל וצרף דברי התיקונים והקהלת לפניו, וידע רוב חיבורי אשר חיברתי וחידושי קדש שמע וערבו לו. פלא פלא, הפלא ופלא! הנה הס"א אפשר שתבא לבלבל את העולם בדברי שוא ותועה ח"ו, דברים תועבת ה', ולהעמיד השקר — תכניס בו איזה דבר אמת; אבל עיקר כונתה הוא לזרוע בעולם השקר ההוא, ורוב תקפה יהיה בנסים ומופתים אשר יעשה האיש הולך שקר ההוא למען הטות לבות האנשים אליו, אז יכשלו בו. אבל עתה, ת"ל, הכל להפך; כי הדברים כלם ברורים כלם קדושים, כאשר עיני כ"ת רואה, כלם דוקא נגד הס"א בכל עניניהם, ואותות ומופתים לא ניתן לי כח ורשות לעשות כלל וכלל. ואיך תהיה הס"א העושה זאת? ומה הנאה היתה נוטלת? ומה רוח היה לה בזה, להשיב רבים מעון ולהוסיף אומץ כל טהורי ידים? מה

נרצה היום לסתום עינינו, נתעור, נתחרש להתעקש ולסור מני אורח, רק לאמר בפה, בצפצוף עופות פורחים באויר: ,דילמא ס"א'? הכבר השיב כל החכמים אחור ודעתם יסכל? כבר תושיה נדחה, אין עוד עצה? על מה זה ועל מה זה?

הנה מה שנסתפק על ענין דברי במשיח הרבה — ילמדנו רבי: וכי לא יותר ממני הרבה מאד הקדים לדבר הרשב"י ע"ה בפרט בס' התיקונים שלו וב,רעיא מהימנא', אשר אין שתי שורות שאין שם על משיח, על תרין משיחין? מי עמד בסוד ה' וידע אורחותיו — ידע באמת שסוף כל המאורעות ישראל וכללותם תרין משיחין בסוד פנימיות וחיצוניות, על כן הדרושים אליהם יגיעו. אף כי כל העבודה וכל גלגולי העולם אחר חטא אדם הם, ותיקונו — המשיח; ע"כ מעטים יהיו הדרושים אשר או לא יתחילו מאדם או לא יגמרו במשיח. ודברי ס' החסידים נאמרו על המתנבא על קץ משיח; מיניה וביה ראיה, שלגלות חרפתו נאמרים לו הדברים, ואין זה אלא בקץ אשר יוכל להתפש בו. כי בסודות אינני רואה דרך, שמי שמגלה סודות הגאולה יתפש בם; ואני לא גיליתי קץ מימי. אדרבא: כל הקרב אליו אפילו מעט נתעלם ב,וכו', או בסימן ס', או בלשון ,סתום וחתום הוא אשר לא ניתן להבין'. א"כ בחיי! לא אתפש, ת"ל.

ומה שאמר מן הנפילת אפים — לא שמעתי שנתערבה ס"א בנבואת א"א ע"ה, הגם שכתוב בו, ,ויפול אברהם על פניו'. וכל הנביאים שהיו נופלים ארצה, אעפ"כ הב"ה היה המדבר ולא ס"א. וענין נפילת אפים נאמר בדברי האר"י זלה"ה על נפילת אפים שבתחינה, שבה מכוונים למסור נפש למיתה ולהורידו לס"א לבדו; אז אפשר להסתכן; אך לא להיות עומדים כפופי ראש על פניהם, שלא לזקוף מפני כח ההשראה.

כל הדברים האלה דברתי, משיב מפני הכבוד לגודל חובת עולמים עלי להדרת כ"ת; כי לאחר לא הייתי אפילו משיב. עתה בחכמתו יעשה: אם לכתוב יכתוב, ולא יהיה לבוז; אם אין ככל רצונו יעשה. כי אני, ת"ל, לא קם ולא זע: ה' לי לא אירא, מה יעשה לי אדם? כי אם כל גבורי אנשים וכל חכמי אדם נקבצו עלי — רבים אשר אתי ודי לי במעוז ה'. וכאשר חפץ בי ברוב טובו להציבני לפניו באמת ובאמונה — כן במשגב תקפו ישגבני ולא אמוט. ואם כתבתי למהר"ר יחזקאל הדברים אשר כתבתי — הנה נלוו אליהם לפנים ולאחור דברי ענוה רבה מאד והשפלה והכנעה,

באמרי להם תמיד שירצו לדרוש ולחקור בכל עוז. אך יען ידעתי דרך האנשים ההמה, אנשי אשכנז, ואת שיחם — גם הדברים ההם הוצרך שיכנסו באזניו, למען ירצו לפחות למיחש ויתרצו לחקור ולא יתנו בריב מהר; כי יהיה להם למעט רסן. וכאשר ירוח לי זמן, אעתיק לו כל האגרת, וגם העתק אגרת בני ישיבתנו יר"ה. והמאמר הנה פה כבר מועתק מאת החרי"ק. קבלתי קינת כמהח"ר בנו, וערבה לי. אודיע לו, שיש פה עדיין כמהר"ר יודא מינדולה, והיום קבלתי אגרת מכמוהר"ר יצחק* למפרונטי באמנה גדולה. וה' אלקי השמים ימלא כל משאלות לבו לטובה לאורך ימים, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה ליל מש"ק כ"ב לחדש אדר הת"ץ.

===

לה.

המשך להמכתב הקדם.

עוד בחרתי לשלוח לו שתי תפלות נוראות כ"א: א' מרעיא מהימנא, וא' ממט' שרא רבא; למען יראה כי הכל בקדושה ואין פה ס"א, ת"ל.

אדהכי הא רעיא מהימנא אתי. פתח ואמר: ר' ר' זכאה חולקך דאתערת רחימותא עלאה כו' פתח ואמר: צלותא ברעוא יהא קדמך אלקא דאלקין עלאה על כלא לאתערא רחימותא בכלהו דרגין קדישין וכלהו רקיעי דאופן יתקשרון בתיאובתא אלין באלין לאתדבקא לעילא, וס"א תתפרש מיניהו בחילא דשמך יאקדונקי, צא תאמר לו להוא סטר, תסאבם לאתעברא מעלמא, וישתלימו בכלם ברזא דסנדל' וכלם יתקרבו לגבי ההוא עבדא מהימנא מטט' רב מטירין, ותחומין דאלנא יתקשרון אלין באלין בחילא די"ב צירופין דהויה קדישין ויתפרש ס"א מיניהו לאתתקנא ברזא דרוח חדשה ולסלקא לעילא לגבי ההוא עלאה אכתרי' יק ה' צבאות דכליל כרסיא דתוקפה, ואינון היכלין דיליה קדישין יתקשרון בתיאובתא חדא אלין באלין בחילא דשמא חד נהיר בגוייהו ואיהו יקוק בניקודין דאלקים דנפיק מבינה לאתקפא בגבוראין דילה לאכפיא לאל מסכא, וכלהו יסתלקון לאתקשרא לעילא בההיא שושנה עלאה למהוי אינון ה'. ה' גבוראין דילה ה' עלין

* הוא הגאון גחול בדורו בעל פחד יצחק ז"ל.

תקיפין תחותיה לנטר אילה ואיהי תסתלק לאתחברא ברזא דאתוון קדישין יק ויתמשך רחימו לתתא לאתדבקא שייפין אלין באלין לקיימא קרא אני אוהבי אהב, דכיון דתיאובתא דרחימו אתקשר מתתא לעילא תב ואתדבק מעילא לתתא דרגא בדרגא עד דמטי להוא דגרים להאי לתתא ואתמר ביה זרע אברהם אוהבי דאתקשר ביה לאתנערא מימינא זרע אברהם אוהבי ודאי לתרין סטרין סליק האי אוהבי לאברהם ולהא זרע למיהוי רחימא דמלכא חביבא דילה זכאה חולקה.

יהא רעוא קדמך לאתערא רחימו לגבי שכינתא למפרק לה בימינא ולשיזבא משיחא בריה דיוסף ממותא, דכלא יתקשר בימינא ויהון אלין שנין כלהו כלילן ימינא ושמאלא והיו לאחדים בידיך למהוי ברזא דאחד זה הוא ודאי קשירו דימינא ושמאלא י״ב. כה וכה ג׳ תיבין דיחידא לאתחברא דרגין והיו לאחדים בידיך כלא ברזא דאחד, יהיה ה׳ אחד ושמו אחד בריך הוא לעלם ולעלמי עלמין.

אדהכי הא מטט׳ שרא רבא אתי. פתח ואמר: ר׳ ר׳ ודאי רחימותא אתערת כו׳ פתח ואמר: מלכא עלאה בסימו דבסימין חדותא דכלא הא עבדך מחכיין לימינך אל תמנע מינייהו, הא אנן מצפיין לנהורא די נהיר בזמנא דתתדבק באיילתך דביקותא דלא לאתפרשא, מלכא קדישה עד אן תהא איילתך מצטערא בשלהובין דגלותא ועמך קדישא דבררית לך ואינון דביקן בך ולא מתפרשאן וסבלאן עלך כמה מיתות וגזירן ושמדות עד אן יתיהבון בידא דעבדין בך אתער מלכא קדישא בגין תלת קיומי עלמין, ואי לא תעביד בגינייהו עביד בגין רחימותא דשכינתך דאין רחים לה כנפשך ולא תשבוק לה אלקא דישראל אלקא דאברהם אלקא דיצחק אלקא דיעקב, קום בתוקפך ופרוק להו. רבון עלמין הקם שכינתא עבד לה בניא דלעלם, אעטר לה בעטרין נהירין דלא אתעטרת מיומא דאתבריאו עלמין אדבק לה בגרמך דביקותא דלא לאתפרשא ויודעון בכלהו עלמין דאנת איהו בלחודך ולית בר מינך בריך שמך לעלם ולעלמי עלמין:

הנה אלה שתים תפלות, מהן יראה כ״ת: אם אפשר ותהיה ס״א אומרת אתהן? כי באמת עד שהר״ר יחזקאל * יאמר כה — לא שמתי לבי, יען רחוק הוא, והוא לא ראה ולא ידע משפטי ומעשי. אך כ״ת, אשר ספרי

* הכוונה על הגאון בעל כנסת יחזקאל מהאמבורג.

לפניו — לא יכולתי לעמוד בעצמי, וע"כ ככל הדברים האלה כתבתי בכל תוקף, רק להראות להדרת כ"ת היות זה דבר בלתי אפשרי כלל. ואשוב עוד אחלה פניו: אל יחר לרום הדרת כ"ת על דברי, כי באש לבבי כתבתי. כי עתה מה לי ולצרה זאת? מי חפץ להאמין — יאמין, ומי לא — יחדל. כי אני לא השתדלתי בזה מימי לעשות, שיאמינו לי אחרים; אך גם לא אוכל נשוא שמוע דבר זה, אשר חוץ למשפט כל דת ודין הוא ולהטיל מום בקדשי ה' ח"ו. באמת: טרם צריכים אנו להאמין, שתמסר תורה כלה ביד סמ', אחר נבין שיוכל הוא לגלות כל סוד ממנה. ואני היום בפירוש חלק מבראשית התחלתי, יסוד כל המעשים נגלה לי ת"ל, איש לא נעדר — והס"א תוכל לעשות זאת? היינו צריכים מיד להתרחק מן החכמת האמת כמן האש אוכלת, אם כה רבים בה המכשולים. לא זה הדרך, אבי, לא זה מעגל צדיקו של עולם. אם מצוא היו מוצאים בדברי אחד שיוכל להיות נידון לכך חובה — אז ידברו; אך אם הכל קדש הוא — ומיד הס"א יצא? יחנני ימחול על דברי, כי רק לגודל יקר הדרת כ"ת, אשר כאב גדלני, דברתי לפניו כל הדברים האלה ולא לפני אחר.

===

לו.

תשובה להמכתב הקודם מהגאון הר"י באסאן לרבינו.

ראה ראיתי, כי היטב חרה לך על מ"ש לך היום ט"ו ימים ולא ידעתי למה. כי דרך הטבע הוא, להיות האוהב ירא; ולהיותך חביב עלי עד לאחת, ע"כ יגורתי עליך, פן ואולי יתערב איזה חול בקדש. יען אין זה דבר בלתי אפשר, אחרי שלמדנו האר"י זלה"ה בשער הנבואה פ"ב, שלפי מדרגת האדם ולפי מעשיו יהיה המגיד; ואפשר שיהי' כלול מטוב ורע, והטוב מגיד האמת והרע מגיד שקר. ומה קול החרדה הזאת אשר חרדת עלי: „היאך אפשר שתהא כזאת בישראל, שתבוא ס"א לאמר דברים קדושים?" הלא בפירוש כתב האר"י זלה"ה בס' הכוונות בתיקון חצות, שמיום שנחרב הבית ונשרפה התורה, נמסרו סודותיה ורזיה לחיצונים, וזה נקרא גלות התורה, ע"כ. אלו דבריו ז"ל; ובפ' הנזכר איתא: דאשמדאי סליק למתיבתא דרקיעא ללמוד תורה — ועליך מצוה לפרשם. ואם רשב"י והאר"י זלה"ה לא יסתפק אדם בהם ח"ו — הלא גדולי ישראל היו כל אחד בדורו

ומופלאים בחסידות ופרישות; וחזר הדין לקושיא הראשונה, כי אתה לא הוחזקת בכך. ומלבד זה: רשב"י זלה"ה מגדולי התנאים היה, והאר"י זלה"ה היה ג"כ בדור דעה בצפת תוב"ב, רבנים גדולים למאות, והמה תהו אקנקניה ונתברר להם אמיתותו בכמה אופנים, כנודע מסיפור תולדותיו; ומה גם כי אור נגה עליהם בפירוש דברי הזהר החתומים באלף עזקאן ולא היו מובנים כלל, ועתה לו ראו אור: כי כל מה שהוא זלה"ה פירש מדברי הזהר — ברור לעינים, שהוא כוונת הזהר האמיתית ושהקדמונים הלכו בהם חשכים ולא היה נגה להם.

כל הדברים האלה איני אומר לך כמנגד, אלא כנושא ונותן וחפץ לעמוד על הבירור, למען אוכל ג"כ להטות בכח לבות השואלים ממני. כי הלא אף כי קטנתי מאד — יכול אני לומר, כי עיני כל ישראל עלי בזה וכל הפיות פונים אלי. ואיך יעלה על דעתך, שאוכל לכתוב מעצמי אפילו אות א' להר"ר יחזקאל, או למי שיהיה? ומה אתן ומה אוסיף על מה שכבר כתבתי לרבני ויניציאה? כי לא נתחדשה אלי ידיעה יותר ברורה מאז ועד עתה, זולתי היות למראה עיני הדברים טובים ונכוחים והענין אפשרי. אבל להחליט ולחגור חרב כנגד המשחיתים אין לאל ידי עדיין, כי אני בעצמי פוסח על סעיפי.

ועתה ראה: אתה שלחת להמבורגו המאמר אשר שלחת לי העתקתו, ופיך האומר כי עמוק הוא מאד ושתשלח לי הפירוש עליו. ואם שלחת הפירוש להמבורגו — הנה מה טוב ומה נעים; ואם לאו — מה יסכון? ומה יועיל מה שנאמר בו מענין קטרוג וכו'? הלא יאמרו, כי דברים אלו אתה הוא האומרן לאחר מעשה, ושאינה ראיה. אמנם אם היית מפרש להם איזה מ' עמוק מס' הזהר במקום שלא נתפרש מהאר"י זלה"ה, או היית ממלא חסרונותיו — הלא אז יודוך; אבל לשלוח להם דברים חדשים, שצריך פירוש לפירושם — מה הוכחה היא זו להם?

ועל מ"ש לך מענין נפילת אפים, דע כי מפי מגידי אמת שמעתי, שבזמן הצבי רבו כמו רבו בארץ המזרח גדולים חקרי לב שנחה עליהם הרוח בנפילת אפים, והגדילו לעשות חיבורים נוראים ודברים עתיקים אשר היו לפלא בעיני כל רואיהם; ועל כלם ר' נתן, ששרטט וכתב דרושים עמוקים. והוא גם הוא היה אומר, שבעקבות האר"י זלה"ה היה יוצא ומפרש מה שלא פירש ומגלה מה שלא גילה, ועל יסודותיו דבריו בנויים בספריו

שאצלנו: ס' הבריאה וס' זמיר עריצים; וגם הוא השיב רבים מעון ונתן תיקונים לרבבות אנשים, ואומר היה שנשמות הצדיקים היו מתגלים אליו — ואעפ"כ, סוף כל סוף הדברים עלו בתהו ואבדו, מלבד שגרמו מה שגרמו. אמור מעתה: מה הפרש בין זה לזה? רק שר' נתן כל קוי דבריו היו נמשכים אל נקודת הצבי, משא"כ בדבריך. אבל מ"מ — מי מפיס?

ואין לך להתרעם כ"כ על הבלתי מאמינים או על המסתפקים, כי מי שנכוה בחמין מתיירא מן הפושרין. (כאן שייך העתק אגרת מהרר"י אירגאס). ואעפ"י שלפי דעתי, מ"ש בענין היחודים שגגה היא, ואפילו אמרה לי מהרר"י ווילנא מפומיה — לא צייתנא ליה; כי לעניות דעתי, דברי הרב לא נאמרו אלא ביחודים בהשתטחות על קברי הצדיקים. ועוד: דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה לייחד ולכוין. ותו, דקיימא לן: הבא ליטהר מסייעין אותו. מ"מ דע, בני, שאני קבלתי בבחורתי מפי חסיד עליון שעבר דרך וירונה לא"י ושם מת ונקבר, והוא היה תלמידו של הגאון בעל מגלה עמוקות; ובשמו אמר לי, שהכוונות לא נכונו בח"ל מפני טומאת אויר ארץ העמים * וכו'. עוד כתב לי מהרר"י אירגאס וכו' ואני בתורת סוד העתקתי לך דבריו, ולא תגלה לשום אדם, כי כך חילה פני; אבל לך הוכרחתי להודיעם, למען תשיב על נכון להוציא הספיקות מלבו, וגם למען תשכיל ממוצא דבר האמת שכתבתי לך פעם אחרת, כי בתום לבבך אתה מאמין לכל אדם וכו'. לא אוהביך הם אלא אויביך, ושמותם לא ידעתי. גם האגרת שכתבת מאז לישיבת ליוורנו — לא ישר בעיני מה שעשית, כי זה נראה דבר מנגד מה שאתה כותב לי, כי לא איכפת לך אם יאמינו או לא יאמינו; וא"כ שב ואל תעשה עדיף, ורק לשואלים תשיב תשובה כאשר אני עושה.

[אין חתימה]

לז.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

שמוע שמעתי הדרת כ"ת קובל עלי לאמר: ,לא ספון הוא בעיני' —

---

* תשובה נכונה ע"ז תמצא לקמן במכתב לט וע"ש.

חלילה לי! רעה עלי השמועה, וצר לי מאד. באמת לא כן אנכי עמדי ולבבי לא כן יחשוב, כי עתה שמחתי ותהלתי אשר יצקתי מים על ידיו מאז פקחתי עיני לשמוע בלמודים; כי הלא הוא לבדו יחיד בגלילותינו לן בעמקה של הלכה, ולא לשבחי הוא צריך. אך בדבר אמת דובר אני את הדברים האלה, אשר עטרה לראשי שמו כל הימים; ולמה ידבר כ"ת כדבר הזה? ואפילו מחשבה תעלה על לבו, כי משליך אני דבריו אחרי גוי? ידע כ"ת, כי עוד לא יצא מפי דבר לאמר: לא אבא ואשתחוה להדום רגלי כ"ת, כי לבא עצה בלבי; אך זמן אינני רואה לי מוכן, כי יהיו הבאים אלי מי יהיו, אך עודם פה לא אוכל לעזוב אתהם; ונמצאתי קשור בעבותות — כבר אמרתי להביאו אלי, ועליה דידי רמיא להשלים כל חסרון; אך רואה אני כי קשה הדבר מאד. עכ"ז, אם יכול יוכל למצוא פתח לדבר הזה — לא לכבודי, חלילה לי, רק יען השעה צריכה לכך — טוב טוב היה; ואם לא — הנה אעשה כל אשר אוכל, לברוח שעה אחת ולהקביל פני קדשו, אך מתי לא אדעה. וכל זה — אם כה יאמר מלכו של עולם. ואשר לא השיבותי על ביאת כמהרר"י אירגאס אליו — יען לא יכול אני לקבוע זמן לביאתי היה. ועל אשר חששתי לדברי רוגנים — לא להטיל מום בתום קדשו ח"ו; אמנם כאשר ידעתי דיבת מתלוצצים. הלא גם למשה חשדו מא"א; וכבר לא חסרו כאלה היום, אשר על דבריו לויניציאה ג"כ כה אמרו כאשר דיברתי. אף גם זאת: על כיוצא בזה נאמר כתוב: והרוצה לטעות יטעה, ואשר לאבודי התקוה לא ירפא — הנה יועיל לאשר טובים מהם, ויעשו הדברים פרי באחד אם לא במאה; והחיל אשר נגע אלקים בלבם יקבלו האמת לאמתו. יאמין לי כ"ת, כי באמת ובתמים נכספה גם כלתה נפשי להשתחוות לפניו, ודברתי דברים באזניו המתישבים על הלב מבין; אך אל ירע בעיניו, אם לא באר על המכתב אעלה את הכל, כי קשה להוציא בשפתים, אף כי להעלות על ספר. ואדוני יודע, כי לא ממני היה לגלות כחודו של מחט; ויסב אלקים את הדברים האלה כרצונו ודבר המלך אין להשיב. אך את אשר לא מצוה עלי — אינני מגלה, וכבר אמרתי: כ"ש בכתב; ובפלס מאזני משפט שכל כ"ת ידיעני לכף זכות וידע כי ביושר לבב מתהלך אני לפניו כחובה עלי.

ועל אודות כתבו להמבורגו — אמרתי: האגרת, שלוחה ממני אליו, נחשבה לר"י אבואב כשלוחה ממנו, באשר צוו אליו לשלחה סביב אל

כל חכמי מדינה ומדינה אשר בארץ איטליא; והוא כתב להם, כי ככל אשר צוו כן עשה. ע"כ זה נקרא, אשר שאלו מכ"ת; ואם לא כן — כבר לי ג"כ נאמר, שלא יכתוב כ"ת עד ידרשוהו. אמנם אם גם עתה לא ירצה לכתוב — יעשה מה שלבו חפץ, כי באמת ובתמים אינני חושש על הדבר הזה מאומה. ובאמת, את אשר יקרה ה' לפני בענין הזה — אינני שת לבי לחשוב מחשבות כלל; כי רק בעת להשיב — אשמעה מה ידבר האל ה' בחסדו עלי, וכאשר יצוני כן אעשה. ואני ידעתי, כי הוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו, וכל מעשהו טוב עלי. ע"כ הרשות נתונה ביד הדרת כ"ת: יעשה ככל חפצו. ולא זו בלבד, כי באמת כל הדברים אשר ידברו וכל אשר נכתב בספרים עלי — על שום דבר לא יפול לבבי, באשר אינני אלא שומר משמרת עבודת ה'; אשר יצוה עלי אעשה, ואין עוד. יהי מה! זה ת"ל חלקי מה': כעיר מבצר וכחומת ברזל הקים את לבבי וישם פני כחלמיש למשבחים ולמחרפים, למכבדים ולבוזים לא שניתי.

ואל דבר הספיקות — כבר גיליתי אזן כ"ת בצדק השבת שעברה, והארכתי למעניתי. וגם כי על דברי כ"ת הרע לי מאד, וע"כ אפשר עברתי הגבול בתשובתי — אך יושר לב כ"ת ימחול. וידע באמונה, כי מיד ה' עלי השכיל ואין עמו אל נכר; ככל דברי האמת והצדק אשר בקודמת ערכתי לפניו.

אגיד לכ"ת, כי בא לי היום מכתב מאת רבני ישיבת ליוורנו יר"ה: מכתב הגון וטוב א"ד אגרתי אליהם, ורק מבקשים ממני אות ומופת לאמת דברי אז יצאו לקראת נשק לכל המתנגדים. העתק דבריהם בתמצית ותשובתי אליהם תהי בס"ד ביום עש"ק הבא עלינו לשלום, אשר אודיע לכ"ת. והנה, פה כלולה, שלחתי אגרת בני ישיבתינו יר"ה להמבורגו ונחתמה בחותם הועד בשם כל הישיבה, הוא כמהח"ר ישעיה רומאנין; כי כן עשו ג"כ רבני ישיבת ויניציאה. והנני מחבק את הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו. ואשיב שלום אל הנכבדים הגבירים כ' אשכנזי וכ' פאנו נר"ו, וה' אלקי השמים ימלא כל משאלות לבבו לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה, ליל מש"ק ר"ח ניסן התק"ן.

ידע כ"ת, כי באמת יעצנו אתמול ליסע היום לבא אל אדוני, ואתי המשכיל נבחר כמהח"ר יצחק מאריני; ולא נעשתה, כי מים על פני כל הארץ, והדרכים כסו, זה כתבתי להודיע למעכ"ת, כי לא מן השפה ולחוץ מדבר אני את כ"ת ולבי בל עמי; כי הכל אמת ואמונה, אך ילידי הזמן השונים מעקשים את המחשבות, וש"ש.

===

לת.

מרבינו לגאוני ישיבת ליוואַרנא.

הרי ישראל הרים הגבוהים, האיתנים מוסדי ארץ וראשם בשמים בהרי חכמה והשכל, יאורים רחבי ידים אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה להורות את בני ישראל מעינות נכבדי מים, רבני וגאוני ישיבת קק"י ליוורנו, ישמרם לעולמים צור עולמים, אמן כי"ר.

משתחוה מרחוק בקידה אפים ארצה, אשא כפי אל ה': גשם נדבות יניף אליהם, גשם מטרות עזו על ראשיהם מלמעלה, והשביע בצחצחות נפשם, נהרי נחלי כל ברכות טוב לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר.

הנה נא הואלתי לדבר דבר לפני מלכים — מאן מלכי? רבנן. המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם, ואנכי עפר ואפר רמה ותולעה. כי גם עתה לא ידעתי דבר, כי נער אנכי; אמנם בראות ענותם לקראתי באהל גדולתם, ובצל חכמתם צדקתם, אחרי נשאתי לערוך שתים שלש שורות אלה ודברים כדברים בתבניתם העירוני, — אדרבה באזניהם באמת ובאמונה, ובמאי דסליקו אפתח אנא; כי כאשר זה כל ישעי וכל חפצי לקבל תוכחת חיים מיודעי להוכיח, ולשון חכמים מרפא יגיה את חשכי. בשמעי אשר למעכ"ת איזה גמגומים ופקפוקים על דברי המאמר ששלחתי לפניהם, אמרתי לבאר כונתו באר היטב; אז יאורו עיני בספיקותיהם — ואוחילה לאל ישעי לברר אמת וללבן צדק. הדקדוק בפסוק מבואר הוא, על אמרו ,ופרעה חולם' ולא ,ופרעה חלם', ולהשיב אמרים אמת הוקדמו הקדמות רחבות ונכונות זה ענינם*: (——) הנה זאת יסוד כל הדרוש, והשאר חושב

---

* כאן הי' הדרוש, אבל לא נמצא וחבל על דאבדן.

אני שהוא מובן. עתה יחנוני להגיד את כל דעתם, דעת קדושים, והיה לי לנחת רוח; כי הלא זה הדבר העיקרי יותר להנצל משגיאה.

ועתה אשיב תשובה לדברות קדשם אשר שאלוני על אות ומופת לאמת דברי, ומרשות הדרת כ"ת אען ואומר: לאמת דבר כזה במכתב לא אדעה איככה אוכל, כי מה אות אתן והאמינו? ואני לא אותות ומופתים עשיתי ולא נביאות הגדתי, כי כן מסתופף בצל קורתי חיברתי ספרים כיד ה' הטובה עלי, וכה משפטי עד היום הזה. אף כי לו אותות ומופתים עשיתי — לא יעצרו כח לעמוד לי אל מול לבות פתאים בוערים בעם כי ינטו אחרי שוא. הנה במרע"ה עמדו לעשות בלטיהם החרטומים, ומאן מוכח? הלא בעלי הקבלה המעשית כמה נפלאות גדולות עשו יעשו, עתה אם יעלה על לבם ,במצות ה' אנו עושים' — מי יכחישם? — כמדומה, לענ"ד, אשר לא זו הדרך לעמוד על תכן דבר אמת לחכמי לבב ונקיי הדעת.

אחרי כן אומר להדרת כ"ת, כי לא ח"ו להטריח על כבודם יצאתי אשר ירצו להריק חרב וחנית נגד המתנגדים, כי לא בזה בחרתי כלל. כי אני לא השתדלתי מימי בענין הזה אשר יאמין לי גם אחד, ומי יחדל להאמין — אין אני רוצה ממנו כל מאומה. אני לא הודעתי דבר על פני חוץ; רק בהיותי השנה שעברה אצל מ"ו הגאון מוהר"ר ישעיה באסאן בריגייו אשר הלכתי להקביל פניו, נתגלגל דבר ע"י חכם א' ירושלמי אשר עבר עלינו ונתאכסן פה בביתנו כי נקרה לפניו איזה ספר מחיבורי. ומאז יצאו הדברים, ובהתאסף אלי חרדים לדבר ה' לימדתי להם ויהי היום נכתב כתב לוויאנ"ה * אל שר בישראל כמוהר"ר מרדכי יפה; ובאמת בלחישה נכתבו הדברים כאשר ידעתי אחרי כן, ומשם יצא כל ההמון הזה. וקול המולת הרב מוהר"ר משה חאגיז גלה מסתורין שלי אפילו לאנשי עירי, אשר באמת לא ידעו מזה דבר עד הנה. ואני כאשר ידעתי את לב כמהר"ר מ"ח הנ"ל לאסוף הקהלות ולהעלות שאון בין כל ישיבות גלילותינו ה"י — אמרתי להקדים ולגלות אזן כ"ת רק למזכיר לבד, אשר אם יגיעי עדיהם מק"ק המבורגו דברי חימה יהיו מתונין בהם לחקור דבר, ולא יטו את לבם הטהור לקנאת חמת כמוהר"ר מ"ח נר"ו; כי משתדל אני בכל עוז להיות לשלום אל כל בני ישראל, ולא יכשל בי אדם ח"ו. הגם

---

* הכונה עיד ווין.

אם לא ימצאו בדברי כל תועה, אחשוב שאם עם כל זאת לא יחפצו להאמין, אין להם ליכנס בתגר זה; כי אין אני מתאוה שיאמינו, רק לצאת מחשד כתבתי להודיע שאין יש בי, ת"ל, תרמית אויבי ה'.

אח"כ מי חכם וירצה ליכנס בעוביה של קורה — בחכמתו יעשה לדרוש בדרכי הדרישה הראויה לענין הזה; כי אז — אקוה — ידע, כי חסד ה' גדול על כל אשר יבחר ויקרב לו, כי הרבה דרכים למקום. כי על אשר נפלא בעיניהם אשר בח"ל ובזמן דלא אכשור דרי תהיה זאת — הנה דברי פי החכם הגאון מ"ו כמוהר"ר י"ב נר"ו כבר נשמעו לפני ישיבת רבני ויניציאה יע"א בראיות ברורות כאיש גבורתו, אשר היות ח"ל אינו מונע לזה כלל, ולא רחוקים אנו מדורות קרובים אלינו מאד אשר יותר מזה נהיה הרבה; הנה האר"י זלה"ה לא אלף שנים רחוק ממנו היה, ואני לא הגעתי עתה באמת לשליש או לרביע מהשגתו הגדולה.

עתה ימחלו נא על כבודם אם עד כאן העזתי פנים לפניהם, כי השעה צריכה לכך; ובחכמתם ותבונתם יבחרו להם דרך ישרה, כי ידעתי לא יבצר מהם מזימה לרוחב לבבם. ולתשובת כבודם אצפה, להאיר עיני במאמר אשר לפניהם כתלמיד הדן לפני רבותיו; והיה זה שלום מנת כוסם רויה בטוב ה' אלהי ישראל לאורך ימים ושנות חיים.

נאם החותם פה פאדובה יום חמישי ה' לחדש ניסן הת"ק.

עפר מן האדמה,

משה חיים בלא"א יעקב חי לוצאטו

===

לט.

מכתב נפלא מאד מרבינו לרבו הר"י באסאן ובו מגלה סודות גדולים.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

אמרים נעימים, דברי פי קדשו, קבלתי, קראתי, וגם שמחתי עליהם. והנה ראשית דברי צריך אני להודיע לרפכ"ת דברים בגו לגו, אשר רק לגודל יקר תפארת גדולתו יכול אני לגלות קצת, למען ירף רוח מבינתו ממני. אך באמת לא לכל ניתנים ליאמר, וצריך אני לסבול תמיהות רבים ולשתוק; ובכגון דא אומר: דיו לעבד שיהיה כרבו. וידע כ"ת, כי סודות

גדולים וחתומים מאד אני מגלה לו היום; למען יראה ויבין, כי לא כאשר דבר בקצף לאמר, לא ספון הוא בעיני' — כי לו ולא לאחרים מגלה אני דברים שהם כבשונו של עולם:

הנה רשב"י אמר לאליהו ז"ל: אית מאן דאנת עתיד לאתגלאה ליה בסוף יומיא אנפין באנפין ואית מאן דאנת עתיד לאתגלאה ליה בטמירו לעין השכל דיליה', וצריך לפרש למה יהיה שתי מדרגות אלה? כי אין דבר במקרה ועל הכל סוד אמת ואמונה ימצא ודאי. אמנם ידע כ"ת, כי קושיא א' נמצאת והיא עצומה: כאשר אנו יודעים שכל מה שהב"ה עושה לישראל — הכל הוא רק להיטיב להם, ואיך נצייר בדעתנו שיהיה טוב לישראל מה שאין מניחים אותם א"ה ללמוד תורה? כגון במקומות אשר אסרה הקיר"ה את הש"ס — כגון זה אינו תיקון, כי אם עזיבת התיקון. אמנם צריך לדעת, כי כתוב 'למען תפוש בית ישראל בלבם', וזה ענין מחשבת ע"ז שבה חטאו ישראל וצריך לה תיקון פרטי מלבד המעשה, שהרי הבה"ה מצרפה למעשה. וצריך שיהיו א"כ שני מיני דינים: א' לתיקון המעשה וא' לתיקון המחשבה. ובאמת לתיקון הענין הזה כתוב, לע"ל יאמרו אלופי יהודה בלבם אמצה לי יושבי ירושלים' וכו' כי לא יוכלו להתפלל ורק בלבם יצעקו לה'. ואפרש עתה כל הענין באר היטב: הנה הב"ה ודאי מודד מכ"מ, שע"י זה ימצא תיקון מקביל לכל קלקול. ובהיות הנשמות בגלות תחת הקליפות — שתים הנה דרכים תמצאנה להם לתקן את השרש הכללי: או אשר יתגברו בכחם באור המגיע אליהם והיו שוברים הקליפות ומאירים לרבים, או שמתחת לקליפות עצמם כאדם מזוין העומד בבטן הארי וקורע אותו מבפנים כן הם בתיקונים אשר מלגו ירבו אור ותיקון, עד זמן אשר יאמר 'כי אז יבקע כשחר אורך' כי יהיה ממש בוקע ויוצא. וזה באמת סוד גדול והקדמה עיקרית ליודעים דרך ה'. הנה לפי הדרך הזה הוא תיקון שמתקן משה וחבריו סובלי החלאים על ישראל, שאמרו בס' הזוהר שאין האור מגיע אליהם והתורה איננה מתגלה. והלא יראה שאין זה תיקון, כי אדרבא היה צריך שמתוך היסורין יחזקו יותר באור הקדושה. אך האמת הוא, שכל אלה צריכים לתקן לפי הדרך הנ' שזכרתי. וידע כ"ת כי כאשר ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, כן באמת פה היה מקום סכנה לעקשי הלבב מרדפי הצבי וחבריהם, אשר בלקחם את הענין לפי עקשות לבם הרע אמרו להתיר כל

עבירה; והמה רעים לא ידעו הבין, כי לא נאמר זה ח"ו לפרוץ גדר אפילו בדקדוק קטן של סופרים. רק בדרך עמוק עומד הסוד למביני האמת, כי לא יחליף האל ולא ימיר דתו לעולמים; ואשר משנה הוא אפילו כמלא נימא — כבר העידה עליו התורה ,לא תשמע לדברי הנביא ההוא'.

ועתה אומר לכ"ת ראשונה, כי לא אומר אני על נפשי ,חסיד אני' — אך גם להצדיק אלוקי עושי אני צריך ולפועלי אתן צדק. כי רבים בנו החסידות על פי רצונם, והיה כאשר לא יתן הפרי אשר קוו ממנו — כמה הנחות כוזבות יניחו, ועל כיוצא בזה נאמר ,אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו'; ואשר הוא חסידות לרצון לפני ה' — לא ידעו ולא יבינו. כי חכמים הגידו ,איזהו חסיד? המתחסד עם קונו', ואמרם ז"ל ,רחמנא לבא בעי' לא להקל באו אלא להחמיר מאד מאד. ומי יסתכל בשבחים הניתנים לרבן של נביאים ברעיא מהימנא ובתיקונים, ידע מה הוא חסידות. ע"כ אומר באמת ובאמונה: הסוד הזה תלוי בענין פנימיות וחיצוניות, שבהם הי הפגם א' במעשה וא' במחשבה. ואליהו, אשר הוא הפקיד על תיקוני ישראל להגיעם אל משיח צדק, הוא המתגלה לא להנאת האדם כי אם לצורך תיקון כל ישראל; ויתגלה באתגליא אפין באנפין לאשר יהיה לו התיקון לבקוע הס"א ולצאת ביד רמה; ויתגלה בטמירו לאשר יהיה לו התיקון לקבץ אור וכח בתוך גלותו. והוא לא יצא עד הזמן הנאמר ,כי אז יבקע' כנ"ל. ויראה עתה, כמה עמקו מחשבות אלקינו וכמה גדולים דברי חכמים, דברי הרשב"י זלה"ה. והנה בהיות הדברים צריכים הם להקביל בכל צדדיהם, כן ימצא איש אשר יזכה להשגות ע"י רוב סיגופים ופרישות, הוא יהיה לקרוע הס"א ולצאת כנ"ל; וימצא איש אשר לא בדרך הזה ידרוך ותיקונים ינתנו לו בדרך האחר הנ"ל. לזה ולזה ישוה הדבר להיות זהירים בכל דקדוקיה של תורה, ולבם דירה למקום פונה אליו ביחוד. ובאמת ענין היחודים, אשר אמרתי לכ"ת עודי מסתופף בצל חכמתו, הם המה התיקונים האלה הפנימים אשר על פיהם יהיה אליהו ז"ל מתגלה בטמירו ולא באתגליא; והוא תיקון צריך דוקא לבחי' הפנימיות לתיקון ,תפוש בית ישראל בלבם' כנ"ל. ובאמת יותר כח יצטרך הרבה לתיקון החיצוניות מלתיקון הפנימיות; ע"כ השיג האר"י זלה"ה יותר ממני הרבה מאד, וגם יותר ממני הרבה פרישות. וממוצא דבר השכלנו ענין איסור הש"ס, כי במקומות אחרים נמצאו שמדות גדולות ח"ו ויותר כח

לתורה ובמקומות האלה מיעוט כח לתורה; וזה וזה למקום אחד הוא הולך, לתקן את ישראל תיקון שלם.

הנה זה סוד ראוי להיות כמוס וחתום באוצרות החכמים חותם בתוך חותם, וכבר אמרתי: רק להדרת כ"ת גיליתיהו ולא לאחרים. יאמרו את אשר יאמרו, אמרתי: מי יאמין — יאמין, והחדל יחדל. כי אשר כתבתי לרבני ישיבת ליוורנו — לא למען יאמינו כתבתי, רק בשמעי כונת הרב חגיש לכתוב לכל המדינות ולבלבל את העולם — רציתי להקדים, שמא יהיה צדיק הראשון בריבו ויפתה לבם לפטור ריב מבלי חקור, כאשר את לב הרב חגיש הנ"ל. ובאמת רק זה כתבתי להם, שלא יגזרו אומר בלי חקירה; לא יותר. וגם עתה בתשובתי אליהם שלחתי פי' המאמר, כי אמרו שלא הבינוהו. ועוד כתבתי להם, שא"א לי לתת אות ומופת, כי מופתים לא עשיתי; ואלמלא עשיתי — הנה יותר עדי שקר הם, כי כמשה עשו החרטומים לפני פרעה. הלא בעלי הקבלה מעשית יוכלו להפליא, ואין זה ראיה על מגיד. רק שאינני משתדל כלל, ששום א' יאמין; רק זה גיליתי אזנם, שאם יגיע אליהם המולת הרב חאגיש ירצו לחקור ראשונה. ואם באמת רוצים הם להכנס בעוביה של קורה — יחקרו דבר בחקירה הראויה לו, כי לא במכתב וממרחק. ובחקירה הראויה — אקוה — יעמידו דבר על בוריו; אך אין נפשי תאוה על הענין הזה, אם לא תאוה נפשם.

אמנם על ענין היחודים — הנה היטיב לראות עין שכלו הזך כמשפט לרוחב לבבו, כי אין ד"ת מקבלים טומאה; ושויתי ה' לנגדי תמיד' כתוב. וספרי המוסר יורונו להיות שם ההויה לפני העינים תמיד ובאמירת אמ"ץ לכוין 'אקדונך' — ומה יחוד יותר מזה? ויאסר עתה? או ת"ל באמת ובאמונה על ההשתטחות על קברות הצדיקים נאמר ואשר נאמר לו מפי איש חכם בנעורותו — * ידע כ"ת, כי יש מגידים מגידי אמת אך לפי שרש האדם הפרטי, ויתנו לו תיקונים והנהגות ויהיו הדברים רק לפי שרשו. הלא כמה צואות הניח ר"י החסיד רק לבני משפחתו; וע"כ אפשר ואמת הדבר, שהאיש החכם ההוא שמע מרבו. אך מאור עינינו האר"י זלה"ה, אשר דבריו להרח"ו ז"ל לכלל ישראל הם נאמרים, לא הוציא דבר זה

---

* כאן הוא תשובה לרבו על מה שכתב לו במכתב ל"ו בשם הגאון הק' בעל מגלה עמוקות שהכוונות לא נכונו בח"ל.

מפיהו; כי לא מצאנוהו בכל כתביו לא במעט אשר קריתי, ולא שמעתי מצאוהו אחרים בכלם.

ועל אודות המאמר אשר שלחתי בלי פירוש להמבורגו — ידע כ"ת כי כן צויתי. רק ענין ר' נתן לא אוכל להשיב לכ"ת בכתב, ופה אל פה, אם יזכני ה', אגלה לו נאמנה; כי צריך אני ליזהר בענין זה — יען כבר אחרים תלו בי בוקי סרוקי לומר שאני מאמת דבריו, כאשר ידע כ"ת. אך האנשים אשר בליוורנו, יהיו אוהבים או אויבים, אני לא מכירם כלל; ולא מסרתי להם סוד כי רק עתה, בשלחי אגרתי אל רבני הישיבה נר"ו. ואם הם אומרים, שרית חסידות אין בי — מה אני יכול לעשות? כי כל אדם דן כרצונו וה' יראה ללבב. ואם אני פנוי — גם בן זומא היה פנוי ואהוב לה'; ולא שאומר אני שלא לישא — אלא שאינו מעכב עתה. ואני לא ידעתי, מהיכן ניתן לו*, ,מאמר החכמה'? אמנם הנה כ"ת עד בדבר, שאני הראיתיו לו טרם הגדתי לו מן המגיד באמרי ,אני עשיתיו'; א"ת ש"מ, שכבר ידעתי גם אני שאין הכרח בו לאמר ,עפ"י מגיד נעשה', מבלתי היות שם חידוש הקדמות אלא מעט. אבל חידוש פירוש מקראות נמצא בו — המה מפי המגיד נאמרו. והכללים הקצרים — גם בהם לא היה צורך לימצא חידוש, כי רק הסדר יהיה בהם על נכון והמלות כאשר חפצתי לבאר; כי החידושים באמת יהיו בספרי קהלת, תיקונים ושעל התורה ושאר הדרושים ופי' המאמרים. אך על דבר אמת אומר, כי החכם כמהרר"י אירגס לא עמד על סוף דעתם; וידעתי, שזה נמשך מרוב קיצורם. ואני לא רישמתי הקושיות והתירוצים, אלא הנחתי ההקדמות אשר תפולנה על ידיהן הקושיות ממילא. וגם כ"ת כבר פעם אחת כתב לי, שלא מצא בהן גילוי חדש; ורישמתי לו אני על שורה או שתים פירוש כונתם, וראה מהו החידוש הנמצא בהן. כי הכל להסיר הגשמות ממאמרי הרשב"י והאר"י זלה"ה ולהסיר מעות מחשבות נחשבו בם להאמין, שימצאו אורות מתגלגלים בצורות יושר או עיגולים, גם כי בדרך רוחניות לא נודע מהו; ושמצד אחד יכנס קו הא"ס ב"ה כפשוטו, מה שא"א לאזן לשמוע. כי איך יאמר צד במה שהוא עצמות המאציל ב"ה? ובאמת ענין צד אחד הוא סוד גדול מאד, והוא היות הספירות ואחריהם כלם לפי החק אשר הם עומדים בו ונקרא חק מלכות. וקושית

---

* הכונה על הרב ר' יוסף אירגאס.

הקו אינה הסתירה המתורצת בדברי הרח"ו זלה"ה, רק איך נוכל לצייר הענין לפי הצורה אשר בראש ס' אוצרות החיים אשר לא נשלם קו יושר א"ק אלא מתחת עשויה כמרתק ממנו אליה והיא באמצעו? ואיך יכונו עוד שאר דרושי האר"י זלה"ה? והיא מתורצת בדברי הכללים הראשונים אשר ביד כ"ת, כי נתפרש שם ענין הצמצום והקו בקיצור גדול; ויובן בם איך כל צורות החכמה הקדושה צורות המהות הם ולא חכמות לפי ירידת האור בהשתלשלות הפעולות, ונמצא כלל הכונה בכללים ההם לבאר הנמשל בדברי האר"י זלה"ה לפי דרך משלו. והכללים השניים הנה ארוכים הם מאד, ע"כ לא יכולתי עד הנה לשלוח אותם לכ"ת; אך בם תרצו הרבה קושיות וספיקות אשר על דברי האר"י זלה"ה, וכלם בדרך זה: הקדמות מפילות הקושיות מאליהן.

ועל אשר נפלאתי על הדבר אשר כ"ת אמר: "שמא ס"א היא ח"ו, באמרי ש,לא תהא כזאת בישראל' — לא שא"א לס"א להודיע רזי תורה, אך עתה אפרש לו כונתי בפרשי לו דברי האר"י זלה"ה על ענין גלות התורה, אשר נראה סותר אליו דבר הש"ס בפ' מי שאחזו. אך אמת הענין: כי מספירות קליפת נוגה יוצאים שדים; והואיל ואתא לידן אפרש לו ענין המאמר ההוא שכמו זר נחשב ונמצאו בו כמה דקדוקים, בפרט מה שהרגישו בעלי התוספות ז"ל: למה לא שאלו באורים ותומים? וגם אחר תשובתם עוד קשה: למה צריך שד ושידתין ולכבוש אהדדי? אך האמת הוא: שכל הדברים נמסרו בפרטיות אל (*) וידעו חכמי ישראל שהשמיר להוציא אותו כי היה צריך מעשה זה לכבוש אהדדי שד ושידתין שע"י יצא הענין לפועל. ובאמת השדים הם בריה אחת קרובה מאד לבני אדם, כמ"ש ז"ל ג' כבני אדם' והם מתים ומקימים עליהם מלך חדש. אך כאשר נקרא מלך מצרים פרעה — כן מלכם תמיד בשם א' נקרא, והנה להם מקום מושב בהרים נשכחים ומדברות רחוקים ומשם לוקחים אכלם; כי הנה הצומח שם יהיה משתוה למהותם. אך המים הנה אינם צומחים במקום א' פרטי, כי ממקור א' יוצאים הנהרות ומהלכים בכל הארץ; ע"כ יצטרך אשמדאי לחפור לו מקום בהר א' מהריו, שהמים בהתאספם שם יוכנו בהכנה אשר הוא נותן לחפירה ההיא ויהיו ראוים לו. וצריך שידע, שאין להם חולי כתחלואות בני

---

* כאן חסר קצת כי הכ"י הי' נקרע.

האדם ר"ל, אלא אם קלקול מקרי יעשה להם — ישוב רגע לאיתנו. ע"כ גם כי נשבר לו העצם — לא החלה בעבור זה, כי אם שב הקלקול ונתקן מיד. ואשוב עתה לפתר ענין עלותו למתיבתא דרקיעא; והענין הוא: כי בנוגה יש טוב ורע, וזה מצד הטוב הוא ויכול לעלות ולקבל לפי בחינתו ולא יותר; וזה אינו רע כלל, כי בטבעו כך הוחק לו. אך גלות התורה הוא שיצאו ממנה סודות אל החיצונים טמאים אשר מצד הרע לגמרי, ומאז לקחו הם ליסד בניגים רעועים על יסוד אמת אשר גזלו. אך שני דברים נמצאו כאן, כי כאשר נתערב בהם הקדש בחול — לא יצא מהם פרי טוב קדש לה', כי אם יחלו בחיבורא ויסיימו בפירודא; ומן הקדש לחול יצאו תמיד. הלא כה נהיה לכל מחפאי כזב וטופלי השקר, אשר בלבלו אומתנו בעו"ה. וזאת שנית: לא כל התורה נמסרה בידה ח"ו, אלא חלקים ממנה פרטים; ובאמת אחר המאורות נמשכים העניינים, כי ענפי שכינה קדושה לבד גלו. וע"כ א"א לחשוב שיוכלו לפרש כל סוד בכ"מ ח"ו, כי כבר היה העולם חרב. ומי שלבו לב מבין דבר לאשורו, כי ודאי א"א שישלטו על כל התורה ח"ו. וגם המגיד הקדוש אשר חנני ה' הודיעני, כי לא כל סוד תחת ידו, אלא שבכח היחוד עולה ומקבל, כיון שכבר ניתנה רשות; והנה ענין זה לא יתכן בס"א. וכבר הגדתי לכ"ת, איך ת"ל ניתן לי רשות לשאול ולדעת בכל דבר שבדברי תורתנו הקדושה, איש לא נעדר; וזה בלא ספק מן הס"א לא יוכל להיות. ומאמרי הזוהר אשר לרשב"י ע"ה הסתומים — ת"ל אשאל ואדעה פירושם כאשר אחפוץ, כי חסד ה' גדול מאד; ואני דומיה תהלה לי. ובכלל אומר לכ"ת, כי מי שהוא חושב שאני משקר בדברי — א"א לי לבצחו שיאמין; אך המאמין לי, אלא שירא שמא אטעה ח"ו — ידע באמת, כי כבר ברורים לי הדברים בענין, שאין הס"א יכולה להגיע שם. ולא אוכל בכתב להעלות את הכל, כי אם פה לפה, כאשר יר"ה.

ואל סתירת דברי הרשב"י זלה"ה זה לזה, אשר דקדק ברב חכמתו — אשיב, כי יש הפרש בין ענין לענין. וכלל הדבר, הנה במצות כתוב לא הוגעתיך בלבונה כו' כי המצות הם קלות, אך הענין כי הנשמות תולדות הקדושה הנה ולתקן השרש להוציא פירותיו נקל להן; אך להשראת גילוי אז צריך אגר שלים, כי להרחיק הס"א צריך אגר שלים, אשר מהר היא מזדמנת לשחת ולטמא וצריך אגר שלים להרחיקה ולקבל השראת הקדושה. כנגד זה להפך הוא בס"א, יען אין הנשמות תולדותיה; רק שניתן לה רשות

לטמא, וע"כ לשחת תמהר כי הקדושה מסתלקת בכל חשש רע. אך להוציא פירות ממנה, כגון בקסם וכשפים, יען רחוקות הנשמות א"א לאבדלא למיחש על ממונא.

ואני ידעתי כי רב כ"ת לעיני כל העמים, אם קטון הוא בעיניו; וע"כ הארכתי דברי לפניו, מה שבודאי לא הייתי מוסר לאחר. מעתה ישיב כ"ת להחכם כמוהרר"י אירגס בחכמתו. ואני, אם לא ימנעני ה', אעשה כל מאמצי כחי להלוך אליו בעת ירוח לי. והנני מחבק את הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו ודורש שלום כל בני ביתו היקרים, וה' אלקים ימלא משאלות לבו לטובה לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה ליל מש"ק ח' לחדש ניסן ה"ץ.

===

מ.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

שמחתי מאד בשמעי שאזכה ליראות פניו הקדושים, אך אשר סופר לו מליוורנו — אחשוב כי שקר הוא; יען כתבים שולחו מהתם להכא לאנשים רבים, וכן מפיורינצה, ולא כן הדבר בלבם, כי לדבר גדול הוא בעיניהם ואפשר כי הלשון קולמוס הלב — ודי למבין.

הן לא אאריך באגרת הזאת, כי בערב פסח היום — ובאמת רבה לי משא בכל עת, אך ת"ל לא לרעות רוח, — אמנם הזמן המוצא בדבר אחד לא יתן מקום לדבר אחר. ימחול אם אזכירהו, שלא יתחבר — אם יוכל — עם הרב נתנאל, כי הוא עודנו אומר אליו לבוא; ולא ייטב בחברת הדרת כ"ת כל זר.

הסתירה אשר אמר בדברי האר"י זלה"ה אתרץ בקצרה: כי ענין העונש שהיו מענישים החכמים באמרם ,נתן עיניו בו' הוא בשם זה כה"ת שסודו בעינים בסוד ,לא כהתה עינו', והוא ענין הגברת הדינים בחוזק רב בסוד ראיה זאת, והענין ארוך. אך ריש מילין אני אומר, כי אין הזמן נותן; ודי לומר, שהוא שם של גבורה כסגולתו לפעול בענין זה. והנה יראה כ"ת,

שלא אמרו שמשה הרגו בעיניו כענין ,נתן עיניו בו' אלא בחרב שבפיו. והענין, כי שני דברים הוצרכו שם: א' הגברת הדין על המצרי וא' ענין פרטי לענין אותו המצרי, כידוע, ולתיקונו הוצרך שם מ"ב להפלאת הניצוצות ממנו, אך בסוד גבורה כי בגבורה נמשכה הפעולה ובאותן הנקודות הפרטיות, שכך הומסר למעלה בתורה שבכתב אל זה הפסוק הפעולה. ועוד אפרש לו מענין זה, אם יר"ה, סודות גדולים, אך אין לי זמן עתה.

הנה כ"ת הטיב לראות, שכמוהרר"י אירגס לא ירד לעומק הכללים; אך הכללים השניים קשה עלי לשלחם, כי ארוכים הם וגם לא נשלמו עדנה. וכן שאר העתיקות — איני יודע איך לעשות לשלוח, כי אין לי מעתיקים כלל.

עתה אצא מלפניו בהשתחויתי אפים ארצה, ומעתיר לו רוב ברכות בחג המצות הבע"ל, גם בשם מר אבי וכל בני ביתנו, וכן לכל בני ביתו ה"י; ואל הגבירים כ' אשכנזי וכ' פאנו כמו כן אפרוס ברכה ושלום. וה' אלקי השמים ימלא כל משאלות לבו לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום עש"ק י"ג לחדש ניסן הת"ץ.

===

מא.

מרבינו לרבו הר"י באסאן ובו דרוש עמוק.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

שמעתי לכת כ"ת למודונא — יהי לשלום, ולא ידעתי אם מדבריו אשמע שבדרך זה ירחיב צעדיו אלי. הן בואו את כמוהר"ר נחמיה כהן נר"ו לא ירע לי, כי ידעתיו ואת שיחו; איש נחת בו. וגם אם כמוהרר"י אירגס היה את לבבו לבוא — לא היה צר בעיני אם היה בא את כ"ת; אשר לכן אם יראה לו לקרוא אותו — כחכמתו יעשה, רק אם יש את לבבו להגיע עדי. כי מן הנודע*, וכל דומה לו, אמרתי: יראה כ"ת להתרחק.

הנה כבר ציויתי למנטובה לתת להעתיק לצורך כ"ת הפרשיות. ואשיב שלומותי אל אוהב נפשי כבוד אברהם ישראל נר"ו. ומר אבי ודודי שניהם,

---

* הוא הנזכר במכתב הקודם.

כ"מ דוד וכ"מ משה אלפרון, דורשים שלום הכ"ת. ולבלתי בא לפניו ריקם כאשר ציוני, אגיד לו חידוש א' קטן נאמר לי עתה, בפירוש פרקי אבות, כי בזמנם:

ענין אנשי כנסת הגדולה שהחזירו העטרה ליושנה, מה ענינם? כי באמת למה הראשונים לא אמרו והם אמרו? אך סוד הענין הוא: כי באמת לכל זמן, והכל נעשה יפה בעתו. ואקדים לו תירוץ קושיא אחת אשר על דברי האר"י זלה"ה, כי הנה הוא כתב שבחטא אדה"ר נעשו כמה קלקולים בענין הנוקבין וכמה ענינים אחרי הפך סדר הרכבת האילן הקדוש. והנה חטא אדה"ר לא נתקן עדן, א"כ הקלקולים האלו עדן ישנם; ואם כן הוא, איך יתכנו עוד כונות התפלות והמצות, אשר הנה מיוסדות רק לפי הסדר הנכון ולא המקולקל, כנראה בהדיא? אך סוד הענין הוא: כי קלקול אדה"ר היה בהיות העולמות במדריגה עליונה ובחטאו ירדו ממדריגתם ואז חזרו להיות כבראשונה, אך היה חזרה שלפי המדריגה העליונה אינה כי אם קלקול, שאם היו עולים במדריגה ההיא — היו לפי הקלקול ולא לפי התיקון. וזה ע"ד מ"ש האר"י ז"ל עצמו על זיווג אב"א שהוא בהזדווג זו"נ למעלה, שאם היו למטה היו בכח אב"א. נמצא לפי זה, שמה שבמדריגה עליונה הוא מעט ונקודה — יוכל להיות במדריגה פחותה אפילו פרצוף שכולו אינו אלא נקודה, לפי העליונה. ובחטוא ישראל נאמר 'אסתירה פני מהם', והוא הסתרת מקורות ההשפעה לפי החטא; וכללות ההנהגה * חד"ר בסוד הגדול הגבור והנורא, ובאמת לפי חטאם נסתרו מן ההנהגות האלה. ואז לא היה ראוי ליאמר למטה אלא מה שגלה. אך האמת הוא, שנסתרו לפי המדריגה העליונה ולא לפי הפחותה; פירוש הענין: כי בבחי' גילוי פנים לא היו, אך בבחינת הסתר פנים היו. והנביאים הראשונים היו מחזיקים עדיין בחי' גילוי פנים מה שהיו יכולים; אבל כשבאו אנשי כה"ג, אז הסכימו שלא להשתמש עוד בבחינת הגילוי כלל אלא בבחינת הסתר פנים, ואז יהיה הסדר בכל פרטיו 'הגדול הגבור והנורא'. ובאמר טעם הסכמתם זאת: הנה ממשה ועד הם, ראשי הדורות היו ממשיכים ההשפעה היכולה לבוא ואח"כ כל א' מקבל לפי הבחינה שלו ועובד לפי בחי'; וברדת הגלות נסתמו האורות יותר עד שהוצרך שיעמדו הם לסדר

---

* ר"ת חסד דין רחמים.

תיקון כללי שיהיה שוה לכל בבחינת הכללות ולא הפרטיות. ולכן לא יכלו לעשותו לפי בחינת גילוי פנים, כי הוא עולה ויורד לפי הזמן; אלא בבחינת הסתר פנים שהוא שוה תמיד, כי זה לא יגרע.

הנני מחבק את הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו ודורש שלום כל בני ביתו, וה' אלקים ימלא משאלות לבם לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,

פאדובה יום א' י"ד למב"י הת"ץ. **משה חיים לוצאטו**

===

מב.

מרבינו לרבו הר"י באסאן ובו דרושים נפלאים בח"א.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

גם אנכי, אעפ"י שהוא חש"מ, לא אחדל מלהקביל הדרת פני כ"ת ולהשיב תשובה נכונה על שאלותיו ואפרש לו בראשונה ענין הפנימיות והחיצוניות, אשר הוקשה עליו מ"ש, שצריך יותר כח לחיצוניות מלפנימיות; ואמת הענין: כי הפנימיות קרוב יותר ליתקן מן החיצוניות שבו הס"א מתאחזת יותר, אך עומק הדבר: כי כאשר פנימיות וחיצוניות שניהם צריכים תיקון — הנה אפילו בזמן א' יוכלו לימצא מי שיתקן הפנימיות ומי שיתקן החיצוניות, כי זה כלל גדול: תיקוני גלות אין פרים יוצא לאלתר אלא הם נזרעים בדמעה להיותם נקצרים ברנה בזמנם, ולכן אין סדר זמנים מעלה בהם ולא מוריד; וזה עיקר גדול ודאי, מפשט הרבה עקמומיות ומתיר ספקות לא מעט. ומי שיתקן החיצוניות יצטרך לו לקבל השפעה חזקה מאד, שבה יוכל לעמוד נגד הס"א המתאחזת בחיצוניות הזה עד שיבקע אותה ותשבר מפניו; אך לא כי לכן יגאלו מיד ישראל, כי הזמנה לשעתה היא. ומי שיתקן הפנימיות — הנה אין צריך שיגיע אליו חוזק השפעה כ"כ, כי בארחות פנימיות היא באה אליו ואין הס"א נשברת כ"כ מפניה, כי אין לה שייכות בפנימיות הנתקן הזה; ואדרבא, בדרך נסתר יעשו התיקונים בגו לגו עד צאתם בזמנם ונגלה כבוד ה'.

ומה שאמרתי מענין איסור הלימוד, הענין הוא כי אעפ"י שלכאורה יראה שמניעת המעשה הטוב לא יהיה תיקון — לא כן הדבר, כי זה דרך פרטי המצטרף לפעולתו, שחסרון האור והסרת כח המעשה במקום אשר הלב חומד — תיקון גדול הוא מתהלך בדרכים הפנימים, וכל השמדות

כענין הזה היו; אך לא יבצר המצא בזמנם נשמות גדולות כר"ע וחבריו, דמסרי נפשייהו על ק"ה ופעולת צדקתם גדולה להמשיך להם אור גדול, והוא מעט לערכם, וגם כי לא ירד הגלות כל ירידותיו הרבות עד היום ההוא.

הכללים השניים קשה עלי מאד לשלחם באין מעתיק; ופירוש המאמר אשלחהו אי"ה. וענין כי משיח ה' הוא דברי פי חכם חן, ואינו צריך לסייעתא דילי, אך ענין הפך יראה כ"ת בתיקון ז' מן התיקונים אשר שלחתי לו וימצא הענין בבירור. וענין ,תפסו לב"ה כאדם שתופס לחבירו בבגדו' טוב הדבר אשר אמר כ"ת ועוד לאלוק מילין עולים בקנה אחד, הוא ענין ,ויתנצלו בני ישראל' וכו' כי לבוש החשמל הוא המציל מן הס"א, וגם כי הגבורות יתעוררו בפנים; עד לא יסתלק הלבוש הזה, לא יוכלו לפעול בכח מכלה. וזה הלבוש היה עומד להסתלק הלבוש הזה, ואז היה מתקיים ח"ו ,ויחר אפי בהם ואכלם' ומשה לא הניחו להסתלק לגמרי. ובישראל נאמר ,ויתנצלו בני ישראל' וכו' כי לפי חטאם כך הגיע להם, והלבוש הזה נסתלק מהם; אך הועיל מעשה משה שלא נסתלקו הלבושים לגמרי, אלא מאז נפקדו בידו — הוא ענין ,ומשה יקח את האהל' מפני תיקונו אשר תיקן.

והואיל ואתא לידן ענין תיקון הפנימיות והחיצוניות, אומר לו ענין יפה אשר נאמר לי עתה בחש"מ הזה על פסוק ,כי שבע יפול צדיק וקם', ז"ל: קם אברהם סבא חסידא פתח ואמר, עתה תקום תרחם ציון, תקום ודאי רזא דמלה ,כי שבע יפול צדיק וקם, כי שבע יפול צדיק דא ההוא דאתמר ביה ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו, דהא בגין דמים דאשתכחו תמן נפיל צדיק דא ודאי, פירוש דמי הגבורות הקשות המתגברות ביסוד אימא בעונות התחתונים וזה גורם פירוד שהיסוד לא יתגבר בה ואז נקרא נופל, ודא בר נפלי בגין נפילים דאינון ערב רב וצדיק איהו ז' הגם כי שבע יפול צדיק וקם, בז' מלכין אשר מלכו בארץ אדום בהו והארץ היתה תוהו ובוהו ועכ"ד ורוח אלקים מרחפת על פני המים, (וזהו תיקון הפנימיות) ואית ויעבר אלקים רוח על הארץ (והוא סוף התיקון) ולזמנין וברוח אפך נערמו מים דאלין מיין מתבקעין בהאי רוח ומתמן נהיר נהירו לישראל אבל לזמנין דברו ורוח אלקים מרחפת וכו' דביה ואת פושעים נמנה גו מיין אלין (פירוש כי מלך המשיח עצמו גם הוא צריך ליתקן בבחי' תיקון זה שהוא תיקון הפנימיות, שאין הרוח בוקע במים

אלא מרחף על פניהם וע"כ את פושעים נמנה מפני היותו מכוסה במים האלה) ואיהו יוסף דאיהו בבית הסוהר ועכ"ד רוחא קדישא לא אתפסק מיניה ואתמר ביה אין שר בית הסוהר רואה את כל וכו' הה"ד ה' רמה ידך בל יחזיון דהא אע"ג דבגו מיא אתמשך לית מיין דאשתמודע ביה לקטרגא מאינין מסאבין כג"כ כלא אצלח בידיה אבל בסופא דכלא יחזו ויבושו, ובההוא זמנא דצדיק גו מיין אלין איהו אתמר נחלה עבר על נפשנו עבר על האי נפש ומטי עד צדיק ודא ערלה כדין עד עת בא דברו אמרת ה' צרפותהו עד עת ודאי דאתמר ביה כי עת לחננה כו' בא דברו דכתיב דור הולך ודור בא, דור הולך בגלותא ודור בא בפורקנא, אמרת ה' צרפתהו צירופא בתר צירופא בסופא דכלא שלח מלך ויתירהו דא מב"ד מושל עמים ויפתחהו בזמנא דכתיב לקרוא לשבוים דרור ולאסירים פקח קוח צדיק וצדק, אבל עד דבר תימו קיימין מילין כתוב נגש והוא נענה, אע"ג דנגש איהו נענה, ובג"כ לא פתח פיו כשה דא יוסף לטבח יובל למצרים וכרחל לפני גוזזיה נאלמה רחל ודאי, פירוש כי האור נמשך והוא קרוב וזהו נגש ואע"פ כן אינו יכול להתגלות וע"כ הוא נענה ולא יפתח פיו בגילוי, וזהו נמשך מענין יוסף שגלה למצרים ורחל מתה ונקברה בדרך לתיקון הגאולה האחרונה בגלותא שבע יפול צדיק בז' מלכין דבגין דהדר חסר מינייהו ביה לא תואר לו ולא הדר וקם בהדר דא דביה בכור שורו הדר לו.

ואני אקוה לראות פני קדשו הלום, ויהיה לשמחה גם אל כל בני ביתנו והמשכילים מתי סודי ישמרם ה'. ולמהרר"י מינדולא אכתוב כאשר דבר כ"ת. עבדתיהו לפרוש שלומותיו למשכילים מריני וטריוס ה"י — והמה משתחוים לפניו; ואפרוש עוד שלום אל כמוהח"ר משה דוד ואלי ואל הגביר דודי ה"י, וכל בני ביתנו פה אחד דורשים שלום הדרת כ"ת. וה' אלקי השמים ימלא כל משאלות לבבו לטובה, אכי"ר.

אגיד לו, כי חיברתי לליל א' של פסח שעבר מאמר א' קראתיו ,מאמר הנבואה', והוא באמת דבר יקר מאד. וס' אני מחבר עתה, שמו * מלחמות ה', והמאמר אשר העתקתי פה ממנו הוא.

שותה בצמא את דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה, יום עש"ק כ' להדש ניסן הת"ץ.

* לא נמצא בידינו אלו שני המאמרים וחבל על דאבדן.

מג.

מרבינו להרב ר' ישראל בנימין באסאן בן לרבו הר"י באסאן ובו דרוש עמוק.

זה דודי וזה רעי, אלופי ומיודעי, נר"ו.

לקראת כתבך שמחתי ויותר אשמח לקראת פניך — אם תמלא דבריך לבוא לכבדני, כאשר דברת בפיך; וחידושיך טובו עלי.

לא ידעתי אם עדן שב מ"ו כמוהר"ר אביך לביתו לשלום, ואני הייתי מקוה יום בואו בקרוב. אם שב — תחנני להקריב לפניו שלומותי; ואם במודונא הוא — כן תחנני לדרוש שלום כ"ת מפי הכתב. ולמען לא אבוא ריקם אשים לפניו מאמר א' אשר נתפרש לי עתה מקרוב בס' הזוהר אשר נשאלתי מאת כבוד חבירי ה"י, ובאשר ערב על המשכיל ונבון כמה"ר יצחק מאריני העירני מדי כתבי לשלחו אל כ"ת. ז"ל:

המאמר הוא בפ' צו דף כ"ח, אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה ר' חייא פתח ויאמר יצחק אל אברהם וכו' והוא מאמר סתום מאד וגם יש בו טעיות, אך בדרך אמת הגיהו היטב יע"ש. וסוד הענין: כי פעולת העקידה היתה לשעתה ולכל הדורות, והיתה ע"י שנים אברהם ויצחק לכל א' פעולה בפני עצמו. וסוד הענין: כי ד' קליפות יש, ג' קשות, וצריך לדחות אותם בסוד שמאל דוחה ע"י האש דיצחק, וא' טוב ורע וצריך לקרב אותם בימין ע"י עצים של אברהם כמוזכר בזוהר עצמו בדף האחר. והנה ד' מאמרות נמצאו בבריאת העולם לצורך הכנת העולם, ושאר המאמרות הם תולדות העולם מוכן. וסוד הענין: כי ד' קליפות הם — תהו, בהו, חשך, תהום; והם כנגד חבת"ם, וסדרם: תהו — ז"א דקליפה, בהו — חכמה שהיא נוגה, חשך — מלכות, תהום — בינה. והעולם נברא בבית, והיינו חכמה; אך בסוד הרכבה פרטית קשר שירותא וסיומא חכמה עלאה ותתאה, והרכבה זאת נותנת מקום לס"א, כי כך צריך לבריות. וסוד ההרכבה: בית—י' בפנים חכמה עלאה בה לחוץ חכמה תתאה משם לוקחו הקליפות שסודם י"א אחרים בסוד ה"ו של השם. והמקבלים מן הסוף הם: — ת' דבית וה"ו, והמקבלים מן הראש: בהו — ב' דבית וה"ו. ובהאיר הי' שבבית נתקן העולם, והוא יהי אור'; והם ב' אורות בסוד הב', והיינו ב' מקרא ב תחלת התורה, כי אינה נמשכת לחוץ אל הקליפה אלא עומדת בפנים לסוד התיקון וזה ע"י הארת הכתר א' שעל הב' העומד לזמן תיקון העולם

לע"ל והיו לאחדים בידיך שהארה הזאת אינה מנחת ס"א, וכך היה אלו לא חטא אדם. וסוד הענין: בראשית ראש בית, כי אין כל חדש והבל הוכן מתחלה; וזהו א' תרגום ג' קליפות ונדחו בסוד יצחק, אז יהי מאורות בסוד אברהם ימין מקרבת בנוגה, אך לא נשלם התיקון, כי זה הולך להפריד הקליפה הד'; וכשיפרדו כלם אז תכנס נוגה לפנים וע"כ ויבדל אלקים כו' והוא חשך הנפרד. אח"כ יהי רקיע תיקון ז"א ונפרדה קליפה ג' שסודה ז"א דקליפה; אח"כ יקוו המים להפריד קליפת תהו שהיתה שוטפת הכל, והרי נפרדו ג' קליפות ונדחו בסוד יצחק, אז יהי' מאורות בסוד אברהם ימין מקרבת. והם שני מאורות גדולים, כי הנחש גורם ללבנה להיות נקטנת אך כשאין עוד זה הקלקול הם גדולים, ועכ"ז אם כך היה — לגמרי לא היה אור מקום לס"א, וע"כ נשאר מקום בסוד מארת, והרי ניתן הכנה לבחירה, לעונש ולשכר. ושאר המאמרות הנזכרים בפ' עקידה הם הארות נכללות במחשבה בסוד שאר המאורות, אבל אלה הם שלימות התיקון.

וכאשר ידעתי אהבת כ"ת אלי מעולם, כן אחלה פניו לעמוד לימין המשכיל כמ"ה יעקב קאסטיל־פראנקו, ההולך לקראתו, בכל תוקף עזרת ידו, כי כן חילה פני להליץ בעדו לפני כ"ת למען יביט עליו בעין אהבתו ורוחו הגדיבה לכל אשר יצטרך עם אנשי בני עירו והיה לו לאב, וכל אשר אתו יעשה — עלי יהי לשים בספר חובתי אל כ"ת כל הימים.

ואליך, ידיד נפשי, אפרוס שלום שלום ובנפשי אחבקך. וה' אלקי השמים ימלא משאלות לבבך לטוב, לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר.

ותחנני לדרוש שלום אהובנו הנעים כ' אברהם ישראל יצ"ו.

אוהב טהר לב,

משה חיים לוצאטו

פאדובה ליל ג' כ"ג למב"י התי"ץ.

===

מד.

מכתב נפלא מאד מדבר בשבח רבינו מהגאון המקובל ר' דוד פינצי ז"ל אב"ד דק"ק מנטובה שנעשה אח"כ חמיו של רבינו.

שמשא אכולי עלמא נייחא, נייחא לעליונים נייחא לתחתונים, קול אולודי ריחא, ה"ה נ"י פ"ה ע"ה כמהר"ר שמשון מורפורגו נר"ו, שלום רב.

בדק לן מר על בחור מעם דחכים ויניק, מעריב ומשכים, דולה ומשקה בדרך קדש, מיום ליום ומחדש לחדש, שהלך בגדולות ובנפלאות ממנו, ושלח אלי כתבים וכתוב בהם, שלא כל הימנו, כי הבלי הפילוסופים רדף מנעוריו ותבונה רחקה ממנו, ונעבור עליו והנה איננו, ורחם לא ארחמנו, רדפו ותפשוהו כי אין מציל, ונתן יגיעו ויבולו לחסיל, שהרי שש ומתפאר בגוונים שלו ולא ידענו מה היה לו, מתפאר ואומר שניתן לו מהלכים, בין המלאכים, ותשורה אין להביא, כי אין עוד נביא. חס ליה לזרעיה דאבא למשדי ביה נרגא, למאן דדריש בתגא, והלך בצינת דוגה. חלילה וחס לעשות שמחה תוגה, כדי ששביב אשו לא יגה, ואחריו כל אדם ימשוך ברגזה ובדאגה. זאת לא זאת: השפלה הגבה והגבוה נשפל, ומש"ה * נגש אל הערפל, ונפתחו לו חלונות בבית האפל, עץ הח"יים בתוך הגן, בכל מידי דמדגן ראיתי קצת מדבריו, זעיר שם זעיר שם מספריו, והם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת, לא עת לפרוץ רק עת לטעת, אלקים יחננו ויברכנו ופניו יאר. מטע ה' להתפאר.

וכי יפלא בעיני המורים נר"ו: איכה נהיתה כדבר הזה, במי שאינו לא מזה בן מזה, ובכתם טהור לא יסולא? גם בעיני יפלא, אבל שמעתי מאחרי הפרגוד, מנאמן רוח מכסה דבר שתלאה במגוד, ובגוד לא יבגוד, — כי עשו עשה לו כנפים ע"י א' מן היחודים, קול לו קול אליו א' מהמגידים והיחודים הם כמוסים אצלנו, טמונים באהלנו; וכבר שמעתי מפה מפיק מרגליות בוצינא דנהורא, המקובל האלקי משה זכות זצוק"ל ארי שבחבורה, שרבים עשו ולא עלתה בידם, כי לא היו מתי סודם, וכבן זומא שהציץ ונפגע, נטמאו במגע. ואם נער קטן נוהג בם, והשכיל מה טיבם, ועונה איש"ר בכל כחו, כי נאמנה אל אל רוחו, — מה לנו ולשררה הזאת, אם נועם ה' זכה לחזות? אדרבה ישישו כי ימצאו גבר, שואל אב ויודע עונה וחובר חבר, יראו דברי פיו נכוחים וטובים, ואינם לחם כוזבים, ידרשהו אלוק' ממעל והופיע עליו נהורא, בחדרי תורה וחיילים יגבר, ומילין לצד עילאה ידבר, לו עצה ותושיה, בטוב צדיקים תעלוץ קריה; משה זכה וזיכה, להשיב נפש אנוש עד דכדוכה, ורבים השיב מעון והביאם ליראת שמים, מה יום מיומים, ודבריו מיוסדים על אדני פז, זהב מופז, וכי נדרוש וכי נבקש, אין בהם

---

* הכונה על רבינו.

נפתל ועקש. ומה אענה ומה אומר, ואך לשלום מר לי מר, הס כי לא להזכיר, וה"ן לי מכיר, שהוגד הוגד לי שרבו החכם כמהר"ר ישעיה באסאן נר"ו פלפלא חריפא, בלא עמקי שפה, הלוך ילך בכבודו ובעצמו צדיק מתהלך בתומו, ופה אל פה ידבר בו, לחפש כל חדרי לבו, ואז ישא מדברותיו, ישק בשפתותיו. ומי יתן כל עם ה' נביאים, קלים כצבאים גבורים כלבאים! ואם הבחור המפליא לעשות יבן כמו רמים, יפה השתיקה לחכמים. ומעכ"ת חכם ונבון וצדיק תמים, ישיב מעל החכמים אחור ודעתם יסכל, כי בדבר הזה הנה הנם כאיוב לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל, כי עוד חזון למועד, והוא בשחק נאמן ועד, ובא יבא ולא יאחר, ולא ישתחוו עוד לאל אחר, ונשכילה בדרך תמים בסוד ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר. ואחלי יכונו דרכי מעכ"ת ברום חביון, ידין עני ואביון, ויבורך מאל עליון, במחי"ה ובשע"ר לבן ובפשי"ון, כפלגי מים בציון, ותחזינה עינינו בשוב ה' את שיבת ציון, ונקיים בשמחה ובטוב לבב מרוב כל דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון, וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות הסייף והסכין והפגיון, ומעליין להו בנכסי דבר מריון.

נאם הצעיר אוהב דבק מאח,

דוד בכמהר"ר עזריאל פינצי

היום יום ה' כ"ה למב"י שנת פד"ות שלח לעמו פה מנטובה יע"א.

===

מה.

מרבינו להגאון ר' שמשון מורפוגו הרב מאנקונא.

אחד המיוחד עומד לנס עמים, שמשא דאכולי עלמא ניחא באור שבעת הימים, אליו גוים ידרושו לדלות ולשתות מימי תבונותיו אמרים נעימים, ה"ה הרב הגדול כמוהר"ר שמשון מורפורגו נר"ו.

הן ישבתי אחור ואחר עד עתה לבלתי השמיע בחוץ קולי, כי נחבאתי לברוח מרגש מהמון עם, ובצל קורתי בחרתי הסתופף מובלע בין אנשים, כי כן נאה וכן יאה לאיש אשר כמוני, עפר ואפר רמה ותולעה — ומה לגנס בין ענקים? אכן כשם שקבלתי שכר על הפרישה, כן אקוה שכר על הדרישה, לדרוש שלום לעצמי ולאחרים; ועת לעשות לה' הפרו תורתך. הן לזאת יצאתי היום ממחיצתי, מקול מחצצים מעוררי קרב ומלחמה מקצה

הארץ ועד קצה הארץ, ואבוא היום אל העין, עין משפט חכמת כ"ת אשר השכילני ואשר הורני בעצת תבונה ומוסר צדק, כאשר ע"י הרב הגדול כמוהר"ר שבתי מאריני הגיעוני דברי פיו, פי חכם חן; ומלין באמונה אשיבהו לדעת, כי יקרו לי ועל ראשי עטרה העליתים, כדת וכהלכה.

ידע כ"ת, כי גם מאז לא עלו דברים על לבבי להרעיש הארץ ולהרגיז ממלכות; ובאשר חנני ה' שמחתי בתום לבבי בקרב ביתי. ואשר היתה מאת ה' נסיבה להוציא דברים הכמוסים עמדי — לא יכולתי לכלוא. כי, מבלתי היותי בביתי, איש עבר עלינו בדק באשר לא ראוי לו וימצא ולא הטמין, עד אשר נתגלגלו הדברים כיום הזה. ועודני מחזיק בתומתי לכסות דברים שכסן עתיק יומין, וסוד ה' ליראיו לא דרשתי ברבים, כאשר חשבו עלי מחשבות אנשים לא תמימי־דרך; כי אם אלי יאָספו לשמוע בלמודים חרדים לדבר ה' — הן רק תוכחת מוסר ודברי כבושין אשים לפניהם, ועל המציאות לא יפול מחלוקת, כי מעשה הוא. לא עשיתי אותות ולא נתתי מופתים, לא גליתי עתידות ואותיות לא הגדתי; ואם ספרים אזנתי ותקנתי כיד ה' הטובה עלי — הלא הם כמוסים עמדי וחתומים באוצרותי, כי רק לשרידים אשר ה' קורא, מביני חכמה ומדע. ניתנו, המה העומדים בסוד ה' ומתלמדים עמדי ללכת בדרכיו. והחכם כמוהר"ר משה חאגי"ש כי קם היום לשטן להעלות חמה ולהבעיר אף, לא ידעתי, מה חרה לו! כי לולא כהמלתו היתה שתיקתו — עתה לא נודע מזה לעם הארץ דבר; אשר בבוא ספרו לרבני ויניציאה ה"י — מאז היה ההמון הולך וגדל, ומהתם להכא הגיע, כי גם פה לא נשמע ממני מאומה. אף כי הרב חאגיש חשבה לרעה ואלקים חשבה לטובה למען עשה כיום הזה להחיות עם רב, החיל אשר נגע אלקים בלבם לבקש את פני ה', כאשר מהיום ההוא והלאה רבים שבו מעון ת"ל והתורה חוזרת לאכסניא שלה. יהי מה, דרך הרב משה חאגיש לא טוב הוא. כי אין זה אלא פטור נחלי מדנים לחרחר ריב, ועל הראשונים אנו מצטערים: כמה רבים חללים הפיל המחלוקת, ועצומים כל הרוגיו. כי עתה בא להוסיף עליהם בדברי קנאה וכעס, ולא כדורש טוב לעמו; אשר לשמע אזן מארץ מרחק כבר גזר אומר בלא חיקור דין לאמר: שקץ הם, חברה רעה וסוד חטאים; והוא לא ראה ולא ידע, מה אנו ומה מלאכתנו, ומעשינו לא נודעו אליו.

וזאת שנית: אשר להשקיט דברי ריבות הרציתי דברים לפני הרב

הגדול כמוהר"ר יחזקאל אב"ד דק"ק המבורגו, אשר העירו עלי כמוהר"ר משה חאגיש בשאון דבריו, ומאמר א' שלחתי לפניו מחיבורי; ומבלי הבין רצה החכם חאגיש הנז' לחפות עליו דברים, דברי און ותעתועים ולגלות בו פנים שלא כהלכה. ואני מראש לא בסתר דברתי, להודיע לכל איש ישראל תעות מאמיני הצבי ורודפי דבריו, שכלם דברי בלע תולדות פרץ הס"א אשר פרצה גדרו של עולם; וגם דברים עתיקים גליתי בענין הזה, איך הגיע בו הקלקול שתוכל הס"א להטות לדרכה הרע מראשי חכמי ישראל, כאשר בעו"ה עשתה. דברים כאלה אליו עצמו יחדתי בראשונה ועתה בא בדברי שוא להפוך הקערה על פיה. לא זו הדרך לאיש מקנא קנאת ה' צבאות, כאשר בפיו הוא מדבר!

סוף דבר בחרתי להודיע לכ"ת: כי כל הרגש וההמולה מהרב חאגיש וחביריו יצא ויוצא, ואין יש פה לבטל דבר מפני הפרסום. כי אשר בתוך קהל ועדה אני דובר — אינני כ"א דברים הראויים לכל שכל, וכל מוחא סביל; רק מישרי־לב ועבדי ה' לא אמנע בר, כמתנת הטוב והמטיב אלקים חיים ומלך עולם. ולהתחכם על דרכי ה' לא מחכמה הוא, כי לא מחשבותיו מחשבותינו; ולתקוע עצמו על דבר הלכה לא לאיש אוהב משפט הוא. והמטים עקלקלותם — יוליכם ה' את פועלי האון, שלום על ישראל. זאת העצה היעוצה לכל איש חכם־לב אשר כח בו לעמוד בסודו של מקום. לבלתי הרבות המון ורעש; כי בחשאי ובלחישה יכבדני לבוא אלי, ואקוה כי לא ישוב ריקם. אמנם להעיף מילין ע"ג מילין בכל הארצות — איננו נכון וישר, כי לא בדברים יוכח חכם ומילים לא הועיל בם.

אחרי כן אצא מלפני כ"ת בקידה אפים ארצה. ועל אשר הטרחתי על הדרת כ"ת ישא נא, כי השעה צריכה לכך; וה' אלהי השמים והארץ יעלהו גם עלה על במתי כל טוב והצלחה לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר.

עבד עולם,

משה חיים בלא"א יעקב חי לוצאטו

פאדובה יום עש"ק כ"ו למב"י התי"ץ.

מו.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

הנה באחרת, דרך מודונא, דבר הארכתי לכ"ת יום עש"ק שעבר; על כן אקצר היום, רק אם אדע, כי לא הגיעה אליו — אשוב, כמוה אאריך, להשיב חמתו.

הנה כמוהר"ר נחמיה הכהן כבר כתב אלי כי בוא יבא, ואני חליתי פניו אשר מדי בואו לא יחדל מלסור אלינו; וזה כתבתי עתה לכ"ת לגלות לו אוזן. וגם הרב נתנאל עוד כתב לי אשר, לעת יותר מהר יוכל, יבא באמת עתה כבר חפצתי: יתאספו כל החכמים פעם אחת, אחר ישתקו; ויסורו מעלי התלונות הרבות המתחדשות לבקרים. כי לולי ה' עוזר לי — כבר לא הייתי יכול לעמוד; אך מה אעשה? ואבי שבשמים גזר. הלא את אשר יעשה האלקים, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע. ה' אלקי השמים ימלא כל משאלות לבו לטובה, ואתו כמוהו הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו וכל בני ביתו, לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' ערב חג השבועות הת"ץ.

===

מז.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

בשמחה רבה קבלתי וקראתי אגרת הדרת כ"ת: היא הנותנת לי מנוח, בשמעי השקט לבבו על האמת והצדק, ת"ל; וכבר מודעת זאת, כי שקרא לא קאי.

הנה לא הודיעני, מתי יבא אלי ויכבדני כ"ת, אשר אני מיחל לו כארץ עיפה. אחשוב, כי ממודונא ירחיב דרכו לפירארא, כאשר דבר לי, ומהתם להכא; יצליח ה' דרכו.

שמעתי שאלת שכר המעתיק את הפרשיות — ובאמת איננו יקר. הנה כתב לי כ"ת מאז, אשר אשלם אני שכר ההעתקה, כי הוא יכניס; אך אחרי כן כתב שנית, אשר הטיל את הדבר הזה על הגביר איש אהובי כ' שלמה ברוך פאנו נר"ו. ע"כ עתה יצוני, וכמצותו אעשה.

על אודות כתבי ר׳ נתן הידוע אומר, כי הגם שהיסוד שקר וכזב אשר אין לו העמדה כלל — הנה אין רע לגנוז אותם, וגניזתם זו היא קבורתם; ונעלמו מעיני כל חי, להסיר מכשול מלפני עור. אך כאשר אין יש שקר בלא תערובת אמת — ע״כ גם בהם ימצא איזה דבר טוב; ופה אל פה אומר לכ״ת, איך נהיה הענין הזה להמצא בתוך שקר דבר אמת. וע״כ הנה מי חכם — יכול יוכל לאכול תוכם, וקליפתם יזרוק, כר״מ דיליף מאחר. הנה הייתי שם על שלחן כ״ת איזה חידושי תורה, אמרים נעימים — אך בשמעי אשר אפס לו פנאי בעת הזאת, עצרתי ידי עד אזכה להקביל פניו.

הנה פה אתי כמוהר״ר יצחק לאמפרונטי * נר״ו, וגם כל השבת הזה יתעכב, והוא לומד עמי הכללים אשר חיברתי.

לא הודיעני כ״ת דבר מפטירת כמוהר״ר יוסף אירגס זלה״ה, חיי למר ולכל ישראל שבק.

הנה אנכי מחבק את הבן יקיר כמהח״ר בנו נר״ו. וכל אחי וריעי ה״י משתחוים לפני הדרת כ״ת, ושלומותי אל היקרים כ׳ אשכנזי ופאנו ה״י, וה׳ אלקי השמים ימלא משאלות לבבם לטובה לאורך ימים ושנות חיים, אכי״ר.

שותה בצמא את דבריו,

משה חיים לוצאטי

ים א׳ י״ט לחדש סיון הת״ץ פאדובה.

===

מח.

מרבינו לרבו הר״י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, נר״ו.

דברי כ״ת שמח שמחוני, אשר שמעתי היות לרצון לפניו את אשר קרא בספרי על התורה. ועל הטעיות — הנה לא לי הפשע, כי על האיש מיכאל זה המעתיק, כי כן משפטו. ואני מצפה מאד ליום בואו כי ימהר יחיש, והיה לי לששון. הנה אשר יכתב אל הדרת כ״ת בשם הקהל — אינני רואה לזה פתח תקוה, כי כ״ת יודע את האנשים ואת שיחם, אשר את אשר יחפוץ אחד לא יחפוץ אחר; ע״כ יראה לע״ד, אשר לא לאלה יוחיל כ״ת. אגידה לו, כי היה פה הגביר ר׳ נחמיה כהן ואחות מריעיו השבים

---

* הוא הגאון בעל פחד יצחק.

מויניציאה מנישואי כ' משה דוד; וגם דרוש דרש מעמדי דברים ומלאתי שאלותיו, וילך לו בטוב לבב.

הנה שכחתי השבוע שעבר מהשיב לו על אשר שאלני ע"ד החיבור אשר חיברתי בימי הספירה, ואת אשר החזקתי אחריו; ואשיב עתה, כי החיבור הוא כלו ע"פ ,מלחמה לה' בעמלק', הלא כע' דפים. ואחרי כן שבתי אל מלאכתי בחיבורי על התורה. ועתה ספר אחר אני מחבר, התחלתי אותו השבת שעברה; הוא בשני חלקים. החלק הא' הוא להציל מאמרים מרשב"י זלה"ה מאשר חפא עליהם איש נבל בצרי אחד, שרצה להוכיח כל בניני שוא אמונתם הרעה על פיהם, והמה כתובים בספר אחד נדפס אשר ניתן ליד כמוהר"ר יצחק לאמפרונטי ולכמוהר"ר נחמיה הכהן נר"ו; והחלק הב' — להציל כמו כן מאמרי הרשב"י זלה"ה מדברי שקר אשר בנו עליהם שוא ותפל אנשים טועים רודפי הצב"י. ובאמת שמלאכה גדולה היא זאת: כי הראשונה קלה, יען הרב רחקו מני דרך דברי הנצרי ההוא, והנם כמוץ לפני רוח אשר על נקלה יזרו; אך אלה אשר עשו להם סמוכות על אדני החכמה ועירבו קדש בחול וחול בקדש — הנה לברר ברור כזה מלאכה גדולה ורבה היא מאד. ואקוה: יהיה זה לרצון ולהועיל אל כל חכמי ישראל, אשר ידעתי גדולים ורבים נלכדו במצודה הרעה הזאת. ואני הנה בדעתי, אם ירצה ה', לשלוח אותו להדפיסו באמשטרדם, אשר על כן אחלה את פני אוהב נפשי הנכבד כ' שלמה ברוך פאנו נר"ו, אשר על ידו יעבור הדבר להצליח. וחושב אני אשר טוב יהיה, כי מעתה מדי כתבו, אם יש לו דרך שם, יגיע הדבר לאזני המדפיס לשמוע ממנו, מה תהיה ההוצאה לדף? וגם כי טוב יהיה, אשר תצא ידיעה מן החיבור הזה על פני חוץ.

ולמען לא אבא ריקם אל הדרת כ"ת מד"ת, אציגה לפניו מאמר א' קטן אשר נתפרש לי מקרוב, והוא דבר נאה:

בר"ה פ"א דף י"ז ע"ב ויעבור ה' על פניו ויקרא וכו' ובאמת צריך להבין: מה היה צורך שיתעטף הב"ה בענין זה? והלא היה די שיאמר לו למשה הסדר שיהיו ישראל אומרים. אך סוד הענין: כי סוד הי"ג מדות הוא הגברת הנהגת א"א על הז"א שמעביר הדין לגמרי, וזה היה צריך להיות באותו הזמן להעביר עון העגל. אך סוד הענין: כי במ"ת נעשה גילוי שכינה לתת מקום לפעולת התחתונים במאורות, וכאשר חטאו בעגל

קלקלו ענין המ"ת; ובחזור הגילוי למשה היה תיקון לכל ישראל. ושם נאמר ,וראית את אחורי ופני לא יראו', כי היה מעשה לצורך ישראל, לא לצורך עצמו. ונבואת הנביאים שאחרי משה נשארו בבחינת נבואת פנים באחור, וע"כ נאמר ,ופני לא יראו' ולא ,לא תראה'. והנה כאן ניתן הכח הזה ג"כ של הזכרת י"ג מדות, והם נאמרים רק בצבור. אבל אם לא היה הב"ה מחדש זה המעשה ועושה הוא בראשונה בסוד סדר המאורות מה שצריכים לעשות ישראל למטה — לא היה הענין נעשה. ולכן מה שצריך לעשות השליח צבור עשה הוא באותו הזמן, וה"ס התעוררות מיניה וביה כענין סליק ברעותה הנזכר בס' הזוהר על אשר עשה המאציל ב"ה מה שהיה ראוי לעשות לפי התעוררות התחתונים; ומאז והלאה יוכלו ישראל לעשות כן ויעלה בידם. וה"ע ,כל זמן שישראל חוטאים וכו'. וסוד ה' ה' קודם שיחטא ואחר שיחטא הוא, כי קודם שיחטא גם בז"א הוא לו מדת רחמים, אבל אחר שיחטא רק בא"א הוא לו מדת רחמים. ולכן צריך שיהיה ה' ה' ה' בז"א ה' בא"א שמתחברים זה עם זה, כמבואר בדברי האר"י זלה"ה בכונת ויעבור יע"ש, וזה ענין ,ורב חסד ואמת' שיש להקשות: פירושם הוא בתחלה ואמת ולבסוף ורב חסד והרי הפסוק הוא להפך? אבל הענין: שהפסוק הוא סדר הדיקנא דא"א המתגברת על הז"א, ונמצא הסדר מלמעלה למטה. אך אם הפסוק מדבר על הסדר שהוא הפך ההנהגה התמידית דז"א, שמע מינה שההנהגה התמידית היא להפך; ולכן ,ואמת' ולבסוף ,רב חסד', כי רק בזמן שצריך להגביר הרחמים הוא כך. אך דוד מסדר סדר ההנהגה צדיק ה' בז"א וחסיד בא"א.

את השמועה הרעה של פטירת כמהרר"א* כבר שמעתיה, וחיי למר ולכל ישראל שבק.

והנני מחבק את הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו, ושלום הנכבדים כ' אשכנזי ופאנו אדרוש. וכ"ת יחנני לדבר אל כ' שלמה ברוך הדברים הנ"ל, כי לאפס זמן א"א לי עתה לכתוב לו; ואכתוב לו ביחוד, אם יר"ה, ועתה ימחול לי. וה' אלקי השמים ימלא כל משאלות לבב כ"ת לטובה לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר.

פאדובה יום א' בשבת כ"ו לחדש סיון הת"ץ. משה חיים לוצאטו

---

* ר"ת ר' יוסף אירגס.

מט.

מרבינו לרבו הר״י באסאן ובו דרוש נפלא.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ״ו נר״י.

שמחתי בשמעי כי מצא חן בעיני הדרת כ״ת הספר החדש אשר אנכי עושה. ובאמת זאת היתה דעתי ולא אחרת, להציל דברי הקדוש רשב״י מיד עושקיהם; ולא עלתה על לבי להוכיח את הרשע מומו, היינו המתועב ההוא הכותב כי זה ודאי שוא והבל אשר לא לגיירו אני בא, רק להצדיק את הצדיק רשב״י קדוש ישראל ולהציל איש ישראל מרשת זו טמן לו הרשע הנ״ל. והיותר עיקרי בספר זה הנה הוא החלק הב׳, כי יותר צריך להצילו מדברי כוזבים הבאים עליו משלו ממה שיצטרך להסיר מעליו דברי שטות הרחוקים מכל האמת כרחוק מזרח ממערב. הלא כ״כ נקל בדבריו לנטות מני אורח איש אשר לא נכון רגלו היטב, כי רבים סטו והמה חכמים מחוכמים; ובארץ המערב כבאי התיבה הם הנקיים מן הטעות הזה. וכבר ת״ל סיימתי העיקר בחלק הזה והמאמרים הקשים האלה נתפרשו אל נכון; ושם הספר קראתי כאשר צויתי קנאת ה׳ צבאות. על דבר ההדפסה כבר לא היה בדעתי להוציאו אל פני חוץ טרם שמעי עצת כ״ת; אך זה אחלה פניו: אל יאחר כי בין המצרים לא יעכבוהו ולא שום מניעה אחרת. בין כך ובין כך אינו רע שיכתוב הגביר אהובי כ׳ שלמה ברוך לאמשטרדם, כי הלא טוב להקדים אל ההדפסה הידיעה והפרסום ממהות הספר; כי הרי ענינו ימצא חן בעיני שומעיו ובקל יקח הלבבות בקחתם אותו באהבה.

ולבלתי בוא אל כ״ת ריקם אגיד לו חידוש אחד נתפרש לי אתמול, והוא דבר נכבד:

כתוב על כן יאמר בספר מלחמות ה׳ כו׳ הנה בהיות השכינה בתוך הקליפות מאז חטא אדם הראשון, להוציאה צריך סוף סוף המלחמות הלא כי מלחמת עמלק מלחמת חובה כי א״א בלאו הכי, וזה ניתן לדוד שהוא היה הלוחם ובכח זה ניתן לו גורן ארנן והוא התחיל תיקון המקדש בסוד אבן השתיה, אלא שהוצרך להסתלק הסוף במנוחה ע״כ נשאר לשלמה. והנה כאשר כל הדברים הנמצאים למטה מכח איזה הרכבות פרטיות אשר במאורות הם נמשכים והכל ע״י השכינה, כי שם סוף ההתפשטות לצאת הדבר למעשהו, ע״כ אמר הכתוב ע״כ יאמר כו׳ כי השכינה בסוד הרכבה זאת

של המלחמה נקראת ס' מלחמות ה'. ובאמת היא סוד המלחמה של תורה שהיא העיקר להכרית הס"א ומשם נמשך המלחמה החיצונה לשפוך דם האומות. והנה זאת המלחמה נאמר בה ,את והב בסופה', וה"ס אהבה בסופה כי אהבה הוא סוד היחוד ועד שהקליפות שולטות נרגן מפריד, וע"כ סוף המלחמה היא האהבה. והנה כל זה ראוי לימשך לדוד, ונמשך דרך הנ"ה שהם חסדי דוד הנאמנים. וסוד הענין ,הנחלים ארנון', כי ארנון הוא אור נון והיינו חו"ב. וסוד הענין כי המלחמה נעשית בשם י"ה שנאמר בו כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק וז"ס ארנון ונמשך דרך הנחלים שהם נ"ה. וארנן נקרא כך ע"ש היות תחתיו הגורן בסוד זה שהוא מה שצריך לצאת בסוד זה תיקונה על ידי המלחמה מאו"א, והוא אבן שתיה — שת י"ה. וכל אלה האורות היו צריכים להאיר בסוד נשמת דוד. וכל נשמה סודה אור מים רקיע, וזהו יאמ"ר ר"ת אור מים רקיע, שזהו ההכנה שהיתה מזדמנת והולכת בכל אלה התיקונים. והנה נשמת דוד היתה בתוך קליפת מואב ועתידה לצאת משם, וז"ס ואשד הנחלים אשר נטה כו' לגבול מואב.

אזכיר כ"ת גם כי אני צריך על הדבר אשר חיליתי פניו השבת שעברה, לא ישכח (*) כל אשר יוכל. ומחבק אני את הבן יקיר כמהח"ר בנו נר"ו, ושלומותי אל — — הנעים כ' אברהם ישראל נר"ו. ואל אלקים ימלא משאלות לבבו לטובה לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' י' לחדש תמוז הת"ץ.

===

ב.

מהגאון הר"י באסאן להגאון ר' גבריאל ז"ל ד"ל ריאו מרבני ליווארנו.

ליד שערים לפי חרט אנוש מזער מבוא פתחים תרונה שפתי כל תפלה כל תחנה, לאלוק' נורא הוד ה' אוהב צדיקים השומר נפשות חסידיו ישמור ויגצור הדרת קדש מעכ"ת נטירותא יתירתא, עם כל המסתופפים באהלי אפדנו צלא דמהמנותא, אכי"ר.

---

* כאן הי' נקרע הכ"י ע"כ חסר קצת.

זכרתי ימים מקדם מאז נהניתי באצבע קטנה לגעת בכנף בגדו, הביאני המלך חדריו מאורה לפנים ממאורה, נכנסתי לברית אהבתו אהבה רבה ואהבת עולם. אמרתי נקשרתי בקשר של קיימא, עודנו אסור בעצמותי ובלבי היתה שומה, פתוחי חותם תכנית מלוא חכמתו הרמה, וכליל יופי דיוקן ישרו כפגי חמה. ואף כי הגיעתני זנב התלא"ה וימי קלו מיני ר"ש ויסעו מצוקו"ת ויחנו באיד"ם מחסר לחסר ומעיר לעיר שבעתי נדודים, לא נמחקה מגלת שטר חובתי שעבודא דאורייתא, ולא כבו גשמי רזון רשפי אש שלהבת חבת קדשו דעיזיזא רחימותא. עתה באתי, על עסקי עיטא באתי, עצת ה' היא תוקם כי חשבתי למשפט ידיע להוי למר הקולות יגדלון על ענין הנודע בשערים המזויינים, על דברת הבחור כמהח"ר מ"ח לוצאטו מפאדווה אשר קראו עליו שאון סואנים, כי רץ אליו בחמת כחו האיל המנגח בעל החרוני"ם המלומד בנצי"ם הר"מ חאגיז החותם עצמו משה זעירא והוא גדול מאד בעיניו, וישת אל פאדובה פניו, ארי נוהם ודוב שוקק, קרוב למסי"ת לבלעו חנם משתוקק, בטרם ידע את האיש ואת שיחו, דתיר מהמצפה, להמיתו מיתה חטופה. והנה מאז תיכף לצמיחה נדרשתי מאת רבני ויניציאה יע"א טרם יכבה נר אלקים מו"ח הכ"מ, ויחדו המתקנו קריתי לפניו זלה"ה אגרות אוגרות אמרות טהורות מעשי ידי הבחור הנזכר, גם לרבות א' מחבוריו נקרא בשם ס' התיקונים ע"פ ,ולכל היד החזקה', מצאנוהו שגיא כח בחכמה ודבריו על אדני צדק יסודתם, ועפ"ז ועל פיו ומצותו תנצב"ה השיבותי מילין לרבני ויניציאה מה שהשבתי. אחשבה הן כל ראתה עיני מעכ"ת כי בדת ישבתי, לא פסקתי הדין ולא גזרתי, לא אסרתי ולא התרתי, גם כח לעצמי שירתי להביאו בכור המבחן השמן הוא הרזה, כמשפט לדבר גדול כזה. ואם באותה תשובה ספרתי בשבחו של המחבר והחיבורים כל אמת אמת תפשתי, ולא מאהבת האדם להיותו מדושתי ובן גרני, ולא מצות עצלות והתרשלות. ועיקר מגמתי היה לכלא הפצע ולהתם חת"ת הר"מ חאגיש, לבלי יכניס קטטה לתוך ביתנו כדרכו ולמען ב"ד יפה ידברו ובזמנו ידברו להרע או להיטיב.

הן אני כפי וכאשר יעצתי שמתי עתה לדרך פעמי אל עירו של בעל הדבר עם הלוך כמהר"ר נחמיה הכהן נר"ו, גם קראתי עמנו לבוא הרב אב"ד ממנטובה, לא ידעתי אם בוא יבוא, ומי יתן יאתיו כל חרד לדבר ה' הקרובים והרחוקים, לראות ראיה מקרוב ולבדוק בחורין ובסדקים,

למען האמת מארץ תצמח הן לזכות הן לחובה. מגן אם יראה ורומח, בפיהו אשמח, כי לא לפני חנף יבוא ואם אמצא בו בדק אני בניתי ואני אסתור, וקיר טפל אחתור, אתנהו לחרם, ואכלה קוצים מן הכרם, וידי תהי בו בראשונה ויד כל העם באחרונה, והיה למשל ולשנינה. אמנם אם לעיני כל ישרי לב בל יראה ובל ימצא כל מחמצת אפילו במשהו ויודע כי כנים דבריו וטהורים אמריו, למה נקרע מעליו המלאכה מלאכת הקודש ולמה נשליך מידיו את הלוחות מעשה אלקים המה, ולמה נמאס בארש חמדה ונכפור בטובתו של יוצרנו לפקוק את המאור בטפיח, ודברים כנגדו להטיח? ובין דא ובין דא השכל הניצל מכל מחשכי ארס יורה יורה ידין ידין לדין את הבחור הנזכר וספריו כתרומה שיש בה ספק טומאה לתלות ולא לשרוף.

והא ודאי מילתא דפשיטא ולגופיה דמר ניהו רבה והדומין לו לא אצטריכא, אלא לאפוקי מהמשיאין משואות שוא ומדיחין מדינה ומדינה ועיר ועיר בבערה להבעיר, ולבוא אל תכליתם מוציאין עליו דבה, כי עם נביאים הוא נבא, וכי ארח לחברה עם המעמידים מצבה, היא כת הפוקרת הצביי"ם לעשות כוונים להציבה, ובכן קראו אחריו מלא: אחד מביא את האור וא' מביא את העצים ובא אחר ולבה. ואף כי בעל הדברים עצמו נגש אל הר"ם חאגיז וכתב לו דברים טובים נחומים, הוא ענ"ה אשר מצא את האימי"ם, וברוח שפיפון יחולל גשם ופנים נזעמים, ועוד ידו נטויה, להשליך עליו כל כלי בצדיה, ויהיו דבריו עם כמהר"ר שמ' * מאנקונה למען יטה הלבבות במת"ח לשונו הרכה, ואחריו כל אדם ימשוך בחכה, מצודות ורשתות לפרוס, לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס. ע"כ קדמתי לדרו"ש אפיתחא דבי נשיאה דמטוביה ייטיב להציע הדברים והאמת האלה לרבותינו שבעיר קדשו בני עליה שמא יקדמם אחר, מואס בטוב וברע בוחר.

ועתה, רבני וגאוני הדור, אתם ראו פה פתשגן כתב אשר שלח הר"מ חאגיש להר"ש מורפורגו לשלח מי מריבה על פני חוצות, לעשות כלה ונחרצות, כאלו עדים בצד הסיתן, ושנחקרה עדותן. האמנם עיניכם תראינה, בדפיו תחזינה, איך הוא מכלה פנים בתורה וכמה חציף לאמר עד פה תבוא ולא תוסיף, סתם מי גיחון העליון, ועשה שוגאו של הקב"ה מך ואביון, כל אנוסי"ם דין, כי יבש המעין, ונגנז הארון. לדור אחרון. אחשוב כי ככה

---

* הוא הרב ר' שמשון מורפוגו.

יעשה בתוקפא דמצחא וכה יאמר בדרא דמלכא משיחא, ודברי הרשב"י זלה"ה יעקר, כי הוא אמר ויהי כי אז יהיה נפתח המקור, והנה הוא עושה עצמו נביא השקר לראות את הנולד אשר עדן לא היה, באמרו שכל תוספת מאנשי דורנו אינו אלא אבן נגף ושאיה, ובגזרות אשר מלבו בודה, מי שאינו חייב נדוי מנדה, כי דבריו סמוכין על הנס, מאחר שבחיקור דין הספרים אם טובים אם לאו אינו רוצה להכנס, ודן אותם כספרי מינים, אף אם יהיו נטעי נעמנים, ובפני כל רב ומורה אחריה לדשא, כאלו לו לבדו ניתנה תורה למורשה. ועל מה דחזי בבישות, לכל הנדמה בדורנו לרשב"י לאמר כי אין רשות, לא תכיל הארץ דבריו על חרש מצופין, שהרי הוא בא בעקיפין, לדבר וליתן דופי, אף בארי"א* דבי עילאי מלא חכמה וכליל יופי, שהרי כל העולם יודעים וכ"ע מודי, כי דמה ושוה לרשב"י זלה"ה בגדלו ועמד בסודו. ואם ישיב אמרים לאמר כי לדורנו דוקא אבד הסבר האם כנשר נשא אבר, ובחזקתו יבדוק כל קרן זוית מפולש מעבר לעבר, וירא כי אין איש ומפגיע — הן לא קצרה יד ה' מהושיע. והנה יותר ממה שדורנו רחוק מדור האר"י היה דורו זלה"ה רחוק מדור הרשב"י, כי גבה דר"א בינייהו למעלה מאלף ומאתים שנה, ואעפ"כ זכה דורו לאורו כי בא עת לחננה, כי עלילות נתכנו לה' אל דעות, והוא קורא הדורות ולו נצפנו עתים ושעות.

עוד אחת ואלי היא גדולה, שהקורא את המגילה, מרבצת האָלה, דייק וסוללה, על חכמת האמת שפוכה, יראה בתוכה, כי בנטיעותיה קוצץ וחוטב, שהרי כתב באר היטב, כי די לנו בתורה שלמה שניתנה לנו למורשה הוא הפירוש המקובל האמתי שהנחילו לנו הראשונים בס' קבלת האמת שהיתה בידם וכו' ומי עור לא יראה שפתים דולקים, כמתלהלה היורה זיקים, שרק בפשטי התורה שבכתב ושבע"פ יבחר לו האדם ובם רצון מכל יפיק, ובתעלומות החכמה לא ישפיק, כי איננה ח"ו תורה שלימה ולא פירוש מקובל אמתי, ושלח אותה ביד איש עתי, תמות תורה ותהי כמת, כי איננה קבלת האמת. אלו הן הדברים הנקנין באמירה, ולקרוע בתער השכירה, על זה ידוו כל הטובים וכל השומע ניבו, יקרע עד שיגלה את לבו, ברם לאו חדתא היא וכל אדם חזו בו, שדרך כבושה היא לו וכבר אשם אשום,

---

* הכונה על האר"י ז"ל.

שלא לשמור לפיו מחסום, וגירי דיליה גינהו גם מתמול גם משלשום, להיות כל חכמי ישראל בעיניו כקליפת השום, וכגרגירי שומשום, ולישניה לית בדיק, להרשיע נקי וצדיק. והא לכם זרע קדש, יבא ויעיד מי שראה את החודש, הוא ס׳ ברכת אליהו מחדש נדפס, ובסופו קונטריס מהאיש המרעיש בו השיג ותפס, על מהרר״א שהדפיס ס׳ תפלה בדפוס זולצבאך בשנת תע״ה לפ״ק שם חרף וגדף המחבר וברגלו אותו רפס, באמרו כי מ״ש שמשה מת בע״ש מקור משחת ומעין נרפש, ואיהו הוא דאפסיד, ולא היה בור סיד, כי הלא מפורש דבר המחבר הנ״ל בתוס׳ מנחות דף ל׳ ע״א ובמרדכי ובהרא״ש בפ׳ ע״פ ובאבודרהם ובס׳ עשרה מאמרות גם בב״ח בא״ח סימן רצ״ב ועיין בט״ז סימן הנ״ל. ילמד א״כ סתום מן המפורש, היאך הוא לועג לרש, ועל ראשי עם קדש פוסע, ומחשב אך להרע.

הנה בשמים עדי, ובמרומים סהדי, כי מעודי, על לשוני לא רגלתי, ובכך לא הורגלתי, ואין בפי מלה, לגנות אפילו בריה קלה, ועל המרעיש עצמו באגרתי הראשונה, דברתי נכונה, ולשון נקיה דברתי, ורק על גזרתו החלוטה והחרותה נצטערתי, לא להתכבד בקלון אחרים, ואחר כונת הלב היו הדברים, לחסום את העוברים ומתעברים, עדי יבחן האיש הרמוז אם אמת דברו, ובא רואהו וחקרו, וכבר מילתי אמורה, בשפה ברורה. לכן שעיפי יצווי לחלות ימין עליון מעכ״ת, שאחר קריאת כתבא דנא די רשמית יטמינהו תחת כנפיו לא תשורנו עין, לא יצא מן ההפתק, ולא יעשה ממנו העתק, כי אין דעתי ולא דרכי להבעיר אש להבות, רק במי האהבה לכבות. ועל כן קדמתי להעיר אזן חכמים, ישרים ותמימים, שלא ישמעו אל שפתי חלקות, מאזרי זיקות, ויחמיצו את הדין, למען ידעון שדי״ן. ואם אינני כדאי שיעשו בגיני, יעשו לכבוד הצדיק בקבר איש ימיני, הוא הראש עתיק״א קדישא מו״ח * הכ״מ אשר במצותו מראש בסתר דברתי ולא אט, ולמען קדושת שמו יהיו המים היוצאים מבית מקדשם מתהלכים לאט. ועל דברת מתלאה אשר מעכ״ת הכבדתי וכי דברי העתרתי הלא הסליחה עמו מופקדת ולבבו יבן כי מדאגה מדבר סבותי את לבי ליאש, פן תצא אש. ועתה עת לחשות כי הרבה יותר מדאי הטרחתיו, רק במו פי אתחנן, דלא תיפוק חורבה מינן, ושאם אולי יהיה ענין הבחור הנזכר לבב חכמה, יהא

---

* הוא חותנו הרב הקדוש ר׳ בנימן כהן ז״ל.

רעוא דניכול להאי תורה בשלמא. ואני תפילתי לה׳ בהדרת קדש: יאריך ימי מעכ״ת וימי הבנים בניו על האדמה, גם לרוו״ת רווי אחר רווי שובע שמחות והצלחות, וינהלהו על מי מנוחות, כתאות נפשו העליונה ונפש נענה החותם פה פיראר״א, חד כרעא אארעא וחד כרעא אמברא, שומשמנא דגברא.

ישעיהו בן הגאון ישראל חזקיהו באסאן

יום א׳ כ״ה תמות התע״ץ.

===

נא.

מהגאון ר׳ גבריאל הנ״ל להגאון הר״י באסאן.

ב״ה

האי מאן דיאיר אורה זו תורה, החשוב חשוב קודם לכל דבר שבקדושה וטהרה, דבר אחד לדור דורש טוב לעמו לאפרושי מאיסורא, ר״ז לקראת ר״ז ירוץ ומחשב מסתר״א לסתר״א, הרב הכולל והמופלא הדיין המצוין מתהלך בתומו צדיק כמוהר״ר ישעיהו באסאן נר״ו יאיר וזרח, כי״ר.

אעיקרא דדינא ידי לעושיהן בעיין דרישה ופרישה אלף עולות יעלה שלומו ושלום ביתו בית נאמן לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו ויתענגו על רוב שלום כימי השמים על הארץ, כי״ר.

אורו עיני כי טעמתי מצוף דבש אמרי נועם, הן הנה אותיותיו, ואותיות פורחו״ת, צומחות אחריהן כמה מעלות טובות, מאליפות מרובבות, מקבילות הלולאות, למופת ולאות, אגרת אוגרת ומצוחצחת, בפלך האהבה תומכת, האחת אהובה, לארכה ולרחבה, ויהיו בעיני כדברים אחדים, נקודים עקודים. ומכאן מודעה רבא לאורייתא, כי מעולם לא זזה מכתלי לבי זיו שכינת אהבתו בברית כרותה, ברית המאו״ר וברית הלשון מדברת גדולות, בנסתרות ובנגלות, ומני לא תזוע בסייעתא דשמיא, והיא תקום לעלמיא.

ושמעית בתרה קל זיע שגיא דמצווחי״ן, והביטו אחרי מש״ה * בתחילה להכריתו ולהשרישו מארץ חיי״ם ולנתח אותו לנתחין, בחרבות וברמחין. וזה החילם לעשות אגרת שבוקין וספר תרוכין, הני תנאי כהני תנאי חד תני משילין, וחד תני מזחילין, איזו כ״א קנאה חמת גבר הר״ם חאגי״ז

* הכונה על רבינו.

דקנאה מבעי ליה והוא גברא דאתי מחמתיה, אשר מצא את הימים אשר יש לו בהם חפץ לאחמומי והדר אחמומי בשעתיה, ולאו מילתא חדתא היא לי, לא יום אחד ולא חדש ימים זר מעשהו אצלי, כי זה משה האיש** לא ידענו מה היה לו, והנה עלה כלו, בגדולות ובנפלאות, סביב ביעתותו בלהות, גוד אסיק מחיצתא, ומקהי אקהוייתא, להשמיד ולההרים רבים, וליסרם בעקרבים, אומר ועושה מאמרים מרים בקולות וברקים, ויסלף דברי צדיקים, ותפיסתו על מהרר"א יוכיח, כי יריע אף יצריח, כאילו על כל תורת משה כפר וכאילו בטל בלבו עשה ולא תעשה, ואיהו הוא דאפסיד אנפשיה, ותולה אר"ש על בלימה, להרעיש ממלכות ולבעותי עלמא, מי יתן החרש יחריש ותהי לו לחכמה.

וקושטא קאי, כי בהיותי מתווכח עם מעלת החכמים יצ"ו על הענין הלזה, הגיע לידינו אגרת א' מהר"ם חאגיז אוגרת מצודים וחרמים, ושורש רתמים, ויחל משה שיחדיו נהיה תמים, לכתוב ולחתום להשמיד ולהחרים גלוי לכל העמים. ואף גם זאת כך דרשתי וכך דרשו חבירי אשר לא נאבה לו ולא נשמע אליו, וזאת חובתנו ולזאת נאות למעכ"ת שלא נצא למלחמה עליו, ולא לרחק ולא לקרב, לא לקיים דבר ולא לקום אורב, כי הן שורת הדין נותן שלא נלוש בצק עד חומצתו, כדי לברר וללבן הדברים להוציא דבר אמת לאמתו, אך למועד מועדים, נהיה מתונים לשמוע בלימודים, עד אשר יתחוורו הדברים כשמלה, אם בשפתיו נמצא עולה, כי בודאי לרחק את המקורבים חמירא סכנתא מאישור"א, ואי סייפא לא ספרא, ומסתברא היכא דאיכא איסורא התם קנסינן, והיכא דאיכא לברורי מברירינן.

ברם אחלי יכונו לפני הדרת כבוד תורתו, אל נא ימנע לגלות אזני בפרט הלזה תוכן דבר על מתכונתו, וזה חסדו אשר יעשה עמדי שלא יניח דבר קטון וגדול מכל מה שנתחדש בהליכתו, כי כל אשר יבטא, זהו פרוז בולי ובוטי, ועיני אל טובו וחסדו צופיות, כי כל דבריו על אדני האמת בנויות, והיה לי למשיב נפש ולכלכל את שבת"י בים המבוכות, ובימין צדקו יתמכני ויתן לי תהלוכות, בשנות"ו את טעמו טעם כעיקר בדאורייתא, הוא גלי עמיקתא ומסתרתא, וזאת חובתי ואעשנה להסתיר הדבר בתוך כליותי, כמוס עמדי חתום באוצרותי. והנני חותם מעין הפתיחה בתפלה ותחינה

** הכונה על הרב ר"מ חגיז.

אל אל בשמים: יכסא עלית תהלת נשיאותו יתגדל ויתרומם בשיבה טובה זקן ושבע שובע שמחות ורוב הצלחות כנפשו החסידה בראשי"ם ביתה וכנפש המוכן לשרתו כל הימים בלב תמים, הכותב וחותם פה ליוורנו יע"א.

הצעיר **גבריאל דיל ריאו**

עש"ק בסדר ,ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום', הת"ץ ליצירה.

===

נב.

המכתבים מכאן ואילך נכתבו אחר שחתם רבינו על כתב הנזכר בח"ר פ' יא עמוד כא.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

אל אודות הימים הנוראים הבאים לקראתנו לשלום הנה לא אחשך פי, גם כי מקצר ועולה לאפס הזמן. ואשא תפלה אל אל עליון: יכתוב ויחתום את הכ"ת ואת כמוהר"ר בנו וכל בני ביתם נר"ו לחיים ולשלום ולכל ברכת טוב ככל אות נפשם.

ואני את מכתבו היקר קבלתי ואת דברי פי חכם שמעתי. ועל אשר דבר על ענין הר"ר יקותיאל זה, הנה כן חשבתי גם אני לעשות כדבר הזה. וגם מה שלא דבר כ"ת אעשה, כי אינני צריך עתה קטרוגים, וגם הוא עצמו מעתה שת לבו לשתיקה, כי לאלוק' איחל יעשה הוא את חפצו. כי לולי רציתי לדבר יש לי ת"ל לדבר מאשר דברתי כפלי כפלים, אך לשתוק אני חפץ עד ידבר פום ממלל דברבן. ואני ג"כ כבר קבעתי עצמי בעז"ה ובישועתו ללכת אל ארץ טובה מן הארצות האלה — ארץ הקדושה. אמת, כי לא אוכל עשוהו מיום אל יום, אבל מקוה אני שלא יעברו שנים ואם יחפוץ ה' מקוה אני שלא יעברו גם חדשים הרבה.

ואני תמיד איחל למצוותיו, וה' אלקי השמים ימלא משאלות לבבו לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו,

משה חיים בכמ"ר יעקב חי לוצאטו יצ"ו

נג.

מרבינו לרבו הר"י באסאן ובו הסבר עמוק על ענין זיווגים.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

תשואות חן־חן עלי אל הדרת כ"ת על אודות הטובה אשר עשה לי לבחר לי חלק טוב כאשר דבר ה' אלקי: תתגלגל זכות ע"י זכאי. הלא כי יואל אלוק ואוכל להראות אל כ"ת כי ידעתי טוב קבלתי ממנו, כי לא זו בלבד ומנעוריגדלני כאב, ומה אדבר ואומר לו ולו דומיה תהלה.

ועל דבר הקנין אשר דבר כ"ת, הנה כל הדברים אשר בין איש לאשתו הלא קדש קדשים הם בעצמם, אך סכלות בני האדם תחזירם לאבי אבות הטומאה. באמת זה ענין רע אשר שלט האדם בליעל באדם מיום אכלו את העץ אשר נאסר לו, כי שלטה הערוה במקום שלא היה שם שום בושת ופגם מתחלה. וע"כ מנהג גהנם הוא הקנין ודאי, כמו שחרפה הוא חוש המישוש לאיש בער כבהמות נדמה. אך איש הולך בדרכי ה', כאשר קדוש מעשה חיבורו כן קדוש מעשה קרבתו. ואם אזכה לדבר לכ"ת פה אל פה, אז אגיד לו את כל לבי בזה. זאת ודאי אמת היא כי הזמנה מלתא היא, ולהקדים קורבה לחיבור הכנה גדולה היא אליו. ורז"ל ימתיקו סוד באמרם: ,לא יקדש אדם אשה עד שיראנה תחלה', גם כי הוסיפו לומר טעם פשטי הוא ככל הקש ותבן לבעירי שאומר הרשב"י זלה"ה וה"ס גדול ענין ,טוב מראה עינים מהלך נפש', ואיני רוצה להרחיב דבר זה בכתב עתה. רק בקיצור אומר איזה דבר בענין הקורבה: כי הנה כתוב אלקים מושיב יחידים ביתה כו' וה"ס גדול. כי הנה ידענו לא כל א' נוטל את בת זוגו וא"כ ודאי הנשמות הן משרשים חלוקים, איך יתחברו? אך סוד הענין כי מלבד השרש אשר לנשמות יש להם בית בסוד ,מבית אביך' המפורש בר"מ פ' כי תצא יע"ש. ובהיות שתי נשמות ראויות להתחבר לצורך בחי' תיקון א' יבנה להם בית חדש, כי הוא עומד להתחדש לפי הצורך במלכות וסודו ,ויעש להם בתים', ,בית יעשה לך ה' ', והוא דבר יכול להתחדש אפילו שלא בסדר הנמצא כבר במאורות, ולכן בית חדש ימציא הב"ה לנשמות האלה ובבחי' בית זה נמצא ביניהם חיבור וסוד זה ,אלקים מושיב יחידים ביתה'. וקראם יחידים, כי הלא יחיד בלא בת זוגו. אך יש אחרים שהב"ה רוצה לחבר בני הזוג ואז נאמר ,מוציא אסירים בכושרות', כי כל א' מהם אסיר ואז צריך בם ישיבות כענין אוריה ודדמי ליה. והנה ישיבת היחידים נקרא קירוב מזל אל מזל,

וע"ז נאמר ,נחית דרגא ונסיב איתתא', כי האשה עולה עמו ואינה יורדת. ואם היא תחתונה אז תוכל לעלות בכחו ולהשתחוות אליו, אך אם עליונה היא לא תרד ונמצאים בלתי שוים ואין החיבור עולה יפה. וז"ס ,קשה זווגם כקריעת ים סוף' וה"ס עמוק, כי בקריעת ים סוף הוצרך כמו כן חידוש בנין. והיינו כי הים היה סודו טומאה וסודו ,טובעו בים סוף' בזוהמא, כמפורש בדברי האר"י זלה"ה. ועוד ידענו כי בעבירת ישראל היה סודו נוק' דז"א בסוד ,ראתה שפחה על הים' וא"כ היה צריך לחדש מציאות חדש שיתן מקום בז"א ונוק' דקדושה להעביר ישראל לס"א לבלוע מצרים הכל ממקור א', וזה תליא בעתיקא דוקא, ולכן נעשה הדבר במיתון, כנראה בכתוב. סוף דבר: הקורבה בתחלה הוא תיקון גדול לקורבת המזל, ומכאן נמשך שהיו ביהודה מיחדין. אך ודאי כי כל דבר קדושה יכולה ח"ו הס"א לטמא אותו, ע"כ הלא שכל אדם יבין לשמור כל מצות קדושה וגדר ערוה. ודי בזה עתה. וע"כ, אם יר"ה, דעתי ורצוני לעשותו. ואל שאר העניינים הנה מאת מר אבי ישמע, וה' אלקי השמים ימלא משאלות לבבו לטובה לאורך ימים, אכי"ר.

הנה אני כתבתי האגרת לכמוהרר דוד פינצי נר"ו, ושולח אני אותה לכ"ת, כי לא ידענו אם ראוי לכתוב לו עתה אם לא וכ"ת יעשה כחכמתו למסור אותה בזמן ראוי.

שותה בצמא את דבריו,
משה חיים לוצאטו

===

נד.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

חלפו ימים אשר לא הקבלתי פני מעכ"ת והן מאפס לי זמן, אך לא אניח כזה ימים רבים, כי תאותי לכ"ת.

הנה ודאי הגיעו דברים לאזני כ"ת אשר כתב החגיש לישיבת ויניציאה לאמר, כי שמח הוא על השקט העניין הזה בשלום ושכך טוב לישראל. ואני ת"ל שמחתי יותר ממנו לדעת כי יניח לי אלקי ישעי מסביב מכל אויבי. ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני עד עת מועד, ואם אסורים

בזיקים נלבדו ידי לאסור אסר עלי נפש — לא אצא ממחיצתי ויחלץ עני בעניו, כי לה' עין אדם ועלילות מצעדי גבר.

הנה כזבים חפאו, וכבר שתקו ת"ל, אנשי ריבות בויניציאה לאמר, כי מפתח הניח לי לפתוח את התיבה אשר בבית דודי יצ"ו ושאני הלכתי אליו בכל יום לבעבור זאת — אך כבר פסיק קלא. ויהי מה! כלם לפני כקליפת השום, כי רק אל כ"ת אביט אשר תבונתו נודעת אלי במראה ולא בחידות ואל עצתו אתבונן לעשות, כי עתה לחלוטין בלבבי עצה להסתיר הסתר והצנע, ועל משמרת נדרי עלי רוצה אני להוסיף משמרת למשמרת עד עת לה', כי ה' יתן חכמה והיתה לי ולחבירי כלם קדושים ואין לזר אתנו, כי את הכל עשה יפה בעתו. ולא די שאין אני רוצה שיצאו חיבורי החוצה, אלא כי אפילו לאוהבים וריעים אינני רוצה עמהם פרסום גדול, לבד שנים ושלשה אשר נאמנו לי. לא שהדין כך, אלא שהשעה צריכה לכך. שום חיבור איני חפץ שיצא מתחת ידי החוצה, כי אם איזה פירושים: מה שהוא פירוש על דברי אחרים, זוהר או דברי האר"י זלה"ה אשר לא חלה עליהם שבועתי — אלה אפשר שאיזה פעם אניח מתחת ידי לאיזה יחיד. אך חיבורים ודאי אינני חפץ, כי כך צריך לי עתה. כי על כן נשתדלתי מאד להשיב לי המאמר ,משכני עליון' יען היותו חיבור, כי איני רוצה חיבורים החוצה. כי גם איזה ניירות בלתי שלימים שמצאתי אח"כ ביד אחרים אספתי אלי ולא נתרציתי להשאיר אלא אותו הפירוש של מאמר של בקיא שידע כ"ת, וכן פי' שנים מאמרים מזוהר כמ"ש. כי בפירושים אינני חושש כלום. אבל חיבורי — גם אשר ביד כ"ת — אחלה פניו להיות נסתרים, כי כן צריך לי מאד.

מחבק אני את הבן יקיר כמהח"ר בנו ר"ו ודורש שלום הנעימים אוהבי כ' אשכנזי ופאנו נר"ו. וה' ימלא משאלות לבבם לטובה לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' ה' לחדש חשון התצ"א.

נה.

מרבינו לרבו הר"י באסאן ובו דרוש עמוק בח"א.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

אגרתו החמודה קבלתי ותהי לי לשמחה, כי ידעתי: לא זו מחבבני כאהבת עולם אשר אהבני. ואני ת"ל חידושים אתי יש ויש, כי לא הסתיר פניו ממני האלקים הרועה אותי ומן שמיא מיהב יהבי משקל לא שקלי. אף כי ת"ל עתה כמעט מלאה החריבה, ומאז השח השפיל כבודי, לארץ השכין — תנחומיו ישעשעו נפשי, אשר לא דמיתי ולא עלתה על לבי. כן ירבה וכן יפרוץ, כי יקם ה' את דברו אך טוב לישראל ושלם ניחומים לאבליו*, כי עתה דיו לעבד שיהיה כרבו, ואקוה כי לא רב חזון למועד ויודע ה' את אשר לו למען דעת כי עשה ה' חדשה בארץ וכעל גמולות כעל ישלם. כי לפעלא טבא יאמר אישר וסלף בוגדים ישדם. כי המשפט לאלקים הוא בוחן כליות ולב. הנה כ"ת כאשר ענדתיו — אענדנו עטרות לראשי. ואני כאלם לא יפתח פיו, כי נחבא אל כלי לא אצא פתח, כי כן יפה לי עד יחשוף אלוק זרועו ונודעה יד ה' את עבדיו וזעם את אויביו.

ויחידי הקק"י ת"ל מתנהגים כשורה, וגם אלי יאָספו כל חרד כמשפט הראשון לילה ללילה. והשלמתי להם פי' מאמרי ,עין ישראל' ומאמר ,סבי דבי אתונא' היו בפירושו דברים נפלאים, אך רוב אריכותם מונעני מהציגם לפניו; והתחלתי לבאר המדרש רבה. אמנם כאשר חפץ ה' לנחמני בחסדו, כן לא עת גילוי. רב העת לפניו, וצריך בינה לעתים לבלתי דחוק את השעה. הנה פירוש תחלת הא"ח גם הוא ארוך, ע"כ לא אוכל שלחהו. ופירשתי מזמור ,שיר המעלות ה' לא גבה לבי' הכל אות לאות, והוא פלא; אך ארכו רב, כי עשרה דפים הוא כתוב בקיצור.

ולבלתי בוא אל כ"ת ריקם אציג לפניו חידוש א' בפרשת ויחי, וכלשונו אצלי אעתיקהו אליו. אך ידע כ"ת כי הלשון לשון עמוק מאד ולפרש אותו באר היטב היה צריך אורך גדול, אך מעיני כ"ת לא יהי דבר נעלם. ז"ל:

ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלוז כו' אותיות מאירות אל שדי, שילה מטה רצון בו ואני תפלתי לך ה' עת רצון אותיות מאירות בעטרת

---

* כאן רואים כי השפע הרוחני ע"י המגיד ואליה' ז"ל והתגלות נשמות חיו לו עכשיו יותר מקודם כי רצו לנחמו מצרתו וצ"ל.

המלך, כי נ' שערים גלופים מתפשטים לד' סטרי עלמא והם בד אותיות רשומות אקיק כלולים בא' מלמעלה למטה נקשרים כלם בה למטה. הכל מתעלה להחקק בסוד השם הקדוש ביחוד אחד א. ו. רשום באותיותיו מצד עתיקא. ג' יודין רשומות בו עומדים להתלבש א' לעמוד למעלה להראות אותו עתיק העליון על הכל ל ב נתיבות חכמה, כ"ב אותיות ועשר מאמרות כלולים באות ו' של השם הקדוש ו' וכו' הרי ל"ב. ז' ימים שמבראשית עומדים ליתקן, ב' מתחברים כא' שנאמר בהם ,חכמת בחוץ תרונה' ומתקשרים ביחוד א': י' למעלה י' למטה ו' באמצע הכל א', ה' רשומים בתקפם נודעים למעלה והם צר שנאמר בהם ,מן המצר קראתי יק'. בזמן שיוצאים מתלהטים בתקפם תחת פתח האזנים יוצאים ברגש רב שנאמר בהם מקולות מים רבים ה' יוצאים בה' פאות למתק אותם ורב חסד נקראים שנאמר בהם ,ענני במרחב י"ה. והכל מי"ה סתום למעלה שעושה הכל בתיקון שלם: ב' מתחברים למעלה, ה' אחריהם והם ז', י"ב מאירים תחתיהם, הכל נכלל בא' לרחל מגיע. בו תלוים כל הברכות, ד' שמות כלולים באות ו' שהיא יעקב, והכל הוא רחל עקרת הבית מטה שלו. ,ויברך אותי' בזמן שמגיע אליו יורד עד אותו הזית שהוא זית שמן שמשם יוצאות תולדות שנאמר בהם ,בניך כשתילי זיתים'. וזהו ,אותי' — אות י', זה יוסף. תקפו של יוסף ברחל הוא, והוא עומד בפניו לברך העולם. ,אפרים ומנשה לי הם' שהוא מתחבר בהם בב' אבות אחרים שנאמר יברך את הנערים וכו' אז וידגו לרוב דגים שרבים בתוך המים ואני בבואי כו' והכל ליוסף נמסר.

ע"כ המאמר, ויראה כ"ת שהוא דבר יפה מאד: פי' כל הפסוק אות באות לפי סדר המרכבה העליונה להביא הברכות לעולם.

והואיל ואתא לידן אעירהו על דבר א': כי אע"פ שרצוני להסתיר כל דבר לגמרי, אך צריך להיות רואה את הולד, אולי ישאלו ממני פירושי לשונות מן המדרשים או מן הגמרא או פירושי זוהר שלא אוכל להשיב פניהם. הן אמת, שעל פירושים לא נקשרתי בשבועתי כלל, כי אם על חיבורים חדשים; אך על כיוצא בזה נאמר ,ולזות שפתים הרחק ממך'. ע"כ כמדומה לי שהיה צריך שכ"ת ישיב לי בירור דבר יהיה לי לעדה אם יצטרך, כי לא שלא מדעתו הוא הדבר; כי באמת מה שאיננו חיבור חדש אלא פירוש דברים מן הקדמונים לא חל עליו שום איסור כלל.

תשובת החגיש לא ראיתי ואכתוב לכמהח"ר משה מנחם, כאשר צוני.

אודיעהו אם לא ידע כי נתנו הרבנות לכמוהר"ר שלמה זלמן, עם צנא מלי של רבנים אחרים. על אשר כתב למר אבי יקבל ממנו תשובה. אחלה פניו גם אני על דבר בתו של כ' בנימין דינה אשר חלה פניו כמהח"ר ישעיה רומאנין, כי דבר מצוה רבה היא; ולבלתי הטריחהו כתבתי בעבור זאת אחרת לכ' אברהם ישראל נר"ו, אשר שלומו אני דורש. ואלקי השמים ימלא משאלות לבבו לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' בשבת ער"ח שבט התצ"א.

===

נו.

תשובת רבינו לרבו הר"י באסאן על כמה שאלות בענינים עמוקים.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

אגרתו החמודה קבלתי ושמחתי בה לדעת את שלומו ואת טובתו, וכן ששתי לדעת ישובו אשר ישבו ה' בקהל קדשו. כן יואל אלוק ונשמע תמיד בשורות טובות ממנו ומכל בני ביתו, אכי"ר.

ואל אשר דברתי מענין חידושי ופירושי, הנה כבר הקדמתי לכ"ת כי גם אתי לא עת גילוי הוא עתה, כי לכל זמן ואל דעות ה' הוא מסיבות יתהפך בתחבולותיו כאשר יצוה; כי אם לצאת מידי חשד, כי לא נודע מה ילד יום. הלא כיום הזה אשר אוהב נפשי כמה"ר יצחק מאריני הנו בפירארה ואני אכתוב אליו, הלא אשלח לו חידושים המתחדשים אלי ת"ל כמשפט אהבתנו וכאשר חפצה נפשו עד שובו אלינו לשלום, כי לא ידעתי כמה יתעכב שמה. סוף דבר: די לי שאין לי קשר בפירושים, ועצתו הטובה מקובלת היא ועומדת. זאת ת"ל שמחה אלי, כי ידע כ"ת שהיחודים אשר ת"ל אמצו לי כח דברי קדושה הם ותולדתם קדש ודאי, כי לא כאשר העיר בלבבו המבוהל בליליוס וכאשר חשדנו גם כ"ת בראשונה. ואני כבר ידעתי כי קטרוג סמ' הוא, אך מה' היתה נסבה להעמיד דבר על מכונו עד עת מועד.

ועל שאלות חכמתו אשיב א' א', כי אשר הקשה לשאול על ענין דוד שהיה לו להיות נפל, ועוד אחרת כי אם קבל חיים מאדה"ר מה צורך לו לאבות, הנה מזה ימצא כ"ת דבר נאה ומתקבל בספרי על קהלת, הוא בספר אשר את כ"ת, מתחיל מפ' מתוקה שנת העובד' בתחלת הספר יע"ש. וארחיב לו עתה הענין די באר היטב, כי באמת ענין זה של הנפל הוע ענין גדול ועמוק, ויראה כ"ת גם בז"ח שאני מזכיר מענין עיבור המשיח נז' ירמיה

שמזכיר שם ענין נפל זה שצריך לשמור משיח ממנו. וסוד הדבר הוא אמת, כי על כל מת יש לס"א שליטה אך על הנפל יותר. וזהו הסוד שאמרו בזוהר ,כיון דאתעברת אסתימת', כי בהיות הבירורים עולים להתברר כל זמן בירורם צריך שמירה גדולה שלא תתאחז שם הס"א. כי אחר שכבר נתקנו גם אם תאחזו לא תהיה אחיזה רבה מפני כח הקדושה, ואם קודם שהתחילו ליתקן הנה היא אוחזת רק המדריגה שהיא אוחזת, כי אז האורות הנה הם סתומים ובמדריגה קטנה כדרך כל מי שעומד עדיין בתוך הקליפה, כידוע בדברי הרשב"י והאר"י זלה"ה. אך אם יתחילו ליתקן הנה יקבלו אור מעט יותר ממה שהיה להם ועכ"ז אינו כדי להבריח הס"א, ואם ח"ו הס"א מתאחזת שם אדרבא היא מקבלת יותר כח מן אותו הכח שהתחילו לקבל הבירורים ההמה. וזה ענין חפזון ליל שמורים, שהוצרכו לבא המדריגות שלא כסדר, כמ"ש בדברי האר"י ז"ל. נמצא, שא"כ בזמן העיבור צריך הסתימה והשמירה הגדולה, ולפעמים יש קטרוג א' שיוכל להחליש השמירה ההיא ואז הס"א מתאחזת שם הרבה עד שצריך לפלוט אותם ויחזרו בעמקי הקליפה ח"ו, ואז הס"א מתחזקת בזה הדבר ח"ו חוזק גדול. והנה בזה תתישב לכ"ת עוד קושיא אחרת שהיתה יכולה ליפול בענין זה, כי הנה האר"י זלה"ה מפרש על פ' הנפילים היו בארץ שה"ס הנפלים שהם דינים קשים שצריכה המלכות להפילם. א"ו נראה שענין הנפל הוא זה בהיות הבירורים קשים הרבה לא תסבלם המלכות וזה קשה מאד: איך יאמר כזה על דוד משיח ה' ועל מלך המשיח עצמו? אך סוד הענין הוא מה שאמרתי, כי הנפילים הם מחמת עצמם שהם בחינת הנפילים כנ"ל. אך האמת הוא שאם לא היה בהם טוב לא היו אפילו מתבררים, אלא שעלו מפני האוב שבהם ולפי שעדיין לא הגיע זמנם הרע שבהם רב וחזק ויגרום להם הנפילה. והנה בהיות מלך המשיח עומד תמיד סגור בחותם צר כידוע, ע"כ לפעמים כשהוא עולה להתברר ולהולד בסוד ,אני היום ילדתיך' אז לפעמים מפני חטאי ישראל לא תרצה להפרד הס"א מלסגור עליו ואז צריך ח"ו שיחזור ויפול כבראשונה, וגם מתחזקות הקליפות יותר. ויבין כ"ת, כי זה סוד גדול ועמוק מאד אשר גיליתי לו. וידע כ"ת כי מכאן נולדו רוב פעמים הגזירות ח"ו שהיו לישראל על הרוב בזמן קצים, כי היה העיבור ואח"כ הנפילה, ולא אוכל להאריך הרבה וגם כי הדברים עתיקים ואין להרחיב כ"כ הדיבור. וכ"ת אשר עיני חכם בראשו יוכל להבין בזה הרבה מאמרים מן הזוהר ובפרט

ענין הורדת הראש בין הברכים המוזכר בכ"מ שה"ס נעלם מאד מאד וממוצא דבר ישכילהו. ונחזור לענין, כי אמת הדבר שהב"ה לא היה רוצה ח"ו שישאר דוד נפל, אלא אדרבא כך היה צריך לפי סדר ההנהגה שיהיו חיי דוד באים לו מאדה"ר וזה היה תיקון לזה ולזה, ולכן הניחו כך עד שיבוא אדם ויתן לו החיים. ויבין כ"ת איך זה היה מן התיקונים הגדולים השייכים לאדם בסוד ,אשר ברא אלקים לעשות', כי הב"ה התחיל התיקון והניח סיומו ביד האדם. הלא יראה כ"ת איך המאציל ית"ש תיקן את הת"ת בסוד שם מה אך לא השלים התיקון, כי לא נבררו כל המלכין כדי להניח תשלום הבירור לאדם וזהו תיקונו. שאם לא היה המאציל מתקן עד השיעור ההוא לא היה אפשר לאדם לעשות שום תיקון, ואם היה משלים לא היתה עבודה ולא שכר, ע"כ עשה עד השיעור ההוא והניח לעשות משם והלאה. והנה באמת ענין זה של דוד תלוי דוקא בסוד מיעוט הירח, כי התחילה ליתקן המלכות בזמן התיקון שבסודה היתה השבירה בסוד מלכים ובסוד ב"ן והיתה באה ליתקן תיקון שלם, כמו שתהיה לע"ל בסוד המאורות הגדולים. אך באמצע נתעוררה הס"א מכח גבורות המלכות שלא נתקנו היטב, וזה ענין קטרוג הלבנה שע"י הוצרכה לרדת ולהתמעט, ואז נמצא בבחי' מיעוט זה דוד בסוד נפל ממש שיתחיל להתברר ולא יוכל להשלים, והתיקון תלוי ביד אדם. וכן היה, שהוא היה לו להגדיל הירח וכן לתת השנים לדוד. ואם היה לי אפשר להאריך הביאור עכשיו, הייתי מפרש לו דברים יפים מאד בענין השנים של בני האדם; אך קצרה היריעה מהכיל. על כן אומר לו בקיצור רק מה שצריך פה, כי אין יותר תיקון למי שחי הרבה ועשה מצוות בימי חייו ממה שיש למי שחי מעט ועשה ג"כ מצוות בימי חייו, כי לא היתה החלוקה שוה; רק האמת הוא, שמה שנגזר על האדם לחיות הוא התיקון הצריך לו להשלים, והם כ"כ מדריגות שנפלו בחלקו לתקנם, ואותם המדריגות עכשיו הם לו ימים ושנים ולנצחיות עטרות ממשיכות שפע. והנה מה שהיה צריך לדוד היו באמת ע' שנה לא יותר, ושיהיו מבחי' אדה"ר, כי כך נסדרים הדברים למעלה לפי סדר המרכבה; והנה אז באמת מיד ניתנו לו הע' שנים מבחינה זאת. אמנם כאשר חטא אדם נתקלקלו תיקוניו והוצרכו לחזור וליתקן, והם נתקנים באמת באבות בסוד נר"ן; ואז הע' שנים עצמם שנשארו לו מבחי' אדה"ר הם שנשארו לו מן האבות לפי התיקון שהיו מתקנים בחי' אדה"ר.

ועל השאלה השנית אשר שאלני מענין לבושי אדם, הנה יראה כ״ת הלשון של המאמר ההוא בפ׳ בא כי הוא מגומגם ואיננו מובן. ועתה אפרש לו בקיצור ענינם ויראה דבר אמת לאמתו: בשעה שרצה הב״ה להוציא אדה״ר מג״ע נתן לו הלבושים אשר נתן לו ושם אומר שהם דומים ללבושי מעלה וה״ס מה שאמר אח״כ „כיון דאתלבש מאי דאתלבש עבד מאי דעבד״, להודיענו שאין הב״ה פועל שום דבר אלא בהתלבשו בלבושים. וסוד זה גדול מאד, ואינני יכול להאריך בו עתה; אך תמצית הדבר הוא כי המשרתים תלוים בלבושים, ולכן לפי הפעולה ישנה לבושיו. והנה הוד והדר הם הנקראים לבושין דיקר, כמ״ש באדרא יע״ש. ואלה הם הלבושין דיקר שתרגם התרגום על כתנות עור, ואלה נקראים לבושין דאדם קדמאה; ונמרוד לקח גם הוא מבחינה זאת. והוא דבר ארוך להבין: מה לו שייכות בזה? אך האמת הוא שלקח מזאת הבחינה והיו לו לבושים ממש של משי וזהב עשוים לסוד בחי׳ זאת להמשיך מה שהיה לו להמשיך, ואלה היו שלקח עשו. ויראה כ״ת, שניכרים דברי אמת.

והה מלאתי רצון כ״ת, וכן אעשה בס״ד על כל דבר אשר ישאל ממני ויענני אלקים. ופירוש המאמר לא אוכל עתה שלחהו, כי אין נייר ואין זמן ואשלים באחרת, אם יר״ה. אשתדל לעשות כאשר צוני לשלוח לו ענין ספרי האבואב ומה בפיהם. ואני אפס לי מעתיקים להפיק רצונו בהעתקת חיבורי, כי ת״ל רבים הם. וה׳ אלקי השמים ימלא משאלות לבבו לטובה, אכי״ר.

שותה בצמא את דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א׳ בשבת י״ד לחדש שבט התצ״א.

===

נז.

מרבינו לרבו הר״י באסאן ובו דרושים המשך מעניגים הקודמים.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ״ו נר״ו.

על אגרת כ״ת שמחתי, אשר ערבו עליו הדברים שערכתי לפני עין חכמת כ״ת. ואשר לא נתפרשתי היטב על ענין בגדי א״ה — עוד אאריך בזאת. ובראשונה אשיב אל אשר שאלני על ענין כינוי זה של הקב״ה: מה כונתו? כי הוא דבר עיקרי באמת וארוך, וע״כ אקדימהו; ולפי השאר מקום

וזמן ארחיב או אקצר בתשובות השאלות האחרות בס"ד. והנה אפרש בתחלה מהו ענין קדש, וכללא הוא קדש במוחין; אך צריך להבין הענין היטב, כי שיעור לו כלל, וביכלתו הכוללת כבר היה יכול להמציא כל הנמצאים בדרך יסוד גדול לבניני החכמה. רחוק הוא המאציל ית"ש מערך ברואיו מרחק לא לא נדע מה הוא, וההפכיים בדרך א' יכול להמציאם כי אין שום חק וגבול ליכלתו. ואלמלא כך היה, אז לא דברנו מבריאתו או מהנהגתו אפילו דבור א'; וספירות לא נמצאו, כי מציאותו הוא הממציא ותו לא מידי. וכאשר לא רצה כן אלא לפעול בדרך הוא יודע אלינו, דרך קרוב למציאותנו — אז המציא את הספירות, הן המה הארותיו בדרך נודע ומושג, אשר כמו שהוא בפשיטות מציאותו ית"ש איננו כמו קודם מחייב הנמשך כי אין ערך למציאותו עם הנמצא ממנו כלל וע"כ לא נקראהו התחלה, כן הארותיו אלה הם באמת התחלה לנמצאים, כי מן החסד יתחייבו המים ומן הגבורה האש, והחסד לא יוליד אש ולא גבורה מים. והרי נמצאו התחלות שונות להפכיים, מה שכ"א היה יכול לעשותם. וכיון שהתחיל המציאות ללכת בדרך זה המתנהל לעומתנו להמציא התחתונים בהמשך, אז נוכל להעריך המדריגות כשנאמר: מדריגה א' תוליד בהמשך תולדה אחת עבה וגסה, ומדריגה עליה אם תוליד התולדה ההיא לא תולידנה כ"כ עבה אלא דקה יותר. וזהו ההפרש בין שרשי הרוחנים והגשמים ובין שרשיהם עצמם בין זה לזה. כשנתחיל להבין במדריגות מלמטה למעלה, אז נמצא התחתונה יותר היא הקרובה אלינו, כי תוליד אותנו; וכל אשר נעלה נמצאם רחוקים מבחינה זאת ומהקרובה הזאת. אז נבדיל הקדשים קלים מקדשי הקדשים, כי היותר קרובים נקראים קדשים והמתרחקים ממנו יותר נקראם קדשי קדשים. ויראה כ"ת כי כל המציאות קדש, כי הלא סוף סוף ההבדל רב עד אין חקר אפילו בין הספירות שהם עצמות המאציל ית"ש ובין תולדתם שהם נבראים ולא אלקות. וע"כ המים הנבראים, להיותם נבראים, הם מיד חול כי לא אלקות הם; והחסד הוא מים אך קדש הוא, כי איננו אלא הארת המאציל ית"ש הרוצה להוציא באותו הדרך המים לבד ולא שום בריאה אחרת. נחזור לענין: כי כל המציאות קדש, וכפי התרחקו מן הקורבה אשר לו עם התחתונים נעלה מדריגת קדושתו. וזה מה שקראו לע"ק באד"ר קדש קדשים דקודשיא, כי הקודשיא הם זו"ן וקדשי הקודשיא או"א וקדש קדשים דקודשיא א"א כי כן מתעלות המדריגות זו מזו. ונמצא באמת היות זו"ן הם הקרובים אלינו

יותר הנאמר בהם ,והנגלות לנו ולבנינו' וזה להיותם נחשבים לז"ת כי הם המולידים עניני העולם בהמשך כנ"ל. והמוחין או"א באצילות או חב"ד בז"א הם הרחוקים מן הקורבה הזאת, ע"כ נקראם קדש; וז"א בקבלו המוחין יקרא קדוש, דהיינו שהקדש בו. והנה כבר הבננו ענין קדש וקדוש, אך דבר זה מתעלה מאד מאד למעלה למעלה; והוא סוד גדול ונשגב מאד אשר לא היה ניתן להגלות כ"כ, כי אם למען הדרת כ"ת אשר כבודו חובה עלי אפרש עתה מה שאוכל בזה הענין, ואדוני החכם כמלאך האלקים יבין דבר מתוך דבר כי לא אוכל ארחיב הרבה, חוט הא"ס ית"ש הוא הפועל כל הפעולות הנכללות בעשר הספירות, אשר בעשות המאציל ית"ש הגבול לאורו הניח הרשימו, והוא השאר מן הגבול הזה; כי לא סילק הגבול את כל הארתו כי אם מיעטה, והנשאר במיעוט הזה הוא הרשימו והוא בחינת מלכות, פירוש: שכאשר תמצאנה הספירות ונערך כל הדברים תמיד בערך ע"ס האלה נמצא הרשימו לערך מלכות. והחוט הבא בתוך הרשימו הן הוא הארה יותר גדולה ואור יותר חזק אשר לא הניחו הגבול הא' ונתרבה עליו אח"כ ברצון המאציל ית"ש, ונמצאו החוט והרשימו בערך ו"ה של השם ב"ה דהיינו ז"ת והא"ס ית"ש נשגב מזה, דהיינו רחוק לגמרי מהולדת שום נמצא תחתון בהמשך אפילו בסבת סבה. ועכ"ז לא נתרחק לגמרי, כי הוא פונה אל ההולדה הזאת ובלתי פניתו והתדבקותו לא היה מציאות לשום הארה כי הארתו הם כל המאורות. וכלל זה צריך להיות ביד כל מבין בחכמה, כי תלויה כל הידיעה בהבחנת מדריגות הארת המאציל ית"ש והמשכם זו מזו. ואם הייתי יכול להאריך הייתי מבאר לו מאמרים הרבה עמוקים בס' הזוהר המובנים בהקדמות האלה, אך אפס מקום ואפס זמן. וכ"ת ידע לישב אותם על מאמריהם בבואם לפניו, והרבה יבין בתפלת אליהו ז"ל בראש ס' התיקונים. נחזור לענין, כי התדבקות הא"ס ית"ש בחוט הזה הנה סודו כסוד המוחין בז"א, ונמצא החוט שהוא כללות כל הספירות בסוד ז"א והוא קדוש כי קדשו בהתדבקות הא"ס, ואנו מדברים בקרוב יותר אלינו ולא ברחוק ממנו לגמרי ולזה החוט נקרא קב"ה באמת. ובבואנו לפרט הנה אע"פ שכל הספירות והפרצופים הם חלקי החוט לבד ס"ס א"א או"א בדמות התדבקות הא"ס ית"ש הם בחלקי החוט, והז"א הוא ממש בדמות החוט ונקרא בפרט קב"ה. אך באמת נקרא בשם זה בהיותו כולל וקושר בו הקדש והוא מ"ש קב"ה מניח תפלין ופי' זה בזוהר פ' ויצא, וכן נודע באמת היות ההנהגה בז"א

כי הוא המנהיג לפי מה שכולל בו מן השאר והוא יעקב בחיר שבאבות, וע"כ אפילו פעולת שאר הספירות העליונות ניחסה אליו, כי הוא הפועל לפי מה שמשתמשים מהם. ואני יודע כי כל הדברים האלה היו צריכים ביאור רחב, אך הכל בבת א' אינני יכול. ע"כ יקח כ"ת עתה את זה, ובאיזה חלק שיחפוץ ביאור יותר יצוני ואעבדהו. כללות הענין: כינוי הקב"ה נאה בראשונה אל חוט א"ס ית"ש ובפרטיות חלקי החוט אל ז"א, וירמוז לפעמים לספירות אחרות; אך באמת יהיה הרמז בז"א בהנהיגו לפי הספירות ההם. ונשאר עדיין לפרש ענין ב"ה, והוא ג"כ עיקר גדול; ואומר עתה מה שאוכל ממו: לא עשה המאציל ית"ש לשורש ממש לתחתונים שהגיע שם עבודתם ביחוד אלא המלכות. ובהיות זה הכלל הא' הנה נבחין בפרטיות ענפי האילן כל מה שהוא מבחינת מלכות, פי' כי כבר אמרתי איך כל הפרטים צריך לערוך אותם כסדר ע"ס אז נבחינם ונדעם היטב. וע"כ אמרתי כל מה שהוא מבחינת מלכות, ונבין בזה מלכות באצילות, הכלים בבנין הספירות, הרשימו בשרש בצמצום ויהיה מקום זה ביחוד כלי המלכות דאצילות, וכל הקודמים הכנה ושרש אליה. אך באמת מדריגה זאת הושמה לעבודה להחסר ח"ו ולימלא לפי מעשי התחתונים ומה שהוא למעלה מזה נאמר אני ה' לא שניתי, ולכן מלכות צריך לברכה בריבויא דברכאת בהיות כל מאורותיה שלימים בתקפם; אך מה שהוא בסוד הז"א ברוך הוא מעצמו תמיד בלא שינוי. וזה ענין ,יתברך' שיש בקדיש שאסור להפסיק בין עלמיא ליתברך, כי מברך לעלם ולעלמי עלמיא הוא בכלים שעומד להתברך ויתברך הוא בחוט המתברך מעצמו, וזה בחוט וזה בז"א. וא"א עתה להאריך יותר, ובאחרת אשלים אם יר"ה; וגם אגלה לו סוד גדול בס"ד, למה בלשון תרגום אומרים קודשא בריך הוא ולא קדישא? ואשיב לו על שאר השאלות. ימחול נא אם לא השלמתי, כי הזמן קצר ומעתיקי עצלים הרבה והאגרת צריכה העתק.

אראה להשלים חפצו בפירוש תחלת הא"ח, וה' אלקי השמים ימלא משאלות לבבו לטובה. יחנני לשאול שלום הנעים כ' אברהם ישראל ויאמר לו שבאחרת אתן לו חן־חן על כל חסדו, כאשר נותן אני לכ"ת, כי היום אין עוד זמן. והיה זה שלום מנת חלקו לאורך ימים, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו,

יום ו' כ"ה לחדש שבט התצ"א. משה חיים לוצאטו

נח.

מרבינו לרבו הר״י באסאן ובו ג״כ דרוש עמוק.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ״ו נר״ו.

קבלתי אותיותיו היקרות אלי, ועל אהבת הדרת כ״ת אותי תמיד, כאב את בן ירצה, הלא לא ימוש זכר טובו מלבבי כל הימים. ואני נזהרתי כפי יכלתי מדבר דבר כי אם לפי השומע ומה שאפשר לישמע, ות״ל עלה בידי אך טוב; כן אקוה יהיה תמיד.

אמת כי צמאה נפשי לבוא להשתחוות לפני הדרת כ״ת, אך הדרך כבד מאד כי הגשמים שבשו כל ארחות; כ״ש שכמוהר״ר חמי נר״ו ושאר בני הבית לא רצו להניחני. אם לא כתבתי חידושים לכ״ת, היה להיות הכתיבה בזמן נחוץ כי לא ידעתי עד הנה מבוא הרץ. כי אני ת״ל על משמרתי עומד, גם פה לא הנחתי מכל חיבורי. הנה אחלה פניו, כי יען טוב מאד בעיני כמוהר״ר חמי נר״ו פירושי על האד״ר אשר פה עמדי — היה חפץ ממנו איזה העתק; והן אמת כי זה מותר לי להוציא ההעתק מתחת ידי, להיותו פירוש על הזוהר ולא חיבור, כאשר כבר הקדימני על זה כ״ת באגרתו אחת; אע״פ כן רציתי מתחלה להודיע לכ״ת להוציא עצמי מידי חשד, ואמרתי: הלא אגיד לו בראשונה, אחר אעשה כרצון כמוהר״ר חמי נר״ו. לכן די לי שיסכים כ״ת על ידי, להודיע בפירוש שאין בזה חשש; ועוד, כי כבר ברשותו לא נאסר לי להוציא העתקות, ודי בזה.

ולמען לא אצא ריקם אומר לו חידוש א׳ שנתחדש לי פה ת״ל, והוא תשובת שאלה א׳ אשר שאלני כמוהר״ר אביעד שר שלום*. כי שאל הוא: הרב זלה״ה** פירש היות מוחין בעיבור וכן ביניקה, וכן בגדלות ומוחי העיבור והיניקה נעשים קרומות ועצמות למוחי הגדלות, והרי באדם לא נראה כך למטה, והיה ראוי להיות כך כי מבשרנו נחזה אלוק׳ ולמטה הכל שוה בכל זמן? והשיבותי לו: כי זה סוד ׳אדם לעמל יולד׳. והוא, כי ענין גדלות הז״א אינו אלא הכנת המאורות שיתפשט בהם כל כחם עד שיגיעו למצב ראוי להוליד תולדות, כי זה כל הנרצה בם, והזמן הזה הוא זמן הגדלות שאז הוא הזיווג ולא מתחלה, כי בעיבור ויניקה אין זיווג. והנה אז הם

---

* הוא הגאון המקובל בעל אמונת חכמים.

** הכונה על האריז״ל.

מולידים כדמותם בצלמם, ואז משם יצא אדם בעל תרי"ג איברים שלימים בדיוקן הגדלות ממש. וסוד זה מעשי בראשית בקומתם נבראו, וכך היה ראוי להיות תמיד לצאת תולדה ראשונה מן הגדלות ותהיה התולדה כמוליד, אך חטא אדם גרם שלא יהיה כך ושיהיה זמן עיבור ויניקה וגדלות יבוא מעט מעט. וסוד העניין, כי אין כל חדש תחת השמש והדיוקן שברא נברא. אלא הכלל הוא, שאף תולדת מאור גדול יוכל לרדת למטה משרשו ויקבל ממאור קטן ממנו. ולכן אע"פ שאדם יצא מן הגדלות, הוחק לו שבתחלה לא יושפע אלא מן הקטנות ועדנין יחלפון עלוהי והוא ילך הלוך וקבל מדריגה אחר מדריגה עד הגיעו אל מדריגתו האמתית. ולכן המציאות שלו לא ישתנה אלא יהיה השינוי בקוצר והרחבה, והיינו כי בקבלו מן הקטנות יצומצם מציאותו להראות בדיוקן קטן, ואחר יתרחב מעט־מעט כפי קבלו מלמעלה. וסוד כל זה הוא ת"ת ויסוד, כי ת"ת הוא ו' רבתא ובבחינה זו יצא בתחלה ואח"כ חזר לרדת אל בחינת יסוד ו' זעירא, ואז דיוקנו כמות שהוא נתמעט ונתצמצם ומה שהיה אדם בת"ת נעשה ילד קטן ביסוד. וזה ממש ענין עץ החיים ועץ הדעת שהם בת"ת ויסוד. והטעם לירידה היה, כי רצה הב"ה להכינו שיוכל לקבל ענשו בשליטת המות והיסורין עליו, וזה לא היה אפשר להיות בהיותו מושרש תמיד בת"ת כבראשונה, וה"ס ,ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים', ולכן הורידו אל בחינת ילד. וזה ממש ,אדם לעמל יולד', כי מה שהיה אדם נעשה ילד לצורך העמל. אך התורה בת"ת יכולה להחזירו לשרשו אפילו בקטנותו, וזה ,ובני רשף יגביהו עוף', ולהצילו מן העמל השולט ביסוד. ולכן יש מי שיוכל להיות אפילו נר"ן בקטנותו, יען יש מציאות לת"ת שיוכל להגלות עליו. ע"כ היתה התשובה, וערב לו.

ואני מחבק את הבן יקיר כמוהר"ר בנו נר"ו ודורש שלום כל בני ביתו, וה' אלקי השמים ימלא משאלות לבבם לטובה לאורך ימים, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו.

משה חיים לוצאטו

מנטובה יום ה' כ"ו למב"י התצ"א.

===

נט.

מרבינו לרבו הר״י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ״ו נר״ו.

קבלתי אגרתו החמודה ותהי לי לשמחה. ואשר אמר שלא נחה דעתו בתירוץ, הנה יחנני לחזור עליו; כי אולי המלות אינן מבוארות היטב, אך יראה כ״ת כי הוא יהיה מספיק ודבר אמת.

אשר דבר כ״ת על דבר העתק פי׳ מאמרי האדרא אשר לי, הנה בכל לבי ובכל נפשי הייתי שולח אותו אל הכ״ת, וגם אני הייתי בא ומשתחוה לפניו לולי שבוש הדרכים בזמן הזה, ועכ״פ הייתי שולחו אלולי ארוך הוא מאד ואיני יכול להוציאו מידי ולא ישאר אצלי ממנו העתק אחר. אך מה שלא יכולתי לעשות בפעם הזאת אעשה אם יר״ה באחרת; כי הלא עוד אשוב שנית הלום אם יר״ה, אז ארחיב צעדי אל כ״ת.

אמנם על אשר איים על ענין הקשר אשר נקשרתי, הלא כבר ידע כ״ת כי בודאי אין איסור עלי כי אם על חיבורים ולא על פירושים, וכבר נדברנו על זה בכתב. והלא אתי עמי לשון הדרת כ״ת, בפירוש אומר כן; מלבד מה שכשר — כך נשארנו גם מאז העשותו. אך ישיב כ״ת אל לבבו, כי הרב נתקע כ״ת לאסור אסרים בזמן ההוא; ואני, חי נפשי, לא הייתי מקבלם אם לא שהשעה היתה צריכה לכך וכבוד הדרת כ״ת שהייתי חייב לשמוע אליו כדברי רבי מובהק. אך עיני כ״ת תחזינה מישרים כי לא הדין כך, ואל יהיה כ״ת כאשם למנוע הטוב מבעליו, ועפעפיו יבחנו כי כל לב חכם יבין לאשורו, ומה׳ לא היתה לעזוב אותי ת״ל כי גבר עלי חסדו ומאז משנה הורישני *, וכן מקוה אני עשה יעשה כל הימים תמיד. ע״כ אחלה מאד פני כ״ת לחשוב בעצה עמוקה על הענין הזה ואל יחליט דבריו יען תחת רשותו אני, כי בכגון דא כל הטוב יעשה בדעת ליזהר מאדם הבליעל המועד לעולם. ירא כ״ת ויתבונן מאד, כי אם עליו מסר אדון היחיד את הענין הזה — הלא לטובה יהיה. על כן ידע כי עכ״פ איני מבקש היתר על מה שאסור עלי, רק שלא ירצה כ״ת לאסור את המותר; כי חיבורי אני איני משתדל לפזרם על פני חוץ, אך פירושים לא אמנע בהיות ת״ל לאל

---

* הכונה כי מודיעים לו ענינים עמוקים ע״י מגיד ונשמות קדושים כפליים ממה שהי׳ עד עכשיו וד״ל.

ידי לעשות. כי יזכני ה' להרבות תורה, כי אני אחור לא אסוג וה' עזרני.

ואני הנני מחבק את הבן יקיר כמוהר"ר בנו נר"ו ולכל בני ביתו אפרוס שלום, וה' אלוקי השמים והארץ ימלא כל משאלות לבבו לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,

משה חיים לוצאטו

מנטובה יום ה' ל"ג למב"י התצ"א.

===

ס.

מרבינו לרבו הר"י באסאן והוא מכתב נפלא מאד.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשו, מ"ו נר"ו.

תשואות חן חן לכ"ת אשיב על אותות אהבתו, הלא בספרתו, לשמוח על כל הטובה אשר עשה ה' אלי. והלימוד אשר עשיתי במנטובה, היה דרך לימוד על מאמר א' מ,עין ישראל', מקום שהיה מגיע כמוהר"ר מו"ח נר"ו. הן בדעתי לבוא אצל הדרת כ"ת בזמן אשר יעלה בידי.

ואל אשר שאלני על ענין גזירת הספרים אשר במדינת הכומר, כבר יודע כ"ת אשר אני משכתי ידי מדבר דבר בעניינים האלה; אך אם כך אני לאחרים — לא אהיה כך עם כ"ת כל אשר אוכל, כ"ש שאין זה דבר קטן אלא גדול מאד. ובתחלה אומר ענין זה של גזירות התורה שהיו בעו"ה מעמנו יצאו, כי אין דבר בלא שרש. וסוד זה ,זאת חקת התורה' ותרגומו ,דא גזירת אוריתא', ונודע שכאן נרמז ענין זה. וסוד הדבר הוא ממש ענין הפרה האדומה, שהשכינה מוסרת עצמה לשריפת הדין החזק להציל את ישראל, והיא הניתנת לטהרת טמאים שאין להם טהרה אלא היא. ואם הנטמאים בטומאה היותר תקיפה, דהיינו טומאת מת, שלכן אין להם תיקון אלא זה, והיא עצמה הטומאה של הגלות בסוד ,הושיבני במחשכים כמתי עולם' וע"כ ,היא העולה על מוקדה כל הלילה' כו'. אבל צריך שיהיה התעוררות לזה למטה, ולכן בזמן שהיה בה"מ קיים היתה אפר הפרה. וכיון שחרב הבית ואין פרה, הוצרכה התורה עצמה בעוה"ר לימסר כך לשריפה בעבור ישראל, וזה מתקן ג"כ גלות התורה. והנה כמו שכשכלתה פרה א' היה צריך לעשות אחרת, כך תיקון א' מתקיים עד זמן שמתקיים, אבל בהתגבר הקטרוגים ח"ו צריך תיקון אחר. והאמת, כי הגדר לזה הוא שיהיו

ישראל ממיתים עצמם על ד"ת, ולכן נאמר ,זאת התורה אדם כי ימות באהל' כמו שדרשו רז"ל. וע"כ הושם זה הפסוק לידרש כן בפרשה זאת ולא בפרשה אחרת. ועתה אמת הוא ודאי, שקטרוג גדול נתעורר על ישראל והיתה צריכה התורה לימסר על ישראל ח"ו אפילו לשריפה, לא תעלה ולא תבוא; ובזה לא אוכל לגלות הרבה כי לא עתה התחיל, והיה לו זמן. וזה אמת, כי התורה מראה עצמה כאלו נמסרת לזרים ושם נאמר ,צור תעודה חתום תורה בלימודי', כי אדרבא מסתלקת מידם וניתנת תחת שמירה עליונה של גבורים מגבורי ישראל, ולכן ,וחכיתי לה' המסתיר פניו' וכו' כי עכ"פ א"א לימלט מהסתר פנים; אך יש תקוה, כי לא ניתנה ביד טמאים, והדברים עתיקים. ואת הכל ת"ל הראנו אלקינו, ולא אוכל להרחיב. והאמת, כי במקומות האלה היו קטרוגי התורה יותר, כי יותר לא המיתו עצמם והלכו אחרי הנאות העולם, כי כן בכל איטליא.

וזאת ידעתי אגיד, כי ודאי כבר נתרבה הקטרוג עד שהיה יכול להגיע ח"ו אל מקום גדול; ואנו ת"ל הקדמנו (וירצה ה', יהיה לכל ישראל) רפואה למכה. כי זה ה' חדשים בקירוב כבר ראינו את הנולד והתחלנו בתיקון גדול, כאשר אומר עתה לכ"ת. וזאת העצה היעוצה לכל קהלות קדש בני איטליא, ישמרם צורם, לינצל מרשת זו טמנו שונאיהם; ובודאי היה להם לפקח על זאת ולא יחדלו, כי רב הדבר ועצום מאד. זה הסדר אשר שמנו בבית מדרשנו, כי כבר ידענו מ"ש רשב"י בס' הזוהר פ' ויצא דף קנ"א ע"ו: „בעוד דהאי קול לא פסק דבור שלטא ויכלא וע"ד לא אצטריך אוריתא למפסק", ושם למעלה מעט: „כל זמנא דחכימיא ייחדון בה באוריתא לא יכיל סמ' בהו". וע"כ שמנו עצמנו לקבוע לימוד שלא יהיה לו הפסק כלל, זה משפטו: שבעה בחרנו אשר התנדבו לזה לקיים להם להיות בין כלם לומדים תמיד מן הבקר עד הערב, כל הימים לא יחשו. והם עשו ביניהם תנאי, שהלימוד הזה לא יהיה אלא לתיקון כל ישראל; וע"כ כלם כאיש א' יחשבו ולא יעשה שום א' בשביל עצמו אלא בשביל כל ישראל. ובסדר זה יתחילו; מיד אחר תפלת שחרית ישב א' במקום א' אשר הוכן לזה ושם ילמוד שיעור קבוע לו עד בוא ב ויקח ממנו הספר עצמו וממקום שהוא מסיים שם יתחיל, עד בוא השלישי ויקח ממנו. וכן יקיפו וילכו עד צאת הכוכבים, דבר יום ביומו. וכל א' בשעת לימודו יהא דינו כמתפלל י"ח, שלא יוכל להפסיק בשום מין הפסק שבעולם; ולא יסיים לימודו עד שיתחיל

הב', באופן שרגע א' לא יפסק קול התורה. והלימוד הוא ס' הזוהר, תיקונים וז"ח — ומצינו לומדים בכל שבוע וכל זה. וזה ידענו כי בחר ה' בזה לבטל כל גזירות קשות, ובפרט להיות לחומה אל הגזירה הקשה ח"ו. ועתה אל ישליכו חכמי ישראל את הדבר הזה אחרי גום, כי אני אלמלא נתיישר חילי הייתי קובע דבר זה בכ"מ. אבל כ"ת יקח את העצה הזאת ויהיה לו לזכות, כי אין כמוה לטובה לכל ישראל וכל א' במקומו יוכל לעשותו, כי לא דבר קשה הוא כלל. ואנחנו מצליחים בזה ת"ל, ועוד לנו סדרים רבים ונאים בענין הלימוד הזה.

וה' אלקי השמים ימלא משאלות לבבו לטובה ואת משאלות כל בני ביתו אשר דורש אני שלומם כאיש אחד, כנפשו הרמה וכנפש

שותה בצמא את דבריו,

משה חיים לוצאטו

יום א' כ' סיון התצ"א פאדובה.

===

סא.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

אגרתו החמודה הנה קבלתיה בשמחה ובטוב לבב, ואם באחרת קצרתי — היה מאפס זמן, כי רק לחלות פני הכ"ת על המצוה אשר חיליתי. והנה עצתו הנכונה כבר קבלתיה ודבריו הנה הנם נשמעים לי תמיד כאשר הייתי באמנו אותי.

ואשר השיב לאיש הכותב אליו, הנה חכם עדיף מנביא: כי שקר וכזב הם דוברים הדוברים כזאת, כי אני ת"ל פעולתי את אלקי. והקוראים מלא מלאו און, כי יאמרו בפיהם את אשר לא ראו בעיניהם; אך אני הנה לבי לא יפול על דבריהם כלל ועיקר, כי זה ידעתי: אלקים לי, ה' לי, לא אירא, מה יעשה לי אדם? ת"ל, לא כר"ה של אשתקד ר"ה של שנה זאת, ומעת לעת חילוף הדברים ת"ל. ואלקים משמים כבר נתן עידי והצדיק לפני מי שנראו לכך והודיע אמת לאמתו אל ברי לבב ואנשי אמת, ולא אוכל להאריך יותר. ידעו מי שידעו ומי שהיה להם לדעת, אם איש און אני או רוח רעה בעתתני או אם ה' שלחני ורוחו. אני יושב בביתי, כי זה תקעתי יתד נאמן: אם יואל אלוק להיטיב, הוא ייטיב ויעננני משמי קדשו בגבורותיו;

כי אני לא אצא עוד אם לא יקדמני אלקי. אך אם רשעי לבב יזידו בגאונם — ילכדו בו, ומי יודע אם גם כל הצער אשר עברני עד היום לא על ראשם יחול. יניחו, יניחו לי! כי אני, ת"ל, שומר משמרת שבועתי בכל תוקף ואינני מיקל בספיקא דאוריתא; אך אל יהרסו, פן יפרץ בם. כי כבר מלאתי מילים, והרבה מן המתרשמים וחכמים בעיניהם אמאס לשית עקב לסולית צעיר תלמידי אשר זכו, ת"ל לאשר לא זכו הם וראשי ראשיהם. די! איש בגבולו יעמוד, ושלום על ישראל. אני שמח בחלקי ומתרצה לשבת באשר אני יושב, כי כן צוה המלך עד עתה. לא יאמינו לי, לא יחשבוני, כאפס ואין אהיה בעיניהם, כאיש משוגע ושוטה, כל אשר ירצו; ואני, ת"ל, שמחתי בשמחת ה' ובקדש תורתו, ורב לי. יהי יום ירצה אלקינו ואוהבי ישמחו בי ואשמח בהם.

הנה מר אבי כתב לו על אשר אמר לכ"ת — לא אאריך בזה. הוא, ת"ל, ה' עזרו לפרוע חובותיו בשבוע א' י"ב אלפים דוק' ועמד על עמדו בלא חסרון והפסד ת"ל. והנני מעתיר לכ"ת: ימי חג הסוכות הבע"ל יהיו זמן שמחתו, ושלומו ישגא לאורך ימים, וכן אל כמוהר"ר בנו אשר בכל לב אחבקהו, ולכל בני ביתו יהי שלום לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו,

משה חיים בכמ"ר יעקב חי לוצאטו יצ"ו

פאדובה ליל ערב חג הסוכות התצ"ב.

===

סב.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

קבלתי אגרת הכ"ת המתרעמת על מר אבי נר"ו — וכבר לא חסרות לכ"ת ראיות אות ומופת על נדיבות לב מר אבי, וע"כ יוכל לדון לפי השעה; ולא אאריך בזה, כי ידעתי כ"ת עומד על יושר.

ראיתי אשר שמח כ"ת כי עשיתי פרי בנגלות, וגם אני שמח, ת"ל, באשר יחנני ה' בכל חלקי תורתו הקדושה, כי כלה תמימה ומשיבת נפש. אך מנחש אני בגביע שלי כונת הכ"ת אשר לזה היה מתאוה, ולולי הייתי מניח הנסתרות ועושה עסקי בנגלות כבר היה לו לשמחה. ואני צר לי מאד היותי רחוק מאת הדרת כ"ת, כי לולי הייתי קרוב אליו לא הייתי מניח מלהשתדל כי איש כמוהו, שר וגדול בישראל, יעזוב את הטוב הפנימי, אוד

הבהיר, סלת הנקיה, להשביע נפשו הרמה רק בעשב השדה שהוא פשט התורה ובתמרור חיי הק"ו וג"ש אשר עליו אמרו ,וימררו את חייהם בעבודה קשה' כו'. הלא מקרא צווח ואומר : ,כל הבשר הציר וכל חסדו כציץ השדה', כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין, והשכינה הקדושה הממתנת לבניה שינהלו אותה מן הגלות ואין מנהל לה מכל בנים ילדה. הייטב בעיני ה' ? וסוף דבר : מה נמצא נחת רוח ליוצרנו ב"ה בכל הפלפולים הגדולים והפסקים הרבים ? ואין א' מתחזק לעמוד בסוד ה' ולגלות אור כבודו אל השכינה שנאמר בה ,וראיתיה לזכור ברית עולם' ברזין דאוריתא. לא בסתר מדבר הקדוש רשב"י על פ' ,אם לא תדעי לך היפה בנשים' שמי שאינו יודע רזין דאוריתא אפילו אית ביה עובדין טבין וסגיאין מפקין ליה מכל תרעי דההוא עלמא. ההסתר הסתיר הרב הקדוש האר"י זלה"ה דבריו באמרו, שמי שהוא חריף יעיין שעה א' או שתים לכל היותר בהלכה ומי שאינו חריף לא יעיין בה כל עיקר, אלא עיקר העסק יהיה במדרשים ובאגדות ובקבלה, פנימיות התורה ? א"כ איפוא למה נעזוב את העיקר ונאחוז את הטפל ? זה הכלל : אין אדם מוצא לע"ל אלא האור מה שהמשיך בידיעתו בעה"ז ; ומי שידע הפנימיות יהנה באור פנימי, ומי שלא השיגו לא יהנה ממנו על שום פנים. וכי יאמרו : הלא הדינים צריכים לישראל — הנעזוב אותם ? לא, לא נעזוב אותם, אבל נקבע להם זמנים לפי שא"א בלאו הכי, אך לא בהם נבלה זמננו ח"ו. הלא זה רע בעו"ה, שרוב חכמי ישראל כבר רחקו מעל האמת ומן האור הנעים, כבוד ה' אלקינו, ללכת אחרי פלפוליהם של הבל. וה' בוחן לבות הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות הוא, כי אינם נוטים אלא אחרי הבצע והכבוד ; ומה שיביא להם מאלה ככל אות נפשם, אותו יבחרו להם. צר לי מאד על האדם הגדול הדרת כ"ת, אשר לא יעשה עיקר עסקו במה שהיה ראוי לאיש אשר כמוהו ולפי אכלו יתעדן במעדני מלך, מלכו של עולם. אני אין בכחי אלא מה שבכחי. אברך את ה' אשר יעצני ללכת בדרך אמת, והוא יתן בלב בניו את הטוב להם תמיד. חשבתי שלא להיות חשוד על השבועה, גם זו לטובה.

ואני מחבק את הבן יקיר כמוהר"ר בנו נר"ו, וה' אלקי השמים ימלא משאלות לבבם לטובה לאורך ימים, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,

משה חיים לוצאטו

מאדובה ליל מש"ק י"ט לחדש אדר התצ"ב.

סג.

מרבינו לרבו הר״י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ״ו נר״ו.

אגרתו החמודה קבלתי. והן אני את אשר כתבתי לו בראשונה לא כתבתי להזהירו או לזרזו, כי רק האמת אשר עם לבבי כתבתי מה שאני מצטער עליו בכל יום, בראותי אלו החכמים אשר באיטליא הולכים אחרי בצעם ומעט בהם שיפנו אל אלוק באמת והנם חסירים מחכמה. והכ״ת אשר הוא לבדו עלה לג״ג על כל האחרים, כל היום אני מצטער על ריחוקי ממנו; כי ידעתי: לולי קרוב הייתי אליו, היה שומע ממני דברים שהיו מתקבלים לאזניו.

ועתה אניח זה, ואבוא אל אשר דבר ושאל על דברת סדרי בית המדרש שלי. והנה אשיב ראשונה דבר אמת בכלל, כי אני א״א לי להיות אחראי לשקרנים: מי שרוצים לומר מה שרוצים עלי, איך אוכל לימלט מהם? אומר לכ״ת רק דבר א׳ וממנו יקיש על השאר. יש פה רשע א׳, לץ גמור, שלקח לו מלאכה לכתוב שבת בשבתו לא׳ בויניציאה, שמו חיים רוזאניש. וזה הרשע כותב דוקא מה שמשים סמ׳ בפיו בלא שום שרש, וכשהגיע לויניציאה — ממנו מתפשטים הדברים בכל העיר, משם אל השוטה בליליוס, משם אל ר׳ נחמיה הכהן, וכן עד״ז; ואיך אפשר לעמוד על אלה? אני כבר תקעתי את עצמי לעשות את הטוב והישר, והשוטים ישתטו בשלהם. הנה הם מוציאים דברים מלבם כרצונם, ואם יש דבר שתחלתו אמת — בונים עליו תפל שקרי שקרים. הלא מה שדברו על הנעשה בנישואַי, הכ״ת לא פירש דבריו; אבל אני חושב, שהוא הליצנות אשר אמרו גם פה ובויניציאה. והאמת היה שחבירי ה״י, בין השמחות אשר ת״ל עשינו בנישואַי, עשו גם הם (ובאמת בלא ידיעתי, כי רצו לעשות כך דבר של שמחה, שיגיע לי בלא ידיעתי) ועשו כמו קומידי״א אחת של מלחמת גוג; וגם עשו בביתי, מקום שלא היו אחרים שם כלל — ומה רע יש בזה? ומה יתהו אינשי בזה? דבר א׳ של שמחה שתעשה לשמחת חתן וכלה. ואם ליצנים הוסיפו מה שרצו — למי הפשע ולמי החטאת? אבל באמת כבר קצתי ללכת אחר בני האדם ואין אני רוצה לשית לב להם כלל, כי אם לאלוק עושי. אל זה אביט? שיהיו מעשי רצוים באמת, ואם ללצים הוא יליץ.

עתה אבוא אל סדרי הַבה״מ, ואמת אגיד כי אחרי אשר חשבתי ושניתי

ושלשתי לקבוע לי חק התנהג כראוי, זה חזיתי ונתון אל לבי כי ודאי דרך האדם לא יתכן אלא שיהיה קבוע ועומד לעשות נחת רוח ליוצרו; הלא זה: לתקן השכינה הקדושה ולבנות אותה כמסור לבני ישראל עם קרובו, אשר ע"כ אמרו ,עת לעשות לה' גבורי כח עושי דברו — כי אם בזאת יתהלל המתהלל — זאת היתה לי — וכסיל לא יבין את זאת', כמוזכר בר"מ ובתיק'.

ואגב אומר לו דבר א' ממה שפירשתי אתמול על פ' ,העצמות האלה כל בית ישראל הנה', כי שני מיני אהבה יש: אהבת הב"ה ואהבת השכינה. אהבת הב"ה היא הנמצאת בכל חסידי ישראל השומרים משמרת אלקיהם באמת וחרדים על כל דבר מצוה, סור מרע ועשות טוב. אך אהבת השכינה היא החפץ והתשוקה לתקן השכינה תיקון ממש על פי סדריה ומדריגות בנינה, וזה הנבחר לה' מכל המעשים אשר בזה שובחו כל איתני עולם וההפרש בין קמאי לבתראי. אמנם שרש לכל בספירות, ושתי העבודות מושרשות בשתי הנוק' לאה ורחל. והענין: כי עבודת המלך בשכינה היא תמיד, אך יש פנימיות הנוק' שאין בה עליה וירידה אלא עומדת בהשואה להשלים הז"א לע"ס, וז"ס ,עצם מעצמי' שאינו משתנה; אבל רחל עקרת הבית היא הבשר שלפעמים הוא שמן ולפעמים נעשה רזה, וזה ענין הקלקולים והתיקונים הנמצאים בה. ואמת שהייתי צריך לפרש דברי אלה יותר, אך אינני רוצה לצאת מעניני. כלל הדברים: העובדים העבודה הכללית משתרשים בלאה סוד העצם, והעובדים ע"ד תיקון השכינה משתרשים בבשר שהיא רחל, ובסוף הגלות כבר הגיעו הדברים ש,אין מנהל לה מכל בנים ילדה' ונמצאו כל ישראל עצמות יבשות ממש. והנני מקצר בזה, ואם יחפוץ — באחרת ארחיב לו. ואשוב לעניני, כי זה כל האדם להיות עבודתו באהבת השכינה נוסף על אהבת הב"ה. וע"כ צדקו דברי האר"י זלה"ה באמרו שעיקר עסק האדם אין לו להיות אלא בפנימיות התורה, שזה לבדו הוא המאיר לשכינה, כאמור בזוהר ובתיקונים שרק ברזי תורה נאמר ,וראיתיה לזכור ברית עולם'. הלא כה דבריו, הובאו גם ב,שערי ציון': להיות גלוי לכל העמים שמי שהוא חריף יעיין שעה א' או ב' על היותר בהלכה ושאר היום ברזי תורה, ומי שאינו חריף כל יומו לא יהיה אלא בפנימיות ולא בחיצוניות. וזה דבר אמיתי בלא ספק שזה הנרצה לה' אלקינו, גם כי לא יקבלו הדבר הזה רבים מחכמינו, אבל אין לנו אלא דברי האמת.

וע"כ לזאת שמתי לבבי ותחת אשר חנני אלקים חיים להבין ולהשכיל

בעומק רזי תורתו — הלא זאת חלקי מאת ה׳ ולא ארפנו, ואניח הקש ותבן הראוי לבהמה — לבהמה, והראוי לאדם — לאדם, כדברי הרשב״י זלה״ה. ואני פעולתי את אלקים לאכול מעץ החיים כברכת ה׳ אשר נתן לי דבר יום ביומו ת״ל. הן לא מנע האל ית׳ את טובו ממני גם בעניני הפשט להבין ולהשכיל ככל חכמי הלב, ובלמדי ההלכה לחבירי ותלמידי אני מסדר אותה בכל פלפול נכון וראוי. ואם לענין דינא, ת״ל קבצתי שרשים המצטריך להורות את הצריך הוראה, ומי הנושא משא בקהל קדשנו. וגם כמהח״ר יעקב חזק אשר עמדי, הנה יד לו ושם לדון דין אמת, ואל המצטרך — הנני. הנה גם זאת עשיתי עתה: הפירושים הרבים שכתבתי לכ״ת על הסוגיא, וידעתי שלא רבים יחכמו לעשות כן. וכל זה אינני מספר לשבחי ח״ו, אלא אומר אני מעשי הסדר, איך שסדרתי הנהגתי. וכל הדברים האלה אינני חושב אותם עיקר כלל וכלל אלא טפל לגמרי, והעיקר מה שהוא עבודת ה׳ באמת וידיעת אמתת גדולתו כאשר הוא חונן להשיג. ואלי יאספו כל חרד לדבר ה׳, וחבירי אינם בני אדם שיוכלו להיות תורתם אומנותם לגמרי ולהיות רבנים באיטליא, כי אם אנשים שלמים אשר בקרבם קדוש, עוסקים במלאכתם ולבם נכון את אלקיהם לקבוע עתים לתורה. ואני מקיים בהם מה שלימדנו האר״י זלה״ה להקריבם אל הקדש כי קדושים המה ת״ל, וגם איש ואיש כפי כחו יקבל בגמרא ובשאר חלקי הפשט. סוף דבר: גמרתי בדעתי בעזרת ה׳ אלקי להיות קובע בית מדרש לכל מבקש ה׳ וראוי ליכנס אל הקדש פנימה, וזה יהיה עיקרו; והשאר מסתפח לזה, גם הוא לתיקון הצריך שבגמרא. ואלמלא הייתי זוכה להרחיב גדולת ה׳ יותר, הייתי עושה; ועכשיו אני יושב בתחום אשר שמני המושל בגבורתו עולם, ואל המסתופפים בצלי אשביע כיד ה׳ הטובה עלי. ואחרי אשר גמרתי כך הנה צריך לי לראות מרחוק, שמה שמצד א׳ הנה הוא טוב גמור לגלות אור התורה בעולם אך צריך לישמר מצד אחר שלא יקרב כל זר ח״ו. וע״כ הוצרכתי לנהג דברי הבה״מ כלו בקדושה, וכמו שאין דרכי כדרך שאר רבני עירנו ה״י — כן צריך אני לנהוג בדור הזה על פי דרכו, וא״א לעשות כך אלא כהמנורת קדושה. ומי שרוצה לגשת אל הקדש — האם אקחהו מיד מקום אשר אני מגלה סודות נפלאים ונוראים? בפרט בפירוש מאמרי הזוהר והתיקונים. כי ידע כ״ת כי כל מה שמסר האר״י זלה״ה להרח״ו זלה״ה אינו אלא הפתח הא׳ או המפתח ליכנס באוצרות הרשב״י זלה״ה. ולו הייתי קרוב לכ״ת,

הייתי מראה האמת הזאת ומשמיעו נפלאות תורתנו הקדושה. וע"כ לא אקבל להיות נגש אליו ולהבין בחכמה מי שלא הכין לבו בתחלה כראוי. ומי שיקבל עליו ויעשה את כל הכתוב בכתב אשר שלחתי לכ"ת, אדע בלא ספק שראוי הוא לעמוד בכל סוד. אם חכם יותר ואם פחות, יקבל מה שיוכל; אך חטאת ואשם לא יהיה עלי ללמד לתלמיד שאינו הגון. ובהתקדש הבה"מ בכל סדרי הקדושות אשר ראה כ"ת בכתב זה, ידעתי כי אלקים לי יסכים על ידי לגלות רזי קדשו מתוך אימה ויראה, רתת וזיע, ונגע לא יקרב באהלינו. ואמת אני אומר, כי בתחלה לא היו לי אלא שבעה חברים שקבלו עליהם בראשונה מה שקבלו, ואותם העמדתי בכל סוד. וחדשים באו נכספים אל הקדוש, וקודם שקבלו גם הם הייתי מלמד להם רק שטחיות הדברים ולא מלאני לבי לגלות להם שום סודות וכשקבלו עליהם כבר יצאתי ת"ל מכל פחד.

ר' יקותיאל אשר עמדי, אם עשה — אינו עושה לדבר דבר מה שאינו צריך; וגם שבאמת הוא מכין עצמו ללכת לביתו לשלום. ואני בתום לבבי לא אוכל לומר אלא שהוא חסיד גמור, ומי שירצה לדבר רע עליו — כל רוחו יוציא כסיל, כי אין זה כ"א מעלם. הנה האמת כתבתי לכ"ת; אם יוכל איש לומר שהדברים האלה הם רעים — יאמר. ואם הייתי מקיל במקום דתהו אנשי, הייתי חוזר בי; אבל לא כן הדבר, ועיני כ"ת רואה. ואני שלומותי פרוסים לכמוהר"ר בנו ואל כל בני ביתו, וה' אלקי השמים ימלא משאלות לבבם לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה, יום א' ב' לת"שמ חג המצות התצ"ב.

===

סד.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

השבת שעברה הטרחתי כ"ת באחרת דרך מנטובה, אבל שמעתי שאגרות מנטובה לא הלכו לדרכם, ולא קבלתי גם אני כתבי מו"ח נר"ו. ע"כ שניתי בזאת, על דבר מאמר הוכוח' אשר שלחתי לכ"ת ע"י מ' החכם הרופא פאנו נר"ו; ויען הדבר נחוץ עלי הרבה מאד, וכמ"ש לכ"ת בקודמות לצורך אחי יצ"ו באמשטרדם, ע"כ אני מטריח לכ"ת שתים ושלש, כי יחנני בטובו

לשים עינו ושמו עליו, וכמ״ש לכ״ת כבר. ואין משיבין על הכלכלה הצריכה להחיות נפש, כי הקצינים שם ת״ל ידם עמו הרבה מאד, אבל עלי דידן קסמיך. ע״כ אחלה פני כ״ת: אַל ישיבני ריקם ואַל יאחר, דלית דין צריך בשש. הלא מזער הוא, והדרך לפניו ת״ל לשלוח אותו מיד, ולא ימנע כ״ת מלקחת פנאי שעה או שתים לדבר זה, שאינו צריך עוד זמנים.

והנני דורש שלום כמוהר״ר בנו נר״ו וכל בני ביתו היקרים. גם אל הגביר שלמה ברוך פאנו כתבתי אגרת תנחומין ולא ידעתי אם הגיע לו מחמת שיבוש הגייסות. וגם כ״ת יחנני להשיבני דרך מודונא, לא זולת, וה׳ אלקי השמים ימלא משאלות לבבם לטובה, אכי״ר.

שותה בצמא דבריו,

משה חיים לוצאטו

פאדובה יום הששי ה׳ לחדש טבת התצ״ד.

===

סה.

מרבינו לרבו הר״י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ״ו נר״ו.

קבלתי בשמחה אגרתו החמודה לדעת כי קבל את מאמרי אשר שלחתי, כי הייתי מצטער עליו הרבה בראותי משך זמן אשר שלחתיו ולא הייתי שומע עדן קבלתו. והנני עתה מצפה לחסד מעכ״ת שיתרצה לסבול טרחא זאת לשים עיניו עליו. וגם אני ידעתי כי רבות הטרדות על מעכ״ת, אבל חסדו ישלים בעד כי גמילות חסדים הוא זה, תחת אשר עיני אחי עליו, כאשר גיליתי אזנו באחרון, ולית דין צריך בשש. וכבר ספר מעט הכמות הוא, וגם כבר עינו ראתה דרכו מאז ואין יש פה אלא חידוש לשון; ועכ״פ בשעה א׳ או שתים כבר הוא רואה אותו ככל המצטרך. יהי מה, אינני שואל מכ״ת אלא האפשר ולא יעלה על לבי לעמוס עליו משא, כ״א שיחנני כמשפט אהבתו ותו לא מידי. הנה כבר אמרתי כי ההקדמה לא שניתיה מאשר ראה אותה כ״ת כבר וערבה בעיניו, ע״כ לא שלחתיה; ועכ״פ אם ירצה — אשלחנה.

והנני מחבק את הבן יקיר כמוהר״ר בנו נר״ו ודורש שלום כל בני ביתו. ותפלתי אל אל עליון: ימלא משאלות לבבם לטובה לאורך ימים, אכי״ר.

שותה בצמא דבריו,

משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א׳ כ״ח לחדש טבת התצ״ד.

סו.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

אגרתו החמודה קבלתי וממנה שמעתי את אשר כ"ת עושה אתי טובה בדבר הפרי אשר בידו. וגם מאז באמת דברתי אני בלבי לאמר לכ"ת אם ירצה, לחנני איזה ענין רשום מעין הספר, מהנהו מילי מעלייתא שרגילים לישמע מפיו, פה קדוש, ואכתבנו בשמו כי יהיה לי לתפארת; ועם מר אבי נר"ו דברתי כן, רק כי לא נשאני לבי להטריח כ"ת. ואולם עתה נעשית בקשתי, והנני ממתין לשמוע את התוספת כעיקר שיעשה כ"ת, כי בשמו אזכרם ונכבד הפרי בכבוד הדרת תורתו. מעתה אין לי אלא לצפות לחסדו: כאשר התל כן יגמור לטובה. ולא הייתי מטריח על כ"ת למהר הדבר לעשותו, אלא יען לאו כל שעתא ושעתא מתרחיש אופן נקל לשלוח מהכא להתם כאשר עתה במזומן לנו חבית קטנה של סחורה אשר בתוכה אוכל לכלול הדפים; והנה קרוב לכתה בתוך ימים אחדים, ע"כ אטריח אני עליו עד הדבר הזה ונחשב לו לצדקה. ועמו הסליחה, כי כבר הגדתי לו בקודמות שהשעה צריכה לכך בלא איחור; וכ"ת כמשפט אהבתו ימחול ויכפר בעד.

פרסתי שלומותיו לאשר צוני, ודודי כ' משה מצוני להשיב לכ"ת שלומות אלף ואלף, כי על כן טובה כפולה ומכופלת עליו אשר דרוש דרש שלומו גם ע"י הגביר קויס, ואות הוא על אהבתו שאינה פוסקת. ומאת מר אבי נר"ו שלום לכ"ת ולכל ב"ב, ולכמוהר"ר בנו נר"ו שלומותי מוגשים. וקולי אל אלקים: הענק יעניק להם כל ברכת טוב לאורך ימים, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,

משה חיים לוצאטו

פאדובה יום הששי ד' לחדש שבט התצ"ד.

===

סז.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשו, מ"ו נר"ו.

אגיד לכ"ת, כי לא שכחתי מאשר צוה לי. וכתבתי השבת שעברה לגביר כ' רקח יצ"ו על הענין הידוע, והוא אחר לי התשובה שני ימים: ובין דא לדא הלכתי אני לויניציאה באותו היום עצמו שהגיעה לביתי תשובתו

אלי, ושם דברתי עמו פה אל פה אשר בא אלי לערב מיד בהיותי שם, ועמו הח"ר משה מנחם מררי, ושניהם כ"א אמרו לי בפירוש שהם רוצים בזה הרבה (כי הח"ר משה מנחם מררי הוא לבדו אח וריע לכ' רקח הנ"ל על כל העניגים האלה), אך שא"א להניח חוץ שום א' ממלמדי העיר יען הם לוקחים מהם כל התלמידים; ע"כ כל מה שיתנו למעכ"ת צריך שיהיה מלבד כל המלמדים ההם, וע"כ צוה לי כ' רקח הנ"ל לכתוב למעכ"ת שיתרצה לומר מה יוכל להספיק למעכ"ת אשר יקבע לו לודאי; וכ"ת יוכל לחשב חשבנותיו שלא יחסרו ספיקות הבאים ליומא בעיר ואם כמו ויניציאה. על הכל ישים כ"ת את לבו וישיבני את כל דעתו, כי אני אשתדל בדבר לתועלת הכ"ת כל אשר אוכל; ואני מקוה שדבר זה יעשה, אם כה יאמר ה'. ועוד אמר לי כ' רקח הנ"ל, שלא היה רוצה שיהיה דבר זה לזר בעיני קהל קדש מעכ"ת רי', ואני השיבותי שנוכל לגלגל הדברים בדרך שגם הם יתרצו. גם זאת שאל ממני (כי הכל חתמתי לו בתורת סוד ובבל יאמר) אם אתיר לו לדבר דבר מזה עם כ' הלל פאדובה, כי לו חלק גדול בהסתר הזה; ואני אמרתי שאיננני יכול להתיר זה מעצמי עד אשאל את פי מעכ"ת. על כל אלה ישיבני כ"ת כל החפץ בעיניו. וגם אמר לי כ' רקח, כי אם ירצה ה' ויבוא כ"ת אל ויניציאה — הנה יצטרכו לו הרבה על דבר הדרש ושעכשיו אין דורש דבר טוב כלל, והם מתאוים לזה מאד; וגם אלה יהיו מאה דוק' בקירוב.

אחלה פני כ"ת: אם יכול לקרות הויכוח אשר בידו, יקרא מהר וישלחהו לי; ואם אין — ישלחהו בלא קריאה. ואני מחלה פניו ע"ז הרבה, כי אין לי העתק אחר כיוצא בו; יחנני ואל יאחר, כי כבר הלשון של הספר ההוא אפשר שלא יובן כלו בלעדי וכבר אני רוצה לחדש כל העניגים ההם בדרך אחר מובן הרבה. עתה אשר חזרתי לביתי לשלום, במעט זמן אעשה כל זאת, אם יר"ה; ע"כ אל יאחר מלחננני לשלחו אלי.

והנני דורש שלום כמוהר"ר בנו נר"ו וכל בני ביתו ה"י. מצאתי מכתב כ"ת לכ' אבי נר"ו, הביאו לבית ומר אבי הוא בויניציאה, ה' אלקי השמים ישביעהו שובע שמחות וברכות לאורך ימים, אכי"ר. יחנני להודיעני, איך הלך ואיזה דרך הלך אוזיליי הידוע.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א' י"ז לחדש סיון התצ"ד.

סח.

מהגאון ר"י באסאן לרבינו.

(בצירוף ,רשות' לפרסם את מאמר הויכוח)

ב"ה.

יקר רוח איש תבונה, מודע לבינה, כמהר"ר — — ש"י.

קבלתי כתביך אחת לאחת, המאלצות אותי לעשות דבר שלא כרצוני. כי אף אם אין בחיבור מאמרך דברים אשר לא כן, מ"מ גם מועיל אין בם; כי לא דבר חדש הוא, וכבר היה לעולמים ספר ,מצרף לחכמה' למהר"ר יש"ר מקאנדיא ז"ל, מלא על כל גדותיו משענות ואותיות מחכימות, מליצות יושר על החכמה. גם בא אחריו מהר"ר אביעד בחיבורו שהדפיס מחדש *. ומה יתן ומה יוסיף חבורך? האם חשבת למשפט, שמי שלא יטה אזן לשני המחברים הנ"ל יעשו רושם בלבבו דברי מאמרך? אם אתה מאמין זה, אני איני מאמין; כי עקוב לב בני האדם ואנוש הוא, מי ידענו, ובדברים כאלה יארע כמה פעמים, שיקווה טוב ויבא רע ומי שטינא בלבו יהפוך ללענה משפט ומתוך דברי אמת ילמדו לשקר. ובאמת כשם שלא ירדתי לסוף דעתך בעצם הענין שלך, גם בזה לא ידעתי את פניך ומה תוחלתך בהוציאך לאור החיבור הלז. וכבר מלתי אמורה, שאם צפית על ידי זה לישועת הידוע להיות לו בדבר תורה מעות קונות — מדעתי כי קשה הוא, כי לא רבו אך מעטו הקופצים לקנות חיבורים כאלו, ואף אם היה דבר חדש לא היה לעולמים; כ"ש שכמוהו נהיה פעם ופעמים כאמור.

וזאת תהיה לך לעדה כי אין מגמתי רק לאמת במה שהוא אמת ולטובתך האמיתית כי אין ספק כי מצדי לא יבצר למשוך בשבט סופר שורה או שורותים ברשות הוצאת החיבור הזה לאור, כאשר רשמתי בנייר הלז תוככי זאת; אבל ממה שראיתיך משוקע בדבר זה, התנהלתי לאטי. אמרתי: אולי ביני וביני יתפשר חמימותך הטבעי ותבוא אל נכון, אכן לשקר שמרתי. סבור הייתי שתכוה בפושרין, ואין אתה נכוה אפילו בחמי חמין; כי כאשר יעצת אתה רוצה שתקום, ולא תשוב מפני כל. יהי רצון שלא תראה בנחמ"ה ושגם אני לא ישיגני צער ודאגה על הרשות הנתונה. כי אין אתה יכול להכחיש שכל דבריך לשעבר לא היו אלא דברי תימא ואיש אין בארץ

---

* הכונה על ספר אמונת חכמים.

יודע מהיכן באו, והיית למשל בפי כל. ולולי אלקי אבי היה בעזרי ובעזרך והאיר עיני למצוא אופן א' בארץ להשקיט הענין ולשתק המון הפיות — מי יודע להיכן היו הדברים מגיעים. ואתה עתה משלם לי רעה תחת טובה במה שאתה מכריחי לשום שמי על פני חוץ על הדפסה שקרוב לודאי לא תיטב בעיני הרבים, אם לא מצד הדברים עצמן, מצד המחבר; כי אנכי השומע דבר מאחריך לאמר, ולא אתה. וכי אתה סבור שעיני האנשים תנקר, ושתוכל להשים יד על כל הפיות האומרות: מה זה היה לבן קיש אשר עם נביאים נבא, והנה הוא נחבא?

אתה עתה, ברוך ה', שים לבבך לכל הדברים הנזכרים, כי הכל צפוי והרשות נתונה כרצונך. יהי רצון שתיטב בעיני אלקים ואדם ושיהיה טוב אחרית דבר. ומה שחשבת שיש מי שהיה מעכב על ידי על דבר הרשות הנז', אין הדבר כן, כי לא דברתי עם שום אדם מזה; אך כלבבי כן פי', ותתי לי דלא חנפי. ועתה כבוא אליך הרשות כפי חפצך, הקהל מחשבות שכלך וחשוב למשפט והמנע מהדפסה זו, כי אין בה תכלית ולא תועלת. אם לעצתי תשמע, והיה אלקיך עמך; ואם לא תשמע ולא תאבה, ויארע ח"ו שום תקלה — מכאן מודעא רבה, כי אני הזהרתיך ואת נפשי הצלתי. ומעתה לא אעתיר עוד דברי, רק זאת מאתי תפלה לאל עליון: יברכך וייטיב לך כחפצי וחפצך וחפץ דורשי שלומך ב"ב יצ"ו, ויותר מהמה בני הכותב. נאם החותם פה ריגיו יום ג' כ"ח סיון התצ"ד.

ישעי' בן הגאון ישראל חזקיה באסאן

טופס הרשות

בשבטי ישראל הודעתי נאמנה, שהחכם המחבר נר"ו הציג לפני חיבורו זה הנקרא בשם מאמר הוכוח ועברתי בין בתריו ובחנתי דבריו, ולא מצאתי בו לפי הנראה לע"ד נפתל ועקש, אשר על כן הרשות נתונה לו מאתי לפרסמו. יהי אלקיו עמו, וינחהו במעגלי צדק למען שמו, אכי"ר.

===

סט.

תשובת רבינו לרבו על מכתב הקודם.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשו, מ"ו נר"ו.

קבלתי אגרתו היקרה והרשות פרושה בתוכה, אשר ע"כ אשיב לכ"ת תשואות חן־חן. ואולם אשר דיבר כ"ת על ענין הספר שאפשר שלא ייטב

בעיני הרבים, אם לא מצד הדברים, מצד המחבר — הנה הדברים הישרים ייטיבו את הישר הולך והמטים עקלקלותם יוליכם ה׳ את פועלי האון, כי אין לנו אלא לקבל האמת ממי שאמרו; ואם הדברים נכוחים וטובים, א״כ ידונו מינה שאין טינא בלבי ת״ל כי אם יושר דברי אמת. ודברי בני אדם, ג״כ בני איש אשר אינם רואים כ״א בעיני בשר למו, אינם מעלים ולא מורידים אלי כלל; והמה לא ידעו ולא הבינו לא הראש ולא האמצע ולא הסוף, א״כ יחרישו. ואם רוצים לדבר, ידברו; האנכי אשית לב להם? ואני בתומי אלך ועל אחרית דבר יהולל האומן. והעולה על רוח כל מסטין היה לא תהיה כי אני על ה׳ אבטח ולפניו אישר דרכי ותו לא מידי.

אשלח לכ״ת העתק ההסכמה של כמהור״ר מו״ח נר״ו, ושלומותי אל כמוהר״ר בנו נר״ו. ואני תפלה אל אל עליון: ימלא משאלות לבבם לטובה, אכי״ר.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

פאדובה יום א׳ לחדש תמוז התצ״ד.

הר״ר יצחק רוקה ביקש ממני שאשאל מכ״ת אם קבל אגרת א׳ ממנו השבת שעברה, וש״ש.

===

ע.

מרבינו לרבו הר״י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשו, מ״ו נר״ו.

כבר כתבתי לו השבת שעברה, אך מפני שנתעותו דרכי האגרות עתה ורבות הולכות לאבוד חזרתי וכתבתי היום, למען לא אמנע כתיבתי, מעם הדרת רום מעכ״ת להודיע כי הולך אני עתה בעז״ה לאמשטרדם אצל אחי, לקבוע איזה עסקי ביתא. י״ר שיהיה לטובה, אכי״ר.

ואגב אספר לו דבר יפה שאירע לי עתה בויניציאה שהוצרכתי ללכת שם בתחלה טרם נסעי, כי כששמע המבלבל הגדול בליליוס שאני הולך, מיד חשב מחשבות שאני הולך להדפיס ספרים (מה שלא דברתי וגם לא עלתה על לבי באמת, וגם בחשתי לשואלי דבר כי לא זה תכלית דרכי כלל ועיקר) והתחיל לקטרג כדרכו כל הימים עם בני הישיבה של ויניציאה. ואז שלחו לי שלשה שליחים ביחד — ר׳ גבריאל פאדובני, ר׳ משה מנחם

ובליליוס — ובאו אצלי בשם הישיבה לומר, ששמעו שאני הולך ושאני רוצה להדפיס ושאני רוצה לעשות דברים נגד הכתב שעשינו; ואני השיבותי להם שאינו אמת, שאין אני עושה ואין אני רוצה לעשות דבר נגד הכתב כלל ועיקר. אז אמרו: „הלא אתה לומד עם תלמידיך ספריך". אמרתי: „אמת הדבר, ואני עושה זה בהיתר, שכן נדברנו בבירור, וקיים לי כמוהרר"י באסאן. אבל ידעו שאיני רוצה עוד לעורר שום דבר מעניינים ראשונים אני הולך לדרכי למה שמצטרך לי ותו לא. אך כדי שלא להחכיש האמת תדעו, שיש לי חיבור א' שאפשר שאדפיס אותו, גם שאין כונתי לזה עתה, רק בדרך טפל אפשר שיהיה ואין זה עיקר לכתי; והספר הזה כבר הורשיתי מכמהורר"י באסן נר"ו, כאשר בכתב שעשיתי". והלכו השליחים להם והעידו תשובתי לפני הישיבה, אז התחיל לומר החכם פאציפיקו; „הרב בסאן אינו כל העולם (אינני אומר זה לל"ה ח"ו, אלא שאני צריך לספר לו דברים כהויתן שלא יתרעם כ"ת שלא הודעתיו), אנחנו רוצים לראות, אנחנו רוצים להסכים, ואותו הכתב שעשה הרב בסאן אינו כהוגן ואנחנו רוצים לעשות כתב אחר כרצוננו". ושלחו לי השלוחים פעם שנית, וכשבאו אלי אמרו לי שיש להם כתב חדש בידם שרוצים שאני אחתום עליו. אז אמרתי: „אני איני רוצה אפילו לשמוע שום דבר חדש. מה שעשיתי עם כמהורר"י בסאן עשוי ואותו אקיים, ואיני רוצה אפילו לשמוע שום דבר". ולא רציתי לקבל השליחות כלל ולשמוע אפילו מה יש בנייר. ואני באתי לדרכי לביתי לשלום. והם חרה להם מאד, ואמרו שהם רוצים להיות השולטים ולא אחרים ושאינם יודעים כלום לא מרב בסאן ולא משום רב שבעולם. ואני הנחתים בכל כעסם, ואמרתי לר' גבריאל ולר' משה מנחם: „ידעו שאני איני משועבד להם כלל, אני מפאדובה ולא מויניציאה. מה שעשיתי עם הרב כמהורר"י עשיתי לפי שאני תלוי בו, וחוץ מזה איני רוצה לחדש שום דבר. מה שעשיתי כבר הגדתי לפניהם שאני מקיים, ותו לא מידי".

כל זה ספרתי לכ"ת כמספר דברים, כי כבר אחשוב שישתקע כעסם בחיקם. יהי מה, אני הולך לעסקי ואין אתי אפילו נייר א'. יאמרו מה שירצו, והנני פורס שלומותי לכמוהר"ר בנו נר"ו, וה' אלקי השמים ימלא משאלות לבבם לטובה, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,

פאדובה יום ד' א' לחדש מרחשון התצ"ה. משה חיים לוצאטו

יחנני להודיעני, אם כותבים לכ"ת איזה דבר. כי ידעתי את ביליוס ואת שיחו שאין בלבו אלא טינא, אבל תומת ישרים תנחם וסלף בוגדים ישדם. וש"ש.

===

עא.

מכתב הגאון ר"י באסאן לרבני ויניציה.

שרי צבאות ישראל לראשם לוית חן ועטרת תפארת, חומה גבוהה דלתים ובריח גם רכב גם פרשים צנה וסוחרת, נופת תטופנה שפתותם לישרים בלבותם, סלונים וסרבים אתם לנותנים כתף סוררת, ה"ה רבני גאוני ישיבת ק"ק ויניציאה מור ולבונה מקוטרת, השומר נפשות חסידיו ישמרם לעד לעולם, והיו למאורות מלאים זיו ומפיקים נגה בהלם, אכי"ר.

לכל הדברות ולכל האמירות קדמה קריאה לשון חובה: אל נערץ בסוד קדושים רבה, ישגיב בכחו, בעים רוחו, שלומם וטובתם והיה ה' מבטחו, עד השיב המלך את נדחו, כי"ר.

קול שאון מעיר, הן אראלם צעקו חוצה, הבה נבנה לנו עיר פן נפוצה, קול זאת באתני אגרת בת מחל"ת, זאת אומרת חבלי"ם נפלו בנעימים אף נחלת, סבת עובר ארח נסתרה דרכו שוממות ראשונים הרה ללת, קול יללת הרועים ינהמו נהום רעם שרים ותרועה, כסאות הארץ יחרדו מגור משביב מרוח סועה, יראו כדת ויראו, מריב לשונות עלו ובאו, קול אומר קרה מקרה הוא היה לנו לפוקה, יריע אף יצריח הקיפה הזעקה, ערוג"ה בחורבא שנ"ינו פרצה בעל"מא הוא על פרצה יצרוף, כאשר ינוס איש מפני הארי יכסוף לטרוף, ופגעו הדוב אורב, פורץ גדר בנוי וחרב, ירחיב לו את הדרך מקיף לשמאל גזירה שמא יטמין, להדפיס בעלי מומין, עיניו תראינה ארץ מרחקים, הרחק מאד מני מכי"ר ירדו מחוקקים, ידפסו במזימות זו חשב, ואין אומר השב, כי לא בחרו"ץ יודש, תחת האל"ה אשר במקדש. זה קול האדם עיניו קמה מראות במראות הצו"באות, רואה את הנכנסות ואינו רואה את היוצאות, עושה גדולות ואין חק"ר, אם אמנם ידע כי כן או עושה בנפשו שקר, עייל פילא בקופא דמחטא ואלימתא בקטינתא, אנשייה לגמריה דאפילו מאן דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא, ואפילו עני בדעת ולא נראית בו שערוריה. כי מאז באתי עד הלום, במתג ורסן עליו לבלום,

ואיש תכך, לא נחשדו ישראל על כך, כ"ש גבר חכם לא נדחה ממנו תושיה, זה לו חמש שנים אשר אין חריץ וחסיר, ואת דברו לא הסיר. וכמו שתי שנים שחבר מאמר, קראו ,מאמר הוכוח' בריתו שמר, והביאו לפני, למען תחזינה עיני, היש בלשונו עולה, נגד ה' ובמלאכו ישים תהלה, ובחנתיו בקצר דעתי וחולשתה, ולא מצאתי בו כל עילה ושחיתה, לא מנה ולא מקצתה, על כן התרתי לו פסת ידי כנפשו, משום לא תחסום שור בדישו, וזה דבר שהיה בכלל ללמד על הכלל, כי לא בזה אלה ולא התעלל. ומאחר שכל כתביו הרמוזים, סגור חותם צר מאז על ידי נגנזים, ונח"ש שרף עליהם נקשר, אין דנין אפשר משאי אפשר, דמהיכא תיתי שיסור אל מהלך ויוכל, לעבור את מיכל, והספרים נחטפים וחתמים, ומעיני כל חי נעלמים, אין אלו אלא דברי נרגן כמתלהמים.

ועל דברת מסע נבנה, עליו כל התלונה, הלא איננו במנוסה, ולא ניאר וכיסה, ה"ז בא ללמד, כי באמונתו הוא עומד, ואף כי ילך בדרך מרחוק, לא יפר חוק. ובר מן דין קול החרדה, נודע ביהודה, ופתשגן כתב מסורת הברית, לא נסתר בנחל כרית, פשט מצפון ומים, אפילו מעבר לים, אל כל אשר יבוא שם, לא יגש להקריב בלא רשות פן יאשם. ואם לחשך אדם לומר, האם תשים עליו משמר, פן יסתר באחת הגאיות, ויהא נסתר את הזאות, ושם יעביר מרד איש תדור, וידפיס בדבר הנדור, — סוף סוף מילתא עבידא לאיגלויי, וישנו בראיה, כי הספרים לכל רוח יפרשו, ואת נפשו יבקשו. ומה גם כי לא יצאה אשתו עמו, והקביעות נשאר במקומו, ועודנו לו ישוב, ואם און בידו תפל"תו על חיקו תשוב, כמו נ"חש חמת עכשוב. כללא דמילתא מאן דאמר הא לא חש לקמחה, ופה חלק יעשה מדחה, לא נהיר ולא זהיר, וכותב מקל ורצועה יהא זהיר, כי לא לעולם חסן ליסר בעקרבים, ומשכיל על דבר ימצא טוב ללכת בדרך טובים, כי מיץ אפים יוציא ריב, ובגערתו יחריב, בזעף אף ולהב אש אוכלה נפץ וזרם, ולשון רכה תשבור גרם, וסוס דוהר וצוהל, לאט יתנהל. ואם יכוהו במגפים יותר מדאי בעוט ונחור, יפיל רוכבו אחור. עד כה סופא דמילתא, דדעתא קלישתא.

ואתם הרי ישראל, חכמים מדניאל, יותר ממה שקריתי לפניכם, ידעו תורותיכם, אזין עד קדושתיכם, ואלקי השלום יקרא לשלום על ישראל ועל רבנן, כלו שאנן, ובבית ה' לאורך ימים עוד ינובון בישיבה, בתוספת

טובה הטובה על כל הטובה, ובימיהם תושע יהודה בנחת ושובה, לכל ישעם ולכל חפץ נפשם הנשאה, ונפש נכאה, לעבודת קדשם צמאה.

נאום החותם פה ריגייו יום חמישי כ"ב חשון ס' לא עזב חסדך ואמתך לפ"ק.

ישעי' בן הגאון ישראל חזקיה באפאן

===

עב.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

(בצירוף העתק ההסכמה של חותנו הגאון ר' דוד פינצי ז"ל).

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשו, מ"ו נר"ו.

הגיעתני אחת ממעכ"ת היום, והראשונה אשר הזכיר ע"י כ' משה דודי לא ראיתיה עד הנה. ועל אשר מתרעם עלי שלא גיליתי אזנו מתחלה, הנה עדיין היה הדבר באמת הן ולאו ורפיא בידי וקבעתי לטובה רק בזמן אשר הודעתי ג"כ לכ"ת. ואמנם תכלית לכתי אינו אלא לעסקי הבית מה שמצטרך, וכבר זמן הרבה הוא שאנחנו נושאים ונותנים בדבר עם אחי; וסוף־סוף מה' מצעדי גבר, וחשבנו טובה שאלך. י"ר שאלקים יחשבה לטובה, אכי"ר.

אך זה הבליליוס, שאין בלבבו אלא טינא וכל מגמת פניו לרעה, שקר הוא דובר שאני אמרתי להביא מ' ספרים ושאני הולך עם אחוזת מריעי ושאני ביזיתי אותם, כי שנים עדים נאמנים יכחישו עדותו הרע, ה"ה כמהח"ר משה מנחם מררי וכמהח"ר גבריאל פאדובני. כי אני אדרבא השיבותי להם בתחלה, שידעו שאין אני הולך כ"א לעסקי, ושאני רוצה לקיים כל אשר נשארתי עם מעכ"ת, ושלא יחושו ע"ז כלל; כי אדרבא אני רוצה ללכת אם יר"ה בהשקט לאשר צריך לי, ואין אני רוצה דברים אלה בראשי. ואמרתי: "אדרבא, אני יש לי כמ' ספרים מחוברים מן היום שהלך מעכ"ת והלאה, ולא נתתי העתק לשום אדם; כ"א מאמר הויכוח' שיש לי אפשר שאדפיסהו וכבר הורשיתי עליו". כן היו דברי בשליחות הראשון ששלחו לי, ועידי קרובים ולא רחוקים. אך בשליחות הב' אני הבנתי ת"ל עומק עצתם הרעה והב"ה הצילני מהם, כי הם שלחו מכתב ביד ג' השלוחים הנ"ל, והיו רוצים שיקראוהו לפני ושיתרו בי, שהם גוזרים עלי שלא אלמד עם תלמידים

כלל, ושלא אדפיס שום ספר אלא בהסכמה שלהם ביחוד ודברים אחרים רעים כאלה; והיו רוצים שאשמע הדברים, ושיחתמו העדים שהתרו בי התראות אלה. אבל מאת ה' היתה נסבה להפר עצתם ת"ל, שלא שלחו לקרוא לי ושלחו שלוחיהם אלי, שלכן אני לא רציתי אפילו לשמוע מה שכתוב בכתב שלא ישאר להם אח"כ פתחון־פה לומר: הרי התרינו בו, שנצטרך אח"כ לדון אם כחם יפה אם לאו. והרי הב"ה מלטני מהם ת"ל, ועד"ז נצטערו הרבה שלא נתקיימה מחשבתם. ואני חזרתי וקיימתי לפני השלוחים, שאני רוצה לקיים כל מה שנשארתי עם מעכ"ת ושאיני רוצה לשמוע שום דבר חדש. ובלילוס אמר: „אבל תשמע עכ"פ מה ששולחים אליך: ואני השיבותי, שאיני רוצה לשמוע ולא מחויב לשמוע שאיני משועבד להם כלל שאני מישיבת פאדובה ולא מויניציאה, אך לא ביזיתים כלל ועיקר אלא שאמרתי האמת שאין להם שליטה על פאדובה כלל ועיקר. אך על עצם הדבר כבר אמרתי וחוזרני לומר: אינני רוצה להזכיר בשם מגיד כאלו לא היו דברים מעולם, כי אני לדרכי אני הולך; ואם ישאלוני אשיב להם כמו שהשיבותי גם בריגיו לכמהר"ר יצחק קנטון וכל אחרים ששאלוני. וע"ד ההסכמה הלא כבר הגדתי לכ"ת שמוהר"ר חמי נר"ו הסכים, והא לכ"ת העתק הסכמתו.

ואגב אגיד לכ"ת דבר חידוש, כי היום ממש באה אלי אגרת אחת גדולה מן השופט, אַקווילה פיקי הידוע לכ"ת מויניציאה, שהוא שופט שם, וכותב לי בכמה מיני תחנונים שאכתוב לו דעתי, בהיות שמחלוקת היה לו לפני השר שלשם, עם עירון אחר ע"ד הקבלה אשר לנו, שהוא קיים היותה חכמה קדושה ומעולה מאד מגלה מצפוני התורה באמת, וזה העירון הכחיש ואמר שהיא הבל והביא לסיוע לו דברי ר' יהודה אריה ממודונא בס' שלו*, שמראה היותה בלא שום יסוד וכלה הבל הבלים. יראה כ"ת עד היכן הגיע פרי המר של זה האיש שאפילו בין הגוים נתפשט ארסו. וגם שרית גדולה מגינובא, והיא צרפתית, שלחה לקחת אותי בויניציאה בתחנונים גדולים, והיא חכמה מחוכמה, לדבר עמי על הקבלה הקדושה הזאת לשמוע אם היא אמת אם לאו. והיא יודעת באמת כל דברי האר"י זלה"ה מראש ועד סוף, שנפלאתי מאד לשמוע אותה.

---

* הוא ספר אריֵנחם.

וכעת אצא מלפני כ״ת בהעתיר אליו כל ברכת טוב. אם יכתוב לישיבת ויניציאה יוכל להגיד להם האמת, כל אשר אמרתי לכ״ת בזאת, שהם טועים לחשוד אותי בזה טעות גדול. ויהי מה, אין מציל אלא אחד; ואני בתומי אלך, ובושו וחפרו מבקשי רעתי. ולכ״ת ולכמוהר״ר בנו ולכל בני ביתם יהי שלום לאורך ימים ושנות חיים, אכי״ר, כנפשו הרמה וכנפש.

שותה בצמא דבריו,
משה חיים לוצאטו

היום יום הששי כ״א לחדש חשון התצ״ה.

אני אלך בשם ה׳ יום א׳ הבע״ל לוירונא ומשם אלך עם הולכי היריד לבולזאן ומשם עד אמשטרדם בס״ד.

===

עג.

העתק הסכמה על מאמר הוכיח מחותנו הגאון ר׳ דוד פינצי ז״ל.

זה ספר תולדות אדם היקר חתני, משה שפיר קאמר חותם על יד ימיני, אשר נתתי בחיקו פרי בטני, לא למעני אלא לעשות רצון קוני, צדיק זה בא לבית מלוני, ונתתי משכני, עמדתי ואתבונן בו בכל כחי ואוני, ומצאתיהו ממולא מכל טוב מסטרא דימינא איש ימיני, ופיו כפי ודיבורו כדיבורי ולשונו כלשוני, ובאמרותיו תלן עיני, אמרות טהורות תכלת וארגמן ותולעת שני, ויינו כיין הרקח מעסיס רמני, נחת רוח לפני שאמר ועשה כרצוני, אולם אני אדרוש אל אל החפץ בתפלתו של עני, יהיו לרצון אמרי פינו ויתקלס עלאה מיניה ומיני. הא פסקא והא גברא, דשקיל ושרי אזן וחקר בדרישה וחקירה, מעשה ה׳ כי נורא, ובכל אשר ברא אר״יה* שאג הוא לא ייראַ, כי לאו אריא דבי עלאי הוא דמפיל שוראַ, ובדרך אמת בקול ה׳ לעיר יקראַ, לכו לחמו בלחמו ויהי לכם סתרה, דעלמא קאי אקדושה דסדראַ, זה הדרך לכו בו זו היא דרך ישרה, והיתה ללחם לאזכרה, אב״א קראַ, כי קבלה נקבל בציווי ובאזהרה, ואב״א סברה, דאסברה בדדמי ועשה אזנים לתורה, אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה, נפש עמל עמלה לו יגעת ומצאת האמן כי טוב סחרה, וכמה שגו ברואה פקו פליליה אנשים

---

* הכונה על הרב ר׳ יהודא ארי׳ די מודינא.

אשר דברו סרה, הוי חכמים בעיניהם ואשר היתה להם לזרה, וקמו עמדו בעצה נבערה, ויצאה הצפירה, כי לחמו לחם רשע של חכמי מלכות יון דלאו אקושטא קיימי אלא קיימי על שקרא, ויין חמסים ישתו לשתות לשכרה, זה וזה גורם כי נפל פגם בבירא, הוי האומרים לטוב רע זו ששנה רשב"י כעורה, על דא ודאי קבכינא על האי שופרא דבלי בארעא דלא משופרה, כי אור חכמת הקבלה כאור חכמה ברה, יגאלוהו המתפלספים בעם ושדו ביה גירא, אל ידרשם אלוק ממעל ואל תופע עליהם נהרה, כי עברו על לפני עור לא תתן מכשול לדקאי בתרי עברי דנהרא, הס כי לא להזכיר מעל שמשא בטיהרא, לא אוכל און ועצרה, כי הם לא ידעו דרך ה' והבניה והגזרה, ועלייהו הדרא ארעא והדר פירא, והנם שולחים אל אפם הזמורה, וצעירים ירקדו שם ושולחים את הצפיר אל ארץ גזירה, דרך שלום לא ידעו לא גמרי גמרא, יהי ה' משגב לדך משגב לעתות בצרה, וקול חמירא לבטיל ולהוי כעפרא, לכן אנשי לבב קבלו האמת ממי שאמרו בחבה יתירה, כי אז תצליחו את דרכיכם ואז תשכילו ביראת ה' טהורה, ותעלו גם עלה בדברים שהם כבשונו של עולם ובסוד כל ספירה, ויושם המצנפת ותרום העטרה, ויהי לכם ה' צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה, ותהי נפשכם בצרור החיים צרורה, משה זכה וזיכה ולאו חסורי מחסרא, תני תנא וידע מאי תני ארי שבחבורה, הן הן הדברים הנקנים באמירה, נראים ליה שבילי דשמיא ושבילי דנהר דיעה ושמשא וסיהרא, יר"מ אבינו שבשמים הצר צורה בתוך צורה, ולו זרוע עם גבורה, ימהר יחישה מעשהו ויקום לעזרה, ויגדל הכסא ותרבה העטרה בב"י, אכי"ר היום.

נאם חותן משה, הצעיר דוד כו'.

===

עד.

מכתב מרבינו מאמצע הדרך בנסיעתו לאמסטרדם לתלמידיו בפאדובא.

אחי וריעי הקטנים עם הגדולים, שלום רב.

אם אמרתי אספרה כמו זר בעיני נחשב וקשה עלי פרידתכם, לא תעצור כח לשוני לדבר ולא לבי להרהר, אף כי ידי למשוך בעט סופר, כי מעת נשארתי לבדי — מצאתי את עצמי כלב באין אברים, כצפור משולחת מאפרוחיה. ומה נאמר ומה נדבר? והוא מסבות מתהפך בתחבולותיו. בהדי

כבשי דרחמנא אין לנו אלא שתיקה, וכל מה דעבדין מן שמיא טב. זאת תדעו נאמנה: כי לא לבי הלך מן החברה הקדושה, ולא יזנח לעולם תמימות אהבתכם. כן יהי רצון מלפניו לאסוף נדחים ולקבץ פזורים, ונזכה לשוש יחדו לעבודתו ית' כבראשונה, אכי"ר.

הנה כי כן אחת שאלתי מכם אותה אבקש: להחזיק במישור מוסר עבודתכם לפניו ית'. אל תרפו ידיכם, חזקו ואמצו ועל משמר תורתכם תעמדו הכן. ודעו וראו, כי בדרך ישר אתם נצבים, ת"ל, לפני ה' אלהיכם. אל תטו ימין ושמאל ותורתו אל תעזובו, ולימוד הזהר הקדוש יזהיר כזהר הרקיע; וגם שאר הלימודים השתדלו להרבות ולא למעט חלילה. ותגבירו השלום ותרחיקו השנאה, ואש המחלוקת תשקע ותכבה לעולמי עד.

ואני הנני מהלך לאשר תנהלני ימין ה' רוממה, ובכל אשר אהיה שמה הנני כולל עצמי אתכם, ועלי דידכו קסמיכנא בכל אותם הסדרים הישרים והנכוחים אשר לא אוכל לבדי לעשות אותם. ואני תפלה אל אל עליון: יפקה עליכם עינו הטובה ובמגינו יגן עליכם ויצילכם מכל צרה, אמן כי"ר. ואתם גם אתם התפללו עלי למען יצליח ה' את דרכי וינחני בדרך הטובה למען שמו, ואמצא יחול לבבי ברצוני ית' הטוב.

ויהי ה' אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו, אל יעזבנו ואל יטשנו. אלהים יחננו ויברכנו, יאר פניו אתנו סלה, אמן כן יהי רצון.

ועל הכל שאלו נא שלום אלופנו הרופא נר"ו, וכן תפרסו שלומותי אל מעלת הרב מאריני נר"ו, ואל הרופא שמואל חי כ"ץ והרופא אביו יצ"ו, ואל הרופא שמואל כהן ואל הר"ר יצחק רוקה ואל כ' יצחק בן אהרן מאריני ה"י, וש"ש.

נאם דורש שלומכם,
משה חיים לוצאטו

למש"ק י' לחדש כסלו התצ"ה, בולזאן.

===

עה.

מכתב מרבני פאדובא משבח רביגו ורבו הר"י באסאן.

ב"ה.

מודעת זאת, שכשם שמוטל על כל אדם לתת כבוד לשמו של הקב"ה כך חובה עליו לתת יקר לאמת, שהיא חותמו יתברך. הנה כי כן, מאשר

עלה באזנינו קול דברי חכמי ויניציאה ושאונם על דברת האיש מילידי קהלנו הר"ר משה חיים לוצאטו, אשר הוציאו עליו קול וקולי־קולות במחנה העברים ועל ראשי ההרים לאמר כי אחרי שהיתה עליו מצות רבו כמהרר"י באסאן נר"ו ככל אשר כתוב בכתב מסורת הברית הרשום בכתב אמת פה העירה יום ב' ג' לחדש מנחם הת"ק, אומרים אמור כי הר"ר מח"ל הנ"ל הסיר משוכתו והיה לבער, פרץ גדרו והיה למרמס, ולא שמר את המצוה, ונתנו אותו כאיש רע ובליעל ויועץ על ה' רעה. זאת ועוד אחרת: כי גם על הרב מהררי"ב הנ"ל זדו באשמים פיהם לאמר, כי אסיריו פתח ביתה והחזיר להר"ר מח"ל הנ"ל מחבוריו. על כן ראינו חובה לעצמנו להשמיע בחוש קולנו ולהציב אמרים אמת, למען דעת כל ישראל השוכן לשבטיו דו"ר דו"ר ושופטיו, מה שראו עינינו ומשמשו ידינו. ובכן נגיד מישרים כי הר"ר מח"ל הנ"ל מאותו יום והלאה היתה תורתו אומנתו ולרוחה פתוח ביתו ללמוד וללמד, לשמור ולעשות, אל כל הקרב הקרב אל משכנו יחן את חינו על התורה ועל העבודה. אין צואו אלא לשון זירוז לזרז את הבאים שעריו לשקוד על דלתות בית ה' ביראה ובאהבה. ומדי יום ביומו נשמע קולו בבואו אל הקדש, בית הכנסת אשכנזים, מכבד את ה' מהונו תמידין כסדרן, בכונה נכונה ונפש נענה; ומדי שבת בשבתו דרוש דרש משה דברים טובים ונעימים, כולם יראת שמים ודרך חיים תוכחות מוסר, לא נפל דבר מכל דבריו הטוב ולא חסר, והכל ברוח נדיבה בלי כסף ובלי מחיר, ולא נהנה אפילו באצבע קטנה, כי באמונה היה עושה. ובכל ה' שנים שעברו משנת הת"ץ עד יום נסעו מכאן לעיר אמשטרדם לא היה פוצה פה ומצפצף מאותן הקולות שהוציאו עליו, לישרי להו מרייהו למי שהוציאן שלא כדין וכשורה, כי לא יוכלו כפרה, אם לא יחזרו ויודו על האמת ובדבר שפתים למכשור, ישימו העקוב למישור.

ומה גם עתה לבנו המס ימס, ונצעק חמס על הדיבה הרעה, והיה רק זועה הבין שמועה, עד נפש נגעה, שהטיחו דברים מרים, לשומען אסורים, על כמוהרר"ב הנ"ל. לא תהא שמיעה גדולה מראיה, כי עינינו ראו ולא זר, וביקרנו וחקרנו התיבה שבתוכה סוגרו והוחבאו כתבי וחבורי הר"ר מח"ל הנ"ל, שלשעבר היתה מופקדת ביד אחד המיוחד מיקירי קהלנו, הישיש ונשוא פנים כמה"ר משה יצ"ו בכמה"ר שמריה היילפרון ז"ל. והכרנו דברי אמת, כי מעת שסוגרה התיבה הנ"ל שוב לא נפתחה ולא שולח בה

יד, כאשר ג"כ נשבע על זה מעלת הישיש הנ"ל. ועדות זה כתוב על ספר ובאר על לוחות ספרי הקק"י שלנו לזכרון עולם. ומי יוכל ומי יחוש חוץ ממנו על כבוד כמהרר"ב הנ"ל, אשר כבודו עלינו זרח, והציץ ופרח, בהרביצו תורה בעירנו ח' שנים רצופות? גם היתה המשרה על שכמו לכל מילי דמתא לעזר ולהועיל, פעל והפעיל, פעולת צדיק לחיים רד עם אל ועם קדושיו נאמן. רק על זה היה דוה לבנו וקשה היתה לנו פרידתו אל המקום אשר אמר ה' שם יהיה תחנותו. ומי זה יערב את לבו, לתת מום בו? אין ספק, כי הפוגם נפגם ובמומו פוסל, והן בשפתיו כוס"ל, לא יצלח בימיו על האדמה, אם לא ישוב בתשובה שלימה.

את כל זה ראינו לעלות בכתב אמת ולהודיע אל הרבים ולפרסם, ולכרות הזלזולים ולכרסם, כל ריב לשונות. השומע ישמע ואון לא יחבל, והאמת יקבל, וישב במשכנות מבטחים ובמנוחות שאננות.

===

עו.

עדות ראשי קהלת פאדובה על־דבר תיבת־הספרים.

ב"ה.

בהיות כי מאת מעלת הרב הכולל כמהר"ר ישעיה באסן נר"ו נדרשנו אנחנו ח"מ, ראשי ומנהיגי קהלנו, להעמיד האמת על בוריה על דבר תיבה מלאה ספרים, שנאסר פתיחתה ע"י חרם כתוב עליה, אשר בבית הישיש ונשוא פנים כמ"ר משה בכמ"ר שמריה אַלפרין, אם שולח בה יד אם לאו, — מעידים אנחנו ח"מ, איך באנו אל בית הישיש הנ"ל וחקרנו באומד דעתנו את התיבה ההיא בכל צדדיה ובמילואה, ולמראה עינינו נוכל לשפוט שלא נשתלחה בה יד, אלא הרי היא כתיקונה ועל מכונה.

ועוד חקרנו גם את הישיש כמ"ר משה הנ"ל בבה"כ אשכנזים בפתיחת ארון הקדש בפני מעלת הרב ושאר בעלי תורה ג"כ ח"מ, ובפניהם ובפנינו הודה והעיד נאמנה בשבועה ובבירור דברים, בלי ערמה ובלי מרמה ובביטול מודעי ומודעי דמודעי, כי התיבה אשר שתלחה אליו מאת מעלת הרבנים כמהר"ר ישעיה באסן וכמהר"ר נחמיה כהן קודם נסעם מכאן, סגורה בשתי פותחות, סיר"א־דוריס בלע"ז, ועודה בידו, לא הושם בה עוד יד משום אדם שבעולם.

ולראיית האמת והצדק באנו על החתום, והיה זה שלום, פה פאדובה מתא, אור לי"ט טבת התצ"ה.

שבתי בכמהח"ר יצחק מריני זצ"ל משרת הקק"י
יעקב ישראל בכמהח"ר אברהם חזק זצוק"ל
ישעיה בכמ"ר יוסף רומאנין ז"ל
משה דוד בכמ"ר שמואל ואלי יצ"ו
יצחק שבתי בכ"ר יהודה רוקה

ממונים

אליקים בכמהח"ר דוד שלום ז"ל
אברהם בכח"ר מרדכי טריוים
אברהם בכמ"ר ר"ש לוריא
אברהם בכמ"ר מאיר לוצאטו
יעקב בכמ"ר משה אלפרין ז"ל

פרנסים

משה בכמ"ר יעקב טריאסטי ז"ל
מנחם טורא בכמ"ר יעקב

במותב תלתא בי דינא, כחדא הוינא, ובאנפנא חתמו הנן סהדי סהדותא דנא, ומדידענא דדא היא חתימת ידייהו אישרנוה וקיימנוה כדחזי.

שלמה דינה בכמ"ר אברהם ז"ל דיין
שמואל חי בכמוהר"ר יצחק לאמפרונטי דיין
גרשון בכמ"ר מיכאל טריוים יצ"ו דיין

===

עז.

מכתב הראשון שכתב רבינו מאמסטרדאם לרבו הר"י באסאן אחרי שעבר עליו הצרות והתלאות בפרנקפורט דמיין כאשר הבאתי בח"ר פ, כב עמוד ל, לא.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, כמוהר"ר מ"ו נר"ו.

כיתרון האור מן החשך כן יתרון הדנים לפני חכמים, ואשר במשפט יבוא ויצא לטעון לפני דיין שדן אמת לאמתו שסופו להשמע ומכריעו

לכף זכות. הנה כי כן זאת נחמתי כיום הזה, כי הנני בא ופני ארצה משתחוה להדום רגלי קדש הכ"ת, ושואל מלפניו: ישא נא עד אם דברתי דברי, לעשות משפט עבדו מקמי דליפוש חרון אף.

אנכי הרואה חובה לעצמי לפני הכ"ת, כי הנה הסתיו עבר מאז התעו אותי אלקים מבית אבי ואנכי לא יצאתי לקראת כ"ת בשתים־שלש שורות דברי שלום תלמיד לרב כדין וכהלכה. הנה ידעתי כי כן כל השומע יאמר: היאך, כמים עברו, שכח זה כל החסדים והאמת שקבל מרבו והלך לו בעמק כפויי־הטובה? בירא דשתה מיניה מיא, זו תורה וזו סברא, לא זכר וישכחהו! אמנם לא כן, אבי, לא כן אנכי עמדי ולבבי לא כן יחשוב. אם אשכח ואם אסיר מלבבי כל הימים, כי מנעורי גדלני כאב את בן ירצה. ואם פקוחות עיני כמעט, אם מיערת דבש החכמה טעמתי בקצה המטה, ואם נמלצו לחכי שלש טיפין מיינה של תורה, חמרא למאן וטיבותא בלתי להדרת כ"ת לבדו. אך ישמע נא הכ"ת את דבר עבדו, וכמשפט לרוח נדיבה ואהבת־חסד, שתכשיטין הן לו, ידע לדון לזכות ולא לחובה.

הנה אבי שבשמים גזר עלי להרחיק נדוד מבית אבי ומארץ מולדתי כיום הזה. היעלה על הדעת שלטייל יצאתי או ללכת להתהלך בארץ, ואעזוב את אשת נעורי, בת ת"ח שר וגדול בישראל כמו"ר חמי זצוק"ל ואת הבן יקיר לי אשר חנן אלקים את עבדו, או כי לדרך יום כה שמתי פעמי? הלא כי דברים בגו וטעמא רבה לבחור איש הדבר הזה. אבל מלתא דרמיא עליה דאיניש ידע איניש בנפשיה ולא יוכל לדין אדם לביתו של חברו מפני שאינו שלו, כאשר יאמר משל הקדמוני: יודע הכסיל בביתו ממה שידע החכם בבית חברו. אשר ע"כ המשא על כל איש ואישו לפקח על עסקיו כאשר נתן ה' חכמה בלבו, ועצת ה' היא תקום. הן לזאת יסרוני כליותי ויתחזק לבי באלקי לאמר: אלכא נא, אולי אמצא מנוח אשר ייטב לי ולביתי ולא ישמחו אויבי לי. ויקם אדם לרדפני, הבליליוס, והפאציפיקו יחדיו; וגם יד הרשע אשר הוכיח סופו על תחלתו, אשר יודע כ"ת מה עשה בראשונה ומה עשה באחרונה, היתה עמהם בנכליהם אשר נכלו לי חנם. צלולה היתה החבית ועכרוה.

גם זו לטובה מאת ה'! בה' אהלל דבר, באלקים אהלל דבר, והוא מסיבות מתהפך בתחבולותיו. בהדי כבשי דרחמנא לא אשאל ולא אנסה, אם חסד אשר לשבטו צדיק וישר הוא. כי ידועים האנשים לנו, אשר לא

מקנאת ה' צבאות נגעו בה, כי לא העושים לפנים משורת הדין המה וריח החסידות לא עדת בהון; אבל לבי ולבן ידעין. הן המה היו בעוכרי, עד השקיף וירא ה' משמים ויביאני אל המקום הזה, ויושע מחרב מפיהם ומיד חזק אביון. כי בכל אגרות הראשונות והשניות אשר כתבו עלי שטנה, לא נתנם אלקים להרע עמדי, ויכבדני נגד זקני עמו אשר בקהל קדש זה, יע"ה, לאהבה אותי עד למאד ולחשוב אותי כאיש חכם לב. אצבע אלקים היא אשר שם בלב כל הקהל הקדוש הזה, הקטנים עם הגדולים, לחבב אותי חבה יתירה, אשר לא עשו כן מימים רבים עם כל אורח הבא אליהם. ולא שתו את לבם ולא הטו את אזנם אל כל מעורר מדנים ומחרחר ריב, אך התחזקו ויוצו לעכבני פה עמהם. ומקום בישיבתם נתנו לי, ולא כראוי לי כי אם כרוחב טוב לבבם. וגם בידי החזיקו, לשבת בארצם אני וביתי בכ"ד, הרבו ולא המעיטו להיטיב עד מאד.

והנה אמת יהגה חכי ולכ"ת לא אכחש, ועיני כ"ת תחזינה מישרים, כי את אשר אחור נסוגותי עד היום הזה — לא במרד ולא במעל בכבוד הכ"ת עשיתי, כ"א באשר בצפיתי צפיתי לצאת מצרה לרוחה. הנה החבאתי את נפשי עד עבר זעם, ואל כל גל וגל נענעתי לו ראשי, מבלתי הראות אל הכ"ת בעידן ריתחא, כ"א בהיטיב לי ה' והניח לי מסביב כאשר עשה לי ברחמים גדולים כיום הזה. וגם כי מדי בואי פה, ת"ל, ראה ראיתי חסד אל עלי אשר הפך לי את הגלגל לטובה, — אמרתי: אכן אוחיל עוד עד גמרו של דבר לטובה ואודה לה' כי טוב, על טוב מלא, ואבוא אל כ"ת ביום טובה לחדש עבודתי לפניו ולהכין לבבי אל מצוותיו כל ימי חיי.

שאלתי ובקשתי: ידינני הכ"ת לטובה ובטוב ע"ינו יראני לבלתי התאנף, וכמקדם יטה עלי חסדו ודגלו עלי אהבה; כי בכבודו יכבדני וביקרו יהדרני, וגם כי בארץ מרחק — בספר זכרון יכתב נא בין עבדיו שמי לעבוד ולמשא. הנה שלומותי פרוסים אל הבן יקיר כמוהר"ר בנו נר"ו ואל כל בני ביתו היקרים. ותפלתי אל אל עליון: ימלא כל משאלותיו, והיה זה שלום חלק גורלו לאורך ימים ושנות חיים, אכי"ר, כנפשו הרמה וכנפש.

שותה בצמא דבריו,

משה חיים בכמ"ר יעקב חי לוצאטו יצ"ו

אמשטרדם יום ה' בשבת,

ערב חג השבועות שנת התצ"ה.

עח.

תשובה מרבינו לרבו הר״י באסאן על מה ששאל לו כי
האיך חתם על כתב כזה בפ״פ ד״מ כאשר הבאתי בח״ר
פ, כ״ב עמוד ל, לאי

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ״ו נר״ו.

אגרתו החמודה הגיעתני ותהי לי, כמים קרים על נפש עיפה, שמועה טובה מארץ מרחק, אשר לא זז מחבבני, כאב את בן ירצה וכמשפטו הטוב אשר על ברכיו גדלני, ואולם על אשר ברק תוכחתו הבריק לנגדי מתוך אהבה וחבה יתירה, אין לי אלא להשיב תשואות חן־חן, כי אין בחנפים תועלת ומכסה שנאה לא יתהלל; אבל אנשי אמת יראי אלקים על פני חטאים יוכיחו מומם. וגם עתה אילולי אשר לא ככל שאר בני האדם מעכ״ת עמדי וכראות כל המון העם לא אראהו, הנה הייתי כמחריש ומקבל תוכחתו וכאשר יעצני לבי לבראשונה. כי מה יוסיף או מה יגרע לי, במקום שיש אלף הדיברים רע עלי וחושבים עלי כרצון לבם, שיהיו ג״כ אלף ואחד? אך אשר יסרוני כליותי אעשה: להבחין בין יום ובין לילה, בין כ״ת אשר כל טובתו עלי ובין שאר בני האדם אשר לא חיישנא להו ולא מידי. זאת אשיב אל לבי, על כן אתחיל — וכ״ת ישא נא עד אם דברתי דברי.

תמיהני מאד ונוראות נפלאתי הפלא ופלא, איך לב ראשי עם הארץ כלבב אחד העם ינטה על כל תוהו, חוכא ואטלולא וכמשחקים בתינוקות. חיי ראשי, כי לא ידעתי אענה על כל הדברים האלה אשר עיני ראתה, אם לא כי משיב חכמי״ם אחור, הוא באחד ומי ישיבנו. ואמנם טרם כל אומר, כי זאת לא ידעתיה, למה יתלוננו על הדרת מעכ״ת לאמר אשר החזיק בידי או כי נטה לבבו אחרי? כי לא דימיתי מימי שיהיה לכ״ת שום צד נטיה להאמין בדבר הזה ומפיו לא יצאו מלין אלא דפסיק ותני. אין זה אלא רעיון־רוח. והויניצאנים אשר רדפוני, בספר כתבו אל כל המקום אשר הגיעה ידם הרעה עדות מבליליוס ואחרים, איך כ״ת גמר אומר אשר מצא מראה דבר שחור והשבעה לסמ׳ ושאלה היו מעשי, הלא הם כתובים על הספרים אשר שלחו לפ״פ וגם פה, גם כי, ת״ל, לא עשו מאומה. והשנית, איני יודע מה יסוד מצאו לא חכמי פראנקפורט ולא הדרת מכ״ת בכל אותו הכתב אשר עליו שרעפי כ״ת יריבו? וכי יקום איש על רעהו ויאמר לו: או כתוב וחתום שאתה ממזר, ד״מ, או אסיר ראשך מעליך —

האם יתן ראשו תחת רצונו, ולבלתי כתוב וחתום את כל הדבר אשר ירצה ימסור נפשי למיתה? כן הדבר הזה. הנה הם באים לנגדי בחרב שלופה וקשת דרוכה, רדיפות כל בני הגולה, ואומרים לי: או כתוב וחתום על זאת או נקים עליך מלחמה עד לב השמים — ואני אהיה כ"כ חסר לב ומשתטה לבלתי כתוב מה שהם רוצים? מאין לי כח לעמוד נגד עולם מלא? וכי יאמרו: מדוע לא יצילך ה'? — אף אני אשיבם: אני שלו וכל העולם שלו, ואם הוא רוצה בזה — אני מה אכפת לי? והם חשבו שכבר לכדו מבצר גדול, וגם את הנזר לקחו; וחיי ראשי, משחק אני בהם ומתפלא עליהם לאמר: איך אובדי עצות המה, כאלו לבם בל עמם. וכי אם האמת אתי — הודאתי להם תסירהו ממני? ואם לא כן היה — החזיקו בו היה מוסיף לי דבר? כבר אמרתי להם: „ראו שאני חותם על שקר, כי אני לא בדיתי דבר מלבי מעולם"; הם אמרו: „לא, כי כן תכתוב"; אז השיבותי להם: כן, אני אכתוב, ומה לי בזה? לא אוסיף ולא אגרע בזה כל מאומה ואצא מריבי לשונות, הלא טוב לי. ועתה אבי, אבי, טהור לבב ואיש אמת, אם כזבתי בענין הזה ומלבי הוצאתי דברי שקר להתפאר בם — אל ימחול לי ה'. אבל מה אומר ובעברת ה' צבאות נעתם ארץ החכמה, והתבונה סרה מבני האדם, ותכס עליהם האפלה וחשכה גדולה, כי אחרי בצעם לבם הולך.

הנה האשכנזים שלימים וכן רבים, ת"ל כי בפראנקפורט לבדו יהיו בה כשלש מאות ת"ח בני הישיבה, ולב רחב להם להבין ולהשכיל. והנה הם מבלים ימיהם בפלפוליהם המהבילים וריח חסידות אין בהם, והלואי היה די בזה. ואם יש בכל מדינת אשכנז אשר עברתי בה ובכל מדינת הולנדה אשר אני יושב בקרבה אנשים חרדים אל דבר ה' ומבקשים לדעת ליראה את ה' ולאהבה אותו ולהתחסד עם קונם, ודאי נער יכתבם. איטליא, כבר ידעה הכ"ת יותר ממני; ולעת כזאת אין משכיל דורש את אלקים, כי אם תוהו ובוהו וחשך שליטים המה בעיר, ואפילו פירושא דקרא 'מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה' לא יבינו ולא ישכילו. הלא על זה צווח ככרוכיא רשב"י ע"ה: ‚ווי לון לבני עלמא דאינון סתימי לבא אטימי עיינין, כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה, אין מנהל לה מכל בנים ילדה, צוחין ככלבים ואמרין הב הב'.

ואני פה, ת"ל, יושב בכבוד בין הספרדים, אשר המה כלם מחבבים אותי כאלו המה ילדוני. ואין זה אלא מפלאות תמים דעים, כי הספרדים

פה, מאוסים האיטליאני בעיניהם עד מאד, כאשר הגביר כ' שלמה פאנו יודע; ועם כל זה ועם כל הדבה הרעה אשר הוציאו עלי, הגביר האל ית' את חסדו עלי ויתן בלבם חבה יתירה כיום הזה, עד אשר הגיעו לשים אותי בראשי ישיבתם ה"י, ושיחתי חולין בעיניהם כדברי שלמה. והנה כל הת"ח, ת"ל, מתקבצים ובאים אלי בכל עת אשר פנאי להם, וכבר קשה להם מאד שאינני רוצה ללמד להם ח"ה. ולא משום איסור פראנקפורט אני עושה זה, כי כל המעשה ההוא אצלי כחרס הנשבר, אך כי אינני רוצה בעת הזאת ללמד לשום א' אפילו דיבור א', וע"כ אפילו דיבור קטן לא הוצאתי ואינני מוציא מפי בזה.

ומעתה ישקיט הדרת מכ"ת את רעיוניו ואל יטריד לבו הטהור לחשוב בעניני זה, כי ידעתי שלא יוכל לעמוד על בוריו וכל חכמי ישראל יחדיו לא יוכלו לברר הדבר הזה, ע"כ יותר ייטב לבלתי חשוב עוד בדבר הזה ולבלתי דבר בו. והיה אם ירצה האדון יחיד להודיע האמת — יודיעהו, ואם אין — הלא הוא יודעו, ודי בזה; ואם לא ידענוהו בעה"ז — נדעהו בעה"ב, ותו לא מידי.

הנה כל אשר יוכלו כחותי להיות לשרת להדרת מעכ"ת אם פה ואם בכל מקום אשר אהיה שם, לא אתרשל ולא ארפה, כי כאב ידעתיהו לי מעולם, וחובתי אליו לא תשכח מלבבי כל ימי חיי. אל הגביר שלמה פאנו אני פורס שלומותי, ומשיב לו חן על טוב הכנת לבבו. והנני מחבק כמהר"ר בנו נר"ו ודורש שלום כל בני ביתו היקרים, ותפלתי לאל עליון: ימלא משאלות לבבו לטובה לאורך ימים ושנות חיים, וברכות שמים מעל יבואו וישיגוהו ככל אות נפשו, אכי"ר.

שותה בצמא את דבריו,

משה חיים בכמ"ר יעקב חי לוצאטו יצ"ו

אמשטרדם יום ה' ר"ח אלול התצ"ה.

= = =

עט.

התנצלות תלמידו רבינו נגד רדיפת מתנגדי רבינו.

עיני העדה, זיוה והודה, העולים במעלות על כל שכיות החמדה שרי התעודה, העומדים על התורה ועל העבודה, אלקנא דבשמיא ליסגי להו לחדא, רב הונ"א ורב חסד"א, אכי"ר.

מתנינו מלאו חלחלה, אחזתנו חיל ורעדה, כצירי יולדה, על השמועה אשר שמענו, כי בארץ מרחקים יש מחכמי ישראל אשר חפאו דברים אשר לא כן עלינו ח"מ הצעירים תלמידי כמוהר"ר משה חיים. זאת לא זאת, שדנו אותנו כפוקרים וכפושעים בתורת האלקים ח"ו. ואילו לבוערים ולטפשים היינו נחשבים החרשנו, אחרי היותנו מכירים את עצמנו נבזים ושפלים, וכלא אנו חשובים. אך לחשוד אותנו כמסיתים וכמדיחים ולהבדילנו מאחינו בני ישראל הקדושים, בנדות אותנו בכל ערבי ראשי חדשים, ודאי אין אנו מתאפקים, הגם כי הם אריות ואנו שועלים. אשר על כן באנו במודעא הזאת להודיע ולהודע אל רבותינו מאורי הגולה, כי לא נמצא בנו תהלה, וכ"ז להיות מה' ומישראל נקיים, כי ת"ל את ה' אנו יראים, לפני ולפנים ולא למראה האנשים.

אל אלקים ה' הוא יודע וישראל הוא ידע, כי מנעורינו ועד עתה כל מאויינו וחשקנו לא היה כ"א ללכת בדרכי האלקים, כאשר ע"ז יעידו ויגידו כל המכירים. וכאשר קם כמוהר"ר משה חיים, אשר מנעוריו גדל על ברכי הת"ח ומעולם לא נמצא בו שום דופי ולא נזרקה מפיו דבר מינות ח"ו לא נגד התורה הקדושה ולא נגד רבותינו ע"ה, אדרבה היה הוא ממחזיקי התורה וביתו היה פתוח לרוחה לכל הת"ח ומדקדק במצוות היה, כאשר יעידון יגידון כל המכירים, — חשבנו למשפט כי זה הוא רצון ה' ללכת לבית מדרשו להגות בתורת האלקים.

אל אלקים ה' הוא יודע וישראל הוא ידע, אם במרד ואם במעל אל יושיענו היום הזה. וכעת שהלך מאתנו כמוהר"ר משה חיים הנ"ל, אזרנו כגבר חלשי"נו ונתחזקנו בכל יכלתנו שלא לבטל את הלימודים, לימוד הגמרא וקריאת הזוהר קדש קדשים ולא דבר אחר. ועדינו בשמים וסהדינו במרומים, כי כל מה שאנו כותבים הם דברים כנים ואמתיים ולא דברי כוזבים, כי ח"ו אין אנו מכת שקרים. והאלקים אשר עשה לנו את הנפש הזאת יודע שכל כוונותינו אינו אלא לשמור תורתו הקדושה ומצוותיה היקרים.

לכן באנו באגרתנו זאת לחלות ולחנן פני הדרת כבוד תורתם של אלו הקנאים שדנו אותנו לכף חובה, שאם נידו יתירו, ואל יחשבו אותנו כמורדים וכפושעים ח"ו, וכל מי שתורת אלקיו בקרבו, ואהבתו ית' גברה בו, ילבש בגדי קנאה ולא ישמע גנ"ות הצעירים, ומובטחים אנו בה' אלקים,

שיטו אזנם לדברינו אלה היוצאים מקירות לבנו. הוא ברחמיו ישפות שלום לנו ולכל ישראל, ויחיש בימינו פדות ההראל, אכי"ר.

כותב בשם כל החבירים, שפל אנשים, מדרס לפרשים,

הקטן יעקב חזק

פה פאדובה א"ך טוב לחדש תשרי התצ"ו.

===

פ.

מרבינו אל תלמידיו בפאדובא.

אחי ורעי אשר כנפשי, שלום.

גם השבת שעברה כתבתי אליכם אגרת אחת, אכן נשארה אחרי כן על השלחן ולא הלכה לדרכה, ע"כ הנני חוזר עליה היום.

והנה הגדתי היום לכם, אשר זיכני ה' לשוב ולשוש את מר אבי ומרת אמי ומרת אשתי ובני שיחיה ואחי ואחותי אשר הגיעו לשלום ת"ל; אחלי: תהיה ביאתם לטובה ולברכה, אמן. הן לזאת אחרתי מהשיב תשובה אל מכתבכם אשר כבדתוני בו, כי הייתי מצפה מיום ליום ביאת בני ביתי לשלום, והיא נתארכה עד הנה; אמנם יודע לכם מעתה ועד עולם כי זכרוניכם נחמה ושמחה אלי, ומכתביכם המה ישעשעו נפשי, כי לא סרה ולא תסור אהבתכם מלבי כל הימים.

הנה שמחתי מאד אשר הקרה ה' לבוא צדיק בבית מלוני, הוא הגביר ר' יצחק מאריגי הבא לדור בביתנו; כי על כן יפקח עיניו להגדיל התורה ולהאדירה, ומובטחני בו שיסייע אתכם ויתמוך בידכם לעמוד על משמרת התורה והעבודה לה' אלהינו.

אין הלום כל חדש, ואני שוקד על לימודי ת"ל, ואנשי הארץ מחבבים אותי ואת כל ביתי כמשפטם הטוב. ואתם גם אתם שקדו ושמרו, אל תרפו מעבודתכם לה', והוא בטובו ייטיב לכם ויברך אתכם ויתן לכם אחרית ותקוה כאשר לבבי מתאוה, אכי"ר.

נאם דורש שלומכם,

משה חיים בכמ"ר יעקב חי לוצאטו

אמשטרדם יום ה' י"א לחדש מרחשון,

שנת ,לתקן עולם במלכות שדי' לפ"ק.

פא.

מהרב ר' יצחק מאריני מגדולי התלמידים אל רבינו.

זבחי שלמים עלי, **ויצחק** בא מבוא העיר שם. מה טובו אהלי מעכ"ת ומשכנות כבוד אביו אחרי אשר שם לדרך פעמיו, גם מצאו חן בקריה עליזה. ששתי כעל כל הון, כי כן שמעתי גם אני. עת אכנס מבוא הבית לשקוד על דלתות בית המדרש, לא אתן שנת לעיני ולעפעפי תנומה עד אמצע מקום לה' להגות בתורתו יחד עם חברים מקשיבים. כי נשאר לנו עלית קיר בזכות **משה** זכה וזיכה את הרבים.

ה' ירומם אותו על התורה ועל העבודה עם כבוד אביו ובני ביתו על במתי ההצלחה, כאשר עם לבבי ועם לבב אחי דורשי שלומם וטובתם, אכי"ר.

יצחק מאריני

[פאדובה ס' ושנת] ,כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ'.

===

פב.

מכתב התחזקות מרבינו לתלמידיו בפאדובא.

אחי וריעי אשר כנפשי, שלום.

מכתבכם הגיעני, והעתק כתב מו"ר נר"ו; והנה פה הכתב אשר אני כותב לו על אודותכם. ואתם ידעתם כבר איזה דרך העולם היום הזה: אשר כל עושה טוב נבזה ונמאס, והולכי נתיבות עקומות ועקושות שעה משחקת להם. כי מנסה ה' את לב עבדיו ההולכים בתמים לפניו לראות, היעמדו אל מול פני המלחמה החזקה אם לא. ואשר בטוהר ידיו יוסיף אומץ לעמוד לשרת לפני ה' ולשמור את כל מצוותיו ליראה את ה' אלקיו ולאהבה אותו ולא ישוב מפני כל, מעמל נפשו יראה ישבע ויאמר האח, אך יחזק ויאמץ.

לכן, בנים, שמעו לי: אל יפול לבבכם על כל המנאצים והמחרפים, וגם הגשה למלחמה אל תגשו, כי כל קללותיהם מאפס, ותוהו נחשבו. יקללו המה — ואל עליון יברך, וכל חרם וכל נידוי וכל קללה מותר לכם, מחול לכם, שרוי לכם. וההופך לאור צלמות יהפוך לכם ולכל עמו ישראל כל קללה לברכה. ואתם חזקו ואמצו, אל תרפו ידיכם מתורת ה' ועבודתו, כי דורש לבבות ה' וכל יצר מחשבות הוא מבין, ונאמן הוא לשלם שכר טוב אל כל הבוטחים בו.

ואשר אתם דורשים לדעת את שלומנו, תדעו כי ה' אלקי ישראל אשר

לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ויביאני אל המקום הזה, הוא ברחמיו פרש חנו עלי ויתנני לרחמים לפני כל בניו היושבים בארץ הזאת ה״י. וחבה יתירה מודיעים לי הולכת ומוספת יום יום ת״ל, וגם מר אבי יצ״ו נכבד בעיניהם. ומקוה אנכי כי מאת ה׳ היתה זאת ביאתו הלום להיטיבנו ולהרבותנו, כן יאמר ה׳, אמן.

והנה כלנו שולחים לכם שלום, ומרת אשתי בפרט. שלומותי אל אלופנו הרופא נר״ו. וה׳ אלקים אלקי ישראל, אשר הוא באחד ומי ישיבנו, יהפוך לכם ולנו ולכל ישראל כל צרה לשמחה וכל יגון לששון וכל בושת לתפארה וכל אנחה לגילת עולם, וראיתם וגש לבבכם ועצמותיכם כדשא תפרחנה ונודעה יד ה׳ את עבדיו בקרוב בימינו, אכי״ר.

נאם החותם פה אמשטרדם, יום ה׳ חי לחדש מרחשון שנת ,לתקן עולם **במלכות** שדי׳, הדורש שלומכם ומצפה לטובתכם,

משה חיים בכמ״ר יעקב חי לוצאטו יצ״ו

תעשו כיסוי אל האגרת למו״ר ר״ו ותשלחוה, ואם הוא יחפוץ לראות גם המכתב הזה אשר אנכי כותב לכם תוכלו לשלוח אותו אליו, וש״ש.

===

פג.

מכתב מרבינו לרבו הר״י באסאן ובו מבקשו להשגיח על תלמידיו ולחזקם.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ״ו נר״ו.

הנה באחת השתחויתי מרחוק אל מול פני הדרת קדש מעכ״ת נר״ו, ושניתי עם מר אבי נר״ו תכף לביאתו הלום לשלום, והנני משלש כיום הזה בשמעי מאת חברי ה״י, השארית הנמצאה בפאדובה העיר תופשי התורה ושומרי משמרת עבודת ה׳, אשר זאבי ערב ארבו להם חנם אשר לא כדת. כי עתה אלה הצאן מה עשו ומה עושים כ״א לשקוד על התורה ועל העבודה, כאשר כ״ת יודע וכל יודעיהם יעידו ויגידו. הנה אני פה, ת״ל, יושב בין החכמים בשלום ובמישור, וכלם מחבבים אותי איש לא נעדר, בחסד אל עלי; ולמה עתה כל יום יגורו מלחמות על לא דבר, ולהבת לבם על דבר מה לוהט והולך? מה שאונם ומה סערם? על מה יתחרחרו וילכו, יתחרו ויסתערו? חושבני שהם עצמם לא ידעו, למה זה הבל יהבלו ויתעששו בקרבם בל ידעו מה, כי מה רוצים?

כבר ידעתי כי לב כ"ת הטהור לא יניח מלהשגיח עליהם ולהחזיק אותם בתורת ה', ואל יפריעום המתקוממים ממעשיהם הטובים. וגם אנכי כותב להם לתמוך בידם, לבל ישיתו לב אל כל מחרף ומגדף, ועיניהם ישיתו ללכת בדרך תמים לפני ה' אלקי ישראל, ומברכיהם יבורכו. ומקלליהם, אם טועים הם וכונתם לשמים, קללתם לא תבוא וחטאם יכופר; ואם רוח קנאה או גאוה מנהלם, חרבם תבוא בלבם וקללותיהם על ראשם תשובנה ועל קדקדם חמסם ירד, ושלום על ישראל.

אשוב ואשתחוה בצאתי מאת פני מעכ"ת, כאשר מר אבי יצ"ו מצוני לעשות ג"כ. ואודיעהו את טוב מצבנו ת"ל, כי גם מר אבי יצ"ו ת"ל נתקבל בכבוד גדול בין כל הגבירים וקציני הארץ, כן יאמר ה' ויתן לנו משאלות לבנו לטובה ואחריתנו ישגא מאד בעבור שמו הגדול. ולמעכ"ת ולכמהור"ר בנו נר"ו ולכל בני ביתם יתן חיים ושלום וכל ברכת טוב ככל אות נפשם, אכי"ר.

שותה בצמא דבריו,

משה חיים בכמ"ר יעקב חי לוצאטו יצ"ו

אמשטרדם יום ה' חי לחדש מרחשון,
שנת ,לתקן עולם במלכות שדי'.

הנה כ"ת אינו צריך לעצתי, אמנם אם בשל תיבת הספרים כל הסער הגדול הזה, יצוה כ"ת ויקחה אצלו וישרפנה לעיניו. וכעל גמולות כעל ישלם חימה ונקם למי שגורם לזה ולבו לא הוטהר בכונתו לשמים, וש"ר.

===

פד.

מכתב נפלא מאד מדבר בשבח רבינו מהגאון ר' חיים פאלק מלובלין ז"ל נכתב להגאון ר"י באסאן.

פה קרתא קריטא יפה נוף משוש כל הארץ דכולא בי ק"ק פארדי יע"א יום ב' י"ד כסלו תצ"ו לפ"ק שיל"ת.

אל היושב על כסא הוראה, בענוה וביראה, אין כמוהו, אם כל ישראל בכף מאזנים מכריעהו. פה מפיק מרגליות, מתרץ קושיות ואבעיות, בצרופי הזיות. ה"ה אדונגו מלכנו, זיונו והדרנו, פארנו ומגיננו, מורנו ורבנו. חכם הכולל, כש"ת מפורסם וריחו נודף למרחקים, המאור הגדול כמוהר"ר ישעיה נר"ו יזרח שמשו יאיר נס"ו, אתה ה' תשמרהו ותצילהו, ובצנה רצון תעטרהו,

ושיפיל שונאיו חנם תחתיו וילכחו עפר מתחת רגליו במהרה ויהי כן רצון א"ס, ה"ה אב"ד ור"מ ורבן של בני גולה חונה בק"ק ריגיו.

מי אנכי הקטן והשפל? יתוש קדמני, להראות מעשי אצבעות על אשר לא שאלוני. אך ברוב ענותנותו וחכמתו ויראתו קודמת תמכתי ידי להודיע לאדוננו ולמלכנו מה דקמן במעט איכות ורב כמות דרך כלל, כי בלתי אפשר לפרוט. אם אבוא לפרוט כלה היריעה, ולשליש ולרביע, לא תגיע. אך באתי לשקוד בדלתי פלטרין דאדוננו ומלכנו, שידעתי לשעבר מהני שקרים ובדוים שמבלבלים רוב עולם בכתבים, כתבים כזבים, ועכשיו ביותר. וכבר כתבתי לחכמי אשכנז לכל מקום שידי מגעת, וביחוד לפני חכמי פולניא בוועד דד' ארצות יצ"ו עמדתי והסברתי להם במרחב לשוני את קשט דבר אמת, ונתנו מקום לדברי. ואף המאור הגדול כמוהר"ר אפרים פיש, מה שאמ"ו מכיר אותו היטב בהיותו אצל אמ"ו ולאור אמ"ו נסע לכאן ק"ק הנ"ל לבית חכם הכולל, תלמיד דאמ"ו, ה"ה חכים משה חיים לוצאטו, — והעיד כמוהר"ר ראפ"פ הנ"ל מרוב גודל תורת משה חיים לוצאטו שיחי' ויאריך ימים, כמותו י"ב. ושקטה הארץ, ושוב אין פ"פ שם בפולניא כל כך. אך קצת מהם לבם נוקפם; והסבה — מאגרת של חכמי ווינציאה, כנודע קצת מזה אמ"ו. וכטפה מן הים אגרת זה שכתבו לחכם משה חאגיז, כי לפולניא כתבו אלף פעמים ככה בשקרים ובדוים.

ובאמת הנני מגלה אזנם, אוזן אוזן לג"ש, שהתחלת המעשה רע זה בא מן הבחור ר' זלמן שנסמך בווינציאה וחכמי ויניציאה לא הכריעו וכו' וכבר כתבתי לחכמי הגולה: מורנו רב זלמן מלבוב דינו שיתלוהו על קלח של כרוב; שהוא בעל זבוב, וכל המדות שמנו חכמים בפרושים ובצבועים בו נאמרו וכל מעשיו אך לכבד א"ע בקלונם של אחרים. ובאמת שאין שום אדם בפולניא שמכיר אותו, ומה שהוא חותם א"ע ,מלבוב' זה ברור וכליל שחתימתו שקר ואין לו אב ואח וקרוב שם, ולא היה שם מעולם, ובוודאי ממיוחסי דבבל הוא וד"ל. ויתר שבחו של הבחור הנ"ל שמתי בפי התורני כמוהר"ר יעקב חזק נר"ו.

בכן לא ליעץ באתי לאמ"ו, אך לזרז יצאתי: כאשר התחיל אמ"ו לברר בכתבי קנאה דבר אמת, כה יתמיד אמ"ו, ובעזרת האל שיעשה אמ"ו פירות ויסכר פי דוברי שקר ויתנו כל יראי ה' תשואות חן חן לאמ"ו ושוב לא ישמעו ולא יפנו לכתבי דחכמי ווינציאה, ויאמרו: וי"י נצ"א

ונסתלק מעגין הרע הזה, וכל הפוסל במומו פוסל. ובתם לבב הנני מודיע לאמ"ו ואמת מורה דרכו, באם היה לחכמי וויניציאה השגה או ידיעה מועטה אפילו קצת מחכמי תורת אמת היו מושכים ידיהם מלכתוב דברים כאלה, ושוב לקשוט א"ע וכו' כי דברים שבין אדם לחבירו אין יום כיפור מכפר. ולא זו בלבד שחטאו, אף זו שמחטיאים את רוב עולם. כתבתי דרך רמז בשנה שעברה לחבירי מורינו מנשה פאדובי, לע"ע אודיעו קצת ממעשיהם.

ובזה אצא כצאת עבדים עבד לפניו ורוצה, כ"ד משרתו נאמן,

חיים במהור"ר בנימין זצ"ל

מגזע זצד"ק פאלק [זל]ה"ה מלובלין

===

פה.

מכתב מהגאון ר"י באסאן להגאון ר' ברוך כהנא רפאפורט ז"ל אב"ד דק"ק פיורדא ובו מבאר באריכות דרכי השקר של מתנגדי רבינו.

אופן אחד בארץ הרב הדומה למלאך ה' צבאות, אות הוא בצבא לתלמידים שמה ישבו למשפט כסאות, נודע ביהודה ובישראל גדול שמו, ברוך הוא וברוך טעמו, הגאון הגדול והמפורסם אב"ד הישראלי החריף השנון וקשתו דרוכה, לרוץ לקראת המערכה, כמוהר"ר ברוך הכהן רפאפורט ר"מ ור"מ דק"ק פיורדא ואגפיה נר"ו לעד יאיר ויזרח כשמש ממזרח, אנס"ו.

תחלת תשמישי לפני חכמתו, לאשר נטה השמים בתבונתו, אשא כפי כי ירבה כבוד ביתו, אדרוש אל אל בעד שלומו וטובתו, עם כל החונים תחת צלו והדרתו, כי"ר.

עדי בשמים ושהדי במרומים, כי מיום שזכיתי לכתבי הדרת קדש מכתו"ר האו"רים והתומ"ים, האירו אל עבר פני, וכאור פני מלך היו בעיני, ומאז בלבי היתה שומה, דיוקנו עצמה, לפי שהכתב מוכיח, ומרחוק יריח, מה גבר בגוברין ואע"ג דלא בריא נהורין, ידענא ביה במר דציל גמרין, כי היכי דציל משחא, וממילי שמעתתא רווחא, ובשכ"ל הקדש ישר מעגל צדיק מפלס נתיב, ולכסא שופט צדק חריף יתיב, מי כמוהו חסין? דלא סמיך אסרמיסין, ולא חתום אטיוטא, ולפום ריהטא, דלא מסתגי, כהני דמדלוגי דלוגי, לא מני אשמתא, ולפום חרפייהו שבשתא, עולין במעלות, ואינן מונין סדר הבדלות, יוצאין לריב מהר, ויצביאו על מדין מבלי הזהר,

שומעין למרבה דברים, לירות במסתרים, מקבלי קבלות חוץ לתחומא, ופסק כלישנא קמא, ואגב שיטפא, נפק לאפא, ונקטי מגליא ותושליא (?), ועל דא ודאי צווחנא ככרוכיא לפני הגאון הגדול אב"ד דק"ק פ"פ נר"ו. וכדי שלא לכפול הדברים הנני שולח למכתו"ר טופס מה שכתבתי אל הגאון הנזכר, ומכאן קובלנא על הנהו רבנן דאפיקן ברננה חצוצרי שיפורי, וגרו בי גירי. ובסמכתא דלא קניא, אמרי לה דמגנייא, וזו כשגגה שיוצאת מלפני השליטים, כי האמינו מלכי ארץ אל עקלקלותם מטים, האנשים מוציאי דבת האר"ש, הנקראים בשם חכמי ויניציאה ולא שמא גרים, שאם שמותיהם נאים מעשיהם כעורים, ואי זייניהו עלייהו כאן ספרייהו וידיעה פחתייהו. ובאמת אין זו דרכי, לתת לחטוא חכי, ונועל אני את הגנויות, מפני כבוד הבריות, אבל מה אעשה והאש מבוערת לפני, והם נתנו אצבע בין שני, וכרכרתי כמה כרכורים, שלא להכנס לדברי קנטורין, כי אשתקד בראש הומיות, חזרתי באותיות, וגליתי על ידי אחר את אזנם שכל מה שהועד לפניהם חנוף יחנף, ואין לו שורש וענף, ואת אזנם לא הטו, ועל בוג"דים חוב"לים הטו, ועתה בושה וכלמה יעטו, אנשי קושט יבינו לאשורו דבר והפכו, והאמת יורה דרכו.

וכבר נראה בעליל, בכל הגליל, כי צלולה היתה החבית עד שבאו אלו הבורות נשברים, ועיכרוה במי המרים. כי האיש אשר עליו יקראו גבורים, אחר שהבאתיו במסורת הברית היה שקט על שימו"רים, ולא שופכו אסו"רים, ואעפ"כ אויב הדפו, הוא יעקב בליליוס, שתחלתו הוכיח על סופו, שקם עכשיו להיות עד חמס, וחם השמ"ש ונמס. ומצא כדמותו כצלמו, הוא ר"י פיציפיקו מקר"ין מפר"יץ, כמשל התל ובעל החריץ. ולפי שמפרסמים את החנפים, המדברים און בתרפים, אודיע טבעו של הבליליוס דלאו איהו יאה, ולאו גולתיה יאה, כי אינו אלא הבל נדף, אשר זה שלש שנים בעיר ליוורנו אחר השררה רדף, ובכח זרוע שר צבא חיל הספרדים רצה ליטול את השם ואח"כ שאל בפה כתב הרבנות. למעט בגנו"ת, זהו הכסיל המוציא דבה, ובא אחר וליב"ה, יוצא מהר חורב, זרזיר אצל עורב, איש נבוב, ר' זלמן מלבוב, אשר שבועות וחדשים נתתי לו יד ושם בביתי ובחומתי ואכל פיסות גם שנה תמימה שכן בצל דליותי, כי הושבתיו מלמד באחד הישובים, אשר תחת רשותי יושבים, ואכל ושבע ודשן, ושכב על מטות שן, בבית קרובי של שם, ועתה חלף רוח ואשם. אלו הם שני זנבות האודים, אשר

בנו תלמים ומצודים, וסבבוני בכחש, כדי שיצא הרחש, ור׳ שלמה זלמן בפרט, הדרך לנגדי ירט, והעביר קול במחנה העברים כי החזרתי לאיש הנזכר את החבורים, יוצק בפיו (של ר׳ זלמן הנ״ל) עופרת רותחת עד שיהיו מעיו נחמרים.

וידוע ליהוי למכתו״ר כי מה ששני הזדים להבאישני ספרו, ועל נקי התעוררו, לפי אשר במדינות הללו נמצא ספר בכתיבת יד חברו מהר״ר יהודה אריה ממודינא ז״ל (מ״ץ בויניציאה) קראו ,שאגת אריה׳, לישרי ליה מאריה, והגאון קדוש ה׳ מורי ורבי כהר״ר משה זכות זלה״ה היה קוראו ,קול סכל׳ לפי שכל עצמו להכחיש חכמת האמת ולדבר תועה, על כל לומדיה ראשונים ואחרונים מרוח סוערה, ועליו סומכים כל זדים וכל עושי רשעה. ומוהר״ר משה חיים לוצאטו נר״ו בקנאו קנאת ה׳ חבר ספר בלשון הקדש קראו ,מאמר הויכוח׳, אשר בו בדברים נכונים ונאמנים אבד ושבר כל טענות ספר הנזכר כמוץ אשר תדפנו רוח ואחר שחבר מאמר זה הביאו לפני, למען אראה הייטב בעיני, ואם לפרסמו יכשר, כאשר בכתב מסורת הברית עמי נתקשר. ואעפ״י שמצאתי דברי המאמר הנזכר טובים ונכוחים עכבתיו שתי שנים, כי לבי היה רואה את הנולד. אבל סוף־סוף אחר רוב הפצרות דנתי שלא הייתי יכול עוד לדחותו בקש, ושלחתי לו הרשות המבוקש. ואחר זה הסכים על ידו הגאון המנוח חמיו זלה״ה כמוהר״ר דוד פינצי, שהיה אב״ד דק״ק מנטובה; ובא אחריו ומלא את דבריו הרב הכולל, עניו כהלל, האלוף המסובל, החכם המקובל, מהר״ר אבי עד שר־שלום באזיליאה נר״ו. ואגב גררא אעתיק למעכ״ת מה שכתב לי הרב מהר״ר אבי־עד הנזכר יום ד׳ כסלו שעבר לשלום משנה זו וז״ל: „בזמן שהיית פה במנטובה כמוהר״ר משה חיים לוצאטו נר״ו, לא הזכיר לי אפילו ברמיזה מענין מגיד (מכאן נראה כי האיש משה עניו מאד) ושמעתי ממנו הרבה חידושים על דרכי האר״י ז״ל אשר הוא בקי בהם מאד. ובחברת הרב כמהר״ר יהודה מינדולה ומעלת החכם ר׳ גור פינצי קריתי תשובותיו על הארי נוהם (לר׳ יהוא״מ) ומצאנו תשובותיו באמת יקרים, וכמו כן קיצור ס׳ הכוונות שלו אין בהם נפתל ועקש. לא אוכל לדון טעם הרודפים אותו בלי פשע; ולא ראיתי שתעלה קנאה כזאת כנגד החבור הרע והמר של אר״י נוה״ם הנזכר, שאומר על הזוהר שהוא ספר מלא שקרים ושחכמת האמת כולה שוא ודבר כזב. ועל זה אמרו: ,בכבודי לא מחיתם, בכבוד

בשר ודם מחיתם', אם החאגיז מדבר דברים אשר לא כן, נקל הוא דלא סיימוה קמיה", עד כאן דבריו.

ויהי כשמוע שני האנשים הנזכרים (בליליוס וולמן) שמע החיבור הנזכר של מוהר"ר מח"ל תיכף על המחבר התנכלו, ועליו העפילו, ובלכתו לויניציאה קודם נסעו לאמשטרדם עשו אגודות אגודות, לאמר כי להדפיס חבורים פניו מועדות. ואז חכמי הישיבה כתבו לי אגרת תלונות, לאמר כי חוזר הוא על הראשוות, ואני השיבותים דבר דלאו כל כמיניה ואי אפשר ישכח יעצר, מאחר כי החיבורים סגורים בחותם צר, אבל להמתין עד תשובתי לא היה לרוחם מעצר. ויאיצו לשלוח לו שלוחים, אנשים ריקים ופוחזים וטמנו לו פחים, והוא כהוגן השיבם כי לדרכו הוא מהלך, ולא להדפיס לבו ימלך, כי אל משמעתי הוא סר, וכאשר השבע שבועה ואסר איסר. ותיכף ומיד שלחו שליחות שני מן הראשון קשה, להיות לו כנושה, וגז"ום גז"מו ראשיהם אם כתב חדש לא יעשה, יוסיף חרון אפם עליו לספות, נגדו ברוח זלעפות, ויכתבו למרחוק לכל מקום, להקיפו כברקים. ולפי שלא שת לבו אליהם, באמרו שאינו כפוף להם, ועל ימרתו צרופה, כי אין ישיבת גאוני פאדובה לישיבתם כפופה, — וישטמוהו בעלי חצים, וקשרו עליו קשר מוח"צים, וכשועלים בחרבות, כמעשה איזבל עם נבות, העידו עליו עדויות כוזבות, ועל פיהם חקקו חקקי און דברי גבוהות וישלחום בכל רחובות, ושלחו אל הר"ם חאגיז אשר דרכו בסערה וסופה, ויליף רדיפה רדיפה, ואף אם הוא חכם ככלכל ודרדע, דרך שלום לא ידע, כי תחלת ברייתו מן האו"ד וממנה הוא נזון, לשלח בשמנים רזון, ועל כל אכפו יכבד, כן נקלה כן נכבד, ולעולם משקיף בעד הקלון, ולפי גובה רוח כשלון. שבקונטרס שצירף לספר ברכת אליהו שנדפס בגבולו לועג לרש הוא ר' אהרן במוהר"ר אורי ליפמן שהדפיס ס' תפלה בזולצבאך בשנת תע"ה שלפי שכתב שם שמשה רבינו ע"ה מת בערב שבת חרה עליו אפו, וחירפו וגידפו, ומשה חאגיז לא ידע שכדברי מהר"א הנזכר כתוב ומפורש בתוספות מנחות (דף ל' ע"ט) ובראש"ש ומרדכי פ' ע"פ ובספר הר"ר דוד אבודרהם ובספר עשרה מאמרות ובבית חדש א"ח סי' רצ"ב ועיין בספר אליה זוטא שם. והנה נפל מאיגרא רמא לעמק הבכא, וככה יקרא לכל הלהוט לגנות אחרי הזבוב הלהוט אחרי המכה.

וזה אחד מן הטעמים שלא החזר מכאן תשובה בשנה שעברה אל הגאון

אב"ד דק"ק המבורגו אעפ"י שהוא לראש עטרה, והיינו טעמא לפי שעמו במכתבו הר"ם חאגיז ארח לחברה, ואני ידעתי שלא ישמע לקול מלחשים, ובסתר פנים יאשי"ם. ועוד, כי אגרת שני הרבנים הנזכרים לא היתה אלי ביחוד אלא להק"ק בכלל ואל הממונים הפרנסים, ואעפ"י שתורף האגרת כלפי דידי מדברת, הא ודאי דכל כי האי גוונא לאו אורח ארעא, שאעפ"י שהם הררי אל איני כבהמה בבקעה, ומה ענין הק"ק והפרנסים לכאן, כי עשו אותם עיקר ואותי טפל בירכתי המשכן? אין זה אלא דרך כפייה ואונסין, שחשבו לכפות עלי כגיגית כח הפרנסים. והם לא ידעו דהפרנסים בכל כי האי גוונא אינן בלאו והן, והם תלויים בי ולא אני בהם. ואפילו תימא דאנא כעבדא דניהום כריסיה לא שוי, אפילו קרחא בביתיה פרדשכא הוי. ואעפ"י שהרבנים הנזכרים כתבו דרך בקשה ועצה טובה, שאשלח את התיבה לק"ק ויניציאה או לגאון מגאוני אשכנז יר"ה, אין זו אלא גזירה, וכאילו אין אני נאמן עליה ואחר שחמש שנים היא תחת רשותי סוגרת ומסוגרת, ומעיני כל חי נעלמת ונסתרת. ומה שבאו מחמת טענה, להיותי בא בימים אין זו אלא תואנה, כי גם לי לבב לדעת מה לעשות. לכבוד אלהים הסתר דבר ולכסות, ומי יחוש חוץ ממני שלא יהיה הגדר שגדרתי נפרץ? ועוד, שת"ל יש לי בן מקומי ממלא, בחכמה וביראת חטא ממולא. ועוד, שאם האב"ד הנזכר כתב מה שכתב, מי הכניס להר"מ חאגיז לבוא אחריו ולעקצני בדברים ולומר, שלא אחכה על האיש משה החסיד הנזכר? ועוד, כי ברוב דבריו פשע לא חדל, שהשוה אותי לאותו אח"ר שמקהל הגולה נבדל, באמרו שמד' יצא ודרש בבעל זבוב אלהי עקרון, לפי שהיה לאיש הנזכר סניגרון. ומלבד שאין הדבר כן, אלא אדרבה שעם הבליליוס היה לו בענין זה קשר אמיץ, ומינה ומינה נעשה בלי"ל חמי"ץ, — הלא מה שהר"ם חאגיז פער כנגדי כל כך הוא נגע מספחת, וראוי לתוכחת. אבל זה פרי גאון זדון לבבו אשר גרפו כנחל קישון, ואין יתרון לבעל הלשון.

ובר מן כל דין אילו היתה באה לידו אגרת ממני על ענין זה — קרוב לודאי שאותה אל יד חכמי ויניציאה היה שולח, ומה הוכיח הוכח? כי כן עשה בענין מחלוקת מנטובה, שמה שכתבתי לו בסוד וסתר שלח גוף האגרת אל הצד המתנגד, כאויב בוגד. אבל הוא חשב עלי רעה אלהים השבה לטובה, שלום ושלוה, כי בראות הצד של אותו קק"י עם מי היו דנין ועל מה הם דנין, קראו את הקציגים לשלום, ות"ל נגמר הדבר בכי

טוב ושים שלום. וכאשר הרב הכולל ע"ה כמוהר"ר שמשון מורפורגו נר"ו כתב לו שמועה זו, לא השיב לו שום תשובה, מכאן מוכח שהוא שונא שלום ואינו מקשיב אלא על מי מריבה. ובזמן אותו המחלוקת הוא ור"י פאציפיקו נעשו אויבים זה לזה וכתבו זה לזה מרורות, ועתה עשו שלום ביניהם (כמואב ומדין) להלוך בסערות, ולהפוך הקערות.

והנני שולח למכתו"ר טופס מעשה בית דין שנעשה במודינא (עיר גדולה של חכמים וסופרים), אבל זה לא מצאתיו בכתובים כאשר שלחתיהו אל הגאון אב בית דין דפ"פ, וכן טופס מעשה בית דין הנעשה בפאדובה, למען יראה בעיניו השקרים והבדויות שגבו בויניציאה. אעפ"י שלא הייתי צריך לזה, שהרי התיבה סגורה בשתי מפתחות ולא נמסרה בידי אלא אחת והאחרת היא בידי איש אחר נאמן. גם ברור שר' שלמה זלמן הוא עד חמס, שתמיד כל היום כותב קיבוצים פיסולים ופועל בשמות באגורת כסף. ועוד יש לי להוסיף, שאחד מן העדים הוא הנקרא בשם ר' משה מנחם מררי עכשיו צועק מרה, לאמר כי בעדות הנזכר דברו עליו סרה, כי שמו במכתב דברים שלא אמר, ולא כתבו מה שבאמת אמר. הרי מכל צדדין ברור, שהנקראים בשם חכמי ויניציאה עשו קנוניא וקבצו פארור, ועל זה נוסדו הכתבים שבכל עבר פזרו, והשלטים הברו, וזעקת שבר יעוררו. אבל תמה אני איך רבים וגדולים, יצאו מבוהלים, לפי מה שאותם של ויניציאה משתבחים בעיר, כי יד כל גאוני אשכנז ופולין אתם כל קדיש ועיר, קנאות להעיר. וגם בשם מכתו"ר ע"ט ממהר ולכתוב בחרט ענוש, מבלתי שמוע תחלה מה בפי אעפ"י שאני חרפת אנוש. לנקוט כללא בידך: כי מה שכתבו חכמי ויניציאה שמוהר"ר מח"ל הוא עבריין על השבועה ופועל בהשבעה לס"מ לגלות רזי התורה — כבר גלוי ומפורסם שעד שקר העד, וכל שכן מה שחפאו עלי דברים אשר לא כן שאני החזרתי לו מהחיבורים הנזכרים שהוא שקר וכזב גמור. גם מה שכתבו שבלכתו לאמשטרדם הביא עמו ספר תהלים שלו להדפיס — שוא ודבר כזב, שהרי כשהייתי בפאדובה לקחתיו בידי והנה הוא טמון בתוך האהלי. גם מה שכתבו, שהמגיד אמר לו שעתיד אותו תהלים של דוד הע"ה ליבטל ולהיות שלו במקומו — לשון הרע גמור הוא. ואין אומרים ,שלא ראה את החדש יבא ויעיד', כי החיבור הנזכר הנו בידי ממש, ורשום עליו זמן שנתחבר ושהתחיל אותו יום ב' ד' לחדש סיון שנת התפ"ו ושסיימו ר"ח שבט התפ"ז;

וענין המגיד לא נתחדש לו אלא בחדש סיון התפ"ז, א"כ לא נתחבר על פי מגיד. ואזורו מוכיח עליו, כי כולו מחקים וטשטושים כדרך כל מחבר דרך טבע, שכותב ומוחק וחוזר וכותב. ואין זה אלא שהיותו באמת בקי מאד בחכמת השיר הפריז על מדותיו לחבר כעין מזמורים (וכבר הדפיס שבעה מזמורים בויניציאה בשנת תפ"ט בס 'חגוכת הארון', ואז לא ערערו עליו חכמי העיר, מחמת שעדיין לא רבו שנאתם וקנאתם) וכבר יש אחרים שעשו כמותו. היוצא מזה כי כל דברי אנשי ויניציאה דברי רמאות, ולשון שקר ובדאות. והלא אמרו ג"כ עלי שאני שלחתי לו תיבת המזמורים לאמשטרדם והיא לא זזה ממקומה, ושם נמצאת שם היא חתומה וסתומה, ונמצאו דבריהם מזוייפים מתוך מעשיהם ונרוץ גלגלם אל הבור.

הנה גליתי את ריבי, אל מכתו"ר איש כלבבי, ועליו השלכתי יהבי, לפרסומי קושטא דמלתא, לכל הנהו רבוותא, גאוני אשכנז ופולין ולהודיעם שכל מה שהוצע לפניהם מצד חכמי ויניציאה מילי דכדיבי, מילי דשיחני וכיבי. ועוד תיקר נא נפשי בעיניו, לכתוב לויניציאה דבר דבור על אפניו, ויוכיח על פניהם מומם, ואל יפק זממם, דבר אמת לאמיתו, ומה' תהי שלימה משכרתו.

ובכן נקיטנא רשותא, מריש גלותא, ושאילנא שאילתא, יצוה את ברכתא, אל בראי יקירתא, דכתב אגרתא דא, אבא וברא נשקן ידוהי ומצליין לחיי מלכא ובנוהי, נאם המכתיב וחותם פה ריגייו יום חמישי ז' לחדש טבת שנת התצ"ו ליצירה.

עבדיה קמיה מריה,

ישעיה בן הגאון כמוהר"ר ישראל חזקיה באסן זצ"ל

===

פו.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשה, מ"ו נר"ו.

אמרות קדשו ישעשעו נפשי, הנה הנם דבש לחכי ונופת לפי, כי על כן ממקור אהבתו הרמה יוצאים ונוזלים מן לובן תם לבבו הטהור, אשר כרוב גדלו הגדיל לעשות עמדי מנעורי ועד עתה, ועודנו לא ישוב מהיטיב ולא זז מחבבני.

הנה כי כן צר לי מאד על הטורח אשר הטריחו את הדרת מכ"ת אנשי

דמי"ם ומרמה, לובשי אדרת התורה אך למען כחש, והרגיזו לכ"ת ממנוחתו ובתורתו יפריעוהו. אמנם, אבי, לא פשעי ולא חטאתי, כי לולי שטנא נצח ומצאו מקום לטעות לתלות בהדרת כ"ת ובקי סריקי, באמרם כי הוא אמר והוא ענ"ה אשר מצא את המראה במסתר והשבעות הסמ' סמוך לו וככל הכזבים אשר דברו בלשונם ומכתבי עמל כתבו, — הלא יחדלו לבנות בנינם הרע, כי השתות יהרסון ואפס יסוד להשען עליו. ועתה, אדוני החכם כמלאך האלקים, האותי יוכיח במוסר אשר שתקתי ואחריש ואשר לא בחרב אצא לקראתם? כמדומה לי שלא עשיתי דבר יפה מזה מימי, אשר הנחתי למתרגזים להתעשש בקנאתם ויהי אשם ללבבם וזיקות בערו לחטאת נפשותם. אכן הדרת כ"ת יודעני מאז, כי זה הדרך אלך בה, להיות מנענע ראשי לכל גל וגל; וכל אשר ידברו עלי אנשי רשע לא חשוב הוא בעיני אפילו כקליפות השום, ולא נופל לבי עליו, כאלו לא היה. אני כבר הייתי מניח לויניציאני להקרע בחמתם ולעשות רשעת לבם, מה לי בכל פחזותם? לא יתנם ה' להרע עמדי וגם היטב אין אותם, ותובע עלבון נרדפים יתבע עלבוני מידם.

חי נפשי כי אם על דבר אמת היו מריבים עמדי ועל אשם אשר היה בי ח"ו היו מתעוררים עלי — אז היה צר לי; אך אשר ידעתי ויודע כ"ת כי בשקר נסתרו ועל כזב יתמכו, אינני חושש להם ולכל דבריהם, כאלו לא היו בעולם. איני רודף כבוד, איני מבקש גדולה, מה לי איפוא אם ידברו עלי רעה או טובה? אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי את האלקים הרועה אותי מעודי. אף כי כבר ראיתי בעיני, כי ברצות ה' ברוב חסדו וידבר שלום עלי — הנה כאשר חשבו הם להשפילני, כן הגביהני ה' ויתנני בטובו הגדול לחן ולחסד לעומת כל אשר נתאמצו להבאיש את ריחי. ועתה מה לי עמהם? לא אזכרם ולא ידון רוחי בהם, ואלקי יריב ריבי. כבר אחז"ל, יהא חלקי עם מי שחושדין אותו ואין בו'.

ועל הנהגתי פה הלא כבר אמרתי לכ"ת איך באמת ועל נכון בחרתי לעצמי (ולא ממסורת פראנקפורט, אשר כבר ידעתי דלחדודי אמר כ"ת מה שאמר ולפי שכך נאה לומר) לבלתי דבר דבר בדברי החכמה עם איש בעולם, כי הרעה גוברת בעו"ה והארץ היתה תוהו ובוהו, הן חשך והן צלמות, עד ישקיף ויראה ה' משמים. אמנם לעצמי חלילה לי מה' להניחה אפילו שעה א'; הלא זה כמשל הדגים שהשיב ר"ע לפפוס, כן לא אפרוש אני מן

החיים ח״ו, עד אגוע לא אסיר תומתי ממני.

הנה עברתי ארצות ומדינות ואנשים בהם לא מעט ראיתי ובחנתי, והנה ראיתי אשר ת״ל, לא נופל אנכי מן החכמים אשר אתנו כיום הזה להיות שקול וטרי בהלכה, כי חנני אלקים וכי יש לי גם אנכי דרך הלימוד כאחד מהם. ע״כ סדרתי לימודי כיום הזה כה כסדר הזה: שעות קבועות ללימוד הש״ס כברכת ה׳ אלקי, ולעתים מזומנים אחזור על הדינים לבלתי אשכחם ח״ו, ושאר זמני אשר אוכל — לחכמה הקדושה הוא, לחזות בנועם ה׳ ולבקר בהיכלו ליאור באור החיים, כי כל ישעי וכל חפץ. אני זו מדתי, החכמים ממני לפי שכלם יעשו איש הישר בעיניו. הרי אמרו: אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ. אמנה כי לא עת פזר העת, אלא המשכיל יבין וידום, אשר הליכות החסידות נסתמו מן הבצע, ותאות הכבוד גררה דרכי היראה וענוה צדק ודעת קדושים במתי־מעט ימצא. בימים הראשונים היו אומרים: מחצדי חקלא זעירין אינון; אך עכשיו אחשוב שנוכל לומר: מחצדי חקלא אן אינון. מה נעשה? נתקיימו דברי אוריהו, נתקיימו דברי זכריהו; והתופך לבקר צלמות יוציאנו מאפלה לאור גדול בקרוב, אכי״ר.

ואני הנני יוצא ופני ארצה משתחוה לעומת הדרת קדש מעכ״ת, וגם מר אבי יצ״ו עושה כן אשר איננו כותב לבדו לבלתי הרבות הוצאה על הדרת מעכ״ת, ותפלתי אל אל עליון: הענק יעניק את הדרת מכ״ת ואת כמוהר״ר בנו נר״ו ואת בני ביתם שלום וטובה ככל אות נפשם לאורך ימים ושנות חיים, אכי״ר. שותה בצמא את דבריו,

משה חיים בכמ״ר יעקב חי לוצאטו יצ״ו

אמשטרדם יום ב׳ כ״ה לחדש טבת שנת התצ״ו בס׳ כי לה׳ הארץ.

===

פז.

מכתב מהתלמידים מפאדובא אל רבינו.

בהתקרב חג המצות הבע״ל ראינו חובה לעצמנו להקריב לפניו פרי אמרותינו, לדעת את טוב מצבו ומצב כל בני ביתו ה״י. וכמה גדלה אנחתנו על שלא זכינו לתשובתו מאגרת שכתבנו זה ג׳ חדשים למר, לא ידענו למה ועל מה. נא במטותא מיניה, אל יעבור בבל תאחר, אחרי שחקוקה על לוח לבנו אהבתו. והגם שבע״ה מטופלים אנו בכמה טפולים, עכ״ז אין אנו משוכים ידינו מלהתעסק בלמוד ס׳ הזהר הק׳ בבית מדרשנו, שכן היא חובתנו.

ואלופנו מעלת הרופא נר"ו פורס למר שלומותיו. והגביר המאושר כ' שלמה רקח נר"ו עשה נשואין ביום פורים, להיות שנשאר אלמן מאשתו ראשונה, ורצה שמעלת אלופנו הרופא נר"ו יברך ברכת נשואין; והיה זה הפלא ופלא בעיני הכל. אין זה כ"א מיד ה' היתה זאת, וכבוד גדול עשה לו.

ולהיות שאין לנו להאריך, נצא מאתו בהתפלל אל האלהים: כלנו כאחד נזכה לבנין בית עולמים, ושם נאכל מן הזבחים ומן הפסחים.

פה פאדובה ז"ך לחדש אדר התצ"ח.

= = =

פח.

עוד מהתלמידים מפאדובא לרבינו.

ב"ה.

נהורא רבא באורייתא, ובה גלי עמיקתא ומסתרתא.

אותיותיו המחכימות המאירות לנגד עינינו הן הנה המגלות אהבתו אלינו, וכמו כן היא חקוקה על לוח לבנו אשר לא תמוש ולא תמוט כל ימי חנייו. וכמה גדלה אנחתנו על פרידתו, שבעו"ה מאז חסרנו כל, ובפרט בחכמת האמת שהיא מונחת בקרן זוית, ולמוד הזהר נעשה בכמה דוחקים, עד שלימוד הלילה א"א להתמידו כ"א עד ד' או ה' שעות לכל היותר.

ומה שהוגד למעכ"ת שהכנסנו בלמוד אנשים לא טובים, האמת היא שאינם בתכלית השלימות, הן מחמת שאינם יודעים מה ר"ל דבקות בו ית' הן מחמת שעצלים הם מחמת עצמם. אבל לא סגי בלאו הכי, כי חברנו ר' מיכאל טירני הלך לקוניאן למלמד; גרשון הלך לויניציאה; שלמה טריויס, גם כי חזר מויניציאה, אינו בא; ואלופנו מעלת הרופא נר"ו, אשר על פיו נצא ועל פיו נבוא, אינו יודע מה לעשות.

פירשנו שלומותיו למעלת הרופא הנ"ל, והוא משיב למר רוב שלומות. פי' האידרא, אם יזדמן שחברנו החשוב כמהח"ר יצחק ילך לויניציאה, ישתדל עם הגביר רקח נר"ו שיגיע לידו. וחברנו החשוב ר' שלמה דינה נר"ו מחלה פניו שישלח לו ס' סוד ה' על המילה, להיות כי זה חדשים התחיל לאמן את ידיו במצות המילה. וגם אני הכותב מבקש מאתו שיקנה לי ספר מטה דן וס' שירי כנסת הגדולה על י"ד, וישלחם אלי דרך אניה או באיזה מרצוף של סחורה ישים אותם. שמיד דמי שויים נשלם או ליד אחיו שמעון חי יצ"ו או למי שיצוה. ובכן נשים קנצי למלין בהתפלל

לאלהי השמים: יזכנו לראות בבנין ירושלים, אכי"ר.

פאדובה ועתה יגדל נא כ"ח לחדש סיון

בס' ברית מלח עולם היא התצ"ח.

ויען כי לגביר כ' שלמה רקח נר"ו נודע לו איך הגיע הח"ר יקותיאל באותם המקומות, לכן במטותא מיניה דמר יודיע לנו מה טיבו ומה אומנותו, והסיבה למה היה עד עתה נעלם ואם הוא עדיין נאמן בבריתנו.

===

פט.

מרבינו אל תלמידיו בפאדובא.

אחי ורעי, שלום רב.

הנה ה' אלהים פתח למר אבי פתח תקוה לשובב ביתו כקדם ונפילתו להקים, יאמר ה' ויצליח, אמן. ומדי בואו אצלכם, גם אני בא בדברי שלום ואמת לדבר על לבבכם ולתמוך בידכם, יאמיצכם ה'.

אחי אשר כנפשי אהבת אמת אהבתי אתכם וזכרוניכם על לוח לבבי, יודע לכם: לא הבדילני מכם המרחק ולא הסיר את לבבי הזמן מהשתוקק לכם; ואם הנחתי לעבור ימים על ימים אשר לא העירותי אתכם בדבר ידידותי, לא משכחה ולא להזניח. הן תוי, תחזקו ותאמצו והייתם לבני חיל על העבודה התמה ועל תורת אלהינו, והאהבה האמתית אשר למדנו את עצמנו במדרשנו ויראת הרוממות אשר התהלכנו בה אל תסור נא מאתכם. ודעו וראו כי אין חפץ לה' בעולמו כי אם שיכירו עבדיו את כבודו ואת גדלו ירוממו ובמסתרי רזיו יתעלסו.

הנה הפתחים הקטנים אשר נפתחו לנו בדרכי ה' למבראשונה ללכת בנתיבות סודותיו באמת, אתם אל תניחום ולא יסורו מלבכם הדברים. אך לפחות את אשר השגתם אל תאבדו, ושמחתכם בכבוד ה', לבכם יהגה אימה ועיניכם עמוקים יתורו, כי בוחר ה' ביראי שמו ודורשיו לא יעזוב. ועל לימוד הזהר תשקדו לשמור אותו ואל תניחו. חזקו והטהרו מכל מדה רעה, משנאה מכעס ומלה"ר, ומדבר שקר תרחקו עד מאד, כי יש שכר לפעולתכם ולא יבושו קוי ה'.

ואני לתמי מתהלך בין חברים אשר הכין לי ה', עוסק בתורה עמהם במחיצתם ולבי לאלהי, מיראתו לא עזבתי ובאהבתו אהלך, להתענג בכבודו תמיד ואחת שאלתיה, אותה אבקש: אל תגבר עליכם עצלה, ואם טרדות

הזמן עלו עליכם — מקומכם אל תניחו. זכרו כי עולם הזה פרוזדור ליכנס לטרקלין, הוא מבטחכם ומגמת פניכם. התגברו ותגברו, עשו והצליחו, וה' אלהי ישראל יברך חילכם לעבודתו ובמגנו יגן עליכם.

ואל האלוף הרופא נר"ו אלומות שלומות. יעלכם ה' גם עלה והייתם רק למעלה ולא תהיו למטה, אכי"ר.

כנפשכם וכנפש משתוקק לטובתכם,

משה חיים בכמ"ר יעקב חי לוצאטו

אמשטרדם, יום כ"ו אדר א' התצ"ט.

===

צ.

מכתב מארץ ישראל מרבינו לתלמידיו באמסטרדאם.

אהובי וריעי, בחורי חמד אהובים וברורים, ולהם שם בגבורים, נר"ו.

זאת אות אהבה, עדות לאשר אהבתכם על לוח לבי כתובה בעט ברזל בצפורן שמיר, אשר ע"כ לא אחדל מפרוס עליכם שלומותי גם כי מרחוק. אמנם הנה עת קציר העת, כי אין הזמן נותן לכל אלומות האגרות אשר צריך אנכי אלם; אך בזמן אחר אשר ירבה הפנאי וימעט העסק, אשתדל להאריך, ונמצאתי עתה לווה לפרוע לאחר זמן. ואתם כטוב לבכם קבלו את המועט כמרובה. והיה זה שלום חלקכם ונחלתכם לאורך ימים, אכי"ר.

אוהב טהר לב,

עכו יום א' כ"ב לחדש תמוז תק"ג. **משה חיים לוצאטו**

===

צא.

מכתב מהתלמידים מפאדובא לרבינו לארץ ישראל.

ב"ה.

חכו ממתקים וקולו מחמדים, סובר הרזים, ידיו רב לו בתלמוד ובפוסקים, ה"ה רבינו ואלופנו כמוהר"ר משה חיים נר"ו.

קם לבנו בקרבנו בשמענו שגם כי האריך טרחא — מלא ה' מאויי לבו הטהור והביאו אל ארץ הקדושה ברווחה והצלחה. מה טוב חלקו ומה נעים גורלו לעבוד את ה' בטהרה וללכת בדרך ישרה. אשרי מי שזכה לנטוע שם משכן שלו! וכבר הגיעו אלינו מכתביו הנחמדים, הערבים עלינו מפז ומפנינים ע"י הגביר המפואר כמה"ר שלמה רקח נר"ו; ושמח לבנו ויגל כבודנו כאשר

שמענו את טוב מצבו ובריאותו, כן ירבה וכן יפרוץ כל הימים.

אנו, ת"ל, בריאים אבל כל היום עמוסים, דמאן דתני מציקים לא משתבש ומאן דתני נזיקין לא משתבש; ובפרט כי ננעלו שערי רווחים. ולמוד הזהר נעשה בכמה דוחקים, אך לא כל היום, מחמת כי נתמעטו הלומדים ואין לאל ידינו להיות מגזרת השלמים. ואלופנו מעלת הרופא נר"ו פקד עלינו לדרוש בשלומו ובשלום כל בני ביתו. אחלינו יכונו נא בלשון בקשה: יודיענו איזה חידוש ותהי זאת נחמתנו, כי אהבתו חרושה על לוח לבנו.

ובכן נצא מלפני הדרת רום כת"ר בשפוך שיחנו לאלהים: נהיה מבני גאולים, וכולנו נשמח בבנין בית עולמים, אכי"ר.

הכותב בשם כל החברים,

הצעיר **יעקב חזק**

היום יום א' כ"ב למב"י תק"ד ליצירה פאדובה.

===

אחר שגמרתי סידור המכתבים בע"ה מצאתי אילו שני המכתבים והוספתים כאן.

זה המכתב חשוב מאד כי הוא יחיד במינו כי יש בו חידוש בנגלה מרבינו והוא עמוק מאד

צב.

מרבינו לרבו הר"י באסאן.

ההר הגדול ירום ונשא, פנת יקרת אבן הראשו, מ"ו נר"ו.

גלתי וששתי כמוצא שלל רב אשר נכנסו דברי באזני כ"ת וגם ערבו לו. הנה אני עתה בסיטאדילה, העיר קטנה *, להרויח לי מעט מחום הקריה בבין חציר.

ועכ"ז חדול לא אחדל להציג לפניו דבר על דיבור תוס', הוקשה לנו טרם נסעי, וגם פירשתיו כאשר אדוני רואה. כת' יומא דף כ"ג תוס' ד"ה וירושלים כו' והלא כל הרואה יעמוד עליו לאמר: איך יקשו התוס' על המקשן ,מאי פריך' ויתרצו על התרצן דבלאו הכי אצריך לשנויי? ואין לומר דעל המקשן קאי שאין כאן חילוק מקשן ותרצן, דהא אי בלאו הכי אצטריך לשנויי אין צורך לזאת הקושיא.

* סמוך לפאדובא.

ונלע"ד דכש"כ יש לדקדק אמאי לא מקשה מתחלה ,הא לא נודע מי הכהו' כתיב דדבר פשוט הרבה מאד הוא לאמרו בו עוד. וגם שעל פי הקושיא הזאת אין מקום לענין זה הכא כלל. וצ"ל, דבתחלה לא קשי למקשן זאת הקושיא אלא אח"כ נעורה לו. ועתה יהא לבאר דברי התו' כי האמת שלהעמיד דברי ר' צדוק כר"י ומה גם כההוא מ"ד דאף עזרות נתחלקו דוחק הוא, אלא שאם לא יש תירוץ אחר לא די שנתרץ כך אלא מתחלה נמי לא יקשה לנו, כיון שכבר המחלוקת קיים ועומד מיד שאנו רואים שאמר ר' צדוק כך אנו אומרים‌דכר"י ס"ל. ולכן כתבו לימא כר"י ואינן אומרים דילמא אלא לימא, המקשן גופיה לימא לגרמיה ולא יקשה כלל ולמה יעמידהו כרבנן להקשות? וי"ל דודאי כרבנן העמידו מפני שלא הוכרח לומר שהוא כר"י שהרי בלאו הכי קשי לא נודע מי הכהו כתיב אלא צ"ל דברייתא לאו דוקא אלא לפי מ"ש לאפושי בבכיה וא"כ שפיר מיתוקמא כרבנן ולא כר"י דהוא יחידאה.

והשתא צריכים אנו לפרש לפ"ז לשון הש"ס, והאמת שאינה אומרת וירושלים מביאה עגלה ערופה אלא כן שנויי, כי אין הקושיא על מ"ש על מי נביא וירושלים אינה מביאה כי אינו אלא לאפושי בבכיה אלא זה קשה כפי שיכול לומר כך אבל למה אחר כך פי' כי לאפושי בבכיה, איך יקח דבר שאינו ענין לכאן כלל? וכי חסרים לו ענינים אחרים להעירם יותר מזה, כי לא זה יעירם כיון דלא שייך הוא כלל וזה אם אנו אומרים שהוא כרבנן, וא"ת שהוא דוקא וכר"י, זה א"א לומר, דהא לא נודע מי הכהו כתיב, אלא צ"ל שהוא כרבנן והדרא קושיא לדוכתין וירושלים וכו' ומש"כ אלא לאפושי בבכיה מעיקרא הקשה כיון שירושלים אינה מביאה עגלה ערופה אלא ירבה בבכיה עגלה זה כיון דלא שייך, והשתא רק אמר אדרבא זה הוא לאפושי בבכיה שהרי מ"ש אינה מביאה מפני שלא נתחלקה לשבטים והרי הוא כמי שאומר אם יהרג במקרה רע כי העיר הזאת שהיא קדש עד שלא נתחלקה שפכתם דמים ונמצא שזה מרבה בבכיה. כן נלע"ד, ורוח מבינתו יענני, יעמידני על דבר אמת.

ושלום רב אל הבן יקיר לי כמהח"ר בנו נר"ו ואל כ"ש בני ביתו, והשתחויתי מרחוק לכ' הכהן הגדול כמוהר"ר חמיו נר"ו, ואל אלקי השמים

ימלא כל משאלותיו, אכי"ר, כנפשו הרמה וכנפש,

שותה בצמא את דבריו,

משה חיים לוצאטו

סיטאדילה יום ה' טוב לחדש מנחם התפ"ח.

===

צג.

מהרב רבי יקותיאל גורדון מווילנא להגאון רבי יהושע העשיל ז"ל האב"ד דווילנא.

בצירוף העתק דף מספר זוהר תנייגא.

מאן עייל קמי מלכא ברישא אלקפתא כו' כ"ש תפארתו כמוהר"ר יהושע העשיל נר"ו יאיר.

עתה באתי על דברי תורה מן המודיעים ולפנים בפנים שוחקות שמחה של מצוה מעי ע"כ יגילו, ולבי ישמח ואני נותן הודיה על חלקי וגורלי, חבלים נפלו לי בנעימים, שבאתי לכאן בזמן הזה ובימים ההם, ופליאה נשגבה היתה בעיני על מה עשה ה' ככה עיכובא שעיכב פעמי רגלי מלבוא בזמן זמנם זמניהם בשנים שחלפו ועברו, אך אין זה כי אם אלהים חשבה לטובה לזכני בכתרה של תורה תורת אמת המתוקה מדבש וזופת צופים.

ואכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, כי מצאתי את שאהבה נפשי בכאן אחד בחור מעם ה"ה חסידא קדישא המקובל האלהי יניק וחכים, אב בחכמה ורך בשנים, מכ"ש כמוהר"ר משה חיים לוצאטו נר"ו. וזה כי זה שנתיים שעברו שנתגלה לו מגיד א' מלאך גדול ונורא, והאיש משה עניו מאד והיה מסתיר פניו מהגיד, ואת דבר המלוכה הזאת לא הגיד אפילו לאביו ואמו רק לאיזה חברים המקשיבים לקולו ולומדים בישיבתו הרמה. והנה לא יצאתי להאריך, ומן השמים נתגלגל הדבר בסבות שונות איך שנודע לי זה הדבר. ואחר שנודע לי קבל גם לי ללמוד אתו עמו במחיצתו הקדושה ותהי לי למשיב נפש לשתות בצמא מי בורו מים שאין להם סוף, אשרי לאזנים שומעות דברי אלהים חיים, משה ידבר והאלהים יעננו בקול.

והנה עתה שאדוני מ"ו הנ"ל בהיותו בן כ"ב שנה אין דבר נעלם ממנו דבר גדול או קטן, מעשה המרכבה וחכמת הפרצוף אלף שרטוטין וגלגולי נפשות של בני אדם הדורש מאתו. וזאת העולה על כלנה, אשר זכה משה ומזכה רבים בחבורו הגדול וקדוש ונורא שמו ה,זהר' אשר הסכימו

ממרומים לבוא במחברת הקדש ספר הזוהר הנ"ל הנשמות הקדושים אשר בארץ המה: אברהם משה אליהו ורב המנונא סבא, מטט' שר הגדול מלכא משיחא ואחרים. ולכבוד של אדוני אכתוב העתק א' מספר הזוהר שעל התורה בפ' ויצא מעבר לדף.

בקיצור, זאת הזכיה לא נשמע כמוהו כענין ספר הזוהר שהוא מחבר, והכל בלשון הזוהר. וכבר חבר ס' הזוהר על קהלת, מי יוכל לספר גודל סודותיו. ובדבר זה מצאתי חן בעיני מ"ו חסידא קדישא הנ"ל שנתן לי להעתיקו ובחרם חמור שלא ליתן לשום אחר להעתיק ושלא להוציא אותם אפילו מביתי, אך תמיד תהיה אתי עמי בשבתי ובלכתי בדרך. גם עכשיו הוא מחבר שבעים תיקונים על הפסוק, ולכל היד החזקה' שבסוף התורה כמו רשב"י על בראשית, והכל עם בני הישיבה הנ"ל. וגם זה אני מעתיקו בחרם הנ"ל שלא להעתיקו עוד לאחר. אשרי לי שזכיתי לכל זה, ואלמלא לא באתי אלא לדבר זה דייני. ואף גם שהגיד לי שורש נשמתי וגלגולי ותיקוני. וחלילה לאדוני להטיל מום בקדשים לדמות לשאר דוברי כזב ותועה שקר ודיבוק חיצונים, כי ניכרים דברי אמת. אדרבא הוא הידוע את כל המעשים הנעשים תחת השמש ואשר יהיה. גם אמר לי פעם א' דבר פלא בענין שבתי צבי וכל התועים אחריו ושוה טעות גדול, ואין כאן מקומו. כי אם אמרתי אספרה נא כמו, לא ידעתי ספורות למו, ויכלה הזמן ולא כתבתי לא מינה ולא מקצתה, ובפרט שאר דברים נוראים אשר לא ניתנו לכתוב.

ובזה אצא חוצה, מחמת הקולמוס רצוצה, ואפסיק בין הפרקים ואומר שלום,

יקותיאל בהחסיד מהור"ר ליב מווילנא

יום ה' אלול דהאי שתא תפ"ט לפ"ק.

===

צד.

נוסח המאמר מספר זוהר תנייגא לרבינו משה חיים לוצאטו.

והא אליהו נביאה מהימנא אתי, פתח ואמר: רבי רבי, זכאה חולקך דכלהו רזין עלאין מתגלין לך, ולית דאתגניז מקמך. דכל תרעין סתימין מתפתחין לגבך ודאי. זכאה חולקך דאילתא לא עלת קמי מלכא מיומא דאתחרב בי מקדשא כמה דעאלת השתא בגינך, בר בזמנא אחרא בימי רשב"י בוצינא

קדישא, והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע׳ אלין רשב״י וחברוהי, אבל והמשכילים׳ תרין: חד רשב״י בוצינא קדישא, וחד אנת חסידא קדישא. לאסגאה שאר חבריא יזהירו כזהר הרקיע בתרין זהרין אלין, כל חד וחד בזהר דיליה דכלא מלה חדא, דא שירותא ודא סיומא. דרשב״י פתח תרעין בזמן דהוו סתימין, דהא עד האי זמנא חכמתא אסתימת מעלמא ולא אתגליאת אלא לחד או לתרין באתכסיא. ורשב״י פתח תרעין מאי תרעין דרקיע ודאי. מתמן נפיק זהר דילך דא דאקרי זהר הרקיע ותמן כלילן רזין עילאין בהאי נהירו עלאה, וביה עביד זוהר דיליה זוהר קדמאה, וזהר דא לא אשתלים אלא נפק מאי דנפק וביה אתנהיר עלמא עד השתא דאשלים זהר לאתגלאה, וביה אתעביד זהר דא תנינא דביה ישתלם לאתחברא לישראל ומשעתא דזהר קדמאה אשתלים סלקת שכינתא לאתחברא בבעלה. מתמן ולהלאה סדרין עלאין מסתדרין בתיקונא שלים כלא בגילויא דהאי זהר דאתגלי, וכד ישתלמון סדרין לאתקנא בתיקונא דאצטריך יתפרקון ישראל פורקנא שלים. וזוהר דא לא יתפסק מעלמא, דהא בכל יומא יתוסף ויתרבי עליה ומניה יתפרנסון כלהו ישראל, ואפילו כלהו מלאכי עילאי יתפרנסון מיניה עילא ותתא, ובשעתא דתסגי חכמתא בעלמא דכתיב כי מלאה הארץ דעה וגו׳ יהון כלהו ישראל טעמין ביה טעמא כל חד לפום חילא דיליה וכו׳ וכו׳ וכו׳ — — כגוונא דא זהר דא יהא כליל מששים רבוא נשמתין דישראל ודאי וכל חד וחד ישכח חולקיה, ואנת תהא כליל לכלהו, והכי יתחדש בכל יומא וכו׳ וכו׳ זכאה חלוקיהון דישראל בהדך בע״ד.

והא אברהם סבא חסידא אתי, פתח ואמר: רבי רבי, זכאה חולקך דעלך כתיב מקימי מעפר דל וכו׳ וכו׳ ואנת הוא דאקימת לה מעפרא בשעתא דשארת בחבורא דילך חבורא דא זהר קדישא תנינא וכו׳ וכו׳ וכלא על ידך יתעביד בחילא דהאי זהר דילך ומשיח בן יוסף איהו בצדק וכו׳ וכו׳ והמשכילים יזהירו וכו׳ רשב״י בשירותא ואנת בסיומא דתרוייכו צריכין לאתקפא וכו׳ וכו׳ זכאה חולקיכון בע״ד.

והא רעיא מהימנא אתי, פתח: רבי רבי, במלכא משיחא כתיב ונחה עליו וכו׳ וכו׳ רשב״י בשירותא ואנת בסיומא תתקפון בזהר דא, לפום חילא דאותסף לעילא. דהא בקדמיתא זהר אתעביד לפום גלותא, ולזמנא דא לפום פורקנא, וכגוונא דאתקיף זהר לעילא, הכי יתקפון זהר דילכון לתתא בג״כ יזהירו וכו׳ וכו׳.

שירים ותפלות

מ ר ב י נ ו

הג' והק' רבי **משה חיים לוצאטו** זצ"ל וי"ע

ובתוכם תפלה וט"ו שירים לליל חג הפסח עם פירוש עמוק מאד על פי סוד מרבינו המחבר, וגודל יקרת ערכם של אלו התפלות והשירים יראה הקורא בעצמו

חלק שלישי

הקדמה

הנה אם באתי להדפים כל השירים מרבינו הי' אפשר לסדר מזה ספר שלם גדול בכמות ובאיכות. אבל היות כי הרבה שירים נעשו על איזה סבה של אותו הזמן אשר לא ראיתי כ"כ תועלת להדפיסם ע"כ הדפסתי רק השירים והתפלות שיש בהם תועלת גם על להבא למי שרוצה להשתמש בהם. רק יוצא מן הכלל הדפסתי כאן שני שירים בדרך קינה והספד. אחד על הרב הקדוש המקובל האלקי רבי בנימן כהן זצ"ל חמיו של רבו הגאון האלקי רבי ישעי' באסאן זצ"ל, והשני על חותנו הגאון המקובל האלקי רבי דוד פינצי זצ"ל האב"ד דק"ק מנטובה לגודל יקרת ערכם למי שמבין בהם.

חנוכת הארון

שירים וזמירות אשר חבר ותקן הבחור ומשכיל
נבון וחכם כמהח"ר משה חיים לוצאטו נר"ו
לשיר בבית הכנסת קהל קדוש
ספרדים בפאדובה
ביום הקים
הארון
הקדש

בויניציאה
בשם ש"ם אצמי"ח (תפ"ט) קרן לדוד

נוסח דפוס הראשון של הקונטרס חנוכת הארון

זאת

הארון ארון

העדות אשר לקהל

קדושים בני ספרד יע"א

ביום הקים אותו· אשר

יסדתי אני הצעיר באלפי

משה חיים בלא"א יעקב

לוצאטו יצ"ו· ואתן ביום ההוא

להודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו·

ולהרים בתרועה ובכלי שיר להשמיע

בשמחה· לשאת ספרי התורה ולתת אותם

אל הארון בשיר ובתהלה, בתהלות אשר הכינותי·

וכל לעשות ראה נתתי לפניך הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל

שירי חנוכת הארון

בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם: אֲשֶׁר חָשַׁקְתָּ בַּאֲבוֹתֵינוּ לְאַהֲבָה אוֹתָם וַתִּבְחַר בְּזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם לִהְיוֹת לְךָ לְעַם סְגֻלָּה וְאַתָּה תִּהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים: וּבְעַבְדוּתֵנוּ לֹא עֲזַבְתָּנוּ יְיָ וַתִּתְּנֵנוּ מִחְיָה בְּתוֹךְ גּוֹיֵי הָאָרֶץ: וַתְּהִי לָנוּ לְמִקְדָּשׁ מְעַט וּלְחֻמָּלָה עַל שְׁאֵרִיתֵנוּ לְמָגֵן וּלְמִקְוֶה: עַל כֵּן גָּדַלְתָּ יְיָ עַד מְאֹד כְּכָל גְּדֻלָּתֵךְ וּגְבוּרָתֵךְ אֲשֶׁר סִפְּרוּ עַל כָּל הָאָרֶץ. כִּי אַתָּה יְיָ אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֵין זוּלָתֶךְ: וְעַתָּה יְיָ הוֹאֵל וּבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ לָךְ. כִּי דִבַּרְתָּ עַל עַמְּךָ תְּשׁוּעָה וְלָעַד דְּבָרְךָ יְיָ: לְהַזְכִּיר שִׁמְךָ עַל כָּל הַגּוֹיִם וְלַדַּעַת מַלְכוּתְךָ בְּכָל בַּנְפוֹת הָאָרֶץ וְלִשְׁמֹחַ בְּשִׂמְחָתֵךְ יְיָ אֱלֹהִים:

הקפה ראשונה

מזמור א׳. במזמור הזה יתבאר היות תהלת ה׳ נאוה לבני ישראל עם קרובו, גם כי אין מי יוכל להגידה:

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר שִׁיר: מִי יְסַפֵּר תְּהִלָּתֵךְ יְיָ. יַגִּיד חַסְדְּךָ לְדוֹר וָדוֹר: כִּי גָדַלְתָּ עַד מְאֹד אֱלֹהֵינוּ. נוֹרָא אַתָּה בְּכָל הָאָרֶץ: וַאֲנַחְנוּ עֲבָדֶיךָ יְיָ עֲשִׂיתָנוּ. נְסַפֵּר אֲמִתְּךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּמַקְהֲלוֹת נְבָרֶכְךָ. בַּזְכִּיר שִׁמְךָ לְעוֹלָם כִּי רַב הוּא. אֲשֶׁר עָלֵינוּ גַּאֲוָתֵךְ מֵעוֹלָם. תִּתְפָּאַר

בְּעַמְּךָ לְדוֹר דּוֹרִים: זֶרַע עֲבָדֶיךָ יִכּוֹן לְפָנֶיךָ. לְהַגִּיד חַסְדְּךָ
יְיָ יוֹם יוֹם:

הקפה שניה

מזמור ב׳. יבאר השגחת ה׳ על ישראל בגלותם
ותפלה שישפוט משפטינו ויגאלנו:

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר שִׁיר: אוֹהֵב יְיָ אֶת צִיּוֹן קָדְשׁוֹ.
בּוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם לְדוֹר וָדוֹר: עֵינֶיךָ אֶל אֱמוּנִים
תַּבֵּיט. וְאֶת עֲנָוִים תְּרַחֵם: שָׁפְטָה לְמִשְׁפָּטִי יְיָ אֱלֹהָי. רִיבָה
רִיבִי וְאֶשְׁמָחָה בָּךְ: אֲבָרֵךְ אֶת יְיָ חַסְדְּךָ עַד עוֹלָם. צִדְקָתְךָ
וַאֲמִתְּךָ מִי יְמַלֵּל: תַּמְשֵׁנִי מִמְּצוּלוֹת. אֶעֱלֶה אֶל אֵל. שִׂמְחַת
לִבִּי אֲזַמְּרֶךָּ: שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ. בָּרְכוּ שְׁמוֹ כָּל אַפְסֵי
אָרֶץ:

הקפה שלישית

מזמור ג׳. תאות ישראל בגלותם אל ה׳ אלהיהם:

שִׁיר מִזְמוֹר לְהַזְכִּיר: לְךָ יְיָ נִכְסְפָה נַפְשִׁי. כָּלְתָה
רוּחִי יוֹמָם וָלָיְלָה: קַדַּמְתִּי בַּנֶּשֶׁף וְאָשִׁיחָה בָּךְ.
וְעַל מִשְׁכָּבִי קִוִּיתִיךָ: אֹמַר לַיְיָ מִשְׂגַּבִּי. צוּרִי וְתוֹחַלְתִּי
לְדוֹר וָדוֹר: פְּקַחְתָּ עֵינַי וְאוֹדֶךָּ. אֲהַלֶּלְךָ אֱלֹהַי עוֹלָם וָעֶד:
הִקְשַׁבְתָּ לְרִנָּתִי יְיָ אֱלֹהָי. הַכִּינוֹתָ לִבִּי וָאֶשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
תַּעֲלֵנִי מִשַּׁחַת חַיָּי. וּבְאֹרְחוֹתֶיךָ תַּדְרִיכֵנִי: יוֹדוּךָ יְיָ כָּל

אַפְסֵי אָרֶץ. יִשְׂמַחוּ לְפָנֶיךָ כָּל מִשְׂמְחוֹת עַמִּים: מְהֻלָּל שִׁמְךָ יְיָ עַד מְאֹד. כְּבוֹדְךָ בְּקֶהַל קְדוֹשִׁים: כִּי מִי אֵל יַעֲרֹךְ לַיְיָ. וּמִי אֱלוֹהַּ זוּלָתִי אֱלֹהֵינוּ: בְּהֵיכָלְךָ פָּעָלְךָ כָּבוֹד. וֶאֱמוּנָתְךָ סְבִיבוֹתֶיךָ: יְיָ אֱלֹהִים צְבָאוֹת שׁוּב הַבֵּט מִמָּרוֹם רְאֵה. הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וּתְחַלְּצֵנִי: תָּשִׁיב נִדָּחִים לְפָנֶיךָ. וְלִנְפוּצוֹת עַמְּךָ תְּכַנֵּס: הָאֵר פָּנֶיךָ יְיָ הַשִּׁיבֵנִי. אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה בִּישׁוּעָתֶךָ:

הקפה רביעית

מזמור ד׳. תקותנו אל הגאולה, שיכריע קמינו תחתנו:

שִׁיר מִזְמוֹר לְהַזְכִּיר: אוֹדֶה יְיָ כִּי טוֹב חַסְדּוֹ. אֱמוּנָתוֹ עַד שְׁחָקִים: אֲשֶׁר עֵינָיו עַל דַּרְכֵי אִישׁ. הֲלִיכוֹת יְשָׁרִים יָכִין לָנֶצַח: דֶּרֶךְ רְשָׁעִים לַאֲבַדּוֹן. וְתִקְוַת צַדִּיקִים שִׂמְחַת עוֹלָם: אֶבְיוֹנִים מְרַחֵם יְיָ. וְנֶפֶשׁ עָנִי יְשַׂמְּחָנָה: מַשְׁפִּיל גֵּאִים יָשׁוּחוּ. מֵרָעַת לְבָבָם נָמוֹגוּ יָחַד: מַצִּיל מֵעֹשֶׁק אֶבְיוֹן. וְאֶת יְרִיבֵי עֲנָיִים יָרִיב: יְפֻדֶּה מֵחָמָס נַפְשָׁם. מֵאָוֶן וּמְרָמָה לְדוֹר וָדוֹר: וַיַּךְ צָרֵיהֶם אָחוֹר. יַכְרִיעַ קָמֵיהֶם אַל יָקוּמוּ: מַגִּיד אֶל אָדָם מַה־שֵּׁחוֹ. וַעֲמֻקוֹת יָשֵׂם אוֹר: יוֹדַע אֲשֶׁר לוֹ אַל יֵבוֹשׁ. וְלִכְלִמָּה אַל יִשְׁכּוֹן סֶלָה: יְיָ יִצְפֹּן מֵרִיב עַמִּים. זֶה יָשָׁר כָּל חוֹסֶה בּוֹ: וְיָדְעוּ כִּי הַפְלָה יְיָ חָסִיד לוֹ. וְדֶרֶךְ עֲצַבִּים נִסְתָּרָה מֵנּוּ: וַיִּרְאוּ מֵאֱלֹהִים וַיַּגִּידוּ פָּעֳלוֹ יְרַנֵּנוּ. וְאֶת מַעֲשֵׂהוּ

הִשְׂכִּילוּ: כִּי הַצִּיל עָנִי מְשַׁוֵּעַ. וְאֶבְיוֹן בְּיוֹם צַר לוֹ:
אֲשֶׁר עַד לְבַב אֱנוֹשׁ יִדְרֹשׁ. וּלְחַדְרֵי בִטְנוֹ יְבַקֵּר: רְצֵה
יְיָ וְהַצִּילֵנִי. שְׁמַע קוֹלִי כִּי קְרָאתִיךָ:

הקפה חמישית

מזמור ה׳. יבאר תיקון העולם בעבור גלולים מן הארץ
והכל יהיה לכבוד ה׳:

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר שִׁיר: הַלְלוּ עַמִּים אֶת שֵׁם
יְיָ. הַגִּידוּ בַלְאֻמִּים אֶת כְּבוֹדוֹ: תִּשְׂמַח הָאָרֶץ
וּמְלוֹאָהּ. תָּגֵל תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֶיהָ: כִּי זָכַר יְיָ אֶת עַמּוֹ. כִּי בָא
יְיָ לְשָׁפְטָה סֶלָה: בָּרְכוּ עַמִּים אֶת שֵׁם אֱלֹהֵינוּ. שָׂרִים
וּמְלָכִים בְּגִילָה יַעַבְדוּךָ:

הקפה ששית

מזמור ו׳. יבאר שמחת ישראל בגאולה:

שִׁיר מִזְמוֹר לְהַזְכִּיר. מַשְׂכִּיל שִׁיר יְדִידוֹת: יְהַלְלוּ אֶל
יְיָ כָּל אַפְסֵי אָרֶץ. יִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ כָּל הַגּוֹיִם:
הַלְלוּ עַמִּים אֶת שֵׁם יְיָ. בְּכָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: כִּי מוֹשֵׁל
עַל כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים. תֵּבֵל וּמְלוֹאָהּ בֵּדְרָךְ יַעֲמֹדוּ:
אֱלֹהִים לְעַמְּךָ מִשְׁפָּטֶיךָ. חֻקּוֹתֶיךָ צִוִּיתָנוּ: לֹא לָנֶצַח תָּרוּם
עַוְלָה. שֶׁבֶט רִשְׁעָה לֹא יַעֲמֹד: תִּצְמַח לְצִיּוֹן צִדְקָתֶךָ.

תְּשׁוּעָתְךָ לִירוּשָׁלָיִם: כִּי לֹא לְעוֹלָם קָצֶף. וְאִם חֵמָה לְדוֹר
וָדוֹר: לָשׁוּם לִשְׁפָלִים תִּפְאָרָה. וַעֲנָוִים יְנַחֵם: לְהָקִים
מֵאֶרֶץ עָנִי. וְעִם נְדִיבִים תּוֹשִׁיבֵהוּ: לְסַפֵּר בָּעַמִּים שֵׁם
יְיָ. תְּהִלָּתוֹ עַל קַצְוֵי אָרֶץ: בְּהֶאָסֵף עַמִּים יַעַבְדוּךָ תְּשׁוּאוֹת.
לְאֻמִּים בְּשִׁמְךָ יִתְהַלָּכוּ: יְנַחֲלוּ גֵאִים בָּשְׁתָּם. וּכְלִמָּה אֶל
מַלְכֵי אָרֶץ: כִּי הֲרִימוֹתָ יְמִין עַמֶּךָ. אַף עֻזְּךָ נָתַתָּ לָמוֹ:
יִירְשׁוּ עַל עָנְיָם שִׂמְחָה. וּמִשְׁגֶּה בִּרְכָתָם יִירָשׁוּ: לְמַעַן
יִשְׁמְרוּ כָל מִשְׁפָּטֶךָ יְיָ: וּמִצְוָתְךָ יִצְרוּ לְעוֹלָם וָעֶד:

הקפה שביעית

מזמור ז׳. שבח ציון וירושלים:

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר שִׁיר: אוֹהֵב יְיָ שַׁעֲרֵי צִיּוֹן
מִכָּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב: קְרִיֹת מְלֻכִים נִשְׂגָּבָה.
עִיר הָאֱלֹהִים לְדוֹר וָדוֹר: כָּל חֶפְצִי יְיָ בָּךְ. עָלַיִךְ טוּבַךְ
עוֹלָם וָעֶד: גַּם מְחֻלָּל בְּצוּרָה תִּבָּל. אֱלֹהִים יְכוֹנְנֵךְ צִיּוֹן
לָנֶצַח: יְבוֹאוּךְ בָּנַיִךְ צִיּוֹן. מְרַחֲמֵךְ אֱלֹהַי סֶלָה: יָשִׁירוּ
צַדִּיקִים בַּיְיָ. כָּל דְּרָכָיו יְהַלְלוּהוּ:

אחר כך יעמדו עם כל הספרים על הדוכן
ויאמר המבורר שבהם:

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵין כָּמוֹךָ אֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ.
הַבּוֹחֵר בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְשׁוֹמֵעַ אֶל רִנָּתָם: וּפָנִיתָ אֶל

רְצֵנוּ הַיּוֹם הַזֶּה וְשָׂמַעְתָּה אַל תְּהַלְּתֵנוּ וְאַל תְּחַנֵּתֵנוּ לְהַצְמִיחַ לְעַמְּךָ יְשׁוּעָה בְּקָרוֹב: וְעַתָּה קוּמָה יְיָ לִמְנוּחָתֶךָ. אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ: עַמְּךָ יִלְבְּשׁוּ תְּשׁוּעָה וַחֲסִידֶיךָ יִשְׂמְחוּ בַטּוֹב: אַל תָּשֵׁב פְּנֵי עַמֶּךָ זָכְרָה לְחַסְדֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

אחר כך ישאו קולם ויאמרו מזמור הללויה הללו אל בקדשו וגו׳ עד סופו, ויאמר המבורר שאו שערים. אז יפתחו הארון ויביאו הספרים לארון. ובהביאם אותם יאמרו מזמור לדוד הבו ליי בני אלים גו׳ עד סופו. ויעמדו לפני הארון, והוא פתוח, ויאמרו:

מִצִּיּוֹן מִכְלַל יֹפִי, אֱלֹהִים, הוֹפִיעָה,
וּלְקִרְיָה נֶאֱמָנָה, יְיָ, הוֹשִׁיעָה.
שַׁעֲרֵי רַחֲמֶיךָ רוֹמָה אֵל פְּתָחָה,
מֵרָחוֹק תְּקַוֻּתֵנוּ יְיָ שְׂלָחָה.
הָעִיר, יְיָ שָׁמָּה, רָפָא שְׁבָרֶיהָ,
תִּתְקַע לָהּ, בַּל תִּסַּע עוֹד, כָּל יְתֵדוֹתֶיהָ.
חֶרְפַּת עַמְּךָ חוּשָׁה מֵאֶרֶץ הָסִירָה,
עוֹד אֶת הַבְּכוֹר בֶּן הַשְּׁנוּאָה הַכִּירָה.
יִשְׂלְיוּ אוֹהֲבֶיךָ, עָלֶיךָ הִרְגּוּ,
כַּמַּיִם אַחֲרֶיךָ, כְּאֲרִיֵה יִשְׁאָגוּ.
יְגִילוּן בְּךָ סֶלָה, בְּשִׁמְךָ יָרוּמוּ,
בְּהוֹבִישְׁךָ כָּל תְּהוֹמוֹת יְכַסְּמוּ.

מֵהָרֵי בֶתֶר שׁוּבָה אֶל הַר בְּשָׂמֶיךָ,
וְתַחַת חֲרַכֵּינוּ פְּתַח דַּלְתֶיךָ.
בָּרֵךְ נָא אֶל קְהִלַּת יַעֲקֹב אָהֲבְתָּ,
חַיִּים עַד הָעוֹלָם צַו אֶל כִּסֵּא יְשֻׁבָתָּ.
צוּר אַל תְּאַחַר, קוּמָה, עֻזְךָ הוֹדִיעָה,
וּלְקִרְיָה נֶאֱמָנָה, יְיָ, הוֹשִׁיעָה.

ואחר כך יאמרו: קומה ה' למנוחתך. השיבנו ה' אליך וגו'.

קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּתְנוּ לוֹ תוֹדָה. וִיבָרְכוּ אֶת שֵׁם כְּבוֹדֶךָ וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה:

ואז יחלו המשוררים ברנה להודות:

מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת, אֵל נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ,
נוֹרָא תְהִלּוֹת סֶלָה,
תּוֹדָה לְמִי יָאֶתָה,
עוֹשֶׂה גְדוֹלוֹת עוֹד מִבַּלְעָדֶיךָ?
לָךְ נִכְסְפָה נַפְשִׁי, צוּר, אַוִּיתֶיךָ!
מִדֵּי אֲדַבֵּר בָּךְ, אַזְכִּיר בִּשְׁמֶךָ
עַל דַּל שְׂפָתַי, כָּל נַפְשִׁי בִּי סֶלָה

אֶשָּׂא לְעָמֶתֶךָ.
הֵן כָּל קְרָבַי, כָּל עַצְמוֹתַי יַחַד
אֶל נֶגְדֶּךָ יָגִילוּ.
לֹא יַחֲרִישׁ מִמֶּךָ
לִבִּי בְּקִרְבִּי, אֵל, שִׂמְחַת גִּילֵנוּ!
אָנָּא, רְצֵה מִמֶּנּוּ
וְבֶהֱי תְּהִלּוֹת סֶלָה
עַתָּה בְּיִרְאָתֶךָ
יְקָרֵב לְךָ, מַלְכִּי, קוֹל רִנָּתֵנוּ.
הוֹאֵל רְצֵה קַהֲנוּ,
וּלְעַמְּךָ פָּנֶיךָ
הָאֵר כְּמוֹ הֵאַרְתָּ;
עַם זוּ לְךָ יָצַרְתָּ,
שׁוּבָה לְבַקֵּשׁ נָא וְהוֹשַׁעְתָּנוּ.
נִשְׂמַח בְּךָ, תָּשׁוּב עוֹד תִּשְׂמַח בָּנוּ.

אחריו ימשוכו פה אחד: שיר המעלות שמחתי וגו'.
אחרי כן ישאו רנה כה כלשון הזה:

כְּנָשׂוֹא נְהָרוֹת יָמָּה
דָּכְיָם וְלֹא יֶחְדָּלוּ,

גַּם כִּי בְלִי שֵׁם שָׁמָה
יַחְדָּיו כְּלֹא נִמְשָׁלוּ —
כֵּן אִישׁ יְקַר תִּפְאֶרֶת
יָשִׁיב, וְנִרְצָה זֶבַח,
אֶל יָד בְּעֹז נֶאְדֶּרֶת,
תָּחֹן וְגַם לֹא תֵלָהּ,
אֶל פְּעָלָהּ תִּכְסֹף, תְּאַוֶּה סֶלָה.
אֵלִי, צוּרִי, אוֹן לִי וְצוּר מָעוֹז,
עַל רֹאשׁ חוּצוֹת אוֹדֶה וּבְמַקְהֵלִים:
הָבוּ לַיָי כָּל בְּנֵי אֵלִים,
הָבוּ לַיָי נָא כָּבוֹד וָעֹז!

אדון עולם וכו׳.

רָנָּה גִילָה,
גִּילַת וְרַנֵּן אֶל אֵל רַב טוּב לָנוּ,
שֶׁהֶחֱיָנוּ
שֶׁקִּיְמָנוּ,
אֶל הַזְּמַן הַזֶּה
רָצָה וְהִגִּיעָנוּ.
אַתָּה אֵל מִסְתַּתֵּר וְנִמְצָא יַחַד,

רָחוֹק וְקָרוֹב סֶלָה,
הִנֵּה מִקְדָּשׁ מְעַט הֲלֹא הִנָּךְ
גַּם פֹּה, בְּוֹאת אַדְמַת מְגוּרוֹתֵינוּ:
עוֹד נִשְׁבְּעָה פָּנֶיךָ
עַל הַר צְבִי קָדְשֵׁנוּ.
עַתָּה בְתִקְוָתֵנוּ
נָשִׁיר גְּדֻלָּתֶךָ
כִּי עוֹד וְנוֹסִיף עַל תְּשׁוּעוֹתֶיךָ.

רנה גילה וכו׳

מָלֵא אֵין בְּלָשׁוֹנִי, אֱלֹהַי מֶלֶךְ,
דָּבָר נִגְרַע מִפִּי וְלֹא אֵדָעֶה
סַפֵּר בְּשִׂפָתַי אֵת אֲשֶׁר כָּלִיתִי
אֶל זִכְרֶךָ, מַלְכֵּנוּ.
אָכֵן, בּוֹחֵן לֵבָב, הֲלֹא נֶגְדֶּךָ
כָּל תַּאֲוָתִי סֶלָה.
אֵל נָא, מִי יִתֵּן לִי וּבְשַׁעֲרֶיךָ
אוֹכַל אֵרָאֶה נָא, וְאֶשְׁפֹּךְ שָׂמָה
נַפְשִׁי וְרוּחִי יַחַד,
אֶשְׁתַּחֲוֶה, אֶכְרָעָה,

אֹכַף כָּל עַצְמוֹתַי לְעָמָתֶךָ;
אַבְנֵי צִיּוֹן, הָעִיר אֲשֶׁר אִוִּיתָ,
רָעֵב, צָמֵא אֶשַּׁק, וְעַפְרוֹתֶיהָ
כִּדְבַשׁ אֲלַחֵךְ סֶלָה.
אָזְכֶּה וְתִרְצֶה זֶבַח
מִידֵי כְּמוֹ צֶל עֶבֶד
שׁוֹאֵף תָּמִיד מֵאֵין דָּמִי אֵלֶיךָ.
הוֹאֵל וּרְצֵה נָא בִי וְאַל תִּבְזֵנִי,
הוֹאֵל וְקַח טוּב מֶנִּי
תִּשְׁעֶה אֶל רִנָּתִי, וּפִתְחִי חֶסֶד
אָנָּא תִּפְתַּח אֶל עַם סְגֻלָּתֶךָ.
אֶל יִשְׂרָאֵל, מִשְׂגָּב וְצוּר מוֹשִׁיעַ,
אַל עוֹד תֶּאֱחַר, קוּמָה,
קוּמָה וְחַיֵּץ נֶפֶשׁ,
רַבַּת צָרוֹת רָעוֹת כְּבָר שָׂבְעָה,
הָאֵר פָּנֶיךָ נָא וְנִוָּשֵׁעָה:

פתחו לי שערי צדק וגו׳.

מְסַעֲרוֹת תֵּימָן, עָנָן וְחשֶׁךְ,
מְלַהֲבוֹת צָרָה, אֵשׁ מִתְלַקַּחַת,

מִזַּלְעֲפוֹת רָעָה, מְשׁוֹאַת אָוֶן —
יִבְקַע כְּשַׁחַר אוֹר בֹּל יָבֹא סֶלָה,
כַּטַּל לְיִשְׂרָאֵל, כַּגֶּשֶׁם לָנוּ,
כְּשֶׁבֶר יְדֵי עַוְלָה אִם כָּלָה זָעַם.
עוֹדִי שְׁלִישִׁיָּה אֶהְיֶה בָאָרֶץ,
תְּשִׁית לְרַגְלַי סֶלָה
אִישׁ צַר וְאוֹיֵב עַל אֶרֶץ רַבָּתִי,
כִּי עוֹד וְהִתְוַדַּע שׁוֹמֵר אֶל כֶּרֶם,
רוֹעֶה לְצֹאן יָדוֹ יָגִילוּ יָחַד.
אֵל מִלְּחֲמוֹת עָזִי, עוּרָה נָא, עוּרָה,
לְמִשְׁיחֲךָ כָּבוֹד, תִּפְאֶרֶת הָבָה.
נָשִׁיר לְךָ עָזֶךָ,
נָשׁוּב נְרַנֵּן לַבֹּקֶר חַסְדֶּךָ.
תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה
לַיָּיָ מָגִנֵּנוּ,
כָּבוֹד וְתִפְאָרָה
אֶל אֵל קָדוֹשׁ מַלְכֵּנוּ:

ואומר: יהי ה׳ אלהינו עמנו — עלינו — ברוך אלהינו שבראנו
וקדיש תתקבל

לשבח ולתהלת מעלת המחבר. אני הוא הצעיר המדבר:

לא שירי עגבים זמירותיך,
המתעים פתאים בדרכי הבל,
לא תפרט לכלות זמן הנבל,
לא ניב חל, ידידי, בשירותיך.

שירך הוא מזקק בחכמתך
ואלהים ישמח, ויסיר חבל
מלב העתידים לעורר אבל —
יען רק ישורר פאר צורך.

כן היום, חנכת ארון דתנו,
תסב הלבבות אלי שמים
בנעימות לשונך דבש נוטפת.

הוחיל אל אלהים, אשר תודנו
עוד בשיר בחוצות ירושלים,
הוא היום אשר נפשך נכספת.

בכ"י שנמצא זה המזמור כתוב זה הנוסח

שיר מזמור

להרב המופלא בוציבא דנהורא כמוהר"ר
משה חיים לוצאטו וצ"ל
הפאדובאני

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר שִׁיר: צְרוּפָה אִמְרָתְךָ אֱלֹהֵינוּ.
עַל־כֵּן אֲהֵבַתָּה נַפְשִׁי: רְחָבָה הִיא מִמֶּרְחָבִים. וַעֲמֻקָּה
מִי יֵדָעֶנָּה: תֵּתֵן לִפְתָאִים עָרְמָה. תְּמִימָה הִיא וּמְשִׁיבַת־
נָפֶשׁ: כִּי יְשָׁרִים כָּל־מִשְׁפָּטֶיהָ. וְחִקּוֹתֶיהָ כָּל־מוּם אֵין־
בָּהֶן: מִימִינְךָ נִתְּנָה לָנוּ. מִשְׁמֵי קָדְשְׁךָ בֵּין־עֲרָפֶל:
מַרְפֵּא בְשָׂרִים הֵן־הִיא. וּמַעְיְנוֹתֶיהָ לֹא נִכְזָבוּ: אֱלֹהִים
חֲקַרְתָּהּ וַתֵּדָע. הֲכִינוֹתָ אוֹתָהּ וַתְּסַפְּרֶנָּה: כִּי־אַתָּה רָאִיתָ
דַּרְכָּהּ. וַתִּתְּנָהּ מוֹרָשָׁה לַעֲדָתֶךָ: לַמְּדֵנִי יְיָ אָרְחוֹתֶיהָ.
נְחֵנִי בָהּ וְלֹא־אֶכָּשֵׁל: כִּי־אַתָּה יְיָ בָּחַנְתָּ לִבִּי. תָּבִין
יַחְדָּיו כָּל־שַׂרְעַפָּי: אֲשֶׁר עָלֶיהָ תַּאֲוָתִי לְעוֹלָם. בְּאַהֲבָתָהּ
אֲהַלֵּךְ סֶלָה: אַל־תָּסִיר נִפְלְאוֹתֶיהָ מִמֶּנִּי. אַל תִּמְנַע מִפִּי
טוּבָהּ לָנֶצַח: הֲבִינֵנִי מִצְוֹתֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי. וּבְאֹרְחוֹתֶיךָ אָשִׂיחָה
סֶלָה: אָגוּרָה בְאָהֳלֶךָ לָעַד. אֲרַנְּנָה שִׁמְךָ לְדֹר וָדֹר: כִּי
אֵל נוֹתֵן תְּבוּנוֹת אָתָּה. דֵּעָה וְהַשְׂכֵּל מֵאִתְּךָ סֶלָה: הוֹרֵנִי
יְיָ דְּרָכֶיךָ. בַּאֲמִתְּךָ תָּכִין רַגְלָי: הוֹשִׁיעֵנִי וְאִוָּשֵׁעַ. וְאֶשְׁעֶה
בְחָקֶךָ תָּמִיד: אֲשֶׁר שָׁשׁוֹן לִבִּי פִּקּוּדֶיךָ. עֵדוֹתֶיךָ שִׁעֲשָׁעְתִּי:
אֶנְחַל סוֹדֶךָ וְאֶתְנֶחָם. וּבְמִצְוֹתֶיךָ אֶשְׂמַח סֶלָה: קָרְבֵנִי יְיָ
בְּחַסְדֶּךָ. אַל־תַּעַזְבֵנִי עַד מְאֹד: בִּדְבָרְךָ חַיֵּנִי נֶצַח. וּבְחַסְדְּךָ
יָגֵל לִבִּי:

תפלה לומר על קברי צדיקים

מרבינו משה חיים לוצאטו זי"ע

אַדִּיר בְּסַנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה יַחַד תִּפְאֶרֶת צְבָאוֹתֵינוּ
קָדוֹשׁ רַחֵם עַל שׁוֹכְבִים טַכְסִיסֵי נוֹרְאוֹתֶיךָ
נוֹרָאִים גִּבּוֹרִים דּוֹרְשִׁים יַחַד כֶּתֶר שָׁלוֹם
בְּמְרוֹם טְהוֹרִים רָמִים צַוֵּה תְּהִלּוֹת גְּבוּרָתֶךָ
חֵי קָדוֹשׁ בָּרוּךְ טָהוֹר נֶהְדָּר עֲרָבוֹת
יְיָ גֵּאוּת לָבֵשׁ פְּאַת זֵבֶד קְדוּמִים
שָׁם קָדוֹשׁ וְטָהוֹר צוֹפֶה יוֹרִישׁ תְּמִימִים.

א

בִּזְכוּתְכֶם יַצִּילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִיֵּצֶר הָרָע הַשּׁוֹלֵט עַל רְמַ"ח אֲבָרֵינוּ וּמִיָּד כָּל מְבַקְשֵׁי רָעָתֵנוּ. בִּזְכוּתְכֶם יְסַלֵּק חֲרוֹן אַפּוֹ מֵעָלֵינוּ וְיִתְנַהֵג עִמָּנוּ בְּמִדַּת הַחֶסֶד וְהָרַחֲמִים, וִיבַטֵּל מֵעָלֵינוּ וּמֵעַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּל גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת וְרָעוֹת, וְיִכָּנֵס לָנוּ לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, וְיִכְתְּבֵנוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים, בְּסֵפֶר פַּרְנָסָה וְכַלְכָּלָה, בְּסֵפֶר מְחִילָה וּסְלִיחָה וְכַפָּרָה:

אַשְׁרֵיכֶם הַחֲסִידִים, אַשְׁרֵיכֶם הַצַּדִּיקִים, אַשְׁרֵיכֶם הַתְּמִימִים, אַשְׁרֵיכֶם הַיְשָׁרִים, אַשְׁרֵיכֶם שֶׁעֲסַקְתֶּם בַּתּוֹרָה יוֹמָם וָלָיְלָה. אַשְׁרֵיכֶם מַשְׂכִּילֵי עָם, אַשְׁרֵיכֶם מַצְדִּיקֵי אֶת

הָרַבִּים, אַשְׁרֵיכֶם עֲמֵלֵי עָם. מַה־צָּפוּן לָכֶם, מַה־טָּמוּן לָכֶם? אֵין הָעַיִן יְכוֹלָה לִרְאוֹת וְלֹא אֹזֶן יְכוֹלָה לִשְׁמֹעַ, כְּדִכְתִיב: מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ, דָּבָר סָתוּם וְחָתוּם מִן הָעַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: עַיִן לֹא רָאָתָה וכו' יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה־לוֹ. זֶכֶר צַדִּיקִים וַחֲסִידִים וּתְמִימִים לִבְרָכָה, זֵכֶר מָרָנָן וְרַבָּנָן לִבְרָכָה וְלִתְחִיָּה, לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ, וְגִילוּ צַדִּיקִים וְהַרְנִינוּ כָּל יִשְׁרֵי־לֵב. רַנְנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ, לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה. אָמַר ר' אֶלְעָזָר: עֲתִידִים צַדִּיקִים שֶׁיֹּאמְרוּ לִפְנֵיהֶם קָדוֹשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ כָּל־הַכָּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלָיִם, וְיִשְׂמְחוּ כָּל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ, וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ וְיַעֲלְצוּ בְךָ אוֹהֲבֵי שְׁמֶךָ, כִּי אַתָּה תְּבָרֵךְ צַדִּיק ה' כַּצִּנָּה רָצוֹן תַּעְטְרֶנּוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אַשְׁרֵי מִי שֶׁעָמַל בַּתּוֹרָה וְעוֹשֶׂה נַחַת־רוּחַ לְיוֹצְרוֹ, גָּדַל בְּשֵׁם טוֹב וְנִפְטַר בְּשֵׁם טוֹב, וְעָלָיו אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחָכְמָתוֹ:

טוֹב שֵׁם מִשֶּׁמֶן טוֹב, וְיוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ:

ב

בזמן מלחמה יוסיף ויאמר:

לעת הזאת אשר אנחנו בצרה גדולה וסכנה עצומה, מקול תרועת מלחמה אשר באזנינו אנחנו שומעים, ועינינו רואות קבוצי גיסות וכלי מלחמה נאספים בגלילות האלה מערכה לקראת מערכה:

יָבוֹא שָׁלוֹם, תָּנוּחוּ עַל מִשְׁכַּבְכֶם וְגַם אַתֶּם תֵּעוֹרוּ מִתַּרְדֵּמַתְכֶם וְכָמוֹנוּ וְעִמָּנוּ תַּרְבּוּ תְּפִלָּה בַּעֲדֵנוּ. הַעֲתִירוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ, כִּי לְמַעַן רַחֲמָיו הָרַבִּים וַחֲסָדָיו הַגְּדוֹלִים

וּלְמַעַן זְכוּת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים וּזְכוּת כָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁעָשׂוּ רְצוֹנוֹ, יָחוּס וְיַחְמֹל, יְרַחֵם וְיָגֵן עָלֵינוּ, נָשֵׁינוּ, טַפֵּנוּ וְעוֹלָלֵינוּ, וְעַל יֶתֶר פְּלֵיטַת רְכוּשֵׁנוּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָבַז וְלִמְשִׁסָּה, וְיַצִּילֵנוּ מֵהֶרֶג וּמִבְּזָה וּמִכָּל נֶזֶק צָרָה וְצוּקָה, וְאַל יַעֲלֵם אָזְנוֹ מִשְׁמֹעַ תְּפִלָּתֵנוּ וְתַחֲנוּנֵינוּ אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ שׁוֹפְכִים לְפָנָיו מִקֵּירוֹת לִבֵּנוּ. לְמַעַן רַחֲמָיו יָחִישׁ מִפְלָט לָנוּ, אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ, וְאַל יִשְׁכַּח בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ כַּאֲשֶׁר הִבְטִיחָנוּ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדּוֹ: וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם לֹא־מְאַסְתִּים וְלֹא־גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיהֶם. וּכְתִיב: וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ. לָכֵן גַּם אֲנַחְנוּ עֵינֵינוּ וְלִבֵּנוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ, וּבְצוֹם וּבְכִי וּבְצַעֲקָה, בְּדִמָּעוֹת עַל לְחָיֵינוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמִתְוַדִּים עַל חַטֹּאתֵינוּ, וּמְבַקְשִׁים מְחִילָה, סְלִיחָה וְכַפָּרָה עֲלֵיהֶם, וְעֵזֶר וְהַצָּלָה לָנוּ כַּיּוֹם הַזֶּה. וְקַיֵּם לָנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב: קוּמָה עֶזְרָתָה לָנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ:

ג

אָנָּא יְיָ הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא שׁוֹמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאוֹהֲבָיו וּלְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו, חָטָאנוּ וְעָוִינוּ, פָּשַׁעְנוּ וּמָרַדְנוּ וְסַרְנוּ מִמִּצְוֹתֶיךָ וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ הַטּוֹבִים וְלֹא שָׁוָה לָנוּ. לְךָ יְיָ הַצְּדָקָה וְלָנוּ בֹּשֶׁת הַפָּנִים כַּיּוֹם הַזֶּה, לְגָלוּת

יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל הַקְּרוֹבִים וְהָרְחוֹקִים בְּכָל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתָּם שָׁם בְּמַעֲלָם אֲשֶׁר מָעֲלוּ בְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. לָנוּ בּשֶׁת הַפָּנִים, לְזִקְנֵינוּ, שׁוֹפְטֵינוּ, חֲכָמֵינוּ וּמַנְהִיגֵי דוֹרֵנוּ וּלְכָל עַם־הָאָרֶץ, כִּי כָלְנוּ כַּצֹּאן תָּעִינוּ, אִישׁ לְדַרְכּוֹ פָּנִינוּ, לְהַבְלֵי הָעוֹלָם, לְבִלְתִּי פְּנוֹת וּלְבִלְתִּי שְׁמֹעַ לְדִבְרֵי תוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכָּתוּב בָּהּ, וּלְבִלְתִּי עֲסֹק בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ — עַל כֵּן בָּאָה עָלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת. לַייָ אֱלֹהֵינוּ הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת, כִּי מָרַדְנוּ בּוֹ:

ד

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא יִעַכֵּב כָּל חֵטְא וְעָוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ. וְעַתָּה, ה׳ אֱלֹהֵינוּ, הַבֵּט־נָא וּרְאֵה אֶת עָנְיֵנוּ, כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ, נָשֵׁינוּ וּבָנֵינוּ, טַפֵּנוּ וְעוֹלָלֵינוּ. הַרְבֵּה נָא חַסְדְּךָ עִמָּנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִמַּכַּת חֶרֶב וְהֶרֶג ב״מ, וּבְזָה וְשִׁבְיָה, וּמִכָּל נֶזֶק וְצָרָה. וְחוּס וַחֲמֹל עָלֵינוּ וְעַל עוֹלָלֵינוּ וְעַל טַפֵּנוּ, וְהָסֵר בּוּשָׁה וּכְלִמָּה מֵעָלֵינוּ. לְמַעַנְךָ עֲשֵׂה, ה׳ אֱלֹהֵינוּ, וְאַל תְּאַחַר. לְמַעַן קְדֻשַּׁת שִׁמְךָ הַגָּדוֹל שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ, אַל תַּנִּיחֵנוּ וְאַל תַּזְנִיחֵנוּ וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ, כִּי צַר לָנוּ, מַהֵר עֲנֵנוּ. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ, ה׳ צוּרִי וְגוֹאֲלִי:

ה

תפלה אחרת על הקבר

רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים, מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, תִּמְחֹל וְתִסְלַח עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי וּתְכַפֵּר לִי עַל כָּל פְּשָׁעַי. וּבְרָא לִי לֵב

טָהוֹר וָטוֹב, וְתֵן בְּלִבִּי אַהֲבָתְךָ וְיִרְאָתְךָ, וְכֹף אֶת יִצְרִי לְהִשְׁתַּעְבֵּד־לָךְ, וְהַכְנַע עָרְפִּי לָשׁוּב אֵלֶיךָ. וְתַצִּילֵנִי מֵעֲבֵרוֹת וּמֵהֲרְהוּרִים רָעִים, וְתַגְבֵּר לִי יֵצֶר הַטּוֹב עַל יֵצֶר הָרָע. וּפְתַח לִבִּי לְתוֹרָתֶךָ, וְדַבֵּק לִבִּי לַעֲסֹק בָּהּ. וְאֶהְיֶה בְיוֹם מִיתָתִי כְיוֹם לֵדָתִי, שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בִי שׁוּם חֵטְא וְעָוֹן. וְתֵן בְּלִבִּי כֹּחַ לִשְׁמֹר פִּקּוּדֶיךָ, וּתְזַכֵּנִי לִרְאוֹת בְּבִיאַת הַגּוֹאֵל. (וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים בְּזֶה יוֹם הַדִּין הע״ל, וְחַדֵּשׁ עָלַי שָׁנָה טוֹבָה). וּשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדַי, וְתִקְצוֹב מְזוֹנוֹתַי וּפַרְנָסָתִי, וּתְפַרְנְסֵנִי עִם כָּל בְּנֵי בֵיתִי וְכָל הַסּוֹמְכִים עָלַי וְעַל שֻׁלְחָנִי פְּנִימִי, וּמָזוֹן — לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ בְּכָבוֹד וְלֹא בְּבִזּוּי, בְּנַחַת וְלֹא בְצַעַר, בְּשַׁלְוָה וְהַשְׁקֵט וְלֹא בְיָגוֹן וַאֲנָחָה, בְּרֶוַח וְהַצְלָחָה וְלֹא בְהֶפְסֵד. וְיִהְיוּ יָדְךָ מְסוּרִים וּמְתוּקִים, וְלֹא יִהְיוּ בְיַד בְּנֵי אָדָם, שֶׁהֵם מָרִים וְקָשִׁים כַּלַּעֲנָה וּבוּשֶׁת פָּנִים מַכְלִימִים. וּזְקֹף קַרְנִי, וְהַגְבֵּהַ מַזָּלִי וּתְנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאַי, בִּזְכוּת הָאָבוֹת הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּהֶם וְיִחַדְתָּ שִׁמְךָ עֲלֵיהֶם, וּבִזְכוּת הַצַּדִּיק הַזֶּה הַקָּבוּר כָּאן (פְּלוֹנִי), וּבִזְכוּת כָּל הַצַּדִּיקִים הַשּׁוֹכְבִים בַּחֲצַר־מָוֶת הַזֶּה, וּבִזְכוּת כָּל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים שֶׁעָשׂוּ רְצוֹנְךָ וְהָלְכוּ לְפָנֶיךָ בְּתֹם לְבָבָם וּבְיֹשֶׁר מַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים יָגֵנּוּ וְיָלִיצוּ בַעֲדִי, שֶׁתִּשְׁמַע תְּפִלָּתִי וְתַעֲנֶה עֲתִרְתִּי וְתַעֲשֶׂה בַקָּשָׁתִי וּתְמַלֵּא כָל מִשְׁאֲלוֹתַי לְטוֹבָה, וְאַל תְּשִׁיבֵנִי רֵיקָם מִלְּפָנֶיךָ. אָמֵן, כֵּן יְהִי רָצוֹן:

ו

אחרת על הקבר

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּתֶּן־לָנוּ לֵב טוֹב, חֵלֶק טוֹב, יֵצֶר טוֹב, חָבֵר טוֹב, שֵׁם טוֹב, עַיִן טוֹבָה, נֶפֶשׁ טוֹבָה וּשְׁפָלָה וְרוּחַ נְמוּכָה, וְאַל יִתְחַלֵּל שִׁמְךָ בָּנוּ, וְאַל תְּשִׁימֵנוּ שִׂיחָה בְּפִי הַבְּרִיּוֹת, וְלֹא תִהְיֶה אַחֲרִיתֵנוּ לְהַכְרִית וְתִקְוֹתֵינוּ לְמַפַּח נֶפֶשׁ. וְאַל תַּצְרִיכֵנוּ לִידֵי מַתְּנַת בָּשָׂר וָדָם, וְאַל תְּמַסֵּר מְזוֹנוֹתֵינוּ בִּידֵי בָּשָׂר וָדָם שֶׁמַּתְּנָתָם מְעוּטָה וְחֶרְפָּתָם מְרֻבָּה. וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לַעֲשׂוֹת שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ מֵאֲבוֹתֵינוּ לָעוֹלָם הַבָּא:

ז

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתִּשְׁבֹּר וְתַשְׁבִּית עֻלּוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרָע מִלִּבֵּנוּ, שֶׁכָּךְ בְּרָאתָנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ, וְאָנוּ חַפְּצִים — וּמִי מְעַכֵּב ? הַשְּׂאוֹר שֶׁבָּעִסָּה. גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ, שֶׁאֵין בָּנוּ כֹּחַ לַעֲמֹד בּוֹ, אֶלָּא יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתַּשְׁבִּיתֶהוּ מֵעָלֵינוּ וְתַכְנִיעֶהוּ, וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כִּרְצוֹנֵנוּ בְּלֵבָב שָׁלֵם. וְתַשְׁכֵּן בְּפוּרְיֵנוּ אַהֲבָה, אַחֲוָה, שָׁלוֹם וְרֵעוּת, וְתַצְלִיחַ סוֹפֵנוּ אַחֲרִית וְתִקְוָה (וְתַרְבֶּה גְּבוּלֵנוּ בְּתַלְמִידִים), וְנָשִׂישׂ בְּחֶלְקֵנוּ בְּגַן עֵדֶן. וְתַקְּנֵנוּ לֵב טוֹב וְחָבֵר טוֹב וְנַשְׂכִּים וְנִמְצָא. וּמוֹל לְבָבֵנוּ וְתָבוֹא לְפָנֶיךָ קֹרֵת נַפְשֵׁנוּ לְטוֹבָה. וּבְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתִּסְלַח וְתִמְחֶל־לָנוּ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ וּתְכַפֵּר לָנוּ

עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ. אָנָּא, אֱלוֹהַּ הָרַחֲמִים בַּעַל הַסְּלִיחוֹת, סְלַח לָנוּ, מְחַל לָנוּ, כַּפֶּר לָנוּ, וְתִמְרֹק עֲוֹנוֹתֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים – אֲבָל לֹא עַל יְדֵי יִסּוּרִים וַחֲלָאִים רָעִים, וְלֹא נָשׁוּב עוֹד מֵאַחֲרֶיךָ וְנִזְכֶּה לִנְעֹם יְדִידוּתֶךָ:

ח

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתִּתֶּן־לָנוּ חַיִּים אֲרֻכִּים, חַיִּים שֶׁל שָׁלוֹם, חַיִּים שֶׁל טוֹבָה, חַיִּים שֶׁל בְּרָכָה, חַיִּים שֶׁל פַּרְנָסָה, חַיִּים שֶׁל חִלּוּץ עֲצָמוֹת, חַיִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יִרְאַת חֵטְא, חַיִּים שֶׁאֵין בָּהֶם בּוּשָׁה וּכְלִמָּה, חַיִּים שֶׁל עֹשֶׁר וְכָבוֹד, חַיִּים שֶׁתְּהֵיֶה בָּנוּ אַהֲבַת תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם, חַיִּים שֶׁתְּמַלֵּא לָנוּ כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה – בִּזְכוּת הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִין, זְרוֹעוֹת וִירֵכִין מִסְטָרָא דִּקְדֻשָּׁה, אֲשֶׁר אֵיתָן מוֹשָׁבָם, וּבִזְכוּת הַצַּדִּיקִים הַקְּבוּרִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה, וּבִפְרָט זְכוּת צַדִּיק (פְּלוֹנִי) יָגֵן עָלֵינוּ וְעַל כָּל בְּנֵי בֵיתֵנוּ. וְתִהְיֶה תְּפִלָּתִי זַכָּה לִפְנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנָה לְהֵיטִיב לִי וּלְזַרְעִי וּלְזֶרַע זַרְעִי בָּעוֹלָם הַזֶּה בְּאֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם, וּבָעוֹלָם הַבָּא לְהִתְעַלֵּס בְּאַהֲבָה רַבָּה וּבְאַהֲבָה זוּטָא, וְנַפְשֵׁנוּ בְּטוֹב תָּלִין וְתַשְׂבִּיעָה בְּצַחֲצָחוֹת וְעַצְמוֹתֵינוּ תַּחֲלִיץ. כֵּן יְהִיֶה מִנְּפָשׁ הַצַּדִּיק הַזֶּה (פְּלוֹנִי) הַקָּבוּר כָּאן. רוּחוֹ יִתְאַדֵּר בְּגַן עֵדֶן וְנִשְׁמָתוֹ תִּדְשֵׁן בִּצְרוֹר הַחַיִּים בְּגַן עֵדֶן עֶלְיוֹן. עִם ה' אֱלֹהֵינוּ עַצְמוֹתָיו יְנוּחוּן וְיָרוּץ מִדֶּשֶׁן בֵּיתוֹ וּמִנַּחַל עֲדָנֶיו יַשְׁקֵהוּ,

וְכָל שִׁכְבֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכָלָל הָרַחֲמִים וְהַסְּלִיחוֹת וְהַנֶּחָמוֹת וְהַיְשׁוּעוֹת, וְנֹאמַר אָמֵן:

עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ, עֲשֵׂה לְמַעַן מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ, לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי:

ט

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּבָרֵךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂי יָדֵינוּ עַד בְּלִי דַי, וּמְיָדְךָ הַמְּלֵאָה תַּשְׂבִּיעֵנוּ וּמֵאוֹצָרְךָ הַטּוֹב תְּמַלֵּא אֶת בֵּיתֵנוּ, וְתַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֵינוּ וְאָרְחוֹתֵינוּ, וּשְׁמֹר רַגְלֵנוּ וּנְתִיבוֹתֵינוּ, כִּי בְיָדְךָ מְסוּרִים כָּל הַחַיִּים. וְיִהְיוּ מְזוֹנוֹתֵינוּ בְּיָדְךָ מְסוּרִים וּמְתוּקִים, וְלֹא יִהְיוּ בְּיַד בְּנֵי־אָדָם כִּי הֵם מָרִים וְקָשִׁים כַּלַּעֲנָה בְּבֹשֶׁת פָּנִים מַכְלִימִים. לָכֵן בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים תָּחֹן לָנוּ מְזוֹנוֹתֵינוּ מִיָּדְךָ הַמְּלֵאָה הָרְחָבָה וְהַטּוֹבָה וְיִהְיוּ שְׁלֵמִים, וּתְהֵא מְלַאכְתֵּנוּ לִבְרָכָה וְלֹא לִקְלָלָה, לְכָבוֹד וְלֹא לְקָלוֹן וְחֶרְפָּה, לְעֹשֶׁר וְלֹא לַעֲנִיּוּת, לַחַיִּים וְלֹא לְמָוֶת. וּתְזַכֵּנוּ שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם עַל יָדֵנוּ וְנִהְיֶה מִן הַמּוֹעִילִים וְהַמַּשְׁמִיעִים טוֹב לְכָל אָדָם תָּמִיד. וְתַדְרִיכֵנוּ בְּדַרְכְּךָ יְשָׁרָה לְפָנֶיךָ, וּתְנֵנוּ לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל רוֹאֵינוּ, כִּי אֵל חַנּוּן וְרַחוּם אַתָּה וְרַב חֶסֶד לְכָל קוֹרְאֶיךָ באמת:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּהְיוּ מְזוֹנוֹתֵינוּ וּפַרְנָסָתֵנוּ וּמְזוֹנוֹת וּפַרְנָסַת בְּנֵי בֵיתֵנוּ, עִם כָּל מְזוֹנוֹת וּפַרְנָסַת בֵּית יִשְׂרָאֵל, מֻכְתָּרִים וּמְאֻמָּתִים וּמְצֻדָּקִים בְּיָדֶךָ. וְאַל תַּצְרִיכֵנוּ לִידֵי מַתְּנוֹת בָּשָׂר וָדָם, וְלֹא לִידֵי הַלְוָאָתָם, אֶלָּא לְיָדְךָ הַמְּלֵאָה וְהָרְחָבָה. וּתְמַלֵּא יָדֵינוּ מִבִּרְכוֹתֶיךָ וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ, כְּמוֹ שֶׁעָשִׂיתָ לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם. כִּי אַתָּה ה׳ בֵּרַכְתָּ וּמְבֹרָךְ לְעוֹלָם. עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ, פּוֹתֵחַ אֶת־יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן. הַשֹּׁלֵךְ עַל־ה׳ יְהָבְךָ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָּ, לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לַצַּדִּיק. צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרַח, כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה. יִשְׂבְּעוּ עֲצֵי ה׳, אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה׳ אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתְּצִיץ בְּבָשְׂתֵּנוּ וְתַבִּיט בְּדִמְעוֹתֵינוּ, וְתִתְלַבֵּשׁ בְּרַחֲמֶיךָ וְתִתְכַּסֶּה בְּעֻזֶּךָ וְתִתְעַטֵּף בַּחֲסִידוּתֶךָ וְתִתְאַזַּר בַּחֲנִינוּתֶךָ, וְעַנְוָתְךָ תַּרְבֵּנוּ. וְתָשִׂים שָׁלוֹם בְּפַאמִילְיָא שֶׁל מַעְלָה וּבְפַאמִילְיָא שֶׁל מַטָּה וּבֵין הַתַּלְמִידִים הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָתֶךָ. וְתָבוֹא לְפָנֶיךָ קֵרֶת רוּחַ נַפְשֵׁנוּ לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה וּלְרָצוֹן, וְתַשְׁכֵּן בְּפוּרֵינוּ אַהֲבָה, אַחֲוָה, שָׁלוֹם וְרֵעוּת. אָמֵן סֶלָה נֶצַח וָעֶד:

יהי כבוד ה׳ לעולם ישמח ה׳ במעשיו: יהיו לרצון אמרי־פי וגומר: ה׳ זכרנו יברך יברך את־בית ישראל יברך את־בית אהרן וגו׳ עד מעתה ועד עולם הללויה, ויאמר כל הוידוי בכוונה. ואחר כך יאמר:

י

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה׳ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁתְּרַחֵם עָלַי וְתַצִּילֵנוּ מִיַּד יֵצֶר הָרַע שֶׁלֹּא יוּכַל עוֹד לְפַתּוֹתֵנִי לַעֲשׂוֹת נֶגֶד רְצוֹנֶךָ. הַאֱמְנָה הַגַּם שֶׁחָטָאתִי לְךָ — אַל נָא תִּפָּרֵד מִמֶּנִּי בְּסִבַּת חַטָּאתִי, וְתוֹשִׁיעַ חַסְדְּךָ לִי וּתְחַזְּקֵנִי בִּימִינְךָ הַפְּשׁוּטָה לְקַבֵּל כָּל הַשָּׁבִים אֵלֶיךָ, שֶׁלֹּא אָשׁוּב לְכִסְלִי וְלֹא אֶחֱזֹר עוֹד לְמַעֲשִׂים רָעִים שֶׁעָשִׂיתִי וְלֹא לַאֲחֵרִים, וְכָל מַעֲשַׂי יִהְיוּ לְכָבוֹד שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְלֹא לְהִתְגַּדֵּל וּלְהִתְפָּאֵר בָּהֶם. וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא אָמוּת בְּחַטֹּאתַי וּבַעֲוֹנוֹתַי וּבְפִשָּׁעַי, אֶלָּא אֶעֱשֶׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה. וְקַיֵּם עָלַי וְעַל זַרְעִי וְעַל כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מִקְרָא שֶׁכָּתוּב: וּמָל ה׳ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת־ה׳, אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ. וְרַחֵם עָלַי וְעַל חֲבֵרַי וְעַל כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, כִּי אַתָּה ה׳ אֵל רַחוּם וְחַנּוּן וּמַרְבֶּה לִסְלֹחַ וְיוֹתֵר לַשָּׁבִים אֵלֶיךָ. שֶׁאִלְמָלֵא לֹא חָטָאנוּ, לֹא הָיוּ נִגְלִים וְנִכָּרִים רַחֲמֶיךָ. וּשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ, כִּי אַתָּה ה׳ שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

יא

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתִּתֶּן־לִי הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם מַתָּנָה טוֹבָה וּפַרְנָסָה טוֹבָה וְשָׂכָר טוֹב, כְּדֵי שֶׁאֶזְכֶּה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וּתַבְשְׂרֵנִי בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת, וְתִשְׁלַח לִי אֵלְיָהוּ ז״ל לְהַדְרִיכֵנִי בִּנְתִיבוֹתֶיךָ, וְתֶן־לִי אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם, וְהַשְׁקֵט וָבֶטַח,

וְתוֹרָה וְחָכְמָה וָדַעַת, וְחֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים לִפְנֵי כִסְּאֲ כְּבוֹדֶךָ וְלִפְנֵי כָּל בְּרִיּוֹתֶיךָ. וְיַחֵד לְבָבִי לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ, וְהַט לִבִּי לַעֲבוֹדָתֶךָ, וְהָכֵן לְבָבִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ, וְתֵן חֶלְקִי בְּתוֹרָתֶךָ, וְדַבְּקֵנִי לַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתֶיךָ פִּקּוּדֶיךָ וְעֵדוֹתֶיךָ, וְקַבֵּל תְּפִלָּתִי:

רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, סְלַח לִי עַל כָּל חַטֹּאתַי וְתִמְחָל־לִי עַל כָּל פְּשָׁעָי. רְפָאֵנִי ה׳ וְאֵרָפֵא רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאַת הַגּוּף. הוֹשִׁיעֵנִי תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים, כִּי תְהִלָּתִי אָתָּה. שְׁבֹר וְהַכְנַע אֶת מְצִיקַי וּמְצָרֵי נַפְשִׁי, וְאֶת כָּל אוֹיְבַי צוֹרְרַי שׁוֹנְאַי וְשׂוֹטְנַי, וְאֶת כָּל רוֹדְפָי. וּגְעַר בְּכָל הַקָּמִים עָלַי לְרָעָה וְהַחוֹשְׁבִים וְהַדּוֹבְרִים בְּרָעָתִי וְהַמִּתְנַכְּלִים עָלַי, סְתֹם פִּיהֶם וְרַצֵּץ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם שֶׁלֹּא יַזִּיקוּנִי וְלֹא יִגְרְמוּ אֲלַי רָעָה, וְלֹא לַאֲשֶׁר עִמִּי. וְהַצִּלֵנִי מִדִּין קָשֶׁה וּמִבַּעַל־דִּין קָשֶׁה, בֵּין שֶׁהוּא בֶּן־בְּרִית בֵּין שֶׁאֵינוֹ בֶּן־בְּרִית. וּכְמוֹ כֵן תְּצִילֵנִי מֵעַזֵּי־פָנִים וּמֵעַזּוּת, וּמִיֵּצֶר הָרַע וּמִפֶּגַע רַע וּמִשָּׂטָן רַע וּמִשָּׁעוֹת רָעוֹת, וּמִדֶּבֶר וּמִשְּׁבִי וּמֵחֶרֶב וּמֵחֲלָאִים רָעִים, וּמֵהֲרְהוּרִים רָעִים וּמִמְּקֶרֶה רַע. וַעֲשֵׂה עִמִּי חֶסֶד וֶאֱמֶת, וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד כָּל יְמֵי חַיַּי. וּבְשָׁלוֹם תְּמַלֵּא אֶת מִסְפַּר יָמַי וּבְחַיִּים טוֹבִים וּבְשֵׁם טוֹב, וּבְשָׁעָה טוֹבָה אֶעֱלֶה וְאֵרָצֶה לְפָנֶיךָ וּתְהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי, וְתָנוּחַ נַפְשִׁי בִּצְרוֹר הַחַיִּים. וְנַקֵּנִי בְּיוֹם הַדִּין, וְצַדְּקֵנִי בְּיוֹם הַמִּשְׁפָּט, וּפְדֵנִי בְּיוֹם תּוֹכֵחָה, וְהָפֵר וְהָסֵר עֲצוֹת רָעוֹת מֵעָלַי. וְהָמֵתֵק לִי כָּל הַחֲלוֹמוֹת וְכָל הַחֶזְיוֹנוֹת, בֵּין

שֶׁחָלַמְתִּי אֲנִי לְעַצְמִי בֵּין שֶׁחָלְמוּ אֲחֵרִים עָלַי, כְּשֵׁם שֶׁהִמְתַּקְתָּ מֵי מָרָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה וּמֵי יְרִיחוֹ עַל יְדֵי אֱלִישָׁע, וּכְמוֹ שֶׁרִפֵּאתָ אֶת מִרְיָם מִצָּרַעְתָּהּ וְנַעֲמָן מִצָּרַעְתּוֹ וְחִזְקִיָּהוּ מֵחָלְיוֹ. וְהָבֵא עָלַי בְּרָכָה מְשֻׁלֶּשֶׁת שֶׁצִּוִּיתָ לִבְנֵי אַהֲרֹן כֹּהֲנֶיךָ עַם קְדוֹשֶׁיךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר קָרָאתָ אוֹתָם סְגֻלָּתֶךָ. וְהַצְלִיחֵנִי בְּכָל דְּרָכַי וַעֲסָקַי וּמַחְשְׁבוֹתַי לְטוֹבָה:

יב

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתִּתֶּן־לִי כֹּחַ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ בְּלֵב שָׁלֵם וְנֶפֶשׁ חֲפֵצָה, וְלַמְּדֵנִי לְהוֹעִיל. וְהַטְרִיפֵנִי לֶחֶם חֻקִּי בְּעֹשֶׁר וּבְכָבוֹד וְהַרְוִיחֵנִי מִכָּל צָרוֹתַי, וְתוֹצִיאֵנִי לָרְוָיָה. וְהָסֵר מִמֶּנִּי לֵב הָאֶבֶן וְתֵן לִי לֵב בָּשָׂר, וְלֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ תָּמִיד, בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, בְּכָל עֵת וּבְכָל רֶגַע. וְטַהֲרֵנִי מִכָּל אַשְׁמָה, וְסָמְכֵנִי בְּיִרְאָתֶךָ, וְאַל תֵּפֶן לְרִשְׁעִי, וּמְחֹל עַל כָּל פְּשָׁעַי וְחַטֹּאתַי לְמַעַן רַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ וּלְמַעַן טוּבְךָ ה׳, כִּי אַתָּה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן וּמַרְבֶּה לִסְלֹחַ. וּמָה אֲנִי לְהַזְכִּיר אֶת עֲוֹנוֹתַי, אֲנִי רִמָּה וְתוֹלַעָה, אִישׁ שָׁפָל וְנִדְכֶּה, דַּל מִמִּצְוֹתֶיךָ, וּפִקּוּדֶיךָ לֹא שָׁמָרְתִּי. וְאַתָּה צַדִּיק וְסָלְחָן לִמְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ, לְמַעַנְךָ עֲשֵׂה, וּסְלַח לְכָל חַטֹּאתַי. וְאַתָּה ה׳ אַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי וְהוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן זְכוּת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁהָלְכוּ לְפָנֶיךָ בְּתָם־לֵבָב וּבְיֹשֶׁר מַעֲשֵׂיהֶם, זְכֹר עָלַי צִדְקָתָם וַחֲסִידוּתָם.

וְאַתָּה מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר, מַשְׁפִּיל אַף מְרוֹמֵם, רוֹמְמֵנִי
וְאַמְצֵנִי וַהֲקִימֵנִי, זְקוֹף קַרְנִי וְהַגְבֵּהּ מַזָּלִי, אָב הָרַחֲמָן,
כִּי בְךָ חָסְיָה נַפְשִׁי, וְכָל הַבּוֹטְחִים בְּךָ לֹא יְבוֹשׁוּ, וְלֹא
תְבֻזֶּה אֶת תְּפִלָּתָם. וְעַתָּה ה' עָזְרֵנִי לְמַעַן בְּרִיתְךָ וְתֵן לִי
חַיִּים טוֹבִים וַאֲרֻכִּים, חַיִּים שֶׁל שָׁלוֹם, חַיִּים שֶׁל יִרְאַת
חֵטְא, חַיִּים שֶׁל עֹשֶׁר וְכָבוֹד, חַיִּים שֶׁדַּעְתְּךָ נוֹחָה בָּהֶם,
חַיִּים שֶׁתְּמַלֵּא כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבִּי לְטוֹבָה. וְאַל תְּצְרִיכֵנִי
לִידֵי מַתְּנַת בָּשָׂר וָדָם שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בּשֶׁת פָּנִים הָרַבֵּה,
אֲבָל יִהְיוּ מְזוֹנוֹתַי תַּחַת יָדְךָ בְּהַרְוָחָה וּבִבְרָכָה בְּלִי
יְגִיעָה וְעָמָל, בְּהֶתֵּר וְלֹא בְאִסּוּר, בְּשִׂבַע וְלֹא בְרָעָב,
בְּרָצוֹן וְלֹא בְרָזוֹן. וּתְקַבֵּל תְּפִלָּתִי כְּעוֹלָה וּכְקָרְבָּן, וְתִרְצֵנִי
בְּשִׂיחַת וְעֵת רָצוֹן לִשְׁמֹעַ פְּגִיעָתִי וְאַל יִהְיֶה חֵטְא, עֲבֵרָה
וְעָוֹן מְעַכֵּב אֶת תְּפִלָּתִי. וְהוֹשִׁיעֵנִי עִם כָּל בְּנֵי בֵיתִי, אוֹהֲבַי
וּקְרוֹבַי, וְאַל יִשְׁלֹט בָּנוּ שׁוּם נֶזֶק, וְאַל תִּתֵּן פִּרְצָה
בֵּינוֹתֵינוּ. וְתֵן־לִי זֶרַע טוֹב וְכָשֵׁר, שֶׁיִּהְיוּ עוֹסְקִים
בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת לְאַהֲבָתֶךָ וּלְיִרְאָתֶךָ וְלִכְבוֹד קְדֻשַּׁת
שְׁמֶךָ, וְאַל יִהְיֶה בִּי וְלֹא בְזַרְעִי, שֶׁמֶץ פְּסוּל. מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמְּלָכִים, הַצִּילֵנִי בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵלֶךְ מֵאוֹיְבִים,
מְשׁוֹדְדִים, מְלִיסְטִים, מֵרִצְחָנִים וּבַעֲלֵי זְרוֹעַ, וּמֵחַיָּה
רָעָה, מֵאֵשׁ וּמַיִם, מֵחֶרֶב וָדֶבֶר וּמִטְּבִיעַת מַיִם,
מִסַּעַר יָם וְנַחַל שׁוֹטֵף, וּמִמַּגֵּפָה וְכָל שְׁאָר מִקְרִים
רָעִים וּמִמַּאֲרְעוֹת רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם
בַּבַּיִת, בַּשָּׂדֶה, בַּיַּעַר וּבַלְּבָנוֹן, בַּבִּקְעָה וּבָהָר, בַּיִּשּׁוּב
וּבַמִּדְבָּר, וּבְצֵל יְמִינְךָ תַּגְוִיעֵנִי וְתַסְתִּירֵנִי. אֲדוֹן הָאֲדוֹנִים

וֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים, יוֹשֵׁב הַמְּרוֹמִים וּמַשְׁגִּיחַ הַתַּחְתּוֹנִים, חַנּוּן וְרַחוּם, שְׁמַע בְּקוֹל תַּחֲנוּנַי, וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה, אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ. יְהִיוּ לְרָצוֹן וכו׳.

צָרְכֵי עַמְּךָ מְרֻבִּין וְדַעְתָּן קְצָרָה, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתִּתֵּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּדֵי פַרְנָסָתוֹ וּלְכָל גְּוִיָּה דֵּי מַחְסוֹרָהּ. וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה. כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

אַחַר כָּל הַתְּפִלּוֹת יֹאמַר:

בְּשָׁפָתַי סִפַּרְתִּי וְתַעֲנֵנִי, ה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים, יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים חָנֵּנִי וּשְׁמַע בְּקוֹל תְּפִלּוֹתַי שֶׁהִתְפַּלַּלְתִּי לְפָנֶיךָ, כַּכָּתוּב: שִׁמְעָה תְּפִלָּתִי ה׳ וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה, אֶל־דִּמְעָתִי אַל־תֶּחֱרַשׁ כִּי אַתָּה מַקְשִׁיב לְקוֹל שִׂיחוֹת וְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם, בָּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

כְּשֶׁיֵּצֵא מִבֵּית הַקְּבָרוֹת יֹאמַר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, ה׳ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁכָּל מַה־שֶּׁבִּקַּשְׁתִּי לְפָנֶיךָ יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ כִּקְטֹרֶת, וְתַעֲשֶׂה עִמִּי לְפָנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין. וְאַתָּה, אָב הָרַחֲמָן, שׁוֹמֵעַ בְּרָצוֹן תְּפִלַּת עַבְדֶּיךָ, הַקְשֵׁב וּשְׁמַע תְּפִלּוֹת עַבְדֶּךָ, כִּי בַעֲבוּר זֶה בָּאתִי לְפָנֶיךָ, כִּי אֵין לִי מֵלִּין לְהָלִּין בַּעֲדִי לְפָנֶיךָ, וְעַל גְּדֶל רַחֲמֶיךָ נִשְׁעַנְתִּי וּבָטַחְתִּי. וַעֲנֵה אֶת עֲתַרְתִּי לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וּלְמַעַן זְכוּת כָּל הַצַּדִּיקִים וְהַחֲסִידִים הַשּׁוֹכְנִים בַּחֲצַר־מָוֶת הַזֶּה וּלְמַעַן כְּבוֹד תִּפְאַרְתְּךָ הַגָּדוֹל.

בָּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. יִהְיוּ לְרָצוֹן וכו׳.

ה׳, ה׳, אֱהְיֶה אֲשֶׁר אֱהְיֶה, שַׁדַּי, צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב־לָנוּ, אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יָהּ, ה׳, אֱהְיֶה, שַׁדַּי, צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: ה׳, אֱהְיֶה אֲשֶׁר אֱהְיֶה, שַׁדַּי, צְבָאוֹת, הוֹשִׁיעָה, הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ. בְּשֵׁם ה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וּבְשֵׁם אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם, אֲשֶׁר מִקְצְפוֹ תִּרְעַשׁ הָאָרֶץ וְלֹא יָכְלוּ גּוֹיִם

זַעֲמוֹ, גַּם לֹא יָכְלוּ לִי (פב״פ). בְּשֵׁם ארגיא״ל,
סרגיא״ל, נגדיא״ל, נגדיא״ל, סרגיא״ל,
ארגיא״ל, בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. חֲנוֹךְ
וְאֶלְיָהוּ גִּבּוֹרֵי אֵל חֲזָקִים הָיוּ וְלֹא טָעֲמוּ
טַעַם מִיתָה, הָלְכוּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְלֹא נִזּוֹקוּ
— גַּם אֲנִי, פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, לֹא אֶנָּזֵק לֹא
הַיּוֹם וְלֹא לָעוֹלָם, אָמֵן סֶלָה. אֶפְגַּע אוֹיְבַי
וְאֶרְאֶה אוֹתָם וְהֵם לֹא יִרְאוּנִי, אֲנִי אֶמְשֹׁל
בָּהֶם, וְהֵם לֹא יִמְשְׁלוּ בִי, דְּבָרֵיהֶם יִהְיוּ
לָאָרֶץ, דְּבָרַי יִהְיוּ עֲלֵיהֶם, וּמְעָנִיתָם תַּחַת
כַּפּוֹת רַגְלָי. רֹאשָׁם רֹאשׁ חֲמוֹר, רֹאשִׁי רֹאשׁ
שֶׁל מֶלֶךְ, לְשׁוֹנָם לְשׁוֹן חֲזִיר, לְשׁוֹנִי לָשׁוֹן
שֶׁל מֶלֶךְ. בְּשֵׁם אַתּוֹן מַלְאָכַיָּא קַדִּישַׁיָּא תַּעְזְרוּנִי
וּתְבַקְּשׁוּ עָלַי רַחֲמִים. כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה־לָּךְ
יוה״ך יִשְׁמְרֵנִי שַׁדַּי יְלַוֵּנִי, לָךְ יְצַוֶּה מַלְאָכָיו
כִּי יוה״ך יִשְׁמְרֵנִי שַׁדַּי יְלַוֵּנִי, כִּי מַלְאָכָיו
יְצַוֶּה־לָּךְ שַׁדַּי יְלַוֵּנִי. אָמֵן סֶלָה, אָמֵן כֵּן יְהִי
רָצוֹן:

יג

תיכף שיכנס בבית הקברות יאמר ההשכבה קדם כל דבר

בתחלה יאמר מזמור שמעו־זאת כל העמים סימן מ״ח ואחר כך יאמר:

וּתְשׁוּעַת צַדִּיקִים מֵה׳ מָעוּזָּם בְּעֵת צָרָה.
וַיַּעְזְרֵם ה׳ וַיְפַלְּטֵם יְפַלְּטֵם מֵרְשָׁעִים וְיוֹשִׁיעֵם
כִּי חָסוּ בוֹ. צַדִּיק ה׳ בְּכָל־דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל־
מַעֲשָׂיו. צִדְקָתְךָ צֶדֶק לְעוֹלָם וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת.
מִשְׁפְּטֵי ה׳ אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו. בַּאֲשֶׁר דְּבַר־
מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן וּמִי יֹאמַר לוֹ מַה־תַּעֲשֶׂה. וְהוּא
בְאֶחָד וּמִי יְשִׁיבֶנּוּ וְנַפְשׁוֹ אִוְּתָה וַיָּעַשׂ. קָטֹן
וְגָדוֹל שָׁם הוּא וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדֹנָיו. הֵן
בַּעֲבָדָיו לֹא יַאֲמִין וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תְּהִלָּה.
אַף כִּי־אֱנוֹשׁ רִמָּה וּבֶן־אָדָם תּוֹלָעָה. הַצּוּר
תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל־דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה
וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא. דַּיָּן אֱמֶת שׁוֹפֵט
צֶדֶק וֶאֱמֶת, בָּרוּךְ דַּיַּן הָאֱמֶת כִּי כָל מִשְׁפָּטָיו
חֶסֶד וֶאֱמֶת. טוֹב שֵׁם מִשֶּׁמֶן טוֹב וְיוֹם הַמָּוֶת
מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ. אַשְׁרֵי תְמִימֵי־דֶרֶךְ הַהֹלְכִים
בְּתוֹרַת ה׳. אַשְׁרֵי אָדָם מָצָא חָכְמָה וְאָדָם
יָפִיק תְּבוּנָה. וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא וְאֵי־זֶה

מְקוֹם בִּינָה. יַעֲלֹזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ
עַל-מִשְׁכְּבוֹתָם. מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר-צָפַנְתָּ
לְיִרְאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחוֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם.
מַה-יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ
יֶחֱסָיוּן. יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם.
סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת-הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת-
מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי-זֶה כָּל-הָאָדָם:

מנוחה הנכונה. בישיבה העליונה. תחת כנפי השכינה. במעלת טהורים וקדושים כזהר הרקיע מאירים. ומזהירים. עם ישרים. וברים, בחלוץ עצמות. וכפרת אשמות. והרחקת פשע. והקרבת ישע. וחמלה וחנינה. לפני שוכן מעונה. וחולקא טבא. לחיי העולם הבא. שם תהא מנת ומחיצת ישיבת נפש ושכן הטוב, פלוני בן פלוני, דאתפטר מן עלמא הדין ברעות אלהא מרי שמיא וארעא. המלך ברחמיו ירחם עליו. המלך ברחמיו יאיר פניו עליו. המלך ברחמיו ייסד אותו באהל בל יצען לעד. המלך ברחמיו יפרס הודו והדרו עליו. המלך ברחמיו ינעים נצחו עליו. המלך ברחמיו ישאר רום תפארתו עליו. המלך ברחמיו ימתק כח רעמותיו וגבורותיו עליו. המלך ברחמיו יעביר חסדו עליו. המלך ברחמיו יגלה אור נעמו עליו. המלך עינא פקיחא עליו. המלך ברחמיו הוא יחוס ויחמל עליו. ברחמיו ינהיר טובה וחייה עליו. המלך ברחמיו יפקח המלך היושב על כסא רחמים בכח חסדיו הגדולים יכניסהו בסתר אהלו. לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. ולקץ הימים יעמידהו. ומנחלי עדניו ישקהו. ויצרר בצרור החיים נשמתו. וישים כבוד מנוחתו. וילוה אליו השלום.

ועל משכבו יהיה שלום. כדכתיב: יבוא שלום ינוחו על משכבותם הלך נכחו. הוא וכל שכבי עמו ישראל בכלל הרחמים והסליחות והנחמות והישועות, ואמרו אמן:

בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל־פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל־הארץ כי ה' דבר. יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל. והוא מרחם על חי ועל מת. ידעתי כי הוא רב חסד ואמת. ודינו דין אמת. ואל ידין אנוש כאשמתו. ולא יעיר כל חמתו:

והוא רחום יכפר וכו' ג' פעמים

ישכב בשלום ויישן בשלום עד יבוא מנחם משמיע שלום. ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתיך יחליץ והיית כגון רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו. ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור־ודור תקומם וקורא לך גדר פרץ משובב נתיבות לשבת:

ויתן פרוטה לצדקה עם כל הקהל ויאמר:

הריני נותן פרוטה זו לצדקה לחיי כל ישראל למנוחת נפש כמהר"ר פלוני זצ"ל דאתפטר מן עלמא הדין. נשמתו תתעדן בטוב הצפון ותדבק בצרור החיים את ה' אלהינו עם כל שאר הצדיקים שבגן עדן. כל־כלי יוצר עליך לא יצלח וכל־לשון תקום אתך למשפט תרשיעי זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאם־ה':

כשנפטרים מבתי החיים אומרים:

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: עתידים צדיקים שיקראו על שמו של הקב"ה, שנאמר: כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. אמר רבי אלעזר: עתידים צדיקים שיאמר לפניהם קדוש כדרך שאומרים לפני

הקב"ה, שנאמר: והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל־הכתוב לחיים בירושלים, ואומר: וישמחו כל־חוסי בך לעולם ירננו ותסך עלימו ועלצו בך אוהבי שמך:

תם

קינה והספד בדרך שיר על הרב הקדוש המקובל האלקי
רבי בנימין כהן זצ"ל

תלמיד חבר לרבינו **משה זכותא** ז"ל זי"ע

וז"ל רבינו

קינים והגה והי אל הלקח ארון האלהים

מלאך ה' צבאות הוא הרב הגדול המקובל האלהי החסיד והעניו
כמוהר"ר **בנימין כהן צדק** זצוק"ל

אלי תבל ועריה, עלי עמה ושריה,
ביום צרה כמבכירה, כאוב תתן אמריה:

עלי מאור אשר חשך ביום עברת שבריה;
ועל ארון אשר לוקח, הדר חמדת כתריה.

עלי מעין אשר נסתם ובוש מבחר נהריה;
ועל נזר אשר הוסר, גאון ישרי טהוריה.

עלי הדרת פני חמה אשר כסו עפריה;
ועל זהב אשר הועם בתוך מסגר קבריה.

עלי צדיק אשר סכך כעץ על כל עבריה
ועל אוצר סגלות דת ומחמד סוד סתריה.

עלי מלאך אלהים הוא, קדוש שרי נזיריה;
ועל רועה אשר רעה במרעה טוב עדריה.

עלי טוב שם כשמן טוב אשר תורק שעריה;
ועל גבור בפרצה קם וחזק כל גדריה.

עלי עצום אשר חולל עלי פשעי בשריה;
ועל נשא כאב חטאה לישר כל הדוריה.

עלי אנחת מתי יערה ביום רוו מרוריה,
ועל שבר אשר נשבר לבב חכמי בחיריה.

עלי נחם בכי אבלה וסור חרפת נעוריה,
ועל התם אשם חטאה לאל תתן אמריה.

קינה מרבינו על פטירת חותנו הגאון המקובל האלקי

רבי דוד פינצי ז"ל אב"ד דק"ק מנטובה

מגדולי תלמידי רבינו משה זכותא ז"ל זי"ע

הוי מעינות דמעה, מוצאי בכה,
כל אוצרות קינים, מספד ואבל.
הפתחו, הרחיבו!
אל תף, ואל כנור, עשור ונבל!
אתם גשו הקריבו
יחדיו, מרירי־יום, למודי־נהירי,
על נהמת חליל יום מר תרידו
בשאול צאו הגידו,
שם בין שדי בוכים שבר יצעקו,

לא יחרישון נא, לא יתאפקו!
אל קולכם גם הם מספד יעירו,
מי־רוש כעב ימטירו,
תפרוץ כים דמעה, כסיר תרתיח,
על כל גדותי ארץ
תלך באיתנה, תשטוף, תגיח.

הוי שר בישראל, הוי אור עינינו!
ראשי אתה! איכה?
איך נמצאה גיל, כי לא נמצאך?
רועה תמים לבב ונקי־כפים,
על מרכבות תם, על כנפי ישרך
קל כנשרים הן רגע דאית
עד במתי שמיך,
מושב לך אוית,
בקהל קדושים שם השקט ירשת.
עתה מעט הצאן על מי נטשת?
יחדיו שבעי רוגז
יהגו נכאים לך, ובמכאוב למו
אך טובעים ישמו,
יגון כעב כסמו
וכנהמת ים כן מרים ינהמו.

חגרי, ענוה, שק ורחובות סבי.
הרים עלי וצעקי,
ספדי עלי עניו כי עזב ארץ!
אוי אוי, ענוה, אוי כי רב השבר

קראי לרופא נא, אולי תחזקי!
מי יעמד בפרץ,
יתן תמורתו כי יהיה קדש?
כי הבאר רבה אתמול השקית,
קרים חדשים בבקר בבקר,
קהל ועדה מי חכמה ודעת —
איך כסך עפר? איך חלית?
קרן ישרים איככה נגדעת?
הוי מותה אכזר! אחת הכית
את חרבך היום — אכן עצמו
לבות אשר דכית,
וכמו חללים כן חיים שממו.

בין הררי גלים, בין גבעות מים,
כדמות מצודה, ציי, וכתבנית עפל,
הלוך וטפוף יתהלך נוצח:
הנה עלי כפים
נכסה כרגע אור ולקחו אפל,
תרנו בעת נפל — על מי בוטח
ילך נתיבה עוד? איכה יצליח?
על מערכה שם בחורי חמד,
כדמות אריות, מתאימים גם יחד
יתיצבון לטרף,
איש איש לחץ ילעג, ישחק לפחד,
יאמר לאחיו אח: חזק, אל תרף!
יחדיו כקול שיר למו
קול צהלת מגן, קול רעש חרב;

לא רפתה יד במו,
לא רך באיש לבב, לא רגז קרב,
לא ידעו יחילו,
אכן כמותם כן לקרב יגילו:
אם מת לבדו אך גבורם — נסו,
יצא לבבם רגע,
תאבד גבורתם, פתאם נמסו.

אך מה־תייליל נא, לבי? עד אנה
תשתוחחי, נפשי, עד מה תהימי?
קנצי למלין, נא, מתי תשימי?
הן בעון בצענו
נסע ונגלה מנו
האיש אשר אמרנו:
נחיה בצלו, על דשן נגילה!
על מי תלונותינו,
אם את נתיבתנו
נחנו לבד מררנו?
מה נערץ עתה, או מה־נועילה?
מה־מאשמיו עוד יוחיל תוחלת
איש איש אשר יאשם — בלתי תוכחת?
אם סלפה דרכו חנם אולת —
אכן במוסר לו אל נפשו נחת.
לא ימנעו טובם, אף לא יסירו
אורה שחקים מארץ, אם מנה
לא יעלה אד ופניהם יקדירו,
אך לעכר אותה ולהפריענה,

עבי מעוף חשכה, כי כן אליה
שלם ישלם אך פעל ידיה.

זאת נעשה אפוא, דרך נחקרה:
נשוב עדי שדי — ישוב יבננו,
יכבש עונותינו,
יוריד מצולות ים כל חטאתינו.
גם ממרום שבתו שואף זורח
שמש אשר בא, עוד יאר יופיע,
על שואפי טובו כאור יגיע
בין מחשכי ליל לפני ירח;
יסך באברתו מהיכלי ענג
על ראש אבליו — נא יגן עלינו
גם אל, לצרותינו
יאמר: 'מרירה, די' ולמשחית: 'הרף!'
אף עוד מעט: 'יחדיו בירושלים
התנחמו!' יאמר מן השמים.

תפלה לומר בליל פסח

אנא, האל! יחודך הנעלם והנורא שרפים וחיות ואופנים נלאו מלהביע, מהגיד עצם גדולתך ומלכותך לא יכלו כל בעלי חכמה ומדע, וכל אשר חקרו לדעת מהותך נסתר מהם ולא הכירוהו. אבל תקף חרדה אחזתם ולא עצרו כח מפני עצם יכלתך. כי אתה הוא רואה ולא נראה, שומע ולא נשמע, ותהלתך אין לערך וגדלתך אין לספר. כי רם על כל רמים כבודך, ויקרך עין לא ראתה, ושבחך מי יכילהו, וגבורתך מי יגידה? וכל בעלי כח ועצמה נראו לפניך כאין כח, וכל בעלי חכמה נבערו מפניך, כי לחכמתך אין קץ ולגבורתך אין תכלית. וצבאות סדרת לשרת לפניך בחכמה נפלאה, כלם גדולים ומלאים חכמה והשכל, עומדים על פקדתם ושומרים את משמרתם באמונה, משתחוים לפניך ומברכים את שמך ומקדישים אותו בשירה וקול רנה, בחכמה, בדעת ובתבונה; כי אתה מושל בכלם ממעון קדשך ועד עדי עד. ומאוריך מתפשטים מן המקור הנעלם, נאחזים זה בזה ונודעים שהם אחד. לתפארתם אין קץ ולמהללם אין גבול, כי הם מתפשטים בגבורה ורחמים, מאירים ומזהירים מקצה הארץ ועד קצה הארץ. וקדשתך, כשהיא יוצאה ממקום הדרת כבודך, מי יוכל לעמד בסודה, ומי יוכל לעמד בקול שאונה? כי היא מכסה את כל העינים, ולא נראה מהם דבר אלא היא. וכלם נסתרים בצלה ומתלוננים בכבודה, ומרב גבורתה כלם מרעידים ורועשים, ובמנוחתה כלם מתעלסים, מסתירים פניהם שלא להביט בעצם מאורה; וכלם פה אחד עונים באימה ואומרים בקדשה ובטהרה

קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו

מי לא יראך, מלך עליון, רועה את כל עבדיו ומפרנס למגדול ועד קטן, יודע את סודם ורואה את כל מחשבותם? ומשמך יוצאים לדרום ולצפון, למזרח ולמערב ולכל עבר ופנה, להשמיע שירה וקול רנה. וראשים שמת בראשם, להם יעבדו ואל משמעתם יסורו, וכלם בשמך יקראון. ובהגיע קדשתך אל הראש אשר עליהם, מי ימלל תפארתו וגאונו? כי הוא מאיר כשמש בצהרים וזהרו הולך מן הקצה אל הקצה, כורע ומשתחוה לפניך, ומודה לשמך על כל הטובה, על כל האורה ועל השמחה, על הברכה ועל המנוחה, להודיע כי ממך הכל ואתה מושל בכל ואין זולתך. ובראות העבדים הנאמנים בהשתחותו לפניך, כלם משתחוים ומודים ומהללים את שמך, ככתוב בדברי קדשך: אל נערץ בסוד קדשים רבה ונורא על כל סביביו. כלם פותחים את פיהם ומרננים לפניך, ובהגיע הרנה אל מקום כבודך, מי יוכל לספר שאונה ותפארתה? כי בהעלותה והגיעה אל הגבול הנעלם, אין מי יוכל להגיד שבחה, זיוה ואורה המאיר אל כל סביבותיה. וכאשר צבאותיך מודים שמך, בכח קדשתם נשברים מפניהם כל שרי קצף ומשחית, כי כלם מודים בכח קדשתך העצומה, נפחדים ומתבהלים מפניך, וחושבים להשבר מאימתך. ושבחך עולה במעלות נעלמות ונוראות, עצומות וחזקות, אשר לאורם אין קצה ותכלית ואין גבול לגבולתם:

ועמך בחרת מכל העמים להיות עבודתם לפניך, קוראים בשמך ומהללים בגדלתך, אשר עשית עמהם נסים ונפלאות, ושנית מערכות רמות וחזקות בעבורם, כי השפלת כל הקמים עליהם, והורדת את כל מסטיניהם עד עפר. ובהעלות גאות רשעים להכחידם, הקדשת בו שמך ברב אותות ומופתים, ועשית בצורריהם נקמות גדולות, ותעש לך שם כיום הזה. כי אמרו כל השרים וכל אשר

הפקדת על כל עם ולשון : הלא שר ותקיף, מושל על כל הצבאות ועל כל הלאמים, ממשלתו נבלע מאף ה׳, כי דבר על עמו סרה ויעץ עליהם מחשבת רעה, אף כי הצעירים ממנו והחלושים מכחו. ואתה הארת מאוריך גבה מעל גבה בכל תקפם ועצם קדשתם, וכמה ממשלות נשברו מפניהם, אשר לא יכלו לעמד, וערכת סדרם כרצונך, להושיע עמך מיד צריהם. על כן צויתנו לזכר את כל נפלאותיך אשר עשית כל הימים, ככתוב בתורתך : למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך :

ואנחנו ככל אשר צויתנו עושים לפניך, להזכיר בשבחך, ולספר גדלתך. יהי רצון מלפניך, אלהי האלהים ואדוני האדונים, לקבל ברחמים וברצון את אשר לא נוכל להשלים, כי אתה חפץ לזכות עמך ורצה בתשועתם. יהי רצון מלפניך, אל היחיד, המיחד בעמך, יודע המחשבות ויצרי הלב, אדון יחיד ומושל בכל, ותביאנו לציון עירך ברנה ולירושלים בית מקדשתך בשמחת עולם, ושם נקריב לפניך בבית קדשך ותפארתך, ככתוב : שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדן ה׳ אלהי ישראל. ברך חילנו ופעל ידינו תרצה, כ אתה יחיד ומיחד, אדון כל המעשים. ברוך שמך מן העולם ועד העולם, אמן ואמן.

ואחר כך יאמרו פרשת היום והפטרתו

וכל מגלת שיר השירים בנעימה והסדר הנ״ל,

ואחר כך זה השיר

יהיה לכם להודות ולהלל לפנות בקר

וכמו השחר עלה :

שיר לליל חג הפסח

א

מוֹשֵׁל בְּעֹז עוֹלָם וְאַמִּיץ כֹּחַ,
שׁוֹכֵן שְׁחָקִים, צוּר תְּהִלָּתֵנוּ,
הוֹמָה בְּעֶבְרָתוֹ כְּאֵשׁ לְקִדֹּחַ
חֶשְׁכַּת סְבִיבוֹתָיו לְסָכָּתֵנוּ,
יוֹצֵר מְאוֹרוֹת הוּא, שְׁמוֹ מָנוֹחַ,
יוֹשֵׁב כְּרוּבִים, אֵל יְשׁוּעָתֵנוּ,

מושל בעז עולם. הוא אי' עילאה ועליה נאמרה כל הבבא הזאת להיותה העיקר הנזכרת ביציאת מצרים כמש"ה אנכי ה' אלקיך וכו'. לכן נתלה השבח בה ככל אשר יאמר לפנים. והנה מושל בעוז עולם כבר אמרתי הרמז בו לאי' המושלת על ז"א.

ואמיץ כח. ג"כ בה כי היא מאמצת אל החסד ועוד כי סוד הכח בה כידוע במדריגת השמות וז"ס הכ' מרוב אונים ואמיץ כח והם או"א.

שוכן שחקים. כי אי' עד הוד אתפשטת.

צור תהלתנו. היא צור והיא תהלה, ועוד היא צור התהלה שהיא רחל היוצאת ונתקנת ממנה.

הומה בעברתו. הם סוד הגבו' שלה יוצאים מן השערות העליונים וזה ידוע.

חשכת סביבותיו לסכתנו. הוא סוד העור החיצון החשוך ונעשה סוכה כידוע בסוד החשמל.

יוצר מאורות הוא. אי' ככתוב ועבד הלוי הוא ויצר המאורות וז"ן.

שמו מנוח. כי בו המנוחה בסוד הנוק' ג"ע.

יושב כרובים. הם וז"ן והוא יושב בהם ומתלבש בם.

אל ישועתנו. סוד שם אל בה י"י א' י' דס"ג והוא אל של הישועות בסוד ה"ג והיא חירות.

מִי שְׁבָחֲךָ יַגִּיד וְרֹב חֵילֶיךָ,
עוֹשֶׂה גְּדוֹלוֹת, אֵין עֲרוֹךְ אֵלֶיךָ.

ב

עַד לֹא נְגֹהוֹת עַל נְתִיבוֹת אֶרֶץ
דַּרְכָּם לָמַד עִם אֶמֶת יָסֹדוּ,
לְפָנֶי עָמַד עַד דּוֹר אֱנוֹשׁ בַּפֶּרֶץ
עוֹד בֵּין חֲשֵׁכִים הוֹלְלִים יָהֹלּוּ,
יָרַד בְּרֶדֶת אֵל לְעַמִּים קֶרֶץ

מי. היא מי.
שבחך. השבח בה.
ורוב חיליך. חו״ג.
עושה גדולות אין ערך אליך. הוא סוד הגדלות הגדול הנעשה בלילה הזה. וכשתדע סוד העיבורים תבין איך נכון שם זה לאי׳ והוזכר **אין.** כאן סוד העתיקא כידוע.
עד לא נגוהות. הוא סוד ה׳ ראשונות דז״א שלא האירו בנוק׳. והענין כי מהאדם נמשכו הניצוצות היוצאין בקריו וניתנו בזרעם אחרי כן במבול סדום ופלגה וקלקלו את המקולקל עד ענין הפלגה שמאז נחתם אוצר הנשמות לבלתי נפוץ ממנו לכל העמים וינתן רק לזרע אברהם. וכבר ידעת כי אור הה׳ ראשונות לא היו מאירים בנוק׳ מטעם חטא אדה״ר ואברהם החל לתקן. לכן אמר עד לא נגוהות וכו׳ וגם הוא סוד החסד הא׳ הנתקן.
בפרץ. הפרצה אשר עשו להעלות השכינה למעלה ופרצה היתה כי הוא הריסת גדרו של עולם.
ירד ברדת אל לעמים קרץ. ככתוב הבה נרדה. והיה לעמים קרץ להכרת ולהגדע מן הקדושה לעולם. וכאשר היה כחם בהיותם משורש הקדושה ונתנכרו לה בגאותם לחשוב להעלות הס״א מעלה מעלה. הוא סוד הגאוה. לכן אמר: **וגאון בני נכר כציץ יבלו.**

וּגְאוֹן בְּנֵי נֵכָר כְּצִיץ יִבְלוּ —
בְּלַע עֲצָתָם שָׁם וְשָׁם יֵרֹצוּ,
בָּלַל שְׂפָתָם בָּם וְכֵן נָפוֹצוּ.

ג

פָּרַשׁ כְּשַׁחַר מֵאֲפֵלוֹת עֶרֶב
אֵיתָן לְאוֹר עוֹלָם וּמֵאִיר צֶדֶק,
רָחַץ בְּתֹם לֵבָב, בְּיֹשֶׁר קֵרֵב,
לְגִדֹּר שְׁבוּרֵי גוֹי, לְחַזֵּק בֶּדֶק,
לָבַשׁ כְּבֶגֶד טוֹב וְחֶסֶד יֶרֶב,

פרש כשחר. הוא סוד הקדרותא דצפרא המחשיך בטרם יאיר היום. ומתוך אותו התושך יוצא היום. כן אברהם יצא מתוקף הקליפות. מתרח ואשתו שבעלה נדה. ואמר: **פרש**, כי פרש אחת מספירות נוקבא כידוע.

איתן לאור עולם. הוא אברהם סוד החסד והוא החסד בז״א לכן אור עולם והחסד בנוק׳ ולכן

ומאיר צדק. שהחל להעיר את השכינה להתפשט.

רחץ בתם לבב. רחיצה היא מיתוק הדינים וכן עשה אברהם בלבב שהיא נוק׳ ובקרב הוא סוד הגוף דז״א ויושר הוא מיתוק הגבורות ועוד בקרב סוד בקרב הארץ תוכיות נוק׳ הנתקן מן הגבורה אך מתקם והוא סוד **ישר**.

לגדר שבורי גוי. הוא סוד שבירת המ״ק המתחדשת בעון אדה״ר ובניו אלה.

לחזק בדק. אשר בנוק׳ כידוע ולא נאריך.

לבש כבגד טוב. הוא סוד אור שנברא ביום ראשון והוא הבגד בבגדו בה כידוע.

וחסד ירב. כמשמעו והוא סוד ורב חסד החסדים מתרבים והולכים עד פ״ר למיתוק המנצפך.

יָבִין לְהָסִיר מִמְּשׁוֹכַת חֶדֶק.
שָׁם אַהֲבָה דִּגְלוֹ, וְיִרְאָה כֶּתֶר,
שׁוֹכֵן בְּצֵל שַׁדַּי וְיוֹשֵׁב סֵתֶר.

ד

נִצְרַף וְאַף עָמַד פְּעָמִים עֶשֶׂר
וַיֵּרָא אֱמוּנָה לוֹ יְרֻשָּׁה סֶלָה.
תָּקַע בְּעֹז עַרְשׁוֹ וְאַמִּיץ קֶשֶׁר
לָתֵת אֱמֶת פִּרְיָהּ אֲשֶׁר הֶחֱלָה.

יבין להסיר ממשוכת חדק. מובן סוד הערלה.
שם אהבה דגלו. ויראה כתר. אהבה חסד בז״א ויראה אבא כתר עליו עוד אהבה אי׳ והוא ביסודה יראה אבא קו ימין. והזכיר כתר כי לכן נק׳ יראה מיראתה לעלות אל הכתר.
שוכן בצל שדי. ביסוד אי׳.
ויושב סתר. ביסוד ז״א אור הגנוז או בצל שדי ביסוד ז״א ויושב סתר ביסוד נוקבא בסוד הטיפה אתה סתר לי.
נצרף. הוא הי׳ נסיונות אשר נעשו לו אולי נגד הי״ס להתקן ולעמוד בכלם
וירא אמונה. היא השכינה שלקחה למורשה לבניו כי משם והלאה לא ניתנו בשמות הקדושה רק לבניו כאמור.
תקע בעז ערשו. הוא הזיווג דיסוד ומלכות. והרמז תקע והוא סוד המנצפך
ואמיץ קשר. הוא יסוד והוא ת״ת והוא דעת ג׳ שרשי המלכות בז״א והוא סוד חג״ת, תיקונה בסוד שבת. ומובן בכל זה אשר הכין זרעו אחריו להיותם כלם זרע אמת הוא יסוד אי׳ שממנה נשמת בני ישראל ולא יכנס בזרעו רק נשמות קדושה. והנה נאמר פה ב׳ דברים: הא׳ וירא אמונה לו, והוא כי לקח הקדושה למורשה שתתפשט בישראל. והב׳ תקע בעוז ערשו שבישראל לא יבואו עוד נשמות ס״א אלא כלה זרע אמת.

גֶּבֶר חֲכַם לֵבָב וּמֵבִין פֵּשֶׁר
וִימִין יְשׁוּעָה לוֹ מְאֹד גְּדֵלָה
מַטָּע לְהִתְפָּאֵר וּבוֹ נִשְׂגַּבְנוּ,
צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם וְצוּר חֻצָּבְנוּ.

ה

מֵרֹאשׁ אֲמָנָה נוֹזְלִים יָפוּצוּ,
מִי מַעְיְנוֹת עָזּוֹ, וְלֹא נִכְזָבוּ,
שְׁבִיל לְרַגְלָם אוֹר, וְעַד יָרוּצוּ —

גבר חכם לבב. הוא סוד החכמה אשר גם לה הוא מרכבה.
ומבין פשר. הוא הפרשת הגבו׳ בבינה ע״י החסדים דאבא.
מטע להתפאר. בדעת סוד החסדים הנטיעה הצומחת להתפאר. להשתלח לפארות. והוא התפשטות החסדים בו״ק עוד להתפאר הוא מתגלה בת״ת.
ובו נשגבנו. הוא השורש למעלה.
צדיק יסוד עולם. הוא כללות החסדים ביסוד בסוד אברהם אבר מ״ה.
וצר חצבנו. במלכות ביסוד שבה.
מראש אמנה. הנה פה יתבאר שורש נשמות בני ישראל ומשך קדושתם. ואומר: מראש אמנה, היא ח״ס רישא דמהמנותא.
נוזלים יפוצו. משם ירדו דרך התרין מזלין, ולכן אמר נוזלים.
מי מעינות עזו. סוד הטיפה היוצאת ממעין העוז הוא היסוד והם נמשכים מן ראש אמנה כאמור.
ולא נכזבו. כי אין כזב עד שם יין המשומר, וגם: ולא נכזבו, לא פוסקים, אחר כן יבואו אל יסוד אבא וזהו
שביל לרגלם אור. עד הנה הם בסוד אור כידוע ואמר לרגלם כי הוא סוד זיוג יסוד או״א בסוד רגל ע״ב וקס״א והם רצים בסוד טיפת זרע יורה כחץ.

מַיִם פְּלָגִים בָּרְחוֹבוֹת שָׁבוּ.
יְזַל כְּמֶגֶד טַל אֲשֶׁר יָרְצוּ
שָׁם בַּשְּׁחָקִים טוֹחֲנוֹת נִשְׁגָּבוּ,
בְּפֶרֶשׁ זְבוּל לוֹ עַל פְּנֵי רָקִיעַ,
וְשָׂבַע בְּרָכוֹת עוֹד כְּאוֹר יוֹפִיעַ.

ו

אָז אֶל יְלָדָיו נִתְּנָה לָרֶשֶׁת
חֶלְקַת לְאֻמִּים כִּי בָרָע נִשְׁחָתָה.
הִנֵּה כְּמוֹ דָוָה וּמִתְקַדֶּשֶׁת

מים פלגים. הנה ברחובות הנהר שהוא יסוד אי׳ מאור שבים מים והם פלגים, כי הוא פלג בסוד פלג אלקים מלא מים, ואח״כ יצאו בדרך יסוד אי׳ גם הוא מזל מדעת ז״א בסוד טיפת המוחין, ולכן אמר טל יו״ד ה״א וא״ו ויתפשט עד אשר ירוצו אותו ויטחנו אותו.

שם בשחקים. נ״ה תרין ביעין הטחנים לצדיקים.

בפרש זבול לו. הוא סוד פרישת הרקיע הנקרש ביסוד ז״א. והוא עצמו רקיע ושם שוכנת הטיפה ככתוב: והוא יושב פתח האהל -- חסד שריא בפומא דאמה.

ושבע ברכות. הוא סוד המאה ברכאן, והנה אחר שנתקן בכל בחינות אלה עד יסוד ז״א חוזר ונתקן בכלם ביסוד נו׳ כידוע, ולכן אמר

עוד כאור יופיע. הוא התיקון הא׳, וגם כאור יופיע הוא סוד הלבוש הלוקח מן האור הגנוז שבכתו אינגו מחשיך.

אז אל ילדיו. הוא סוד נשמות הקדושה אשר היו בתחלה ביד האומות וניתנו אל ילדיו, והנה זאת החלקה נשחתה ע״י הרע כידוע, כי השחית כל בשר.

הנה כמו דוה. הנשמות האלה הגם כי באו בבני ישראל לא נתקנו מיד, כי הוצרכו להתקדש כדוה מטומאתה, ועניין כמו דוה ומתקדשת ידוע הוא ולא נאריך. ולכן הוצרכו להמתין

תִּסְפֹּר שְׁנוֹת דּוֹרִים, עֲדֵי נִפְדָּתָה
מִיַּד בְּנֵי נֶבֶל אֲשֶׁר נִכְבֶּשֶׁת
יָמִים; וְעֵת תַּחְתָּם כְּבָר הָיָתָה,
לְתִקּן מְעָוֹת אִישׁ — תְּיַחֵל לָמוֹ
אַדְמַת צְבִי חֶלְקָם, וְתִשְׁמַח בָּמוֹ.

ז

בֵּין מַמְשָׁלוֹת כְּסֵא בְּחַבְלֵי גֶבֶר
עַד שַׁעֲרֵי זָר יָרְדוּ נִמְשָׁכוּ.
אַחַר — אֲסוּרִים נִמְצְאוּ בַקֶּבֶר,

שנות דורים. עד תתום חלאתם בצירוף מצרים, אז תפדה
מיד בני נבל אשר נכבשת. כי עד עתה היתה נכבשת עוד תחתם בגופם
ממש ועתה יצאה מגופם ולא נכבשת עוד תחתם, אך לא נפדתה
ג"כ עד תנקה מכל טומאתה אשר דבקה בה, ולכן אמר
ימים ועת תחתם וכו'. והנה ימים ועת הם ג"כ נגד ג' הדורות שנתגלגלה
בם, וגם ימים ועת הוא סוד הזכר והנקבה.
לתקן מעות איש. חטא אדה"ר יתקן בם, והנה
אדמת צבי. היא נוקבא אדמת היסוד והיא חלקם תייחל להם שיתקנו
קלקול אדה"ר ואחר
ותשמח במו. בסוד המ"ן כידוע.
בין ממשלות כסא. יספר איך היה הגלות, כי כן כתיב: שלח לפניהם איש,
וכך היה כי ירד יוסף למצרים והוא יסוד וירדו יעקב ובניו ושכינה
עמהם ולכן משלו ומלכו בסוד כסא המלוכה אשר עמהם, ולכך
אמר בין ממשאלות כסא והוא ממשלת השכינה בסוד ומלכותו בכל משלה.
בחבלי גבר. יוסף יסוד.
עד שערי זר. הוא המלכות נוק' דס"מ רהב המושלת במצרים, והנה ירדו
בממשלה אך פתאום
אסורים נמצאו בקבר. הזה ערות הארץ.

כַּצִּפֳּרִים פֹּתְאוֹם בְּפִי סְבָכוּ.
כִּי קָם „רְדוּ", אַךְ שָׁב לְשֶׁבֶר שֶׁבֶר.
יָמִים וְלֵילוֹת נִדְּעֵכוּ, נִזְעָכוּ,
חֶבֶל בְּעֹל צַוָּאר וְקָצַר רוּחַ,
עַד נוּס צְלָלִים עֵת וְיוֹם יָפוּחַ.

ח

יוֹמָם בְּשׁוּב אָחוֹר, שְׂחָרִים לָעוּ,

כצפרים פתאם בפח סבכו. ואמנם יכוין לאשר נאסרו בני ישראל למעלה הם החסדים בקרב סוד יסוד אי' כידוע, והוא קרב והוא קבר, כתוב: לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, ונמצאו אסורים שם מפחד הקליפות כידוע, ואמר: בפח סובכו, הוא סוד דם דם שנסתלקה אי' מז"א כידוע בסוד שפיכת דם.

כי קם רדו. כפשוטו: „רדו" נתקיים, ומ"ש כי יש שבר במצרים נהפך לשבר.

ימים ולילות. הם ספי' זו"ן.

נדעכו. לפי שלא האיר בהם החסדים.

נזעכו. וחזרו לקטנותם.

חבל בעל. הענין כי אחיזת מצרים ופרעה ושריהם הוא בגרון וזאת היא החבלה שנעשה בצואר הזה ע"י הקליפות האוחזות בו שהם כעול אליו.

וקצר רוח. ז"א חזר לקטנותו והעת היה ארוך, ככתוב: עד שיפוח היום ונסו הצללים, והוא תיקון ז"א הנק' יום והכנעת הקליפות שהם הצללים.

יומם בשוב אחור. כאן פורש ענין הגלות כלו, והוא היה משוב החסדים המגולים למעלה, והנה הם סוד בני ישראל הם המתפשטים בנ"ה דז"א, ולכן אמר: יומם בשוב אחור, הוא סוד החסדים, ויומם הוא הא' כללות כולם.

שחקים לעו. הם נ"ה הנשארים עיפים מאין אור.

הִבּוֹק אַדְמָה, רָגְזוּ שָׁמַיִם,
דָּמִים בְּדָמִים שׁוֹטְפִים נָגָעוּ —
חָדָשׁ בְּקוּם לְמֶלֶךְ גְּאוֹן מִצְרָיִם.
כַּמָּה לְיַד בַּרְזֶל כְּשָׁה יִכְרָעוּ,
כַּמָּה לְיוֹם צָאתָם לְשֶׁטֶף מַיִם,
מִי עִם לְבֵנִים קִיר יְמַלֵּא יַחַד —
וַיִּכַּל יְמוֹת עֲנִיִּם כְּאֵב וָפָחַד.

ט

רָאָה אֲדֹנָי אֶת עֲנִי נַפְשֵׁנוּ,
דִּבֶּר לְעָם שָׁלוֹם וְדַל יוֹשִׁיעַ,

הבוק אדמה. נוק׳ היושבת כנגדם ונבנית מהחסדים ההם נשארה בוקה וריקה מן האור.
רגזו שמים. ז״א ובסוד הת״ת שבו מגולה גם הוא.
דמים בדמים. סוד שפיכת דם האמור.
חדש בקום למלך. סוד ויקם מלך חדש קימה הות ליה.
גאון מצרים. כי זה סוד הגאוה להתאחז למעלה כידוע בפירוש הפסוק: וסכסכתי מצרים במצרים.
כמה ליד ברזל. מיני מיתות שנמצאו למצרים לתיקון מגולגלי מבול סדום ופלגה כידוע.
ויכל ימות עניים. כי קשי השעבוד גרם להגמר הגלות מהרה.
ראה אדני. כאן התחילה הגאולה.
עני נפשנו. עם המלכות.
דבר לעם שלום. שלום הוא היסוד המדבר להושיע הדל מלכות.

בְּנָטוֹת כְּאָב אָזְנָיו לְשַׁוְעָתֵנוּ,
וּבְתוֹךְ סְנֶה בוֹעֵר בְּאֵשׁ הוֹפִיעַ.
מֹשֶׁה בְּחִירוֹ לוֹ, לְהַקְרִיבֵנוּ,
בָּחַר, וְאֵלָיו אֶת שְׁמוֹ הוֹדִיעַ,
כִּי נֶאֱמָן נִמְצָא, וְהוּא טוֹב דַּעַת,
גַּם עֵת לְחִבֵּק בָּא, וְעֵת לָטָעַת.

י

כִּצְבִי מְדַלֵּג, כֵּן אֲסִירִים רֶגַע
הוֹצִיא, וְהֵרִים רֹאשׁ מְאֹד הַגְּבֹהַּ.

בנטות כאב אזניו. אי׳ היא סוד אזן והם שנים בינה ותבונה שתי אזנים והיא נוטה את עצמה להתלבש בזו״ן בסוד מוחין, והיא נוטה כאב, פירוש כמו שעושה ג״כ אבא שמתלבש בתוכה, וזה מכח שועתנו.

ובתוך סנה בוער. סוד הגבורה סנה גי׳ ק״כ צירופי אלקים סוד מוחין דקטנות שבהם אחיזת פרעה וה׳ בתוכו סוד הגדלות המתלבש בקטנות בגרון כידוע.

משה בחירו. זה מובן.

כי נאמן נמצא, והוא טוב דעת. סוד הפסוק טוב הוא כי היה הטוב כולו מן הדעת דז״א.

גם עת לחבק בא. כבר הגיע זמן הגאולה והוא מובן, כי כשנשלם הרע מן הדעת ויבוא הטוב החל זמן הגאולה.

כצבי מדלג. יבאר ענין הגאולה איך היתה, ואמר

אסירים רגע. הוא סוד יציאת ז״א פתאום מבטן אי׳ והגדלתו פתאום ג״כ עד הגדלות הב׳, וזהו שאמר

והרים ראש מאד הגבהה. והבן כי מאד עולה מ״ה והוא ת״ת דאו״א ששם תכלית עלותו בסוד כתרו בלילה הזה כידוע, ולכן אמר הגבה לרמוז על הגדלות הב׳.

עֵת הִיא לְזֹאת מֵאָז, אֲשֶׁר כָּל פֶּגַע
שִׁלַּח לְהַרְחִיק בַּל קֵרֹב אֵלֶיהָ,
לִרְפֹּא שְׁבָרִים, לַחֲבֹשׁ כָּל נֶגַע,
אַף בַּל מְעַט יִתֵּן לְהִתְמַהְמֵהַּ.
הֶרֵב כְּאָב נְקַדֵּשׁ אֲדֹנָי בָּנוּ,
הַגְדִּיל אֲדֹנָי לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ.

יא

אָז נִבְהֲלוּ יַחְדָּו וְכֵן נָסוֹגוּ
כָּל רוֹזְנֵי רַהַב וְשָׂרִים לָמוֹ.

עת היא לזאת מאז. פירוש כי זה בעת אשר הוכן מאז למען זאת היא נוק׳, והוא ליל שמורים השמור ובא מן המזיקים, וזהו שאמר **אשר כל פגע שלח להרחיק בל** וכו׳. פי׳ שנשלחים הפגעים והם הקליפת דתהומא רבא.

בל קרוב אליה. לינוק ממנה.

לרפא שברים. הא תיקון המ״ק כאמור למעלה, כי עתה היה תכלית תיקון הפגם של אדה״ר.

לחבש כל נגע. סודה הנגע צרעת הנאחז כשיש מותי אמא בלא אבא, וכבר ידעת חטא אדה״ר ותיקונו ע״י ישראל, ועוד: לחבוש כל נגע, ר״ל לחבוש לאסור הקליפה.

אף בל מעט יתן להתמהמה. כי כאשר היתה ההגדלה כרגע לכן הוצרכו ג״כ לצאת מיד ולא להתעכב עוד בתוך הקליפה ולא יכלו להתמהמה.

הרב כאב נקדש. כי ז״א עלה למקום קדש אבא להזדווג שם כידוע.

הגדיל ה׳. הוא הגדלות הנזכר בכללות ואמר **עמנו** כי באמת רצה הקדוש ב״ה שיעירו ישראל את הנס בקרבן הפסח מצות ומרורים.

אז נבהלו יחדו. עתה יבאר הכנעת הקליפות, כי ע״י האור הגדול הזה נבהלו

כל רוזני רהב. והם הג״ר שנכנעו במכת בכורות.

ושרים למו. הם ה״ג שרים האוחזים במוחין דקטנות.

הִנֵּה כְשִׁכּוֹר הוֹלְלִים יָחֹגּוּ,
מִיַּד אֱלֹהִים כִּי שְׁלוּחָה בָמוֹ.
מֵעֹז אֲדֹנָי נְחַתּוּ נָמוֹגוּ
וּכְחִיל לְיוֹלֵדָה רְתֵת כְּסָמוֹ.
אֶל שׁוֹטְנָיו זֹאת הֵיא פְּעָלַת שֶׁקֶר
מִמַּחְשָׁבוֹת עֶלְיוֹן אֲשֶׁר אֵין חֵקֶר.

יב

מְקוֹל בְּאַדְמַת חָם גְּבָעוֹת נָעוּ,
קוֹל צְעָקַת מָכָיו יְבַקַּע אֶרֶץ,
שָׁם כָּל אֱלִילִים כָּרְעוּ נִגְדָּעוּ,

הנה כשכור. הענין כי תחלה באו המכות להם משם אלקים כידוע, ואז אמרו: אצבע אלהים היא, והקשו את לבם, כי גם להם אחיזה בו, ולכן אמר

כשכור הוללים יחגו. אך כשבאה להם משם ה׳ שהוא הגדלות אז

נחתו נמוגו. מכל וכל, כי הקדושה גברה מאד.

וכחיל ליולדה. ענין זה הוא כי היולדה בעת הלידה בא לה חיל מפחד הקליפות ואך עתה בעת שהיה ראוי לבוא בחיל בא תחתיו אל הקליפות הרתת וכסה אותם, ולכן אמר: וכחיל ליולדה וכו׳.

אל שוטניו זאת. זה הוא סוד וסכסכתי מצרים במצרים, כי המצרים העליון הוא מצד הדיקנא היוצא מן המוח מאיר במצר התחתון כידוע, לכן אמר **ממחשבות עליון** והוא מובן. ואמר זאת היא, לרמוז אל חיבור יובל בשמיטה להכות את מצרים ולגאול את ישראל כידוע.

מקול באדמת חם. הוא סוד ז״א אשר בא לאדמת חם לגאול את השכינה כמש״ה: הנה ה׳ רוכב על עב קל ובא מצרים.

גבעות נעו. הם הקליפות ויען היא נוק׳ דקליפה לכן אמר גבעות.

שם כל אלילים. הם השרים שלהם שנסתלקו משליטתם. ולכן אמר אח״כ

רֵאשִׁית פְּרִיהֶם מַאֲכָל אֶל שֶׁרֶץ,
אַשְׁף וְחַרְטֹם מֵעֲמַד יָגָעוּ,
בְּפֶרֶץ בְּמָעָזֹם אֲדֹנָי פֶּרֶץ.
שָׁם עֻזְּךָ נוֹדַע לְגִבּוֹרֶיךָ,
שָׁם אַךְ לְךָ יְכָחֲשׁוּ צָרֶיךָ.

יג

תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה, תְּרוּעַת יֶשַׁע
בָּתֵּי גְאוּלִים זֶה כְּבָר מָלְאוּ,
כִּי עַד בְּנֵי עַוְלָה וּמַטֵּה רֶשַׁע
עֶלְיוֹן בְּכֹחוֹ מָצְאָה יָדֵהוּ,
הַכְּבִיד עֲשִׁירִית, עָבְרָה הַתֵּשַׁע,

בפרץ במעזם ה' פרץ. פירוש מעוזם הוא כחם למעלה, והשאר מובן.
לגבוריך. הם השרים הבאים מן הגבורה ידעו עוזו והכיר והכירוהו. כי הוא אדון להם.
תודה וקול זמרה. תודה במלכות מצד הדינים וקול זמרה בז"א מצד החסד.
תרועת ישע. הוא סוד תרועם בשבט ברזל הוא הכרתת הקליפות.
בתי גאולים. הם ב' בתי ישראל אימא וברתא.
זה כבר מלאו. הוא סוד העיבור הנעשה כידוע, ואמר זה להורות היסוד.
בני עולה. הם המצריים בני רהב נוק' דס"מ.
ומטה רשע. ס"מ.
עליון בכחו. אי' עליון קס"ו וכח כאמור למעלה.
הכביד עשירית. כמשמעו והיא בג"ר, לכן
עברה התשע. כי היא למעלה מכולם.

לַיְלָה כְיוֹם יָאִיר בְּמִשְׁפָּטֵהוּ,
וַיְהִי בְעֶצֶם יוֹם — בְּצֵאתָם חָשׁוּ,
וּמְטַעֲנֵי שָׁלָל אֲשֶׁר רָכָשׁוּ.

יד

מָה עָמְקוּ יַחְדָּו מְזִמּוֹתֶיךָ!
מִי יַעֲרֹךְ לָךְ — כִּי מְאֹד גָּדַלְתָּ,
מִי הוּא יְמַלֵּל כָּל תְּהִלּוֹתֶיךָ,
מִי יְשׁוּךְ עֶלְיוֹן וְלֹא נִמְשָׁלְתָּ.
הִנֵּה לְדוֹר וָדוֹר גְּבוּרוֹתֶיךָ,
לְכִבּוֹדְךָ הֵן כָּל אֲשֶׁר פָּעָלְתָּ.

לילה כיום יאיר. הוא סוד מ״ש בזוהר על ענין זה ע״ש.
ויהי בעצם יום. הוא כי בלילה עשתה הנוק׳ נימוסין וביום יצאו במדת ז״א.
ומשעני שלל. הם הניצוצות שהעלו לגמרי.
מה. הוא המ״ה העליון אשר בח״ס.
עמקו יחדו מזמותיך. אמר **עמקו** כי שורש הגבורה בה בסוד העומק והיא נוק׳ לנחי כתרא, אך גם החסדים באים לה מן כתרא, ולכן אמר **מאד גדלת.**
מי הוא. הכינה נקראת מי והוא, והיא
ימלל כל תהלותיך. הם הה״ג בסוד כל המקבלת אותם ממנה.
מי ישוך עליון. הוא סוד הפסוק ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש, כי גם כל אשר למטה הם נדמות לאשר למעלה, אך עם כל זה לא שוים הם כדרך עילה ועלול.
הנה לדור ודור גבורותיך. הגבורות נמשכות עד הנוק׳ האחרונה היא מלכות לעשות דין בקליפות.
לכבודך הן כל אשר פעלת. כל השאר לבושין אליה.

הִנֵּה כְדַעְתָּם שִׁבְחֲךָ יַשְׁמִיעוּ,
צֹאן יָדְךָ רַב טוּבְךָ יַבִּיעוּ.

טו

מַהֵר, אֲדֹנָי, נָא פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ,
שְׁנִית קִנֵּה עַם זוּ לְךָ קָנִיתָ.
הָשֵׁב לְחֵיק אִמָּם נְפוּצוֹתֵינוּ,
חִישׁ נָא תְגַלֶּה יוֹם אֲשֶׁר כְּסִיתָ,
יִגְדַּל אֲדֹנָי עַל גְּבוּלוֹתֵינוּ,
יִשְׁתַּחֲוֶה לְךָ כָּל אֲשֶׁר עָשִׂיתָ,
מַלְכוּתְךָ תָּרִים וְהוֹשַׁעְתָּנוּ
נִשְׂמַח בְּךָ — תָּגִיל וְתִשְׂמַח בָּנוּ.

הנה כדעתם. כמשמעו.
שבחך ישמיעו צאן וכו׳. והענין כי ע״י הזכרת השבחים מתעוררים האורות למעלה, וזהו ענין **יביעו**, כמו יביע שמן רוקח, והוא התנוצצות האורות והתפשטם.
מהר וכו׳ **פדות נפשנו**. היא השכינה.
השב לחיק אמם. הוא תיקון ניצוצות הקדושה.
חיש נא תגלה יום. הוא סוד יום הוא יודע לה׳.
יגדל ה׳ על גבולותינו. הם סוד הנוקבין.
ישתחוה לך. גם הקליפות אשר הם בעולם העשיה.
מלכותך תרים. תיקון השכינה, ותבוא לגו ע״י כן הישועה ואז **נשמח בך**. ע״י האור הנמשך לגו מן הזיווג העליון תמיד.
ותשמח בנו. בסוד המ״ן, ואמר **תגל** בסוד היסוד, **ותשמח** בסוד המלכות.

אמן כן יהי רצון

תושלב״ע

שוש אשיש בה׳ תגל נפשי באלהי כי הלבישני בגדי־ישע
מעיל צדקה יעטני כחתן יכהן פאר וככלה תעדה כליה :
יהי כבוד יי לעולם ישמח יי במעשיו :
ישמח ישראל בעשיו בני ציון יגילו במלכם :
סליק בס״ד. בריך רחמנא דסייען

תפלה לומר קדם משנה תורה

ובכן יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שתתן בלבבנו יראה ליראה את שמך, ותשביענו שמחה וששון בישועתך, כי אתה מושיע וגבור נשגב במוראך, משפיל גאים, מגביה שפלים, ומאימתך יתבהלו כל שונאי שמך. ותשבית מעיר קרית עפל ממלכת זדון הרשעה ותקים מקדשך על ראש ההרים, ואת הנהרסות תבנה ואת הנשמות תשובב, ותצמיח צדקה לעמך ותפריח ישע ותמהר גאלה, ותאות נפש צמאה תשביע בטובך ונפש רעבה תמלא טוב, ותחדש עלינו שנה טובה ומעטרת, שנת גאלה וישועה, ככתוב : כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה. וכתוב : פדות שלח לעמו צוה לעולם בריתו קדוש ונורא שמו. כי קדוש אתה ונורא שמך, ואין אלוה מבלעדיך. ותקרע מעלינו כל גזר דין רע, ותפתח לנו שערי הרוחה ושלום. וכתוב : פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה יה. זה השער לה׳ צדיקים יבאו בו. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה׳ צורי וגאלי. ותקבל עבודתנו ברחמים וברצון ככתוב : ה׳ יגמר בעדי ה חסדך לעולם מעשי ידיך אל תרף. לך ה׳ הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה׳ הממלכה והמתנשא לכל לראש.

ואני תפלתי לך ה׳ עת רצון אלהים ברב חסדך
ענני באמת ישעך :

שיר לומר אחר משנה תורה

נִשְׂגָּב בְּמוֹרָא, אֵל עַל כָּל נֶעְלָם,
נוֹרָא אֱלֹהִים הוּא מִמִּקְדָּשָׁיו,
יְהִי כְבוֹד אֲדֹנָי בְּמַעֲשָׂיו,
יִשְׂמַח אֲדֹנָי נָא בְמַעֲשָׂיו.

מִי לֹא יִרָאֲךָ, צוּר, לֹא יִרְעַד
מְגָאוֹן הַדָּרְךָ, אֵשׁ אוֹכְלָה?
מַעְתִּיק בְּאַף הָרִים, עֹשֶׂה כָלָה
אֶת אוֹיְבָיו בְּיוֹם קוּמוֹ לָעַד.
מִשְׁעָן לָנַפְשִׁי, לְלִבִּי מִסְעָד,
צוּרִי וְלֹא אָמוּט, וּבוֹ אֶשְׂמַח,
יִנְדֹּף כְּעָשָׁן רַע וְצַר יִמַּח,
עוֹד יוֹם קַנָּא יִדְרֹשׁ לְמִקְדָּשָׁיו.
יְהִי כְבוֹד אֲדֹנָי בְּמַעֲשָׂיו,
יִשְׂמַח אֲדֹנָי נָא בְמַעֲשָׂיו.

אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ, אֵל אֱמֶת, הַיּוֹם
יַחְדָּיו נְחַכֶּה כִּי תְרַחֲמֵנוּ.
הִנֵּה לְבַד לְךָ, עַד שֶׁתְּחָנְנוּ,

נְשָׂא עֵינֵינוּ נָא לְמִצְא פְּדֵיוֹם.
נוֹרָא שִׁמְךָ מְאֹד, קָדוֹשׁ, אָיוֹם,
רוֹמָה, קוֹמָה, שִׁפְטָה תֵּבֵל אַרְצֶךָ
שׁוּב נָא וְתָקִימָה עִיר זוּ חֻפְצֶךָ,
חֲזֵה תְּשׁוּקַת עַם לָךְ מְיַחֵל,
עוֹד יְשׁוּעָה תָּשִׁית, חוֹמָה וָחֵל.
יְהִי כְבוֹד אֲדֹנָי בְּמַעֲשָׂיו,
יִשְׂמַח אֲדֹנָי נָא בְמַעֲשָׂיו.

הָשֵׁב עַל כֵּן הֵיכָל וּבְנֵה צִיּוֹן!
עַד אָן עֶבֶד נָבָל יְהִי עֶלְיוֹן,
הֲבֵן יַקִּיר לְךָ שָׁפָל יֵשֵׁב?
עַד אָן אֱלֹהִים אָדָם יֵחָשֵׁב,
אֶל אִישׁ דָּמִים, מִרְמָה קֶשֶׁת דָּרַךְ?
קוּם כִּי יַעֲרֹב, וְלֹא יֵרַךְ
לִבִּי, יִקְרַב לָךְ, כִּי תָרִיב רִיבִי,
רְאֵה כִּי אָפֵס אוֹת וְאֵין נָבִיא,
אַמִּתְךָ לְבַד בּוֹ אֶתְנָחֵם.
אָכֵן, גּוֹאֵל דָּמִי, אָנָּא יֵחָם
לִקְרַאת שׁוֹנְאַי לְבָךְ, נוֹרָא!

יִבְצַר אַפֶּךָ בּוֹ בְּיוֹם עֶבְרָה,
חֲמָתְךָ תִּשְׁפֹּךְ, עָלָיו תֵּצַר,
חַיַּת קָנֶה רְצִץ, מַהֵר גְּעַר,
עַתָּה יִכָּרֵת אִישׁ מִבֵּית עֲשָׂו.
יְהִי כְבוֹד אֲדֹנָי בְּמַעֲשָׂיו,
יִשְׂמַח אֲדֹנָי נָא בְמַעֲשָׂיו.

מַהֵר, אֱלֹהִים, קוּם הוֹדַע שְׁמֶךָ,
שְׁבֹר זְרוֹעוֹת גּוֹי לֹא יְדָעוּךָ,
הָעָם בָּחַרְתָּ לְךָ עַד יִשְׁבָּעוּךָ,
חֲזֵה פְּאֵרֶךָ. תַּהֲרֹס קָמֶיךָ,
יָגֵל בְּךָ לֵב דַּל — יוֹם מְמְרוֹמֶיךָ
יְזַל כַּטַּל רָצוֹן, פְּדוּת תַּצְמִיחַ,
מַיִם רִשְׁעָה נִגְרָשׁ שָׁאוֹן תַּשְׁבִּיחַ,
יִפְתַּח בְּזִמִּירוֹת הַשֶּׁה נֶאֱלָם,
יָגֵל כִּי לֹא יָשׁוּב עוֹד נִכְלָם,
יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל עוֹד בְּעוֹשָׂיו,
יְהִי כְבוֹד אֲדֹנָי לָעוֹלָם,
יִשְׂמַח אֲדֹנָי בְּמַעֲשָׂיו.

א"ה היות כי הדפסתי כאן התפלות והשירים מרבינו אמרתי לצרף כאן שיר קדוש ונחמד מאד מאת ידידו ואוהבו של רבינו ה"ה גאון העולם איש אלקים קדוש רבשכבה"ג רבינו יהונתן אייבשיץ זצ"ל זי"ע. היות כי זה השיר נדפס בסוף ספר לוחות העדות והספר הזה קורין ע"פ הרוב בדרך סיפור. הגם שהוא חשוב מאד. ואינו בנמצא ביד עובדי השם המשתמשים בשירי קודש ע"כ אמרתי לצרפו כאן בין אלו השירי קודש וד"ל. וזלה"ק רבינו יהונתן זי"ע.

והא לכם שיר הזה שחברתיו בימי חורפי וזמירות הי' לי ומנגינתי לעורר אהבה ודביקות בהקב"ה ושכינתי' בדחילו ורחימו ביחוד אחר חצות לילה קומי ורוני לראש אשמורות אשר אשה מספרת עם בעלה מתרפקת על דודה קול ברמה נשמע רחל מבכה וירד דודי לגנו עורי צפון ובואי תימן לדבר על לב ירושלים ישיב אמריו לה מנעי קולך מבכי כי עוד יש תקוה וישובו בנים לגבולם, והוא כולו מחמדים וביחוד מי שיש לו ידיעות בחכמה יבחון נועם מעגלתיו בנתיבות החכמה ודרך הקודש יקרא.

ע"פ א"ב כפול

אילת אהבים ויעלת חן אל תספדו אל תקוננני ואל תנודי
אהב אהבתיך את מחמדי אשימך כחותם על ידי

במה אתנחם ואשים לאל מלתי ביתי רטושה ועזובה נחלתי
בעלת רבות זולתי במה אדע כי אירש אחוזתי

גברת ממלכה יפה רעיתי גולת עליות ותחתיות לך נתתי
גאל אגאלך כי בך בחרתי גם זה לך אות כי את אחותי

דלותי ולי נאה להושיע מכאבי דברי רננות יהלל פי בשובי
דרך ארצי לבית אבי דודי ברח ודמה לך לצבי

הללי בת ציון ושכחי קינה הוחילי לאלהים עידן ועדנה
החבאי כמעט רגע תמצא חנינה. הן על כפים חקותיך וארשתיך
לי באמונה

ואיך אתנחם כי מאסתני ווי צמודים ממנו פנו
והלוי נהפך לאבל מחולינו ואני אנא אני בא ויוסף אינינו

זמרי בת ציון ותני פוגת לך זבל יזבלך אישך ובעלך
זבול ומעון יהיו בגורלך זכור אזכרך כי אנכי גואלך

חי חי חוס חמול חנני חטא העבר מחה זדוני
חיכיתי ל״ה המסתיר מאת פני חולת אהבה אני

טומאה תטהר ותחליף זדונים טוטפת כליל תפארת בראשך חונים
טללי אורות לך פונים. טוב אנכי לך מעשרה בנים

יבא רחמיך כגודל חסדך. יחל אורי מהדר הודך
ידעו כל כי אתה ה׳ לבדך. ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך

כלילת יופי את מעין הברכה. כסא כבוד מקדם נסוכה
כביר תמצא ידך שמורה וערוכה. כתר יתנו לך ויעטרוך זר מלוכה

למה החדלת ייני ותירושי מיקבים. לתת מים בעבים
לו צמאה נפשי במכאובים לריח שמניך טובים

מנעי קולך מבכי אל תהמי מנחם יבא לך משיב זעמי
מן המים משיתיהו בתיבת גמי. מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי

נקצרתי עד מאד כבנות כושים. נטשתני ולא הלכת לקראת נחשים
נרדי נתן ריחו ויעש באושים. נפלאה אהבתך אלי מהאבת נשים

ספר כריתות איה ואגרת שלוחים. סיגים אשבית ואכרת חוחים
סלה אהבתיך אלי מה טוב שבת אחים. סמך אסמכך באשישות
ארפדני בתפוחים

עורי צפון ותימן קצוות השמים. עזה כמות אהבה קצתי בחיים
עת זכרי אהבתך כמחולת מחניים. עיניו כיונים אל אפיקי מים

פחד וכבוד אעטרך תשביע בטוב עדיכי פדה אפדך תחדש
כנשר נעוריכי
פליאה אהבתך שובי למנוחיכי. פרש אפרש כנפי עליך כי
גואל אנכי

צמתני קנאה לבבי יהמה. צמאה נפשי לקראתך ברה כחמה
צוארך כמגדל בנוי ברמה, צאנה וראנה בנות ציון במלך שלמה

קולך ערב כריח עולות, קדם אהבתיך. ועוד לא יחדלו הקולות
קדמו שרים אחר נוגנים במקהלות. קומתך דמתה לתמר
ושדיך לאשכולות

רוותני לענה וראש השבעתני. ראוני נערים ונחבאו ממני
רחמיך רבים במשפט חייני, רני פלט תסובבני

שמעי בת ושכחי בית אביך, שובה אלי עלי השלך יהבך
שמחה אשמחך תחת אשר עניתי לבבך, שובי שובי השולמית
שובי ונחזה בך

תאמי צביה הרועים בשושנים, תשלח לחזק ברית אתנים
תשבי להקיץ ישנים. תחדש ימיני כשנים קדמונים

לוח הטעות והתיקון

עמוד	שורה	הטעות	התיקון
ה	כח	אזה	איזה
טז	כג	מכילו	מכליו
"	ל	שאירית	שארית
יט	ו	נתפשתה	נתפשטה
"	יג	מרת	מרות
"	כט	רבינו	לרבינו
כד	ה	למצא	למצוא
כח	ל	וסבבונ	וסבבוני
כט	ה	במדינו	במדינות
"	כח	כראו	כראוי
לב	ה	אתו	אותי
"	ח	תש"ה	תצ"ה
מא	יט	באותן	באותו
"	כ	אלער	אלעזר
מב	יח	מרתו	מרותו
מט	ל	קדוש	קדש
נ	ג	השמיע	השמוע
"	יד	בדרשת	בדרשות
נא	טז	השתדלות	ההשתדלות
נד	יג	שהם	השם
קיח	יח	יגלה	גילה
קכב	ל	וה	וזה
קכח	כד	נרתו	נר"ו

לוח הטעות והתיקון

עמוד	שורה	טעות	תיקון
קלג	טו	שוים	שונים
קלה	יא	בללות	כללות
קעו	ט	העתיקות	העתקות
רה	כה	הוע	הוא
רו	יח	א״ו	א״כ
רח	טו	והה	והנה
רט	ג וד	נתחלפו	מקודם ד ואח״כ ג
רל	ז	להחכיש	להכחיש
רלז	טז	ברצוני	ברצונו
רמד	ב	נפשי	נפשו
רנה	טו	ימרתו	אמרתו
רנו	ל	השבה	חשבה
רסא	יב	חנייו	חיינו